

REVISTA DE TREBALL SOCIAL
TERCERA ÈPOCA / NÚMERO **59** / 2014

MISCEL·LÀNIA

Consell de
Mallorca

El procés de reinserció sociolaboral de les persones drogodependents: estudi de seguiment d'altres educativo-terapèutiques de Projecte Home Balears 2006-2009

Xavier Bonet

Sociòleg. Responsable del
Departament de Metodologia, Avaluació i Qualitat
de Projecte Home Balears

La drogodependència constitueix, per a les persones que la pateixen, molt més que un mer factor associat -sigui com a causa, sigui com a efecte- al risc d'exclusió social. De la mateixa manera que els propis conceptes d'inclusió i exclusió social s'han de contemplar des d'una multiplicitat de vessants -formatiu, laboral, relacions i lligams socials i familiars, salut, etc.- el consum habitual de drogues interfereix negativament en cada un d'aquests aspectes. I ho fa al seu torn des de dues perspectives: agreujant la vulnerabilitat de l'individu i incrementant la dificultat i complexitat de les intervencions requerides.

En primer lloc, s'ha de tenir en compte que la drogodependència provoca un procés de desestructuració pel que fa a l'entorn sociofamiliar de la persona, deteriorant i trencant els seus lligams amb família i amistats. D'altra banda, el consum regular de substàncies psicoactives està vinculat tant a una reducció de les expectatives formatives i de nivell acadèmic finalment assolit, com a una major dificultat en l'accés al mercat de treball i a una major precarietat en l'ocupació. I hem d'entendre aquesta precarietat no només com una menor qualitat i estabilitat dels llocs de treball als quals hom pot accedir, sinó també com un major risc de

pèrdua de la pròpia ocupació habitual per als qui desenvolupen una activitat laboral estable. Al seu torn, també la salut de l'individu pateix un procés de deteriorament progressiu tan a nivell físic com mental, que incideix de manera negativa i directa en els àmbits abans esmentats i en les pròpies capacitats personals.

És a dir, la drogodependència no només és un factor que pot dur, per ell mateix, a l'exclusió social, sinó que també, en igualtat de factors d'exclusió, la drogodependència constitueix un multiplicador de la seva gravetat. I no tan sols això, sinó que encara afegiria una dificultat extra en la seva reversió: el desenvolupament d'activitats formatives; la recerca activa d'ocupació o el restabliment de relacions i del suport de l'entorn sociofamiliar; o fins i tot la reincorporació a la xarxa sanitària per al tractament de malalties cròniques, són tasques que difícilment es podran dur a terme de manera eficaç i eficient quan hi ha una addicció sense tractar concomitant en la resta de problemes. I això s'ha de tenir present tant si l'addicció ha estat causa principal o una conseqüència derivada d'una situació d'exclusió.

Al seu torn, l'abordatge de les drogodependències tampoc no es pot mantenir al marge de la problemàtica sociolaboral i familiar dels individus que requereixen i segueixen un tractament. En aquest sentit, ja fa temps que s'ha assumit com a recomanació bàsica per garantir l'eficàcia dels tractaments la incorporació d'aquestes àrees de manera afegida a intervenció sobre el consum de substàncies (NIDA, 1999).

1. Característiques generals de l'abordatge de les drogodependències a Projecte Home Balears

Projecte Home Balears és una ONG fundada el 1987 que treballa en els àmbits de prevenció, tractament, formació i recerca del fenomen de les drogodependències. L'abordatge de les addiccions es fa seguint un enfocament psico-bio-social. La metodologia dels programes terapèutico-educatius de Projecte Home es basa en diferents corrents, amb un clar component humanístic-existencial tant pel que fa a la concepció de la persona com del problema de la droga: Corrents humanístic-existencialistes, psicoteràpia de Grup, abordatge cognitivo-conductual, teràpia familiar sistèmica i influències psicoanalítiques conformarien el gruix del tronc teòric i metodològic de Projecte Home Balears. Al seu torn, la diversitat de programes i dispositius, partint d'aquest tronc comú, són la resposta concreta a les necessitats i característiques dels diferents perfils de drogodependents, atenent la seva edat, patrons de consum, nivell d'estructuració-desestructuració social i familiar, etc ([Luengo, A.](#) et al: 2004).

Des d'aquesta perspectiva, la conceptualització de l'abordatge de les addiccions en la persona ha d'operar no només en el seu àmbit individual, sinó també en la seva consideració com a subjecte social. Així, el treball amb l'entorn familiar, la recuperació d'una xarxa social allunyada del món de les drogues i la recuperació de l'autonomia personal, a partir d'un procés de creixement i maduració personal, però que també s'ha de traslladar al nivell econòmic i laboral, són plànols que es treballen en paral·lel i de manera transversal a l'abandonament del consum. I és que, en definitiva, l'èxit en la consolidació d'aquest abandonament del consum acaba sent una conseqüència de tot aquest procés.

No ha de sorprendre, doncs, que ja el primer programa desenvolupat i ofert per Projecte Home Balears en el moment de la seva fundació el 1987, contemplàs de manera específica una fase final de reinserció amb una durada aproximada d'un terç del temps total del tractament. I és que el procés de reinserció es troba vinculat a la teràpia en el propi disseny dels diferents programes educativo-terapèutics que conformen la diversitat de tractaments actualment oferts per Projecte Home Balears.

Això ha suposat en primer lloc, la configuració sistemàtica d'uns equips multidisciplinars, en els quals s'hi troben professionals titulats en diferents branques de les ciències socials i de la salut: psicologia, medicina, pedagogia, treball social i educació social, entre d'altres. I en segon lloc, ha implicat la necessitat de desenvolupar uns serveis transversals de suport als usuaris i usuàries de Projecte Home Balears en matèria d'orientació i assessorament laboral, judicial, etc. Aquests serveis transversals operen tot sovint com a nexes d'unió i col·laboració amb altres dispositius de la xarxa pública, i de manera especial, a tots els que estan vinculats de manera directa amb la intervenció en matèria d'inclusió social (xarxa pública sanitària, serveis socials, SOIB, etc.).

2. Eficàcia de l'abordatge de la drogodependència: la necessitat del treball de seguiment amb posterioritat a l'alta terapèutica.

La necessitat d'avaluar l'eficàcia i eficiència dels programes de tractament de les drogodependències constitueix un element bàsic per assegurar-ne la qualitat i llur adaptació a l'evolució dels requeriments de la diversitat de perfils i de patrons de consum de les persones que pateixen una addicció. I en aquest sentit, els estudis de seguiment amb posterioritat a la finalització del tractament suposen una eina que difícilment es pot obviar perquè ens permeten una anàlisi més qualitativa del concepte de l'èxit en l'abordatge de les drogodependències.

I és que més enllà de les taxes d'adherència al tractament o el grau de consecució dels objectius plantejats, el que ens plantejem amb un estudi d'aquest tipus, en realitat, és fins a quin punt la consecució d'aquests objectius en el tractament suposa a curt, mitjà o llarg termini la plena inserció personal i familiar, formativa i laboral, etc. És a dir, quin és el nivell d'èxit a partir del moment en què l'individu ha finalitzat el tractament i es veu obligat a actuar i assumir el control de la seva pròpia vida, la seva autonomia, sense el suport de l'entorn terapèutic i institucional del qual ha gaudit durant el tractament. Val a dir que aquest enfocament va molt més enllà d'una simple constatació del manteniment de l'abstinència o no després del tractament, sense que això impliqui restar-li la importància ineluctable que ha de tenir en qualsevol plantejament avaluatiu de la intervenció terapèutica en drogodependències. Del que es tracta és de donar el valor que realment tenen tant el grau d'autonomia personal de l'individu, com el nivell de reinserció social finalment assolits.

A Projecte Home, aquest interès per l'avaluació de l'eficàcia dels programes no tan sols durant el seu temps d'activitat, sinó amb posterioritat a la seva finalització, no és recent. El 1996, es duia a terme una primera recerca en col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears sobre l'eficàcia del tractament a Projecte Home Balears. Ja en aquest estudi s'assenyalava la necessitat de reflexionar sobre el concepte i la realitat de l'èxit en el tractament realitzat, tant per la subjectivitat i relativitat d'aquest mateix concepte, com pel fet que l'èxit en el tractament ha de demostrar-se de manera permanent i continuada (MARCH, M., ORTE, C., 1996).

El 2001, Projecte Home Balears va participar en una altre estudi avaluatiu (FERNÁNDEZ HERMIDA, J.R., SECADES VILLA, 2001), en aquest cas a nivell nacional, promogut per la *Asociación Proyecto Hombre* (constituïda per les diferents organitzacions d'aquesta entitat que operen territorialment al conjunt de l'estat). Arran d'aquestes dues experiències, el 2005 es decideix desenvolupar per part de Projecte Home Balears un nou estudi consistent en el seguiment d'altres terapèutiques durant els dos primers anys posteriors a la finalització del tractament. Aquest estudi, els principals resultats del qual s'exposen a continuació, va ser dissenyat amb caràcter longitudinal i ha permès una sistematització del procés de seguiment d'altres durant els darrers anys.

3. Principals característiques i resultats de l'estudi de seguiment de les altres terapèutiques a Projecte Home Balears entre 2006 i 2009

S'han dut a terme 169 entrevistes de seguiment a persones que havien assolit l'alta terapèutica als 6, 12 i 24 mesos d'haver-la obtingut, entre els anys 2006 i 2009.

Aquest estudi de seguiment se centra en els programes Base i Horabaixa, com a programes de referència de Projecte Home Balears: el primer com a Comunitat Terapèutica, i el segon com a programa ambulatori. Per fer-nos una idea de la seva importància, s'ha de dir que l'any 2009 varen ser atesos un total de 532 usuaris entre ambdós programes (205 en Programa Base y 327 en Horabaixa). Això suposa un 50,5% del total d'usuaris atesos a Projecte Home Balears en programes el disseny dels quals condueix a l'obtenció d'una alta terapèutica (a diferència, per exemple, del programa penitenciari -de contenció del consum i de motivació per al tractament extrapenitenciari- o de la intervenció en el marc de la reducció del dany de l'alberg Sa Placeta, depenent de l'IMAS i gestionat per Projecte Home Balears). Al seu torn, la taxa d'altres conjunta entre aquests dos programes es va situar en un 21.5%.

Entre les diferents opcions d'intervenció que ofereix Projecte Home Balears, aquests dos programes es caracteritzen per la seva major durada (al voltant de 20-24 mesos, d'acord amb les característiques i particularitats de cada procés individual), i perquè al mateix temps són els que plantegen un major nombre d'objectius en l'abordatge bio-psico-social de les drogodependències.

La població de l'estudi està configurada per 208 altres terapèutiques a les quals se'ls havia demanat autorització per a fer-ne el seguiment posterior. La realització de les entrevistes de seguiment, que segueixen el model d'autoinforme, han anat a càrrec dels propis equips terapèutics. Les entrevistes s'han fet telefònicament. Només dos casos varen haver de ser exclosos de la mostra d'estudi per una recaiguda immediatament posterior a l'alta. En el cas de la no resposta, no hi va haver cap cas de refús explícit a participar en l'entrevista. En la immensa majoria dels casos, el motiu de no poder fer l'entrevista va ser per canvis en la informació de contacte disponible (telèfons, domicilis).

Val a dir que la dificultat d'obtenir resposta és un dels problemes principals als quals han de fer front els estudis de seguiment a curt, mitjà i llarg termini. Tant la mobilitat geogràfica per motius laborals –i més a una comunitat on l'estacionalitat laboral és tan significativa com a les Balears– com l'impacte dels canvis freqüents de les dades telefòniques, donada la gran rotació entre diferents companyies operadores, es tradueix en la impossibilitat de reprendre el contacte en un nombre significatiu de casos.

En qualsevol cas, el relativament alt nivell de resposta assolit a l'estudi que ens ocupa afavoreix la fiabilitat de la informació i resultats obtinguts.

Població de l'estudi i nivell de resposta al seguiment

Nombre d'altres terapèutiques per fer seguiment (univers estudi)	208
Total entrevistes	169
Total persones entrevistades	133
Percentatge de resposta	80,80%
Percentatge de persones entrevistades/Altes terapèutiques	63,90%

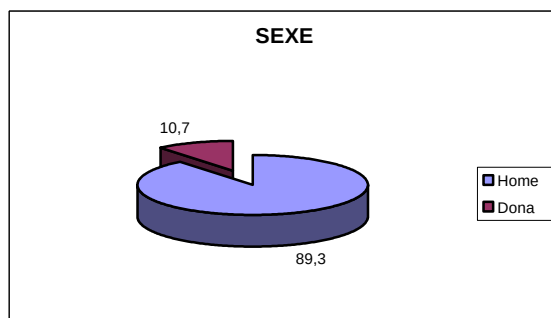
En qualsevol cas, i amb caràcter previ a l'anàlisi de resultats, s'ha de fer referència als propis conceptes d'alta terapèutica i de recaiguda. A Projecte Home Balears, l'alta terapèutica es troba lligada no només a la consolidació de l'abstinència, sinó també al restabliment de les relacions familiars, la consolidació d'una xarxa social aliena al món de les drogues, l'autonomia personal tant a nivell emocional com econòmic/laboral, així com al desenvolupament d'uns hàbits de vida saludables i incompatibles amb el consum de drogues.

Això implica que el concepte de recaiguda no només s'ha d'entendre exclusivament com el retorn al consum de drogues, sinó, a més a més, com un retorn als patrons de comportament i de pensament propis de l'addicció activa. I això, amb posterioritat a la realització d'un procés terapèutic durant el qual la persona ha dut a terme un treball personal dirigit a la seva normalització i resocialització.

Tanmateix, a efectes pràctics i de comparació amb altres investigacions similars, en aquest estudi, quan ens referim a recaigudes en els consums de drogues, ens estem circumscriuint a aquelles persones que han manifestat haver reincidit en el consum d'aquestes substàncies en dues o més ocasions amb posterioritat a l'alta terapèutica. L'alcohol s'ha tingut en compte a efectes de recaiguda quan constituïa la droga principal de referència o formava part d'una poliaddicció (com sovint succeeix amb el binomi cocaïna-alcohol).

3.1 Característiques i situació personal de les altres terapèutiques objecte d'estudi (2006-2009)

Hi ha una menor representació de dones en l'estudi, derivada de la comparativament menor incorporació als propis programes de tractament de drogues per part de les dones. La distribució per sexes obtinguda en l'estudi es correspon amb la proporció de presència de dones en els programes que han estat objecte del seguiment.

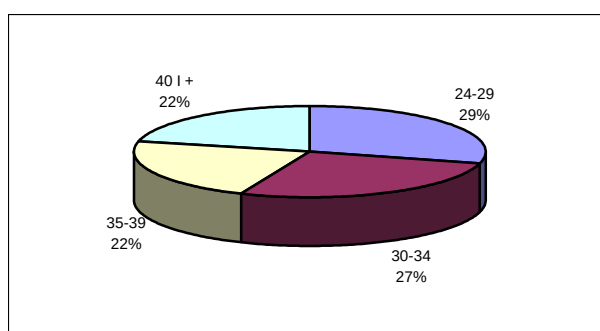
En el mateix sentit, les dones que han format part d'aquest estudi presenten una mitjana d'edat superior a la dels homes, en concordància amb el fet constatat de que les dones tendeixen a incorporar-se no només amb menor proporció, sinó també més tard que els homes als diferents programes de tractament de les drogodependències.

Mitjana d'edats segons sexe

Homes	33,9 anys
Dones	34,6 anys
Total	34 anys

Distribució de les altes per grups d'edat

Per grups d'edat, la població d'altres terapèutiques objecte d'estudi és bastant homogènia, i no planteja divergències respecte als usuaris en tractament. En qualsevol cas cal assenyalar cert predomini del grup d'altres situat per sota dels 35 anys (56,3% enfront de 43,7%).

3.2 Resultats relatius al consum de substàncies psicoactives.

Altes terapèutiques i recaiguda en consums

	TOTAL PERÍODE 2006-2009
No han recaigut en consums	95,90%
Han recaigut en consums ¹	4,10%

¹ Com s'ha especificat, no es consideren com a recaigudes els consums puntuals. De totes maneres, per al conjunt de l'estudi la seva incidència ha estat poc significativa: un 5% del total de persones entrevistades varen reportar un únic consum sense continuïtat posterior.

Aquests resultats se situen en la línia de recerques anteriors, com ara l'estudi de la UIB de l'any 1995 anteriorment esmentat, en el qual la taxa de no recaiguda en el consum va ser del 92,0%, o com l'estudi de l'any 2001 (FERNANDEZ HERMIDA, J.R. , SECADES VILLA, R. 2001), on aquesta taxa per a Projecte Home Balears es va situar en un 96,2% (per a una submostra de 26 casos entrevistats).

Estudis de seguiment d'altres terapèutiques a Projecte Home Balears

Estudi UIB 1995	92,00%
Estudi de l' <i>Asociación Proyecto Hombre</i> 2001 (resultat corresponent a Projecte Home Balears)	96,20%
Estudi 2006-2009	95,90%

S'ha de destacar el fet que la major part de les recaigudes en consums tenen lloc entre els 12 i 18 mesos posteriors a l'alta. Més de la meitat d'aquests casos, un 51,7% han tingut lloc justament entre l'any i l'any i mig de la finalització del programa. També s'ha pogut comprovar com passat aquest temps es redueix la probabilitat de recaiguda als mateixos nivells detectats durant els primers 12 mesos posteriors a l'alta.

Percentatges de recaigudes segons temps transcorregut des del l'alta terapèutica

	Recaigudes	Acumulat recaigudes
Abans d'un any	0,59%	0,59%
Entre 12 i 17 mesos	2,37%	2,96%
Entre 18 i 23 mesos	0,59%	3,55%
A partir de 2 anys	0,59%	4,14%
Total recaigudes d'altres terapèutiques	4,10%	4,10%

3.3 Resultats relatius a l'evolució del procés personal de reinserció social després de l'alta

Malgrat la importància dels resultats posats de manifest per l'estudi quant al manteniment de l'abstinència en el consum de drogues per part de les altes terapèutiques, tant o més interessants són els aspectes relacionats amb la pròpia evolució personal i social d'aquestes persones amb posterioritat a la finalització amb èxit del seu tractament. Així, es pot ressenyar que la millora de les capacitats personals i, en definitiva, el creixement i procés de maduració de l'individu, així com de la seva inserció en el seu entorn sociofamiliar, segueixen progressant després de l'obtenció de l'alta terapèutica.

Evolució de capacitats personals des del moment de l'alta terapèutica i situació respecte al consum de drogues en el moment de l'entrevista de seguiment

	Altes no recaigudes	Recaigudes en consums	Altes no recaigudes	Recaigudes en consums
Evolució des del moment de l'alta	Ha millorat	Ha millorat	Ha empitjorat	Ha empitjorat
Capacitat per solucionar els seus problemes	79,5	57,1	2	28,6
Capacitat per identificar les seves situacions problemàtiques	73,5	42,9	2,6	14,3
Capacitat per identificar els pensaments que sorgeixen davant els problemes	68,2	42,9	3,3	28,6
Capacitat per identificar les emocions que els generen diferents situacions	66,2	57,1	2,6	28,6
Les seves habilitats socials	70,2	42,9	2	0
Capacitat per relacionar-se amb les altres persones	78,1	42,9	0,7	0
Capacitat per a controlar el propi comportament	64,9	28,6	4	42,9
Capacitat per cercar alternatives adequades per solucionar els problemes	68,9	28,6	4	28,6
Acompliment d'horaris	51	42,9	4	42,9
Hàbits d'alimentació	51,7	0	9,9	14,3
Higiene personal	47	14,3	1,3	0
Acompliment dels tractaments mèdics	29,8	28,6	3,3	14,3

Es pot comprovar com la major part de les altes terapèutiques no només han mantingut els mateixos nivells relatius a les seves capacitats personals i de relació desenvolupats al llarg del tractament, sinó que també han continuat experimentant posteriorment una evolució positiva.

També resulta evident que l'evolució negativa d'aquestes capacitats amb posterioritat a l'alta estan associades a una major probabilitat de recaiguda en uns consums reiterats de drogues.

Així mateix, resulta evident que també les persones que han tornat a reiterar el consum de substàncies estupefaents han experimentat millores, per bé que en menor proporció i intensitat. En qualsevol cas, això ens permet apuntar que segurament es troben en millors condicions per prendre consciència i intentar resoldre la seva situació en què es trobaven abans d'haver iniciat el tractament. Però això requeriria un altre tipus d'estudi. El que sí que es pot assenyalar és que un 33% de les persones detectades com a recaigudes, varen reingressar a Projecte Home Balears en els mesos següents a la realització del seguiment, ignorant si altres casos s'han incorporat a d'altres dispositius de la xarxa pública d'atenció a les drogodependències.

3.4 Situació sociofamiliar i grau de satisfacció de les altes terapèutiques en les seves relacions amb membres del seu entorn en el moment de l'entrevista.

Crida poderosament l'atenció l'elevat nivell d'ocupació entre les persones que han obtingut l'alta terapèutica. Es tracta d'un factor molt important donada l'estreta vinculació entre la no disponibilitat o la incapacitat d'obtenció de recursos econòmics i l'exclusió social. La realització d'una activitat laboral productiva i remunerada és un element bàsic, des d'aquest punt de vista, com a factor rellevant d'inclusió. Més encara si tenim en compte que, a més a més, el treball, en la nostra societat, per a la major part dels seus membres, conforma el tronc a partir del qual l'individu estructura el conjunt de les seves activitats diàries i, tot sovint, construeixen la seva imatge social (GARCIA NOGUEROLES, J., 2007).

Ara bé, es pot constatar que hi ha una major incidència en la precarització laboral entre les persones que havien recaigut en consums. Així, un 40% treballava sense contracte (i, en la major part dels casos, es tractaria de feines molt poc estables). No disposem de suficient informació, ni pel nombre de casos implicats ni per la configuració de les preguntes de l'entrevista, per poder determinar si aquesta major precarietat laboral és fruit de la recaiguda en els consums, o ha estat a la inversa. En qualsevol cas, torna a posar en relleu l'estreta vinculació entre reinserció, ocupació i qualitat de l'ocupació.

Distribució de les altes segons situació laboral en el moment del seguiment

Situació laboral	Altes no recaigudes	Recaigudes en consums	Total
Treballa	87,4	83,3	87,2
Amb contracte	90,6	60	89,4
Sense contracte	9,4	40	10,6
Desocupat cercant ocupació	9,8	5	10,1
Altra situació	2,8	11,7	1,7
Total	100	100	100

D'altra banda, el conjunt d'altres terapèutiques objecte de seguiment apareix com un grup força integrat a nivell sociofamiliar. Dues tercers parts tenien parella en el moment del seguiment, el 55,5% tenien fills en el marc d'unes relacions àmpliament i satisfactòriament valorades en la seva gran majoria.

En el mateix sentit, les dades ens mostren una recomposició de les relacions amb el nucli familiar d'origen (pares, mares, germans i germanes) i l'establiment de relacions d'amistat i de companyonia en el treball igualment satisfactori.

Ara bé, igualment es pot constatar com entre les altres no recaigudes, hi ha diferències significatives quant al que podríem anomenar restabliment d'unes relacions positives amb el seu entorn sociofamiliar.

Tot i que el nivell de satisfacció envers aquestes relacions és elevat, les altres que mantenen la seva abstinència des del moment de l'alta reporten un major nivell de satisfacció que les persones que han reincidit en el consum de drogues. I també comprovem com les majors diferències entre altres recaigudes i no recaigudes es dona precisament amb les persones més properes: pare, mare, parella, i, en menor mesura els fills. És a dir, amb aquelles persones per a les quals pot resultar més evident el procés de recaiguda i que poden patir-ne abans les seves conseqüències.

Manteniment de relació satisfactòria amb els membres de la seva família. Per percentatge

Mantenen actualment una relació satisfactòria amb:	Altes no recaigudes	Recaigudes en consums	Total
Pare	81,5	60,0	80,6
Mare	93,9	83,3	93,5
Germans/es	86,1	80,0	85,9
Amics/gues	86,1	80,0	85,9
Companyes/es feina	85,9	80,0	85,7
Parella	91,1	60,0	89,5
Fills	78,2	66,7	77,8

Un altre aspecte rellevant de l'estudi ha estat l'anàlisi de les activitats desenvolupades per les altres terapèutiques en el moment del seguiment, així com al temps que s'hi ha dedicat.

En termes generals, es pot afirmar que el conjunt d'activitats realitzades, així com la distribució del temps que s'hi ha dedicat, ens mostren un col·lectiu molt actiu, no només dins l'àmbit familiar i laboral, sinó en altres aspectes com és el desenvolupament d'activitats de voluntariat (més d'una tercera part dediquen unes quatre hores setmanals de mitjana).

Activitats desenvolupades amb caràcter setmanal per les altres terapèutiques. Per percentatge

	Altes no recaigudes	Recaigudes en consums	Total
Oci	82,5	71,4	82
Treball	78,8	71,4	78,4
Cursos/tallers	23,1	28,6	23,4
Voluntariats	36,9	14,3	35,9
Activitats esportives	57,5	42,9	56,9
Amistats	86,9	85,7	86,8
Pare/mare	82,5	85,7	82,6
Parella	47,5	42,9	47,3
Fills	29,4	28,6	29,3

A destacar el fet de que les altres que continuen mantenint la seva abstinència es mostren encara més actives que les recaigudes. Així, de la mateixa manera que realitzen més d'activitats de voluntariat, també duren a terme més activitats d'oci, la qual cosa s'hauria d'entendre com un component més de la seva reinserció social.

Però l'anàlisi del temps efectiu esmerçat en cada una d'aquestes activitats, ens mostra que es tracta d'un col·lectiu que distribueix el seu temps de manera molt racional i convencional: treball, parella, fills i pares/mares, acumulen, per aquest ordre, la major part de la seva disponibilitat horària.

Mitjana d'hores setmanals dedicades a les diferents activitats desenvolupades.

	Mitjana Hores/setmana dedicades
Oci	9,5
Treball	42,2
Cursos/tallers	7,1
Voluntariats	4,0
Activitats esportives	6,5
Amistats	8,8
Pare/mare	10,8
Parella	24,2
Fills	20,3

Com a conclusió final del que s'ha exposat fins ara, podríem dir que la troballa més destacada de la recerca ha estat la constatació que la finalització amb èxit de programes que aborden integralment el problema de la drogodependència des de la perspectiva individual i social de la persona que la pateix, no posa un punt i final al procés de reinserció de les persones. La generació d'un procés de canvi, de creixement individual i de potenciació de les capacitats personals, no s'exhaureix amb l'acabament del programa, sinó que segueix evolucionant de manera positiva per a la immensa majoria dels casos. I aquests efectes positius no només es circumscriuen a nivell particular de l'individu afectat, sinó especialment pel que fa al seu impacte sobre el seu entorn familiar i social.

I és precisament aquest procés de canvi i de creixement personal que duu -i ha de dur- en paral·lel un procés de reinserció familiar, laboral i social, el que condiciona positivament la consolidació de l'abstinència i permet una reintegració plena, positiva i satisfactòria de l'individu a la societat.

BIBLIOGRAFIA

FERNÁNDEZ HERMIDA, J.R., SECADES VILLA, R. (2001) Evaluación de la Eficacia del Programa Proyecto Hombre. Madrid. Asociación Proyecto Hombre.

FERNÁNDEZ HERMIDA, J.R., SECADES VILLA, R. (1999) La evaluación de programas de tratamiento para drogodependientes en España. *Psicothema*. Vol. 11, núm. 2, pàgs.. 279-29. Referència a Internet: <http://www.psicothema.com/pdf/206.pdf>

FERNÁNDEZ HERMIDA, J.R. , SECADES VILLA, R. (2000) La evaluación de los programas de tratamiento en drogodependencias. Implicaciones profesionales para los psicólogos. *Papeles del Psicólogo*, núm. 77, pàgs. 46-57.

[LUENGO, A.](#); [ROMERO E.](#); [GÓMEZ FRAGUELA, J.A.](#); [VILLAR, P.](#) (2004). Análisis de factores de prevención de recaídas y evaluación de los tratamientos de drogodependencias Proyecto Hombre: *Revista Trimestral de la Asociación Proyecto Hombre*, núm. 70, pàgs. 13-16. Referència a Internet: <http://www.apostadigital.com/revistav3/hemeroteca/nogueroles.pdf>

MARCH, M., ORTE, C., (1996): El Concepto y la Realidad del Éxito en los tratamientos con drogodependientes. Una investigación evaluativa del Proyecto Hombre. Projecte Home Balears (inèdit).

NIDA (1999). Principles of Drug addiction Treatment. Washington: National Institute of Drug Abuse. Referencia en Internet: <http://redalyc.uaemex.mx/redalyc/html/778/77807707/77807707.html>

NOGUEROLAS GARCIA, J.M. (2007) La integración laboral a partir de los itinerarios y el tratamiento de las drogodependencias. *APOSTA revista de ciencias sociales*, núm. 33.

PEÑA, J.I., CORTÉS, L. (1999): Corrientes psicológicas presentes en Proyecto Hombre. *Revista Trimestral de la Asociación Proyecto Hombre*, núm. 29, pàgs. 8-14. Referència a Internet: <http://www.proyectohombre.es/archivos/3.pdf>

Els grups postpart: una experiència única i innovadora

Ascensión Álvarez Molina i
Miquel Joan Far Ferrer,
psicòlegs socials

I ara què?

Aquesta és, possiblement, la qüestió que tots i totes ens plantejam a l'hora d'afrontar l'arribada d'un fill/a al nostre entorn familiar i a la nostra vida individual. A més a més, en moltes ocasions aquesta nova realitat s'ha de concebre amb la dificultat afegida de viure-la amb solitud o sense el suport de la família o de la societat.

Per respondre a aquestes realitats, des de fa ja uns anys, alguns centres de serveis socials, conjuntament amb els centres de salut d'atenció primària, estam impulsant iniciatives grupals on treballar, acompanyar, orientar i aprendre d'aquest repte que suposa el primer any de vida d'un nounat.

En definitiva, el que pretenem és acompanyar i compartir amb totes aquelles persones que participaran en aquests grups tot un conjunt d'experiències i coneixements amb els quals poder anar trobant respostes a la nostra qüestió inicial, *i ara què?*

Introducció

La figura del psicòleg dins l'àmbit de l'atenció primerenca en els serveis socials ha estat, i segueix sent, una figura emmarcada fonamentalment dins la praxi de la intervenció individual. Aquesta constatació és comprensible des de l'òptica de la forta demanda d'intervenció individual existent i per la poca representativitat que té el nostre col·lectiu en l'atenció primerenca per donar resposta a la pròpia demanda. Aspecte que es reflecteix, de nou, en la poca visibilitat que té el col·lectiu en la nova llei d'acció social. Tot i aquesta reflexió, considerem que un bon objecte de debat podria ser el perquè la poca presència de figures de la psicologia dins l'atenció primerenca. El que pretenem amb aquest article és aportar, mitjançant una experiència concreta, una reflexió sobre la indubtable importància que té el treball grupal en la prevenció primerenca i el paper cabdal que pot desenvolupar el professional psicòleg en aquesta estratègia d'intervenció.

L'Ajuntament de Palma, des de la seva Àrea de Benestar Social, des de fa molts d'anys fa una forta aposta per la intervenció grupal i comunitària com estratègia clau en la prevenció social. Emmarcada i ordenada en l'anomenat "*Catàleg de Prevenció Social*", la intervenció grupal se'ns presenta com una metodologia clara i definida que permet als diferents professionals que treballam en els centres municipals de serveis socials abordar situacions de dificultat social des de l'òptica del grup. El grup s'entén com un espai d'intercanvi, de suport, de participació, de trobada, o de resposta entre els mateixos membres que configuren el grup i els propis professionals que hi intervenen. Per tant, als diferents centres de serveis socials de Palma hi podem trobar experiències grupals com ara: grups d'habilitats socials i de relació; grups d'habilitats de criança; grups d'autoestima; grups d'acollida i adaptació; grups de participació per a la gent gran o grups de suport a cuidadors/es. Experiències totes elles amb el comú denominador de la prevenció com a eix bàsic de la intervenció. És en aquest context que s'emmarca l'experiència de la intervenció grupal de la figura del psicòleg en els grups postpart.

Els grups postpart: una experiència única i innovadora

*El sentiment de seguretat no és una condició natural
sinó un camí potencial de desenvolupament,
que pot o no esser recorregut.*
J.Bowlby

Una de les intervencions professionals més gratificants que els autors d'aquest article hem viscut com a psicòlegs és l'experiència que es relata tot seguit.

Aquesta fita s'inicià al voltant de l'any 2004 quan les professionals de l'àrea de pediatria del centre de salut del Coll d'en Rabassa pretenien donar resposta a una pregunta tant "simple" com la de: *I ara, què?*, que es plantejaven, i ens plantejam, conscientment o inconscient, totes les persones a l'hora d'afrontar i reestructurar la nostra vida amb l'arribada d'un fill/a al nostre entorn familiar i a la nostra vida individual. Fins aleshores, des de l'àmbit sanitari i en certa manera des dels serveis socials, amb el treball educatiu realitzat des de les escoles de pares i mares, quan els infants ja són més grans, s'havia anat treballat la preparació dels pares amb el seguiment pediàtric de l'embaràs i des de les classes amb els grups prepart.

Però, què passava tot just després del naixement? *Ara, què?* es demanàvem els professionals, les pròpies mares i pares que havien format part d'aquests grups

prepart. Existia, i existeix, un buit clar a l'hora de donar resposta al moment just en què el nounat arribava a la nostra vida. I més si a aquesta nova realitat hi afegim una lectura més detallada i més àmplia. Observem que durant les darreres dècades s'han anat produint tota una sèrie de canvis socials, culturals i demogràfics que han incidit directament en la composició i tipologia de les famílies, passant del clan familiar a la família nuclear aïllada i amb pocs referents socioculturals propers. A més de la constatació de la progressiva pèrdua de les xarxes de suport entre dones, mecanismes que feien que les mares amb les seves filles o les dones entre elles compartissin els seus coneixements sobre l'embaràs i la criança. Aquests coneixements actualment se cerquen a revistes especialitzades, a llibres o es deixa tot en mans dels professionals. Un altre canvi social remarcable és el nombre creixent de famílies monoparentals, de mares que han d'afrontar soles aquesta etapa del cicle vital, la qual cosa esdevenia una motivació més per respondre.

Ens trobàvem, aleshores, que calia respondre a tota aquesta amalgama de circumstàncies que es generen amb l'arribada d'un nounat i que suposen un moment crucial tant a nivell familiar com a nivell personal. Els sentiments contradictoris sobre embaràs i criança, les pors i inseguretats, les frustracions... en massa ocasions es viuen en soledat. Les mares sense referents propers senten que cap altra dona sent coses similars. L'entrada en escena d'aquesta nova "personeta", fa que, en moltes ocasions, ens allunyem de la nostra pròpia relació conjugal o que nosaltres mateixos quedem descol·locats.

El repte era clar i les professionals del centre de salut, sense dubte, sabien que calia sumar esforços com s'havia fet fins aleshores amb les comissions de pediatria; que tots a la una havíem de concretar una intervenció que pogués donar resposta a tants i tants dubtes que *l'Ara què?* ens plantejava.

D'aquí sorgí el primer grup postpart. Una experiència única i innovadora que pogués servir, entre altres coses, per recuperar aquestes xarxes de suport entre dones, per minvar la sensació d'aïllament, per donar i rebre suport emocional i per tantes i tantes coses que hem anat observant al llarg d'aquests anys.

La metodologia dels grups postpart, el treball interdisciplinari i el paper del psicòleg en aquesta intervenció.

A partir d'aquesta primera experiència al centre de salut del Coll d'en Rabassa, on bàsicament s'intentà donar continuïtat a les classes prepart, anàrem evolucionant, la qual cosa ens ha permès ampliar aquesta experiència a altres centres de salut, com els de s'Escorxador o el centre de salut de Can Pastilla. Al mateix temps, ens ha possibilitat crear una metodologia d'intervenció pròpia que es fonamenta en els principis d'interdisciplinarietat, treball en equip, treball en xarxa i coordinació de recursos.

Els grups postpart estan constituïts per dones-mares d'infants de 0 a 1 any, usuàries dels centres de salut, i els seus nadons, i que poden tenir o no relació amb serveis socials. Si bé es contempla la participació de les parelles, i s'intenta treballar des de l'òptica de la corresponsabilitat i la coeducació, hem de continuar treballant en aquest sentit per fer front a la tradicional i encara vigent relegació de les dones a les tasques de cura no remunerades. Al mateix temps, les diferències pel que fa al gaudi dels drets de conciliació diferenciats per sexes, amb la menor durada de la baixa per paternitat, també motiva que els homes participin sols a una o dues sessions ja que la baixa per naixement d'un fill per ells és només de 15 dies.

El grup postpart, des de la nostra òptica, té com a **objectiu principal** prevenir situacions de risc de desprotecció o de desemparament a la primera infància. I té tot un seguit d'**objectius operatius** que a continuació exposam.

- Crear un espai de trobada i suport per a mares i pares de nins de 0 a 1 any.
- Millorar els coneixements i habilitats en la cura del nadó.
- Fomentar la prevenció i promoció de la salut biopsicosocial tant en la mare com en el nadó.
- Promoció del vincle segur.
- Potenciar el treball en xarxa entre els serveis socials i els centres de salut implicats.
- Oferir sessions de treball psicosocial individual en aquelles situacions d'especial dificultat que es puguin detectar (depressió postpart, crisi de parella, problemàtica amb la família extensa, etc.).

Per aconseguir aquests objectius, el grup compta amb la participació dels següents professionals: psicòleg/a, treballadors/es socials del centres de serveis socials, infermeres de pediatria, metges pediatres i comares dels centres de salut. Cadascun d'aquests rols professionals desenvolupa una sèrie de **continguts** relacionats amb les característiques del grup i que s'encaminen a aconseguir els objectius citats anteriorment.

- a) Continguts psicosocials. Des d'un principi, la figura del psicòleg ha estat cabdal per donar resposta a gran part dels dubtes que emocionalment sorgeixen a les mares i a les pròpies parelles. A més, el psicòleg participa com a nexa entre els dos àmbits, el social i el sanitari. D'aquesta manera, la nostra participació permet poder treballar:
  - a. El vincle i les primeres separacions.
  - b. El rols familiars, crisis i evolucions.
  - c. La parella.
  - d. El desenvolupament i estimulació.
  - e. La tristesa postpart.
  - f. El son.
  - g. La sexualitat.
- b) Continguts sanitaris. Desenvolupats per les infermeres, metges i comares.
  - a. Recuperació del sòl pèlvic.
  - b. Vacunes, cures bàsiques i programa del nin sa.
  - c. Consultes més freqüents en pediatria.
  - d. Lactància i alimentació.
  - e. Prevenció d'accidents i RCP bàsica.
  - f. Massatge infantil.

A més de la intervenció dels diferents professionals, el propi format del grup postpart possibilita la transmissió d'aquests coneixements i l'intercanvi d'experiències que es dona entre els propis membres, ja que en moltes ocasions les pròpies participants són les que aporten, fruit de la seva experiència, respostes als seus dubtes i a les seves necessitats. La pròpia experiència ens ha ensenyat que el format més adient de grup, és un format:

- Obert: permetent la incorporació de noves participants en qualsevol moment del procés.
- Participatiu: afavorint el contacte i suport mare a mare; nadó a nadó.
- Dinàmic: fomentant el canvi de continguts de les sessions segons les necessitats de les participants .

El grup postpart té una periodicitat de sessions setmanals de dues hores de duració durant tot l'any incloent els mesos d'estiu. Es fan als centres de salut perquè és l'espai que totes coneixen i les mares hi acudeixen sempre amb el seu nadó.

Els guanys de la intervenció grupal amb mares amb nounats permet treballar aspectes que difícilment es podrien abordar amb un treball individual. Destacam:

- Creació i manteniment de xarxes de suport entre dones.
- Prevenció i abordatge primerenc de situacions d'especial dificultat evitant la seva cronificació.
- Creació de vincle entre les mares i els professionals que imparteixen el taller.
- Reforç del nivell d'autoestima i autoconfiança (apoderament de les pròpies capacitats).
- Aprenentatge de resolució de conflictes quotidians.
- Apropament del CMSS a la població general.
- Oferiment d'un espai contenidor i normalitzador a aquelles mares que presenten criteris de risc social.

Dins les dificultats principals que trobam en el grup cal esmentar la impossibilitat de les dones de participar-hi quan s'incorporen a la feina; i també, com ja hem esmentat, la participació dels pares.

Una reflexió final

Consideram que els grups postpart se'ns plantegen com una línia d'intervenció estratègica a nivell preventiu i de salut mental, que coincideix amb els fonaments del treball comunitari en salut mental que proposava ja a la dècada dels anys seixanta G. Caplan. Com a professionals de l'atenció primària, consideram que aquesta intervenció amb mares i pares amb nounats és un clar exemple de la importància d'intervenir grupalment tant dins l'àmbit social com el sanitari.

Com a repte de millora del projecte a mitjà termini, ens plantejam la necessitat de definir estratègies que ens permetin intensificar la nostra tasca d'implicar els pares en aquest projecte i enfortir l'òptica de la corresponsabilitat i la coeducació, tot tenint en compte les òbvies limitacions que la curta durada de la seva baixa suposa i la dificultat de fer front a estereotips que releguen les tasques de cura i criança a les dones.

Pensem, a més, que l'ampli ventall de coneixements que contempla la nostra figura com a psicòlegs és fonamental per complementar el treball interdisciplinari tant a l'àmbit sanitari com al social. Sense anar més lluny, en aquest mateix grup, ens hem fet ple ressò de les tesis que plantegen les teories de la vinculació d'autors com John Bowlby o Pichón Rivièrre, pels quals un bon vincle és la clau per a un òptim desenvolupament de la personalitat del nin i l'eina més eficaç per a una nova estructura familiar.

La nostra presència, conjuntament amb la de la resta de professionals, consideram que permet trobar un espai de comunicació i d'intercanvi on descobrir,

descarregar-se i exterioritzar els dubtes, pors, emocions i sentiments que a tots i a totes ens sorgeixen en aquest moment vital.

Finalment, la intenció d'aquest article i el fet de donar a conèixer aquesta experiència no és més que una crida a apostar, precisament en aquests moments de crisi, per la intervenció grupal com a solució per donar respostes a les problemàtiques que se'ns presenten a dia d'avui com si aparentment fossin fets individuals.

Sexualitat: un tabú als anys de la Postguerra espanyola

**Alexandra Mus,
Joana Maria Mestre i
Helena Cuartero**

RESUM

Durant l'època de postguerra a Mallorca el tema de la sexualitat era un tema exclusiu de l'àmbit més íntim i privat. No es donava cap tipus d'informació als joves de l'època sobre la iniciació sexual, prevenció de l'embaràs o malalties de transmissió sexual. Això provocà que la sexualitat, encara que fos practicada, tenia una connotació clarament negativa sempre que sortís dels estrets rails marcats per la societat, evidentment influenciada pel catolicisme. Les dones influenciades pels canons de mestressa de casa, pura i perfecta esposa i mare han viscut una sexualitat exclusiva del matrimoni i vista com una obligació del mateix. Els homes, en contra, declaren haver viscut una sexualitat, en molts de casos, prèvia al matrimoni, iniciant-se amb professionals del sexe o relacions esporàdiques. A través d'aquest estudi s'han trobat dones amb reticència a l'hora de contestar preguntes íntimes i homes molt més oberts a parlar de sexe, ja que ho perceben com una necessitat. Els majors, practiquen la sexualitat, però influenciada per la censura social que els va tocar viure en la seva adolescència i amb divergència de visions entre homes i dones.

Introducció

Quan finalitzà la Guerra Civil a Espanya i també a les Illes Balears es va iniciar la construcció de l'estructura del nou Estat. Fonamentalment el franquisme es recolzava en tres pilars: l'exèrcit, el partit únic i l'Església.

Els anys de la postguerra es varen caracteritzar per la repressió. L'oposició al règim durant els anys quaranta fou pràcticament inexistent; la majoria de les organitzacions polítiques i sindicals existents a la Segona República foren eliminades. La "Acción Católica" fou l'única associació autoritzada al marge de la "Falange".

Quant a l'economia de la postguerra a les Balears, destacar les conseqüències de la baixa productivitat i la disminució de les collites que provocaren la fam en amplis sectors de la població que veieren com les seves condicions de vida es degradaven. Això provocà el racionament dels aliments, l'aparició del mercat negre, un augment de l'emigració i l'abandonament del camp cap a la ciutat a la recerca de millores econòmiques. Si bé en la dècada dels anys cinquanta, a les Illes, el fenomen del turisme, la desaparició de la cartilla de racionament i l'augment de la natalitat varen possibilitar la millora de la població.

L'Església, en col·laboració amb la dictadura, va tenir un paper essencial en el terreny tant educatiu com social. El catolicisme tornà a ser la religió de l'Estat i altres cultes no tingueren existència legal. La lleis laiques com el divorci i el matrimoni civil foren derogades. L'ensenyament de la religió tornà a ser obligatòria, des de l'escola primària fins a la Universitat. En la moral social i privada es va imposar la doctrina de l'Església.

El franquisme dels anys quaranta i cinquanta imposà el seu ordre moral. A partir de 1938 la premsa i l'edició patiren una forta censura. Les pel·lícules produïdes a Espanya devien respectar un codi moral i les que s'importaven de l'estranger eren retocades, tapant els escots, censurant les besades massa apassionades i les escenes que es consideraven escabroses. El nuvis que es besaven en públic podien ser multats, el mateix que els blasfems. A les dones massa maquillades se'ls negava la comunió. A les piscines públiques hi havia separació de sexes. Aquest puritanisme ocultava una profunda degradació moral i un augment de la corrupció i de la prostitució.

Objectiu

El propòsit d'aquest estudi fou avaluar en quin grau les característiques de l'educació escolar, familiar, religiosa i social de postguerra han influït en la sexualitat de les persones que la seva joventut coincidí amb aquest període.

Metodologia

Per tal de dur a terme el nostre objectiu, es va crear un qüestionari amb 29 preguntes. Del qüestionari es podien distingir dues parts importants. A l'apartat A es descriuen les característiques personals del subjecte enquestat, segons: el sexe, edat, estat civil, nivell d'estudis, característiques del centre educatiu i pràctiques religioses. L'apartat B, format per 23 preguntes, algunes amb múltiples respostes, encaminades a determinar: el nivell d'educació sexual rebut en diferents àmbits de la vida de la persona, la forma en què ha expressat aquests coneixements, i el seu nivell de satisfacció en la seva vida sexual.

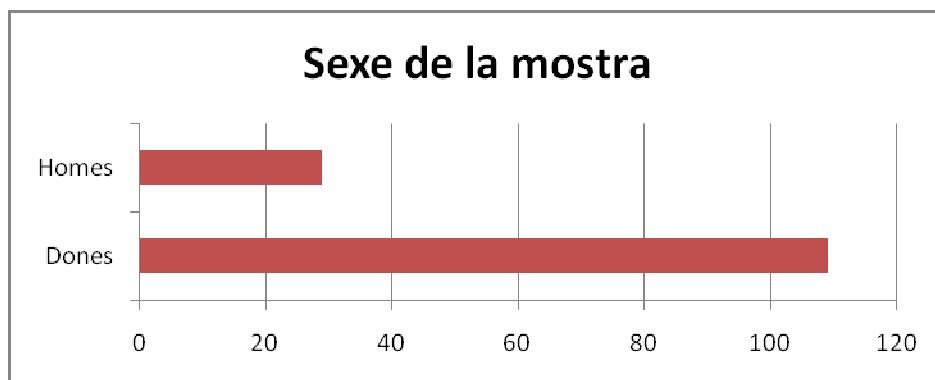
La mostra de l'estudi han estat usuaris/àries que assisteixen a activitats d'esplai de les Llars del Consell de Mallorca, majors de 65 anys i que tenen la suficient autonomia per poder respondre al qüestionari. El motiu de la selecció de la mostra va ser el de poder tenir d'una forma eficaç una gran quantitat de persones majors de 65 anys amb les característiques determinades que requeria l'estudi. El primer pas fou posar-nos en contacte amb els directors/es de les cinc llars del Consell de Mallorca i explicar-los l'objectiu del nostre estudi perquè el poguessin transmetre als usuaris de la llar. Es convocà una sessió demanant a la gent de la llar per realitzar aquests qüestionaris de forma voluntària i prèvia explicació de la intenció de l'estudi i resolució de dubtes. El qüestionari era totalment anònim.

Es varen fer un total de 138 enquestes, distribuïdes de la següent forma: Reina Sofia 18; Lluçmajor 18; Felanitx 40; Manacor 28; Avinguda Argentina 34.

Una vegada recollit el total de les enquestes es varen codificar els resultats i s'analitzaren aquests a través del programa SPSS.

RESULTATS

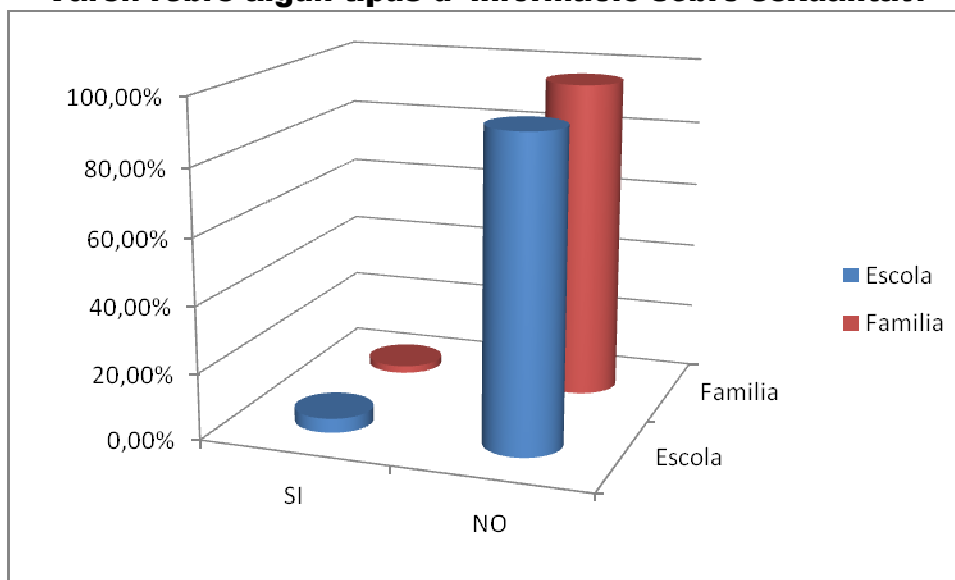
De les 138 enquestes, 109 eren dones (79%) i 29 eren homes (21%). L'edat mínima era de 65 anys pel que es varen enquestar a: 79 persones de 65 a 74 anys, les qual representaven un 57,2% de la mostra; 52 persones de 75 a 84 anys, que representaven un 37,7% del total de la mostra; i 6 persones de 85 fins 94 anys que representaven un 4,3% del total de la mostra. De tota la mostra, el 49,3% estava casat/da, el 42,8% era viudo/a, el 5,9% solter/a i un 2,2% separat/da. El 60% del total dels enquestats assistiren a l'escola pública, mentre que el 34,8% anaren a l'escola privada i un 5,2% no contestà. Els dos rangs d'estudis més marcats foren estudis elementals, amb un 47%, seguit amb uns estudis de grau mitjà amb un 33,3%. Sols destacaren amb un 2,9% persones que estudiaren batxillerat i un 3,6% amb estudis universitaris. De les 138 que participaren a l'estudi, 105 es declaren catòliques practicants (76,1%) i 26 persones com a catòliques no practicants (18,8%). No hi va haver cap de les altres persones que identificqués altra religió i 7 persones no contestaren (5,1%).

Descrivint l'apartat B, s'intenta descriure el grau d'informació rebuda sobre temes d'educació sexual en diferents àmbits. Davant la pregunta de si varen rebre algun tipus d'informació sobre educació sexual a l'escola, un 92,8% respongué que no, davant un 4,3% que respongué que sí (el 2,9% restant no va respondre). No hi hagué diferència significativa segons sexe (92% de les dones i el 93% dels homes contestaren que no reberen cap informació). Els resultats són semblants si

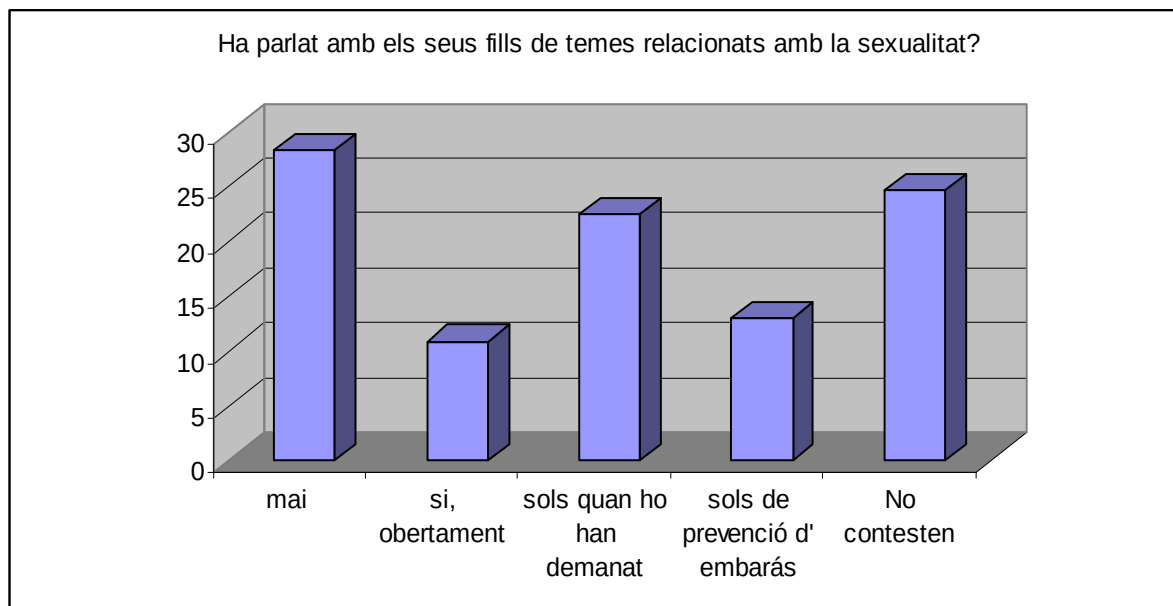
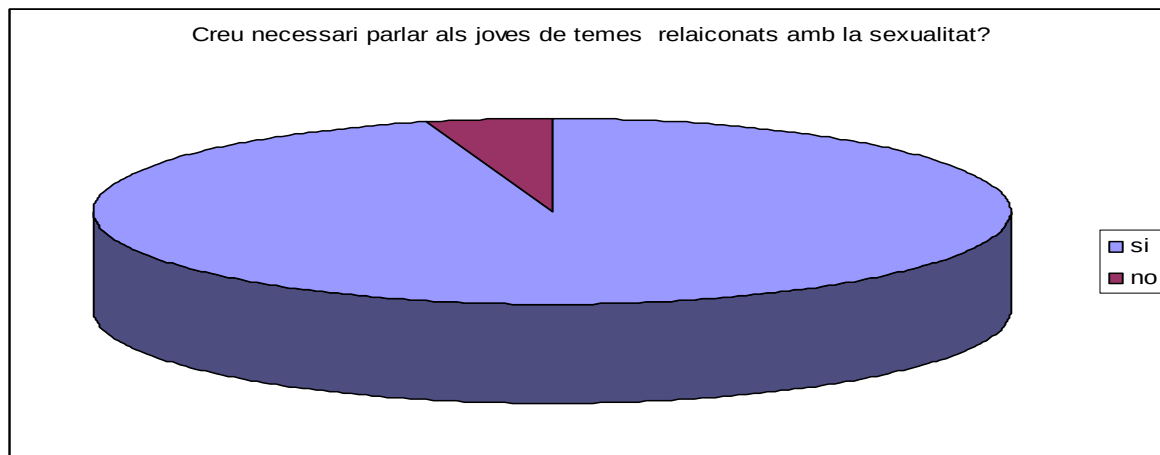
s'analitza segons la tipologia de l'escola (el 97,9% d'escola privada i el 91% d'escola pública afirmen no haver rebut informació).

Varen rebre algun tipus d'informació sobre sexualitat?

Entrant en l'àmbit familiar, es veu com la sexualitat era un tema pràcticament impronunciable, ja que el 96,4% dels enquestats comenten no haver xerrat obertament del tema dins el seu entorn familiar. Del total de les dones enquestades, un 96,3% respongueren que no davant aquesta qüestió i un 96,6% dels homes. Tant el 95% dels homes com el 75% de les dones manifesta que els seus pares no els assessoraren en cap aspecte de la sexualitat durant la seva joventut. Encara que amb dades molt baixes, un 13%, es pot destacar que a les dones es parlà de mètodes de prevenció de l'embaràs i temes d'iniciació sexual. El 92% dels enquestats assegura que a l'Església tampoc reberen assessorament sobre temes sexuals.

A pesar de la pràcticament nul·la informació rebuda en temes de sexualitat durant la joventut d'aquestes persones enquestades (dècades dels 40 i 50) sols uns 58,7% no es mostra satisfet davant aquesta manca d'informació. En canvi, un 24,6% es mostra sentir-se satisfet davant la informació (34% dels homes davant el 22% de les dones). Un 16% no contestà a la pregunta, destacant les dones en la seva majoria. De les persones que no estaven satisfetes amb la informació rebuda, el 92% d'elles manifesta les causes perquè no reberen cap tipus d'informació sobre el tema. A l'actualitat el 95,5% del mostrari total pensen que és important que a dia d'avui s'informi als joves sobre temes relacionats amb la sexualitat. En contraposició a aquesta manifestació, sols el 10,9% confessa haver parlat amb els seus fills obertament sobre temes sexuals. El 28,3% comenta no haver parlat mai amb temes sexe amb els seus fills; el 22,5% sols haver parlat quan els fills els ho demanaren; el 13% manifesta sols haver parlat sobre tema d'embaràs i el restant 24,6% no contestà.

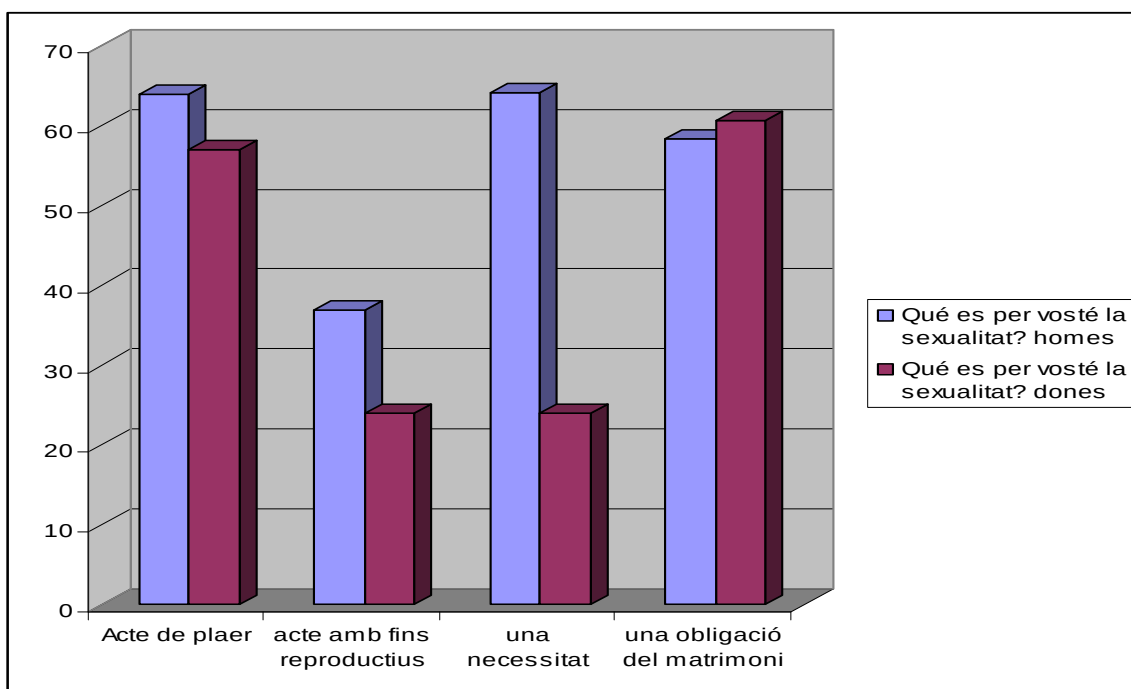

Quant a la pregunta de si solen parlar de temes sexuals amb amics es pot apreciar que la resposta més marcada (37%) és que ho fan ocasionalment. Hi destaquen els homes amb un 58.6% davant les dones amb un 31'2%. El 25% manifesta no parlar-ne mai sobre el tema, sent més comú en les dones (28%) que en els homes (13%). El 21% dels enquestats va preferir no contestar la pregunta (el 24% de les dones i el 10'3% dels homes), destacant que la majoria dels que no han contestat són catòlics practicants. Per últim, apareix el 15'9% de les persones majors de 65 anys que manifesten parlar amb freqüència de temes sexuals amb els amics (14% de les dones i els 17% dels homes enquestats), destacant que la major part són catòlics no practicants. Els resultats són semblants, encara que augmenten

lleugerament davant la pregunta de si es parla de sexe amb la parella. Sols el 21% manifesta parlar molt freqüentment de sexe amb la parella. El 43% manifesta parlar-ne poques vegades i sols l'11'7% confessà no haver-ne parlat mai del tema. Les diferències entre si haver assistit a escola pública o privada ha influït sobre aquests temes no ha resultat massa significativa.

El qüestionari, a partir de la pregunta 14, és de caràcter més íntim i conseqüentment es veu un increment de les persones que deixen de contestar les preguntes, majoritàriament dones. Per poder definir què és la sexualitat es donen a escollir múltiples respostes. El 64% del enquestats creu que la sexualitat són besades, carícies i abraçades, sent la resposta més comuna tant en homes (77,3%) com en dones (60,7%). El 53% de les persones enquestades pensen que la sexualitat es basa en el coit, destacant els homes amb un 69,2% davant el 50,7% de les dones. Una resposta clarament diferenciada per sexes, és la de relacionar la sexualitat amb la masturbació, ja que el 42,9% dels homes relaciona sexualitat-masturbació, mentre que tan sols un 10'3% de les dones ho creu així. Com a resposta manco marcada és la que relaciona la sexualitat amb les fantasies eròtiques, sols marcada per un 13% i divergent clarament segons el sexe: 42% dels homes i un 7,9% de les dones.

A la pregunta de quin és el fi que es pretén aconseguir amb les relacions sexuals, el 60% de les persones enquestades (58% dels homes i 60'6% de les dones) pensa que les relacions sexuals són una obligació del matrimoni; el 58% dels enquestats també creu que és un acte de plaer (64% dels homes i el 57% de les dones). Destacant que un 64'3% dels homes creu que l'acte sexual és una necessitat davant el 24% de les dones enquestades. A la resposta de si el fi de les relacions sexuals és la reproducció, ho han marcat el 37% dels homes i el 24% de les dones.

Les persones casades són les que han valorat més les relacions sexuals com un acte de plaer, marcant la resposta en un 69%.

El 78,3% dels enquestats ha tingut relacions sexuals en contraposició a un 2'9% que manifesta no haver mantingut relacions sexuals. Important a destacar que un 22,9% de les dones no contestaren la pregunta front a un 3,9% dels homes.

Quan es tracta de parlar de la primera relació sexual, hi ha una diferència significativa entre el que pensen homes i dones. S'identifica que sols el 37'9% dels homes han tingut la seva primera relació sexual amb la seva esposa; en canvi el 75'2% de les dones enquestades han tingut la seva primera relació sexual amb el seu espòs. El 27% dels homes enquestats confessà haver tingut la seva primera relació sexual amb una professional del sexe i el 17,2% amb una parella anterior al matrimoni. En aquest cas, sols el 9% de les dones declara haver tingut la seva primera relació sexual en una relació esporàdica. Destaquem que el 23,9% de les dones no han contestat aquesta pregunta; contràriament, tots els homes enquestat han marcat alguna de les possibles respostes.

Indistintament de sexe o de definir-se com a catòlic practicant o no practicant, el 63% dels enquestats creu que és necessari tenir una parella estable per mantenir relacions sexuals.

El 69% dels homes declara haver tingut relacions sexuals abans del matrimoni, en confrontació amb el 71% de les dones, que manifesta haver arribat verge al matrimoni. La declaració de pràctica religiosa no marca diferències significatives entre haver tingut o no relacions sexuals prèvies al matrimoni. Destacar que hi segueix havent un 20% de les dones que prefereix no contestar la pregunta. El motiu que atribueixen per no haver mantingut relacions sexuals abans del matrimoni és, en un 79,7%, que creien que era socialment incorrecte.

El 79% del homes enquestats declara haver tingut una vida sexual satisfactòria davant un 48,6 % de les dones (s'ha de tenir en compte que el 23% de les enquestades no han contestat la pregunta). El 44'8% dels homes enquestats declara tenir relacions sexuals en una freqüència setmanal, davant el 30,3% de les dones declara tenir una vida sexual nul·la en la actualitat. Tan sols el 3,4% dels enquestats masculins marca la mateixa resposta. Davant aquesta pregunta s'ha incrementat el nombre de dones que no han contestat (30%), mentre que els homes enquestats han respost alguna de les opcions.

A la pregunta de si les persones enquestades assistirien a un curs d'educació sexual en l'actualitat, el 44,8% dels homes i el 21,1 de les dones manifesten que hi han participat.

Conclusions

Durant les dècades dels anys 40 i 50 el tema de la sexualitat era un tema ocult. No hi havia cap tipus d'informació sobre temes d'educació sexual a cap dels àmbits de la vida d'una adolescent de l'època. Indistintament de l'escola on s'estudiava, ja fos pública o privada, els continguts en la matèria seguien sent nuls. L'escola, la parròquia, la societat i ni tan sols la família preparava els adolescents per un tema tant important com era les primeres relacions sexuals, els mètodes de prevenció de l'embaràs o de transmissió d'infeccions sexuals. Davant aquesta nul·la informació, actualment les persones que a la dècada dels 40-50 eren adolescents, el 92% declara no estar content amb la informació rebuda ja que la qualifiquen d'inexistent.

La majoria dels nostres majors enquestats pensa que és molt important que els joves tinguin tot tipus d'informació sobre la sexualitat. A pesar de pensar-ho, confessen que la majoria d'ells sols han tractat temes de sexe amb els seus fills quan ha estat estrictament necessari o quan ells els ho han demanat. Mai han tingut converses obertes sobre el tema, pel que han seguit propagant el tabú sobre la sexualitat. D'igual forma, no es mostren molt oberts a l'hora de parlar del tema amb els amics o amb la mateixa parella, encara que els homes manifesten parlar-ne més que les dones.

La major part de les persones enquestades creu que la sexualitat no es limita al coit, sinó que donen molta importància el contacte físic, com les besades i les carícies, creient en una sexualitat més sentimental. A pesar de la sexualitat més afectiva, els homes mallorquins enquestats creuen en una sexualitat més oberta que inclourien tant la masturbació com les fantasies eròtiques. Per ordre de prioritat, els homes defineixen les relacions sexuals com una necessitat, seguidament d'un acte de plaer i una obligació del matrimoni. Les dones enquestades no lleven importància a l'obligació que creuen que comporten les relacions sexuals dintre del matrimoni, seguit del pensament que relaciona la sexualitat amb un acte de plaer, però amb molt manco quantitat pensen en ella com en una necessitat. Tant homes com dones, indistintament de definir-se catòlics practicants o no, no destaquen per pensar que el matrimoni té uns fins reproductius, però sí destaquen per pensar que és necessari tenir una parella estable a l'hora de mantenir relacions sexuals.

La diferència de resposta segons el sexe es fa evident segons les preguntes que adopten un cert grau d'intimitat: hi ha un increment notable de dones que deixen de contestar el qüestionari. Contràriament, els homes enquestats segueixen contestant independentment del grau d'intimitat de les preguntes.

Segons els resultats de l'estudi i la bibliografia consultada, es pot concloure que aquest pudor a parlar de temes sexuals, encara que sigui de forma anònima, té a veure en coincidir la maduresa d'aquestes dones amb una censura de les expressions sexuals. Els cànons ideals de la fèmina dels anys de postguerra, la definien com una dona servidora, casta fins al matrimoni, submissa a l'home i perfecta mare i esposa donant resposta a totes les necessitats de la casa. Tots aquests estereotips ben marcats juntament amb la manca d'informació i visió negativa del fenomen de la sexualitat són els que han influït en què la majoria de dones no tingués relacions sexuals abans del matrimoni, donant la seva principal raó a què era socialment incorrecte. Per altra banda, els homes, en la seva majoria, sí reconeixen haver tingut relacions sexuals prèvies al matrimoni, ja fos relacions esporàdiques o amb professionals del sexe, aferrant-se a la vivència de la sexualitat com una necessitat. Les creences religioses també pareixen importants, seguides al temor d'un embaràs no desitjat, però sobretot era la influència social que etiquetava la jove embarassada com una deshonra per a la seva família.

Agraïments

Aquest estudi ha estat possible gràcies a la col·laboració de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials, a l'equip directiu i especialment als directors de les Ilars de Felanitx, Reina Sofia, Avinguda Argentina, Lluçmajor i Manacor. A més, agraïm molt especialment la col·laboració dels socis de les Ilars que participaren voluntàriament en les respostes de les enquestes. Per altra banda, agrair l'ajuda del professor de la

Universitat de les Illes Balears, el Dr. Lluís Ballester i especialment la direcció de la investigació de la professora de les Illes Balears la Dra. Antònia Martín Perdiz.

Bibliografia

Articles

- Figueras Vidal, Lourdes. Sexualidad en los ancianos. ¿La construcción de un mito?. Revista ROL de Enfermería núm. 145
- Álvarez Gallego, Encarna Reboreda Morillo, Gloria y Vázquez Piñeiro, Andrés. Psicosexualidad en el anciano. Una propuesta educativa. Enfermería geriátrica, Revista Rol de enfermería núm 138.
- Artigas, Berta; Gallo Estrada, Julia; Ferrer de Sant Jordi, P.; i Vidal, Clara Aspectos de la sexualidad de las personas mayores. Enfermería Clínica. 1997. Pàgs. 97-101.

Monografies

- Pérez, Joseph. Historia de España. Editorial Crítica. Barcelona. 1999.
- Casanovas Camps, Miquel Àngel. Història de les Illes Balears. Editorial Moll. Palma. 1998.
- Aveni Casucci, M.A.; i cols. Afectividad y sexualidad en la ancianidad. Editorial Fundació Caixa de Pensions, 1989.
- Otero, Luis . La sección femenina_ Editorial. Edaf, 1999
- López Sánchez, Félix i Olazaba, Juan Carlos. Sexualidad en la vejez. Editorial Piramide S.A.,1998
- Nieto Piñeroba, Jose Antonio. La sexualidad de mas personas mayores en España_ Madrid: Instituto Nacional de Servicios Sociales, 1995.
- García Fernández, José Luis. La sexualidad en la Tercera Edad. Editorial Fundación BBVA,1994.

Sords, Índia i Fundació Vicente Ferrer: mescla expressiva i visual

Alícia Serra Montblanch,
Intèrpret de Llengua de Signes

Anantapur és una ciutat situada a l'estat d'Adhra Pradesh, a l'Índia. És una d'aquelles ciutats plenes de llum i color. Malgrat la fam i la brutícia, és una ciutat tan dura com especial. Surts al carrer i hi ha molta gent. La ciutat vessa vida i esperança malgrat la falta de recursos que pateixen. Les dones enlluernen amb els seus espectaculars i elegants 'sharis' de colors vius i alegres.

I entre totes aquestes dones, en trobam tres de sordes fent feina a un taller d'artesanía de la Fundació Vicente Ferrer (FVF). I és que anàvem a això, a conèixer de primera mà la gran tasca que fa la FVF i concretament i de manera molt especial, amb el col·lectiu de les persones sordes. Com es varen posar de contentes les dones sordes en veure'ns

signar. Ens contaven com havia canviat la seva vida des que FVF els havia donat l'oportunitat de fer feina en aquells tallers. Al principi era complicat entendre'ns ja que elles utilitzen la llengua de signes telegu i és diferent de la nostra, però acabàrem entenent-nos i el més important, comunicant-nos! I tot gràcies a aquesta llengua visual, la llengua pròpia de les persones sordes, la llengua de signes. Ens contaven que ara les respecten més. Abans, per ser dones i, el que és pitjor, sordes o discapacitades no gaudien de cap classe de respecte. En alguns casos, no tenien ni drets que nosaltres considerem bàsics, depenent de la casta a la qual pertanyien... Però gràcies a FVF la seva situació havia canviat, els havien donat una oportunitat. Les seves cares reflectien esperança i felicitat.

El següent contacte no va trigar en arribar. El dia següent, FVF ens havia organitzat una marxa ciclista amb un grup de nins i nines sords. A Mallorca, una setmana abans, havíem participat en una marxa cicloolidària a benefici de FVF. Tot va ser idea d'en José Luís, un mallorquí sord que recorre el món en la seva bicicleta amb l'objectiu de sensibilitzar la societat sobre les necessitats de comunicació que tenen les persones sordes de tot el món i la importància que té la llengua de signes en l'eliminació de les barreres de comunicació. I que hi ha més bonic que compartir amb aquests infants sords, per als quals havíem pedalat una setmana abans, una ruta en bicicleta per l'Índia? Va ser una experiència meravellosa. Hi havia tants de sords signant! Et feien tantes preguntes! Què gran és la comunicació. Gràcies a ella aprenem, compartim, sentim, en definitiva, vivim. Sense comunicació estariem aïllats, no podríem viure. Però aquests infants tenien un sistema de comunicació que els permetia practicar l'art de la comunicació, la llengua de signes. Vivien!

El trànsit de l'Índia és una vertadera bogeria. Unes quantes generacions, antigues i modernes, s'uneixen en un mateix espai i temps per crear un ambient únic. Has d'anar en compte en travessar el carrer perquè no t'atropelli un carro, una moto, una bicicleta o un 'richau' (espècie de mototaxi) o un cotxe. Qualsevol transport imaginable és possible a l'Índia. I no hi ha problema d'espai, sembla que ja és ple el 'richau' per exemple, però continua pujant-hi gent, encara que s'hagin d'asseure un damunt l'altre. I, és clar, no ens hem d'oblidar de les vaques, que gaudeixen de quedar-se enmig de la carretera, o els porcs o les mones que travessen sense que t'ho esperis... Però damunt de la bicicleta, amb tots aquells infants sords al voltant, amb un somriure als llavis, irradiant felicitat, t'adones que dins de qualsevol caos sempre hi ha calma. I així, entre rialles, arribam sense contratemps al nostre destí: un col·legi d'infants sords. Quina no va ser la nostra sorpresa quan vàrem descobrir 600 al·lots sords que ens rebien i ens donaven la benvinguda. Quanta alegria. Ens oferien tot el que tenien. Com menys tenen, més

donen. Vàrem dinar amb ells i després vàrem gaudir d'un festival que havien organitzat pels seus 'amics espanyols'. Jo em demanava com podia ser que aquells nins tenguessin tanta riquesa lingüística? No és que la llengua de signes sigui pobre, tot al contrari, és un de les llengües més riques que conec, però a Mallorca s'utilitza un sistema oralista per a l'educació de les persones sordes i la majoria d'elles tenen una pobresa lèxica i comunicativa important. És un mètode molt complicat per a l'infant sord profund ja que consisteix a llegir els llavis al professor, amb la dificultat que això comporta. Jo ara mateix no seria capaç de seguir una classe, encara que fos de primària, fent lectura labial, i això que consider que domín la llengua oral i conec molt de vocabulari. És massa difícil. I aprendre amb aquest sistema, tal i com ho fan la majoria de persones sordes del nostre país és una tasca gairebé impossible. Per això, tal vegada, fa dos anys va arribar a la UIB la primera al·lota sorda profunda.

A Anantapur, malgrat la falta de recursos i gràcies a la magnífica feina de la FVF, els infants sords reben una educació de qualitat en llengua de signes. I els resultats es veuen a llengües, igual que a les escoles bilingües (llengua oral – llengua de signes) que hi ha en algunes comunitats espanyoles.

Gaudim de l'espectacular festival que ens havien preparat i, el dia següent, sota un sol abrasador, participam en la manifestació que s'organitza, igual que a Espanya, pel Dia Mundial de les Persones Sordes, només que aquest any, vàrem fer renou des de l'Índia perquè tant les persones oients d'Espanya com les de tot el món escoltin per un dia un col·lectiu silenciós i invisible la resta de l'any.

Vàrem fer molt de renou, especialment amb tambors, junt als quals grups de sords ballaven al ritme de les seves vibracions.

Els països rics vivim en l'abundància i la tudam moltes vegades, sense adonar-nos de a quanta gent podrien beneficiar les nostres sobres...

L'Índia és un país molt dur, ple d'esperança, i que li ofereix a tots aquells que la visiten. Si hi ha voluntat tot és possible. Per a les persones sordes concretament, transmet un missatge claríssim:

'UN MÓN SENSE BARRERES ÉS POSSIBLE'

**Els projectes migratoris de les dones
No s'han quedat a casa.
Segona part¹**

Rosa González

cap del Centre Municipal de Serveis Socials Est
de l'Ajuntament de Palma

4. EL PROJECTES MIGRATORIS DE LES DONES. NARRACIONS I ANÀLISIS

4.1. descripció de l' estudi.

Revisant la bibliografia hom percep clarament una imatge molt esbiaixada d'aquest tema. Molta, fa part d'una visió androcèntrica; una altra part, recull la idea que hi ha projectes propis de dones segons l'origen.. Finalment, altres estudis són generals i se centren majoritàriament en l'àmbit laboral.

Així i tot, hi ha poques veus de les pròpies dones i molt poca bibliografia identificant que les perspectives del seu projecte migratori engloba el seu preprojecte, la seva realitat i el seu futur. És possible identificar en els projectes estratègies emancipadores i apoderadores?

El meu propòsit es dotar aquestes paraules del següent significat :

---

¹ La primer part d'aquest treball forma part de la revista Alimara núm. 53.

Definició de projecte: En el sentit d'acció planificada de cara al compliment d'un objectiu, pot tenir diferent fases, dificultats o reconversions. Per Antonio Izquierdo "el projecte migratori és una disposició d'ànim que cobreix tot el procés... actituds, expectatives..." (2000:226).

Definició d'estratègies: Les estratègies són les pràctiques que fan els individus encaminades a l'obtenció d'objectius orientats a la maximització dels recursos (Crow, 1989:16). Es diu que les dones es veuen obligades a desenvolupar pràctiques socials que exigeixen un elevat component de càlcul i de previsió per gestionar una àmplia varietat de necessitats. Pot ser conscient o inconscient.

Emancipadores: Es refereix a tota acció que permet a una persona accedir a un estat d'autonomia, de cessament de subjecció a alguna autoritat o potestat. Els individus exerceixen poder, segons les seves relacions de dependència i autonomia, i la família no és neutra. La societat ha de poder permetre aquesta autonomia.

Apoderadores: Desenvolupar el seu potencial. Accés de les dones als recursos i la presa de decisions, tant individuals com col·lectives, i a aconseguir que es percebin a elles mateixes capacitades i legitimades per ocupar un espai en la presa de decisions. S'incentiva quan es fomenten l'autoconfiança, la seguretat per prendre decisions, fer canvis i resoldre problemes.

Hipòtesi: els projectes migratoris de les dones poden representar estratègies emancipadores i apoderades.

Objectius

1. Conèixer biografies migratòries de dones immigrants. Conèixer com qualifiquen el seu projecte migratori de forma general i lligat al seu lloc d'origen. La seva veu.
2. Conèixer si en el seu projecte migratori hi ha elements d'apoderament i emancipació des d'una perspectiva de gènere
  - en el seu projecte migratori;
  - en les seves circumstàncies actuals;
  - en el seu projecte de futur.Quines estratègies pròpies i familiars s'han posat en marxa
  - quant a la seva família extensa en el lloc d'origen;
  - quant a la seva parella, en relació a les noves parelles;
  - quant als fillsde forma general i lligat al seu lloc d'origen?
3. Conèixer com mantenen els seus lligams en el seu lloc d'origen.

4.1.1. Metodologia

Per això, es faran entrevistes semiestructurades a tres dones emigrants residents en el municipi de Palma. Són dones d'origen extracomunitari, amb càrregues familiars i d'entre 25 i 45 anys.

El seu origen : Colòmbia, Marroc i Nigèria.

En el disseny de les entrevistes s'establiran quatre grans blocs:

- a) Situació prèvia a l'emigració.
- b) Situació posterior a l'arribada, amb influències provinents tant del lloc de destí com d'origen.
- c) Projecte de futur.
- d) Valoració del seu procés migratori.

Cadascun dels blocs inclourà una bateria de preguntes mínimes seguides d'altres qüestions destinades a clarificar el significat.

L'anàlisi del contingut es farà del tipus descriptiu i es treballarà mitjançant la categorització de la informació obtinguda i mitjançant indicadors i/o establint relacions d'associació, equivalència, oposició, etc.

4.1.2. Àrees d'una entrevista semiestructurada

1) Procés premigratori

- o Motivació (motiu al·ludit), expectatives.
- o Moviments familiars.
- o Quin grau de coneixement previ tenen del lloc d'arribada, país elegit.
- o Xarxa a l'Illa.

És important també situar o marca què implica aquest projecte migratori. Claudia Pedone afirma que *"viatjar, en nombrosos casos, implica acabar de qualche manera amb la submissió a l'autoritat del pare, germans i/o marit"*; a més, *"viatjar és vist com una possibilitat per rompre amb les normes establertes des de les relacions de gènere dominades pels homes"*.

2) Qüestions que pugin servir de guia per apropar-nos a la situació actual en el país de destí

- o Àmbit laboral, treball no remunerat (domicili- dedicació).
- o Estatus.
- o Àmbit cultural.
- o Àmbit econòmic.
- o Àmbit familiar: qui emigra primer, qui després, relació marit, control de la natalitat, millora del benestar de la família a partir de la seva arribada al lloc de destí.
- o Fills: qui es preocupa de la situació escolar dels menors, cura ...
- o Àmbit de salut (psicosomàtic): millora de l'autoestima, dols (distància amb familiars o fills: viatges/ regals/ fotos).
- o Cercle de relacions.

Influències en el lloc d'origen:

En paraules de Falicov: "...La migració no constitueix una experiència que pertany únicament a qui abandona el país".

- o Han arribat més familiars al lloc de destí? De quin gènere?
- o Com queda la relació amb la família extensa?
- o Com queda la relació econòmica amb la família extensa?
- o Ha millorat el benestar de la família extensa des de la seva arribada al lloc de destí?

3) Preguntes guies de la seva visió de futur del seu projecte migratori

- o Retorn.
- o Reagrupació.
- o Indecisió.
- o Decisió d'establir-se de forma definitiva.

4) Valoració del seu procés migratori

- o Com qualifica el seu projecte d'immigració.
- o Què li ha suposat: adjectius.

4.1.3. Anàlisi

Context de procedència de les tres entrevistades

De forma conscient no em vaig dirigir a cap col·lectiu amb el que tingués cap relació de feina, perquè considero que el fet de ser entrevistades en un context de treball social i "com un cas" fa que la predisposició a col·laborar estigui més condicionada; normalment accedeixen amb un desig de cobrir l'expectativa del professional. Per altra banda, personalment, no volia impregnar l'entrevista de la meua forma habitual d'entrevistar des del treball social on la relació pot ser molt jeràrquica.

Les tres entrevistades provenen d'entitats i associacions d'immigrants.

Les tres hi han participat de forma voluntària.

No tenien cap tipus de vinculació amb l'entrevistadora, per tant, no s'ha seleccionat la història personal per tal que donés resposta a la hipòtesi plantejada.

Referent al temps d'entrevista: hem dedicat una mitjana de dues hores entre el primer contacte i el desenvolupament de l'entrevista.

El lloc de les entrevistes ha variat però sempre en espais coneguts per elles i que podien resultar més acollidors: sales de les associacions, el propi locutori de la tercera entrevistada i sempre en moments que no poguéssim ser molestades.

Les tres entrevistes han estat gravades i transcrites per a aquests treball.

L'idioma, sens dubte, ha estat un element diferenciador de les entrevistes. En la segona entrevista he comptat amb la col·laboració de la presidenta de l'associació de dones magribines que ha col·laborat com a intèrpret.

Expresso el meu agraïment més sincer a aquestes persones que, de forma desinteressada, han col·laborat i m'han fet aprendre.

Breu descripció de les tres històries

Així es cobriria el primer objectiu, que és conèixer les històries bibliogràfiques.

Primera entrevistada

Situació prèvia: "Luci". 33 anys, d'origen colombià. Té 7 germans i es va casar a Colòmbia. En els primers moments del seu matrimoni estudiava i treballava. Ella defineix la seva família com de classe mitjana. Al seu pare li diu el "toderó". És qui duu els doblers a casa i té amb ella un vincle emocional fort. Defineix la relació amb son pare com molt estreta i se sent molt valorada per la seva família. El seu home prové d'una família acomodada. Va projectar la seva immigració dins un context d'aventura i de nous camins. Ella formula que el projecte migratori no és seu perquè no el va iniciar. Però per altra banda, va gestionar el viatge del seu home (va demanar els doblers a la seva amiga), també el seu i ha facilitat la immigració posterior d'un germà i una germana.

Situació actual: Duu 10 anys a Palma. Ja ha fet varies visites al seu país. Actualment treballa d'administrativa, tot i que conserva alguns domicilis on neteja. Manté l'economia separada del seu home argumentat que és per continuar donant suport a la seva família i per al seu projecte de retorn comprant una casa pròpia. Té una nina de tres anys.

Projecte de futur: La seva motivació es crear una empresa i marxar amb una casa pròpia al seu país amb la seva nina. Ha estudiat català. A nivell cultural, comenta el

tema dels valors diferents pel que fa a la "llibertat". Es defineix com una dona amb empena estigui on estigui.

Valoració: Valora de forma positiva la seva immigració perquè té la seva filla i ha pogut ajudar la seva família. Té expectatives d'aconseguir el seu objectiu, que és muntar una empresa, estudiar, comprar una casa i tornar a la seva "terra". Manté relacions amb colombians i pocs mallorquins. Participa en una associació d'immigrants.

Segona entrevistada

Situació prèvia: "Saliha", 38 anys, d'origen marroquí. Té 10 germans, és divorciada i va tenir una filla d'aquesta primera relació. Es van separar després de molt aguantar la situació i en una situació límit i pels delictes del seu exmarit. Al Marroc, els seus pares coneixien la família de seu actual home; ella no el coneixia. Com ella diu, "es va casar amb un home que vivia aquí; s'havia de casar, era el seu futur. "...volia refer la seva vida".

Situació actual: Té un nin de tres anys, no ha trobat la parella que esperava i es troba tota sola amb dificultats econòmiques. Ella defineix la relació amb la seva família extensa com a molt bona. Se sentia valorada per la seva família (el divorci va ser un element encoratjador). No fa 3 anys que és a l'Illa i encara no ha pogut fer cap visita al seu país. El seu home feia anys que residia a Palma. Diu que no la valora; té 10 anys més que ella i volia fills. No té cap familiar a l'illa. Ara mateix es cuida de la llar. Tots i saber espanyol, es troba bloquejada i no el parla. Es defineix com una dona sense felicitat perquè a la seva terra era valorada, estudiava espanyol, feia un curs prelaboral, no tenia problemes econòmics. Aquí no és valorada i ha perdut aquests valors; se sent en perill pel tema de la documentació.

Projecte de futur: Ella afirma no tenir projecte de futur; l'únic que vol és donar un futur millor als seus fills. No té relacions properes -comença a relacionar-se amb una associació- però es troba diferent a les altres dones que estan "contentes per ser a Europa i per la llibertat... menjar i beure".

Valoració: Qualifica la seva migració com un espai sense felicitat i per donar un futur millor als seus fills.

Tercera Entrevistada

Situació prèvia: "Mary", 29 anys, d'origen Nigèria. Prové d'una família nombrosa. Diu que a Nigèria estudiava i estava preparant-se per treballar. El seu home ja vivia a Palma, la va conèixer a Nigèria i es van casar. Diu que a la seva família és la mare qui manté el treball i a la resta de la família, malgrat que la visió de les dones és que estiguin al domicili amb els fills.

Situació actual: Duu 6 anys a l'Illa. En els primers moments va treballar de forma irregular i ara ha posat un negoci, un locutori. Té dos nins. Malgrat les possibles diferències de criteri que pugui tenir amb el seu home, valora que li dona suport amb els nins; pot estudiar i pensa que al seu país possiblement les famílies haurien intervingut abans. Diu que una de les dificultats és l'idioma i les dificultats per la documentació. Parla d'un procés que ha durat un o dos anys i de lluita. Ha estudiat català.

Projecte de futur: El seu projecte és promoure una altra empresa, estudiar i després plantejar-se el seu tercer fill, una nina. Amb la seva família extensa es

planteja suport mutu: enviar doblers, que puguin venir a l'illa donant suport al seu projecte. Fa referència a dones de la seva família.

Valoració: Ara mateix valora molt positivament el seu projecte migratori. Se sent espanyola.

Comentari de les tres entrevistes. Aspectes generals

- Es tracta de tres situacions totalment desiguals pel que fa a l'origen, temps, condicions de l'estada, relacions, etc.
- Les tres assenyalen la llegua com un vehicle de proximitat o de dificultat, així com alguns aspectes culturals.
- El seu projecte està vinculat a la figura masculina, però la forma de desenvolupar-lo i de plantejar-se el futur crea diferències.
- En la cura dels menors, sembla que, llevat de la dona marroquina, hi ha cert repartiment de cara als menors.
- Són dones amb formació; el tòpic d'una immigració inculta i empobrida no es compleix.
- El valor que atribueixen al futur dels fills està més present en la dona colombiana i marroquina que en la dona nigeriana.
- Totes mantenen vincles amb la seva família extensa. La dona colombiana ofereix suport a la seva família; la marroquina rep suport emocional de la seva família; la nigeriana planteja una estratègia de suport recíproc (ella envia doblers i pot rebre el suport per a la cura dels seus fills de la seva germana petita).
- Totes assenyalen el valor del treball. Com constata Constanza Tobio, treballar representa per a les dones i les mares d'avui un factor clau en la recerca de la independència individual i la construcció d'una nova identitat.
- El factor temps d'estada: en les dues dones que porten més temps, la valoració és més positiva. L'entrevistada d'origen colombiana parla del "procés emocional" i la persona d'origen nigeriana del procés d'adaptació lingüístic.
- Especialment dues de les entrevistades al·ludien a la situació de dol per la família i pels amics; per la llengua i per la cultura; dol per l'estatus (en l'entrevistada colombiana i la del Marroc) i dol per la terra.
- Inseguretat i sensació d'indefensió. En les dificultats per l'obtenció de la documentació, hi és present sensació com si fos un fet delictiu.
- L'espai domèstic: la llar segueix sent responsabilitat femenina.
- Associacions: les tres tenen alguna relació amb alguna associació.
- Nous projectes liderats per elles. Dues de les entrevistades han trobat la seva ubicació a partir de la seva autopromoció amb idees d'empreses pròpies. Aquestes alternatives laborals els permeten no estar vinculades a contractes eventuais i els dona cert apoderament.
- Quant a les hores d'atenció a la família i la cura dels menors. He utilitzat com a referència l'estudi de família i parentiu de la professora Maria Antònia Carbonero, *"Interseccions de gènere i classe en las estratègies de cura de la UE"*.

Efectivament, en una situació d'hipergàmia (la dona marroquina) hi ha una gran desigualtat en la cura dels menors. La dona declara dedicar tot el seu temps al menor; l'home només hi dedica unes 6 hores setmanals per sortir de passeig.

En les altres dues situacions, la dona colombiana i la nigeriana (homogàmia), la cura dels menors és més equitativa quant a l'home en el cas de la dona Nigeriana.

Per altra banda, efectivament, trobant-se en una situació d'homogàmia i sobretot sense xarxa familiar, l'atenció del menor es fa a través de la contractació de serveis. Però hi ha diferències: mentre que la dona nigeriana ha contractat a través de coneguts una dona per a la cura dels menors, la colombiana està utilitzant els serveis d'una escoleta.

No obstant, el nombre d'hores que dediquen als seus fills és menor que les que apareixen referent a Espanya en l'estudi de Carbonero (dades de 2001) abans esmentat *"Interseccions de gènere i classe en las estratègies de cura de la UE"*:

Dona marroquina: tot el temps.

La seva parella: 6 hores setmanals

Dona nigeriana: 27 hores a la setmana

La seva parella: 17 hores setmanals

Dona colombiana: 35 hores a la setmana

La seva parella: 21 hores setmanals

En la situació de les dones nigeriana i colombiana si computem les hores d'atenció dels menors i atenció de la llar, ens trobem davant dues situacions de doble jornada laboral de la dona.

La dona Colombiana hi dedica un major nombre d'hores en els dos conceptes, llar i cura del menor, que la dona nigeriana.

- Les diferències culturals. Dues de les entrevistades al·ludien a la llibertat, *"libertinaje"*, *"aquí todo el mundo pasa ..."*.
- El seu projecte de futur.
Dona colombiana: vol tornar a la seva terra amb una carrera, una casa comprada amb el seus doblers i la formació d'una empresa. *"He aterrizado pero con la idea de volverme"*.
Dona marroquina: es planteja continuar a Mallorca pel futur dels seus fills.
Dona nigeriana: es planteja continuar a Mallorca i se sent d'aquesta terra.

ASPECTES PARTICULARS DE CADA UNA DE LES ENTREVISTES

Aquest apartat intenta respondre als objectius 2 i 3

Entrevista número 1

Reflexions sobre el seu projecte migratori.

Sembla que ella sent que el seu projecte es comença a desenvolupar a partir de la seva ubicació a l'illa i el finalitza quan pugui fer realitat el seu projecte de futur, que és el retorn: *"...se irá cuando tenga la casa; no puedes irte como si hubieras perdido el tiempo"*.

Ella va posar en marxa el projecte d'"aventura" del seu home, va aconseguir els doblers i ella va gestionar el seu reencontre a l'illa després de tres mesos de la seva partida. *"No me quedé quieta a que él mandara a por mi y fui yo la que me moví"*. Ha aollit el seu germà i la seva germana. Una altra dona li va facilitar la ubicació: *"fue la que me dió la mano para irme"*.

Parla de la seva capacitat: *"era mi proyecto terminar la carrera, empezar a trabajar y ganar mucho dinero... y bueno, en un futuro montar una empresa"*. *"Porque me hubiese dedicado a trabajar.... pero no, yo no vine sola, no pienso"*

sola...ya estaria allà... no he hecho mayor esfuerzo...". "...yo creo que ya era así... yo soy una persona que me gusta valerme por mi misma".

L'estratègia del treball que ella ha elaborat és donar temps a la requalificació de la seva categoria laboral. És conscient d'una progressió: *"empiezas de cero... haces trabajos que la gente no quiere... por que si fuera de otra manera el choque sería más fuerte para la gente de aquí".*

Parla de com s'ha modificat l'ideari del projecte: *" vas a coger un dinero y te vas a ir", pero "vives aquí y gastas aquí".*

Aquesta dona ha establert una interessant estratègia d'independència a través de la separació econòmica. El valor econòmic és el que la fa funcionar a curt termini d'una manera independent de cara a la relació amb la seva família extensa i a llarg termini pot permetre que pugui establir un estalvi per comprar la seva casa i redefinir el seu futur en la seva terra. L'estratègia no ha estat sumar ingressos. *"Cada uno cubre la mitad de los gastos, yo no te pido para qué lo haces y tú no me pides para qué lo hago..."*.

És un valor molt important per a ella la família i els amics propers. Idolatra son pare, *"el podero"* pel seu valor econòmic, emocional i de cohesió familiar.

Pensa en un retorn d'èxit a la seva terra i amb la seva nina. *"Carro, beca y casa"*.

Pel que fa a la seva cultura, dóna valor al fet familiar i suport mutu.

Parla de la realitat del seu país quant a homes i dones: *"el 80% de los hombres trabaja y no deja trabajar a la mujer"*.

Pel que fa a la societat que s'ha trobat : *"...hay mucho más libertinaje... todo el mundo pasa... allá todo el mundo está encima"*.

Manté de forma constant els lligams amb la seva família extensa, no té un rol de supeditació, ha afavorit el projecte migratori de dos dels seus germans.

Sembla que se situa com una família més associativa a partir de la seva relació amb la cura de la menor i l'administració econòmica. No obstant, s'hauria d'haver aprofundit més en la gestió de la llar tot i que sembla que la porta ella.

Las relaciones són administrades a partir dels seus contactes.

Aquesta dona està exercint una independència a nivell econòmic i de projecte de futur. És una persona autònoma i té clar el seu objectiu a assolir. No hi ha una causalitat a través del projecte migratori, ja que aquesta posició de recerca laboral i d'estatus possiblement l'hagués exercida al seu país d'origen, però en aquests moments està potenciant totes les estratègies possibles per prendre les seves decisions i potenciar totes les seves capacitats.

Entrevista número 2

Família de tipus conjugal dependent. Es tracta d'una situació d'hipergàmia. Aquesta dona i la seva família desenvolupen un esquema tradicional de relació sobre la cura dels menors i de la llar.

Pel que fa a la feina, en aquesta situació es produeix una bretxa de gènere i cultura.

És una dona que no té estatus econòmic ni social. En el llibre d'Eva Evers *"Mujeres en la Frontera"* comenta l'autora que la condició social en la societat marroquina es mesura tenint en compte la situació civil de la dona -casada, fadrina- les circumstàncies del seu home, la seva situació econòmica, les condicions de l'habitatge, les propietats individuals i la reputació moral. La moralitat com a una adhesió a les normes. El prestigi femení està lligat a l'estatus econòmic i

social, i vinculat a la moralitat i respectabilitat de la dona. El prestigi, segons Evers, és un element important per l'anàlisi de gènere.

Aquesta dona ha patit un divorci en una societat que no veu bé aquestes situacions. Migrant volia *"retomar otra vida, esperando que sea mejor, y lo ha hecho, venir aquí porque estaba su marido"*.

En aquests moments no té cap espai orientat a la seva família, no pot rebre el suport de la seva mare ni germanes, depèn del seu home. La seva realitat econòmica i social fa que romanguí en el seu domicili gran part del temps.

Dins la seva cultura, els valors són el matrimoni i la família, i ara per ara aquesta és la seva comprensió.

No se sent identificada amb les altres dones que només estan contentes per ser a Europa, per la llibertat. No oblidem que la seva motivació era la parella, família, estatus social i econòmic. *"No se mezclaba mucho con otras mujeres... están en Europa por el Futuro y tienen más libertad... no valoran también la relación de pareja"*.

Les seves normes culturals i religioses, la manera tradicional de vestir-se, el vel, segons ella fan que no es trobi valorada per al món laboral. És una dona intel·ligent i pensa que no es valora la capacitat sinó la imatge.

Per altra banda, hi ha un codi subjacent per no culpar el seu home de forma explícita. En aquest moment hi ha certa resignació.

L'única esperança de vida diferent és la vida dels seus fills. *"No ve futuro aquí"; "no sueña"; "... por ellos [els seus fills] está aguantando"*.

És una dona que cerca espais més íntims de relació i encara no els ha trobat. En l'intercanvi podria valorar més les seves capacitats i posar-les en acció.

Aquesta dona va prendre una decisió –divorci de la seva primera parella– que en la nostra societat hagués estat valorada de forma diferent. El seu bagatge cultural no permet que li doni un valor adequat: va fer una acció contra la norma social degut al seu malestar i al de la seva família.

Continua amb els seus lligams amb la seva família extensa. No sembla una situació de subordinació, sinó de suport emocional.

Les famílies amb un sol perceptor i en llars de poca qualificació, tenen més probabilitats d'estar dins els llindars de pobresa. És on es veu més una permanència més precària. No hi ha independència econòmica.

Aquesta dona té potencial per tenir independència a nivell social però es troba en una situació d'aïllament i depressió; es troba en terra de ningú. Podríem dir que el divorci és una situació de força però aquí es troba limitada. Els seus recursos depenen de la seva parella.

Té un gran pes la seva situació emocional, que és de decepció: *"no ha encontrado la pareja que esperaba"*; pèrdua d'estatus: *"allí tenía una vida mejor"*; pèrdua d'autoestima: *"le consultan en todo", "con una pareja que no la valora"*; pèrdua de projectes de futur: *"aprendió castellano... hizo un pequeño proyecto de coser"*; *"no ve ningún futuro aquí"*.

Des del meu punt de vista, aquesta dona va elaborar una estratègia dins el seu context per aconseguir un benestar fora de la seva terra, arriscant molt a nivell emocional. És una dona valorada per la seva família extensa i que malgrat el seu estat actual ella es valora com a intel·ligent i capacitada. Ha de desenvolupar el seu potencial.

Està en camí tot i que el seu punt de partida planteja grans dificultats. La possibilitat d'aquests viatge pròxim al Marroc i la seva documentació, juntament a

les accions formatives i de suport ofertes per l'associació (està inscrita a castellà i Informàtica) podem ser el camí.

Entrevista número 3

A diferència de les dues anteriors situacions, el seu projecte se situa en el present i amb objectius de futur, ja que vol quedar-se a l'illa.

Les seves estratègies passen per ser conscient que el seu potencial és la formació, l'idioma i els estudis, i la seva empenta de cara a potenciar empreses pròpies. Veu un camí de suport als nouvinguts.

La seva situació de formació, de treball, permet que aquesta dona es mantingui amb "certs nivells" d'autonomia per decidir el seu futur formatiu.

L'estratègia formativa és una decisió pròpia de cara a un futur millor. Aquesta decisió de formar-se suposa un esforç a valorar. Quan els homes estudien correspon a una estratègia familiar; però quan les dones estudien correspon a una estratègia individual.

Vol posar en marxa una estratègia de suport familiar en la cura dels seus fills: la mare d'ella, o la seva germana.

L'estratègia d'eficàcia econòmica a través de la creació d'un negoci provoca poder de cara a la parella i recursos per tenir certa independència i plantejar-se el seu futur sense límits.

Aquesta dona ha prioritzat l'idioma com a camí per aconseguir el seu objectiu, que és la seva estada i el seu futur en aquesta terra.

Referent a la comparativa de cultures que fa, planteja:

- A Nigèria: *"en mi país, las mujeres estudian más que los hombres". "... dicen a las mujeres que sus cosas tienen que estar en casa, cuidar a los niños, no tiene que ver con el mundo laboral y eso". "... hasta los 25 no salí de casa". "... allí. si tienes dos hijos, la gente te mira como si no tienes nada". "... hay muchas interferencias, se meten en la pareja".*
- A Mallorca: *"En Mallorca... he viajado a Madrid, a Valencia...". "... ha sido muy difícil, la gente de África no sabemos castellano". "...la gente mayor no le gusta verte... se entiende, es gente mayor...". "...es un país que nos ha dado la vida a mucha gente".*

El seu projecte de futur és propi: *"yo soy española...me siento como en familia...por esto todo lo estoy haciendo, ya tengo mi casa, mis estudios y todo...". "Me falta tener esta carrera y ya está".*

Quant a la relació amb la seva parella, especifica que li dóna suport per estudiar i certa atenció als menors. *"Es que tengo ganas de estudiar y gracias a Dios mi marido me da esa oportunidad... porque hay muchas mujeres que quieren y no tienen apoyo".*

La seva gestió de suport per la cura dels seus fills amb familiars femenins, ens fa plantejar que es tracta d'una situació de fet no igualitària en la parella; sembla que es tracti d'una situació de doble jornada laboral de la dona.

Aquesta dona fa patent la manca de recursos fora de la família per a la cura dels menors. L'increment d'igualtat de gènere pot significar més desigualtat per la dona, si aquests procés no ve acompanyat d'un règim de benestar i retribucions.

La seva relació amb la família extensa comença a ser de reciprocitat, ja que ella envia doblers i així l'ajudaran amb els seus nous projectes. La seva comprensió és

que sa mare és qui lidera la família, qui té feina i qui s'encarrega de tot: *"tiene trabajo estable, y le salen las cosas bien, todos dependen de ella"*.

COMENTARI FINAL

El que s'extreu d'aquest estudi és que realment sí que hi ha un cert apoderament i autonomia per part d'algunes d'aquestes dones. Mesurar què hi ha de trets personals i què ha generat el procés migratori és difícil.

La motivació del treball per mi segueix tenint un valor per dos motius: **la invisibilitat i la manca de reconeixement**. Aquesta manca de reconeixement, com diu Fraser (2000), no va lligat tant sol a representacions culturals, sinó també està explícit en les institucions en la distribució de recursos.

Per què la invisibilitat de les dones? Per què la invisibilitat de les dones immigrants? La resposta té a veure amb un dels eixos del debat teòric d'aquests darrers anys: l'absència de reconeixement o el "fals reconeixement". No vull caure dins la "ceguesa del tema gènere". Penso que s'ha de cercar un equilibri i visibilitzar el que fins ara ha estat invisibilitzat; s'ha de crear un nou sistema de valors. Aquesta invisibilitat en els sectors més vulnerables, com la dona immigrant, és encara més gran. Per altra banda, l'atribució de responsabilitats familiars situa les dones en una posició de partida molt desigual. Hem de tenir en compte que és el marc social que les rep, allò que les invisibilitza, independentment dels països de partida.

Una altra forma de veure el procés migratori de les dones és no voler imposar un model únic per elles. Com diu Dolores Juliano, sembla que per identificar la seva occidentalització han de prendre una posició cultural o una altra, però les persones ens reformulem contínuament. És possible que la seva estratègia sigui no rompre amb la societat d'origen per aconseguir els seus objectius de gènere, sinó ampliar els marges propis de cada una. És tracta d'un procés personal i únic, i amb canvis parcials o redefinicions.

Les polítiques socials que s'han de portar endavant són "polítiques de presència" que assegurin la possibilitat de tenir la veu de les dones. L'idioma ha de ser una barrera a rompre i proporcionar serveis per a totes les dones-famílies, (escoles, canguratsges, fórmules del tipus banc del temps, habitatges compartits) per poder sortir del treball domèstic -de la cura dels menors- i estimular la formació, i per aquelles que ja la tenen facilitar l'accés al seu perfil professional. La dona ha estat un gran descobriment pel sistema dels microcrèdits i per la formació d'empreses. Per altra banda, l'associacionisme ha de ser més plural. El camí és que les dones que treballin puguin tenir un salari per poder mantenir-se ella i els seus fills (rol de proveïdor).

Com hem vist, dues de les persones entrevistades tenen inquietuds per formar empreses, possiblement per rompre amb la precarietat dels contractes eventuais i les feines poc estimulants.

Les persones que estem en contacte amb població immigrada de fa poc coneixem el valor que té la informació i guiatge inicials.

S'ha de reflexionar sobre el model de societat que estem instaurant i realitzar els canvis pertinents. Treballem des d'òptiques massa tancades, cap a societats monoculturalistes o que "juguen" a la intraculturalitat. És possible que amb això estiguem provocant "reclusió microsocial, endogrups". Les societats diverses i multiculturals requereixen uns altres esforços: els drets i les exigències son cares

de la mateixa moneda. La dicotomia entre ciutadans i estrangers és un fet; conviu un llenguatge de ciutadà amb la paradoxa de categories de ciutadans amb exclusió explícita i, més encara, en el cas de les dones.

Ha estat important escoltar el valor que elles donen al seu projecte migratori, car això podria ser un començament per una feina posterior molt interessant.

L'ambició d'aquest treball és equilibrar i permetre un reconeixement de la situació de les dones immigrants i els seus projectes migratoris, que possiblement tinguin més semblança que diferència amb el projectes dels homes, però ha de ser una situació vista, reconeguda, representada i gestionada.

BIBLIOGRAFIA

Aparicio Gómez, Rosa (2003) . *Mujeres inmigrantes: prisionera del género*. Aula Intercultural. 5th International Congress "Women: migrations and intercultural dialogue".

Callejo, Javier. (1998). *Grupos de discusión: introducción a una práctica de investigación*.

Carbonero Gamundí, Maria Antònia (2007). *Familia y parentesco : intersecciones de genero y clase en las estrategias de cuidado en la UE*. Universidad de las Islas Baleares. (Inédito)

- *Familia y parentesco. Políticas Públicas ciudadanía y genero. (2007-2008).*(Inédito)

Domínguez Fuentes, Juan Manuel. *La mujer inmigrante en Malaga*. VIII Beca de Investigación. Màlaga.

Evers Rosaner, Eva. (2004). *Mujeres en la Frontera. Tradición e identidad musulmanas en Ceuta*. Barcelona: Alborán. Bellaterra.

Fraser, N y A. Honneth (2006) *¿Redistribución o reconocimiento?*. Ediciones Morata. Madrid.

Gregorio Gil, Carmen (2003). *Mujeres de un solo mundo: globalización y multiculturalismo*. Universidad de Granada.

Informe de sostenibilidad en España 2005. *Indicadores de igualdad de oportunidades y desarrollo (índice de desarrollo de género)*.

Izquierdo Escribano, Antonio (2000). *El proyecto migratorio de los indocumentados según genero*. Papers 60, 225-240.

Juliano, Dolores (1998). *Las que saben*. Cuadernos inacabados 27. Horas editorial

Miquel Novajra, Alejandro (2004). *Inmigración, discriminación laboral y estratificación*. Universitat de las Islas Baleares. Prof. Antropología Social.

- *La negación de la ciudadanía: movimientos migratorios y extranjería*.

- *Construcción social de la diferencia. El sexo y la edad*.

Normas APA para citar información bibliográfica.

Observatori Municipal d'Igualtat (2008). *La població immigrants al municipi de Palma*. Ajuntament de Palma.

Observatori Municipal d'Igualtat (2008) . Unitats de convivència al Municipi de Palma. Ajuntament de Palma.

Oso Casas, Laura. *Migración y mercado de trabajo*. Coruña. Facultad de Sociología.

Pearson Ruth . *El género cuenta en el desarrollo*.

Perez, Clara.(2003). *Las inmigrantes en la prensa: víctimas sin proyecto migratorio*. Mugak, núm. 24.

Soriano Miras, Rosa Maria. *Autopercepción subjetiva de la inmigración: la mujer marroquí*. Granada: Departamento de Sociología. Universidad de Granada. (Inédito)

Sub, Astrid. *Estrategias de intervención y reivindicación política. Asociacionismo de mujeres inmigrantes entre asistencialismo y Empowerment*. Llibre Mujeres de un solo mundo.

Tobio, Constanza (2005). *Madres que trabajan. Dilemas y Estrategias*. Madrid Cátedra.

Valcarcel, Amelia (1997). *La política de las mujeres*. Madrid, Cátedra.

- *Feminismo y poder político*.

Zabala González, Begoña (2004). *Mujeres inmigrantes. Algunas consideraciones desde el feminismo*. Bilbao. (Inédito)

Els Premis del Consell de Mallorca a la Solidaritat es van crear l'any 2008 amb la finalitat de reconèixer i destacar l'esforç del treball social que persones i entitats realitzen per ajudar a les persones més vulnerables a satisfer les seves necessitats bàsiques, tant aquí a Mallorca com als països menys desenvolupats. El Consell de Mallorca els convoca anualment a través de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials, amb la col·laboració del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació.

L'acte de lliurament de la tercera edició dels Premis del Consell de Mallorca a la Solidaritat, es va dur a terme al Teatre Principal de Palma, emmarcat un any més dins les celebracions de la Diada de Mallorca. Va comptar amb la presència de la presidenta del Consell de Mallorca, Sra. Francina Armengol; el conseller de Benestar Social i president de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS), Sr. Jaume Garau; el director de serveis socials i vicepresident de l'IMAS, i president del jurat dels premis, Sr. Jesús Mullor; i el president del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació, Sr. Joan Font, que van entregar els premis a les diferents candidatures guardonades, amb una dotació econòmica de 3.000 euros cada una.

Es va retre una menció especial als 50 anys de treball en el món de la cooperació a Mans Unides.

Durant l'acte, el conseller Jaume Garau va presentar el llibre "De la Beneficència a l'Estat del Benestar. La Història dels Serveis Socials a Mallorca", editat pel Consell de Mallorca i que pretén fer un recorregut per les diferents institucions i entitats que han treballat en aquest àmbit des del segle XVI fins al segle XX. Totes les persones que van assistir al lliurament dels premis varen rebre una còpia en format digital d'aquest llibre.

Van assistir-hi aproximadament unes 750 persones.

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit municipal a la trajectòria personal i/o professional***El jurat decidí premiar*****Antònia Roig Mas**

Candidatura proposada per la Comissió de Justícia i Pau de Mallorca

Antònia Roig Mas, nascuda a Sant Joan, té 81 anys i és Germana de la Caritat. Ha dedicat tota la seva vida a l'atenció a les persones desafavorides. L'any 1952 comença a treballar a les Minyones i, des de fa més de 36 anys, està al servei de les persones marginades.

De 1979 a 1984 combina el servei de les Minyones amb l'organització i cura de la cuina de la població marginada atesa als Puig des Bous.

Des de 1984 treballa a temps complet al Puig des Bous, els matins com a responsable de la cuina i els horabaixes, amb dos monitors més, al pis, com a tutora de quatre persones que viuen al carrer.

El 1993 deixa el Puig des Bous i passa a la finca de Son Ribas. Hi treballa des de llavors, de manera pràcticament gratuïta, perquè sols rep

una gratificació que oscil·la entre els 90 i els 100 euros per a les despeses d'autobús i mobilitat, que ella acostuma a reinvertir en despeses per a la casa o la comunitat terapèutica.

Amb el temps, va entendre que no es podia limitar a treballar com a cuinera per a les persones marginades, sinó que ho havia de fer amb elles, mitjançant els treballs diferents que la cuina suposa i que les ajuden a aprendre, a participar i a col·laborar.

Des dels anys 90, doncs, s'introdueix i s'intensifica a Son Ribas l'ajuda terapèutica, modalitat que suposa l'intent d'un veritable treball de reconstrucció de les persones que allà conviuen. A la comunitat terapèutica tot està organitzat sobre la base de torns de feina als sectors de neteja, de manteniment, de bugaderia, de jardineria o de cuina. Des de llavors, ella reforça el sector de la cuina, creant una escola-taller. L'equip de la cuina s'encarrega d'organitzar les comandes, de planificar i de cuinar els menús de cada dia per a una vintena de persones. Antònia Roig acompanya les persones residents, desfetes per l'alcohol i les drogues, en la seva tasca de recuperació i reconstrucció física, psíquica i moral.

Des de novembre de 2005, els horabaixes, dona suport, com a tutora, a quatre d'aquestes persones marginades amb les que comparteix pis i els recursos, sempre escassos, per front a les dificultats que presenten.

Avui dia, acudeixen a Son Ribas moltes persones no marginades, que han perdut la feina, o han tancat la petita empresa, o disposen sols d'una pensió no contributiva, en el millor dels casos, per la qual cosa, sense ser exclosos socials es

troben en risc d'exclusió. Antònia ha estat sensible als canvis i els sap donar una mà i la seva estimació.

Antònia, amb el seu servei callat, amorós i quotidià, ajuda a un conjunt de persones que no tenen cabuda en els paràmetres dels centres oficials d'acolliment.

Justícia i Pau de Mallorca decidí presentar la candidatura d'aquesta dona perquè considera que és un exemple a tenir en compte; perquè és una de tantes persones que, des de l'anonimat més gran, prescindint de declaracions i de protagonismes, amb el desconeixement de la societat de les illes, dediquen anys i anys de la seva vida, en silenci i amb una constància exemplar, al servei dels més desvalguts i socialment exclosos.

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit municipal al projecte o servei desenvolupat per una entitat privada de caràcter no lucratiu.

El jurat decidí premiar l'

Associació Pa i Mel

Candidatura proposada per l'Ajuntament de Sa Pobla.

L'associació Pa i Mel és una entitat, sense ànim de lucre, que neix l'any 1996 i que intervé en l'àmbit social per atendre el col·lectiu més desafavorits.

El seu objectiu principal és desenvolupar tot tipus de programes, accions i mesures encaminades a millorar el nostre entorn i atendre les necessitats socials dels sectors i col·lectius més vulnerables, treballant contra la discriminació i l'exclusió social, per la igualtat de oportunitats, la inserció i la convivència. El col·lectiu de persones a les quals va dirigida la seva activitat són menors, adolescents, joves, famílies, dona, immigrants, discapacitats i tots aquells col·lectius que es troben en situació de necessitat..

Els àmbits en els quals actuen són:

- **La prevenció:** amb infants i joves, mitjançant programes de temps lliure, activitats de reforç escolar, programes de seguiment i d'inserció.
- **La sensibilització:** mitjançant intervencions a les escoles i campanyes puntuals.
- **La formació:** adreçada a pares, professors, professionals del camp social, dones immigrants, etc.
- **La participació:** per guiar els infants i joves en l'aprenentatge a modificar el seu entorn com a ciutadans actius i participatius.

- **La recerca:** elaboren estudis sobre la situació dels col·lectius amb els quals intervenen.

- **La cooperació internacional:** Pa i Mel treballa en el camp de la immigració i fa cooperació a Àfrica. Essent el continent d'arribada majoritari a Sa Pobla, és el més adient.

Des dels seus orígens fins ara, l'entitat s'ha anat desenvolupant i ha ampliat l'àmbit de actuació, sempre a partir de l'evolució de la nostra societat, adaptant-se als canvis constants i intervenint en aquells sectors i col·lectius que més ho necessiten.

L'associació du a terme un programa preventiu infantojuvenil durant l'estiu per atendre aquest col·lectiu quan els pares treballen en el sector de l'hoteleria. Aquest programa, any rere any, s'ha anat perfeccionant fins arribar a ser un recurs indispensable al municipi. S'ha ampliat als altres períodes de vacances escolares (Nadal i Pasqua).

La realitat social va canviant contínuament; l'arribada de noves persones ha plantejat la necessitat de crear noves estructures i formes d'intervenció dins un municipi rural i una comarca prou diversa de Mallorca.

Des de 2001 l'associació treballa amb la immigració amb el objectiu de facilitar la convivència, d'afavorir una inserció plena i de promoure la igualtat d'oportunitats per a tots. D'aquí van néixer diversos projectes i estudis des de diferents àmbits.

Els programes de sensibilització entorn a la diferència a les escoles, anomenat Kif-Kif, treballa la convivència a les aules. Durant l'horari lectiu, es fan dinàmiques i reflexions entorn als valors, la diferència, les habilitats socials, etc., amb l'objectiu de "rompre barreres" de tal manera que els alumnes puguin superar la distància psicològica i educativa que els separa dels seus companys, d'adquirir hàbits de treball, de millorar la capacitat de concentració, entre d'altres.

Durant el curs escolar, Pa i Mel ofereix un espai per a alumnes d'ESO en el qual es fa suport escolar i tècniques diverses que permeten l'accessibilitat i l'interès per als llibres; tècniques d'animació per desenvolupar la participació al màxim; jocs de simulació, per aportar una percepció des del que sent un personatge determinat en una situació donada, utilitzat en particular per a l'aprenentatge en la conducta en les relacions humanes; tècniques de presentació per tal de donar seguretat als joves i posar-los en valor; tallers ocupacionals, per treballar l'expressivitat i la creativitat. Tot això intentant crear un ambient en el qual els joves se sentin segurs i que les seves necessitats seran satisfetes, i un lloc flexible i imparcial en el tractament dels diferents alumnes.

Pa i Mel està formada pels seus treballadors. Aquests són supervisats per la junta directiva, que no treballa per a l'entitat. Qualsevol bestreta de dobles ha d'anar autoritzada per la junta directiva. La comptabilitat la porta una gestoria externa.

Pa i Mel aposta per una societat futura participativa i implicada, ja des de les edats més joves. Es duen a terme diversos programes adreçats a joves basats en la seva responsabilitat i la seva participació activa. L'exemple clau d'aquest treball el trobem en el projecte "La ciutat dels infants", projecte de participació infantil en el qual els infants tenen veu i vot per modificar el seu poble i proposen i elaboren elements de millora any rere any. També és en aquest sentit que es

basa la gestió del casal de joves de Sa Pobla, que du a terme l'entitat, fent costat a l'impuls dels joves en la seva creació i assessorament i ajudant-los a autogestionar el casal.

Des de l'entitat aposten per la formació com a eina per millorar les intervencions dels educadors i així actuar millor i sensibilitzar el nostre entorn. En aquest àmbit es fa la formació adreçada a professionals dels diferents àmbits de la educació: monitors, professors, en temes com el treball amb la diversitat, detecció de situacions de risc, creativitat, etc. i als pares mitjançant l'organització de grups de pares entorn a temàtiques específiques i mitjançant el projecte d'intervenció primerenca 0-3 anys amb mares i fills amb especials dificultats quant a pautes educatives.

Amb aquestes actuacions, l'associació Pa i Mel vol intervenir activament dins l'àmbit social a fi d'intentar compensar les diferències que per causes familiars o socials afecten els col·lectius més vulnerables. Pa i Mel aposta per una generació futura sana, per una infància on es potenciïn la participació i l'educació en valors i per una societat de convivència.

Col·labora amb l'Ajuntament de Sa Pobla, l'Institut Mallorquí d'Afers Socials, el Govern de les Illes Balears, la Direcció General de Joventut, la Direcció General de Menors i família, la Direcció General d'Immigració, la Direcció General de Cooperació, i l'Institut Balear de la Dona.

La seva web és: <http://perso.wanadoo.es/paimel/capres.htm>

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit municipal al projecte o treball de difusió informativa o de sensibilització, en format audiovisual, electrònic o imprès

El jurat otorgà el premi al projecte:

"Àfrica a l'Escola, l'Escola a l'Àfrica",
de l'ONG Santa Maria sense Fronteres

Candidatura proposada per l'Ajuntament de Santa Maria del Camí

L'ONG Santa Maria Sense Fronteres durant el curs 2009/2010 ha promogut un apropament a la cultura africana a través del projecte de sensibilització i educació per la cooperació "*l'Àfrica a l'escola, l'escola a l'Àfrica*", amb el suport de moltes entitats i persones. El projecte té com a objectius afavorir el diàleg i la participació intercultural, estimar i compartir les nostres diferències, despertar l'interès per la cooperació al desenvolupament, millorar les instal·lacions de l'escola africana Kabafita a través del treball conjunt de dues escoles, l'africana i la mallorquina CP Melcior Rosselló i Simonet. En definitiva, aprendre a cooperar, cooperant!

Per aquesta finalitat han realitzat activitats i han creat els diversos materials didàctics i de sensibilització: tallers, quadernet de treball, llibre solidari, web, vídeo del projecte, exposició i la jornada solidària.

La web de l'ONG és www.santamariasensefronteres.org.

La pàgina web del projecte <http://africaiescola.jimdo.com> presenta el seu seguiment i es poden descarregar tots els materials de sensibilització.

S'han fet tres tallers, que han estat la peça clau del projecte per afavorir un coneixement més ric de la geografia, la cultura, l'economia, el medi, la música, la dansa, els jocs i el paper de la dona a l'Àfrica. 250 alumnes han passat pels tres tallers, dels quals se n'han fet 30. Han treballat conjuntament amb l'Associació de Malians a les Illes Balears, els quals s'han encarregat d'impartir aquests tallers, prèvia formació per part del voluntaris de l'ONG, treball que ha contribuït a la inserció social i econòmica del col·lectiu d'immigrants a Mallorca. A més a més, l'escola ha integrat el projecte "*l'Àfrica a l'escola, l'escola a l'Àfrica*" al seu currículum del curs 2009/2010.

Cada alumne ha comptat amb un quadernet de treball que recull activitats complementàries.

- Taller "De viatge a l'Àfrica de la mà d'una dona". Una dona africana amb una gran maleta plena de records, de robes, d'olors i fotos, amb una carta dels alumnes de l'escola Kabafita... gràcies a ella, els alumnes i professors s'han adonat del rellevant paper de la dona i de la gran proximitat

geogràfica que hi ha amb el continent Africà.

- Taller "Música i dansa africana". S'ha entrat en contacte amb la música africana i amb la seva importància per transmetre la cultura, amb els materials naturals dels instruments, amb els ritmes que fan bategar el nostre cor. Tots els nins i nines han tocat i ballat amb el balafó, un curiós instrument de percussió.
- Taller "Jocs africans". S'ha explicat la importància del joc a l'Àfrica, on es juga per afavorir les relacions socials i per desenvolupar la imaginació i l'estratègia. El joc és un entreteniment per gaudir amb amics i familiars. Els alumnes, professors i monitors africans han jugat a un aualé gegant (wari en mandinga) i n'han construït un de petit, reutilitzant materials.

El llibre "**Quatre retocs**" construït entre dues cultures per aprendre a construir un món millor. Na Caterina Valriu, escriptora i professora de la UIB, va col·laborar amb el conte "Quatre retocs" basat en dues llegendes, una africana titulada "Per què la ratapinyada no és un ocell" i de la llegenda mallorquina "Per què les abelles en picar se moren". Nuria Cohen va realitzar la traducció a l'anglès i la il·lustradora i membre de l'ONG, Nívola Uyá ha realitzat la direcció d'art i composició de les il·lustracions.

El desembre de 2009, els cooperants de l'ONG Santa Maria sense Fronteres van viatjar a Gàmbia per compartir una setmana de feina amb els professors i alumnes de l'escola Kabafita. L'objectiu era treballar conjuntament en l'elaboració del conte il·lustrat. Els cooperants (professionals de les arts plàstiques) van impartir classes de pintura: teoria del color, principals tècniques com aiguades, puntillisme, degradats, etc. El març de 2010 es van fer els tallers de pintura amb els alumnes de 5^è del CP Melcior Rosselló i Simonet. Així doncs, per a l'elaboració de les

il·lustracions han comptat amb la participació 85 nins i nines de les escoles Kabafita (Brikama, Gàmbia) i CP Melcior Rosselló i Simonet (Santa Maria del Camí, Mallorca). El resultat és un llibre bilingüe (català/anglès), un llibre solidari per millorar les instal·lacions d'una escola africana, doncs el 100% de la recaptació es destinarà a les obres de millora.

El vídeo **"l'Àfrica a l'escola, l'escola a l'Àfrica"**, de 10 minuts de durada, realitzat per cooperants de l'ONG i col·laboradors, ensenya el treball realitzat amb les dues escoles per a la realització de les il·lustracions del conte "Quatre retocs", i mostra el contrast de les dues comunitats educatives, sensibilitzant sobre la necessitat de treballar solidària i conjuntament. L'entrevista realitzada a l'equip directiu de l'escola africana Kabafita resulta d'interès per la situació que planteja i les reflexions al voltant de la cooperació. El vídeo es va visionar a l'acte de presentació amb crítica molt positiva. Actualment qualsevol usuari mallorquí i de qualsevol part del món el pot veure a través de la pàgina web del projecte.

L'exposició consta de 7 panells que recullen les principals fites del projecte i reflecteixen el procés de treball en el conte "Quatre retocs". L'exposició està a disposició de les entitats, i ja ha estat exposada al celler Macià Batle, al CP Melcior Rosselló i Simonet i a la seu de l'ONG.

És un projecte participatiu d'educació i sensibilització per a la cooperació, on els destinataris de la sensibilització i cooperació són part implicada i motors de la pròpia cooperació. És innovador pel fet de tractar-se d'un projecte de sensibilització que acaba convertint-se en un projecte realment de cooperació (dos en un, millorant l'eficàcia i autofinançament) i per la metodologia participativa intergeneracional i intercultural (diferents edats, diferents cultures, i diferents sectors implicats: econòmics, socials, educatius i institucionals).

És un projecte de qualitat per a la integració de la perspectiva de gènere en el programa de tallers (10 tallers "De viatge a l'Àfrica de la mà d'una dona"), per la combinació de diferents canals de comunicació i sensibilització que amplifica l'impacte del projecte (web, quadernet, tallers vivencials, llibre, vídeo, jornada solidària...) i per la integració de criteris ambientals (llibre i quadernet impresos en paper ecològics, reutilització de materials als tallers, els bitllets de cooperant i del a càrrega són bitllets amb compensació d'emissions de CO₂).

El 100% de la recaptació de la venda del llibre es destinarà a millorar les instal·lacions de l'escola Kabafita (Gàmbia). Les obres i les despeses es podran consultar a través de la web. Els compradors i usuaris del llibre (1.500 exemplars en venda) comptaran a una història meravellosa que parla d'estimar i acceptar les nostres diferències afavorint la tolerància.

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit municipal al projecte o servei desenvolupat per una administració pública

El jurat decidí premiar el projecte de l'Ajuntament de Palma

Accessibilitat cap a una ciutat més justa i igualitària

Candidatura presentada per la Federació PREDIF Illes Balears

L'ajuntament de Palma té la voluntat d'avançar cap a un nou model de ciutat integradora, més accessible, amb millors serveis per a la ciutadania, amb barris ben comunicats i dotats d'infraestructures eficients, fomentant a més la participació ciutadana dins d'una estructura normalitzada, i considera una responsabilitat posar a l'abast de la ciutadania tots els serveis amb "l'accessibilitat" com a pilar

de la democratització de la ciutat. En aquest sentit, es treballa per saldar un deute molt especial amb les persones que pateixen dificultats en la seva mobilitat, conscients que una ciutat més accessible per a aquestes persones és també una ciutat millor per a totes i tots. S'és conscient que aquest objectiu no es pot assolir si no és des del compromís i la conscienciació de tota la ciutadania i, molt especialment, dels agents econòmics i socials més representatius.

Una ciutat així solament serà possible amb la participació de totes i tots. La planificació de les accions empreses s'ha dut a terme sempre a partir de les informacions específiques que aporten les associacions que històricament s'han destacat en la defensa dels drets de les persones amb discapacitats. Perquè la mobilitat és sinònim de llibertat, l'ajuntament ofereix solucions per a l'habitatge, l'educació, les activitats, l'oci, la cultura i els transports.

Des de l'Ajuntament de Palma es considera important afermar el compromís i marcar línies d'actuació de futur i continuïtat amb les polítiques d'accessibilitat de forma transversal. Sensibilitzar i estimular la societat en general i en particular el sector privat d'activitats (proveïdors de productes i serveis de l'ajuntament, comerciants, empresaris, etc.) a incorporar criteris d'accessibilitat universal en les seves actuacions. Donar a conèixer i difondre les actuacions que es duen a terme aplicant criteris d'accessibilitat universal per a la millora de qualitat de vida de tota la ciutadania. Destacar la importància de complir la reglamentació per al bé comú de tothom. Fent arribar a la ciutadania el compromís amb l'accessibilitat universal i promoure una imatge d'accessibilitat amable, positiva i beneficiosa per a totes i tots.

Supressió de barreres arquitectòniques i adaptació dels parcs i jardins i la via pública. Accessibilitat Universal. Adaptació de la ciutat a les persones que es desplacen en cadires de rodes, que tinguin dificultats de mobilitat, dificultats d'audició, dificultats d'aprenentatge o d'orientació, o dificultats visuals. D'aquesta

forma, l'Ajuntament adapta la ciutat per permetre el desplaçament autònom a totes les persones, independentment de la seva condicions físiques.

Els projectes s'han redactat sota la supervisió i orientació dels afectats. S'han realitzat visites a les obres durant la seva execució. S'ha creat una taula de treball d'assessorament tècnic per a la millora de l'accessibilitat, de la qual són membres les següents entitats: ASPAYM, PREDIF, COORDINADORA, UNAC, ASPROM, ASPAS, GRUP SIFU, FAPA, UIB, Col·legi Oficial d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Palma, Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears i empreses especialitzades en accessibilitat. També formen part d'aquesta taula tècnics de l'Ajuntament de les àrees d'infraestructures, urbanisme, mobilitat i policia. Compten amb un assessor tècnic amb lesió medul·lar, usuari de cadira de rodes, qui col·labora amb l'àrea d'infraestructures de l'ajuntament.

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit insular a la trajectòria personal i/o professional

El jurat decidí premiar

Guillem Fullana Vanrell

Candidatura presentada per Can Gazà, Institut contra l'exclusió social

Guillem Fullana Vanrell nasqué el 13 de setembre de 1948 al poble d'Algaida. Cursà els estudis de batxiller al col·legi de La Salle, de Palma, finalitzats els quals ingressà com a auxiliar administratiu a l'empresa Telefònica. Als 20 anys va patir un accident de moto a causa del qual va quedar paraplègic. Aquest fet li suposa invalidesa total. Passada l'etapa de rehabilitació, intentà matricular-se a l'Escola de Magisteri per estudiar la carrera de mestre d'escola. No se l'admeté perquè el centre on s'impartien els cursos eren del tot inaccessible i perquè en la mentalitat de les autoritats acadèmiques d'aquells temps no hi cabia la possibilitat que un jove paraplègic pogués impartir docència. El 1973 va començar a treballar com a administratiu al Seminari Menor, de Palma, actualment, Col·legi Sant Pere, on s'hi quedà fins a l'any 1990. De 1976

al 2007, fou membre actiu de l'associació ASPROM, en la qual va ocupar diferents càrrecs de responsabilitat. De 1995 a 2003 n'ocupà la vicepresidència. Formà part de la Comissió de Barreres de la Federació de la Coordinadora de Minusvàlids de 1993 a 2007. El maig de 2007 s'integrà en l'associació ASPAYM com a vocal. Un any després fou elegit vicepresident fins al febrer de 2010, que decidí retirar-se.

Des de 1995 és membre del Consell Assessor de la Llei 3/1993 per a l'Accessibilitat, organisme integrat en la Conselleria d'Obres Públiques i Habitatge. Al mateix temps, s'incorporà als treballs de la Ponència Tècnica del citat Consell Assessor.

Va formar part de la comissió tècnica que redactà el Decret 20/2003, de 28 de febrer (pel qual s'aprova el Reglament de supressió de barreres arquitectòniques) i ha participat en la subcomissió de modificació d'aquest mateix Decret.

Ha format part de la Taula per a l'Accessibilitat del Consell de Mallorca des que es constituí l'any 2000.

A instàncies de la batllessa de Palma, el 2008 s'incorporà a les reunions de la Comissió de Gerència d'Urbanisme d'aquest ajuntament.

Fou un dels organitzadors de la primera i emblemàtica manifestació amb el lema "Fora barreres" que se celebrà a Palma el juny 1980, per reclamar els drets de les persones amb discapacitat.

Com a directiu de les associacions ASPAYM i Federació de la Coordinadora de Minusvàlids ha participat en moltes reunions de treball amb els representants polítics per denunciar la falta de compliment de lla normativa d'accessibilitat, a l'hora que es dissenyaven noves estratègies per la supressió de les barreres arquitectòniques i sensorials.

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit insular al projecte o servei desenvolupat per una entitat privada de caràcter no lucratiu

El jurat atorgà el premi al projecte de Colonya Caixa Pollença

L'Estalvi Ètic

Candidatura proposada per la Conselleria de Treball i Formació, l'Ajuntament d'Inca i l'Ajuntament de Pollença

L'any 1999, Colonya va posar en marxa la primera experiència de banca ètica que una entitat financera duia a terme a l'Estat Espanyol. Incorpora una perspectiva ètica al conjunt del procés de finançament, adopta criteris ètics, inclou el benefici social. Introdueix l'ètica i la solidaritat en el nucli central de les finances.

L'Estalvi Ètic és un model que situa l'ètica i la solidaritat en el nucli central de les finances i de l'economia al servei de les persones; és una iniciativa que

desenvolupa activitat de captació de recursos d'estalvi amb dues finalitats. Per una banda, l'ètica, mitjançant la concessió de finançaments, amb els imports dels dipòsits mantinguts pels impositors, i per una altra, la solidària, a través de subvencions procedents de les donacions dels titulars dels comptes de l'Estalvi Ètic.

Amb l'Estalvi Ètic, s'incorporen els principis i criteris ètics en la gestió financera, o sigui que el servei a les persones s'estableix com a la màxima prioritat i s'exclouen tots els elements que atempten contra elles (carrera armamentística, explotació infantil, atemptats mediambientals, etc.).

L'Estalvi Ètic és una forma transparent de finances que permet als impositors conèixer en què es dediquen els seus estalvis i les seves donacions. Tant uns com altres es destinen a activitats que compleixin els requisits de la Carta per un Món Solidari.

Per tant, és una forma de canalitzar els recursos d'aquelles persones o entitats que vulguin que es realitzi un ús socialment responsable dels mateixos, destinant-los a inversions que afavoreixin els desenvolupament sostenible i la millora de la societat, especialment les classes més desfavorides, mitjançant:

- Accions negatives: no inversions d'activitats que atemptin contra la dignitat humana i el medi ambient.
- Accions positives: foment de les accions de millora med-ambiental, inserció laboral de les persones amb major risc d'exclusió social, estalonament del comerç just, ajuda a la drogodependència, millora de qualitat de vida dels discapacitats, etc.

Una gran part dels finançaments realitzats i subvencions atorgades, es canalitzen a través d'ONGs de solidaritat i/o medi ambient.

Es va constituir la Comissió d'Entitats Col·laboradores, la qual permet presentar idees, suggeriments, línies d'actuació, etc. al projecte de l'Estalvi Ètic. A 31 de desembre de 2009 les entitats col·laboradores adherides són les següents: Drets Humans de Menorca, Unió de Cooperatives de Treball Associat de les Illes, Reas Balears, ALAS (Associació de lluita contra la Sida), Tirme, Fundació Natxaret, Fundació per a persones discapacitades de Menorca, Fundació Social la Sapiència i ABDEM (Associació Balear d'Esclerosi Múltiple).

A més, també es pot participar a través dels organismes propis de la caixa d'estalvis, en els quals, qualsevol impositor en pot sortir elegit d'acord amb els mecanismes que ho regulen.

L'Estalvi Ètic ha complert 10 anys de funcionament i s'ha consolidat a les Illes Balears com una iniciativa de banca alternativa, la que no cerca el benefici exclusivament econòmic sinó que prioritza el benestar de les persones i el medi ambient. Per això hi ha un compromís clar amb la societat que s'ha traduït i es tradueix amb els finançaments i subvencions realitzades i amb els impositors, que són les persones que fan realment possible aquest projecte. Els més de 5.000 impositors actuals de l'Estalvi Ètic són persones que demanen un ús responsable dels seus diners, que es dediquin exclusivament en la millora de les condicions de vida de les persones i el medi ambient, i són les que animen i comprometen la continuïtat del projecte.

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit insular al projecte o treball de difusió informativa o de sensibilització, en format audiovisual, electrònic o imprès

El jurat decidí premiar els programes "Ètics" d'Eticentre

Els valors de la solidaritat

Candidatura proposada per Drets Humans de Mallorca i per REAS Balears, Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària de les Illes Balears

El Centre per a la Gestió Ètica de l'Empresa (Eticentre) es va constituir com a associació no lucrativa d'empreses i organitzacions de les Illes Balears el setembre de 2004, a fi d'incorporar criteris ètics en el món dels negocis. Inicialment es va constituir amb 8 empreses fundadores.

L'aspiració d'Eticentre no és atorgar etiquetes o certificacions de comportament ètic de les empreses, sinó oferir eines de gestió i avaluació, especialment per a petites i mitjanes empreses, a fi de fer possible processos de millora contínua. En aquest sentit, l'Eticentre disposa d'un codi ètic de conducta empresarial que situa l'horitzó cap al qual volen avançar les empreses adherides, amb un sistema d'indicadors de gestió i avaluació de la Responsabilitat Social Empresarial. Des de la seva fundació l'Eticentre s'ha consolidat com l'entitat especialitzada de referència a Mallorca en matèria de Responsabilitat Social de les Empreses (RSE), realitzant nombroses activitats internes i externes. A dia d'avui compta amb 32 socis. També forma part del Fòrum Balear de Responsabilitat Social, impulsat per la Conselleria de Treball i Formació.

"Ètics" són els 13 programes documentals de 30 minuts de durada cada un produïts per l'Eticentre per a TV Mallorca sobre els valors ètics i solidaris presents a la nostra economia i a la nostra societat:

- 8 de gener: Amadip-Esment, Qui són els diferents?
- 15 de gener: Zaqueo, Exiliats del benestar
- 22 de gener: Responsabilitat social de les empreses, Empreses amb responsabilitat social
- 29 de gener: Deixalles, La vida és reciclatge

- 5 de febrer: Pastoral Penitenciària, Afecte és llibertat
- 12 de febrer: Agricultura ecològica, tornar a la naturalesa
- 19 de febrer: Projecte Home, Confrontar-te amb tu mateix
- 26 de febrer: Bicis, moviment cap al futur
- 5 de març: Estalvi ètic
- 12 de març: Unitat d'Emergència Social
- 19 de març: Comerç just
- 26 de març: Fusta certificada, L'ètica al bosc
- 2 d'abril: Recapitulació, L'ètica com a valor de futur.

La presentació de la sèrie va tenir lloc en una roda de premsa celebrada el dia 7 de gener a la Conselleria de Treball. La primera emissió va tenir lloc els dijous a les 22:25h., i se varen emetre repeticions A més a més, des de la pàgina web de TV Mallorca s'oferia la possibilitat de visualitzar i descarregar els diferents programes emesos.

Els programes varen ser oferts als centres d'ensenyament de les Illes Balears com a material audiovisual per a l'assignatura d'Educació per la Ciutadania, mitjançant una carta conjunta de la Direcció General d'Innovació i Formació del Professorat de la Conselleria d'Educació i Cultura, TV Mallorca i l'Eticentre. Finalment, l'Eticentre organitzà un cicle de projeccions i entrevistes sobre els programes "Ètics" al Centre de Cultura Sa Nostra de Palma, amb sis sessions.

L'estructura narrativa es dividí en tres actes: presentació dels temes i dels personatges, informació sobre el tema amb experts i conclusió de la història i dades pràctiques per a l'espectador. El fil conductor dels diferents capítols són històries humanes que apelen a les emocions i cerquen l'empatia de l'espectador. Per a la producció dels programes, l'Eticentre va recórrer a un equip de reconeguts professionals dirigits pel periodista Carlos Garrido.

El tractament de les situacions dels diferents programes, especialment d'aquells en els quals s'exposaven situacions de marginació i dificultats personals, cercaven sempre més que allò sensacionalista, el màxim respecte a la dignitat de la persona. Al final de cada programa se donava informació pràctica sobre associacions o moviments vinculats a les diferents temàtiques tractades, a fi d'afavorir la participació i implicació de l'espectador en el moviment associatiu solidari.

Els usuaris d'alguns projectes solidaris, com en el cas d'Amadip-Esment, Zaqueo, Pastoral Penitenciària, Projecte Home o Unitats d'Emergència Social, varen tenir un paper protagonista. Per a la producció dels diferents programes va ser fonamental la implicació d'associacions i moviment relacionats amb els diferents continguts dels programes. Sense la seva participació, el resultat no hauria estat el mateix.

L'Eticentre va renunciar a tenir benefici industrial en la producció dels programes, destinat íntegrament l'import de la producció al pagament de professionals i a subministraments. A més a més, aportà de forma desinteressada, sense cost, la seva estructura de personal i instal·lacions durant la producció dels programes.

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit internacional a la trajectòria personal i/o professional

El jurat decidí premiar

Teresa Cànaves Pallicer

Candidatura proposada per l'Ajuntament de Pollença i per la Fundació Cors Oberts

De la seva persona es podria destacar la capacitat de servir a les capes més humils de la societat i a la cura dels malalts. Teresa Cànaves Pallicer, va néixer a Pollença el 1944. Als 19 anys ingressa en la comunitat de Germanes dels Sagrats Cors de Jesús. L'any 1970, mentre continua estudiant teologia, inicia els estudis d'ATS. L'any 78 passa a treballar a l'Hospital de Sant Joan de Déu, on entrarà en contacte amb les capes més humils de la societat. L'any 1985 Teresa es desplaça a una missió que les germanes havien fundat a Rukara (Rwanda) per fer-se càrrec d'un Centre de Maternitat per assessorar i atendre les dones en el part, en resposta a l'alta mortalitat infantil i maternal. Allà amb uns inicis plens de dificultats per la manca de recursos i de

personal hi treballa fins que, el mes d'abril de 1994, ella i les altres germanes han d'abandonar la missió pels perills creixents provocats per la guerra civil. Al mes d'agost del mateix any, decideix tornar cap a la zona i es posa a treballar al camp de Goma (antic Zaire) on prop d'un milió de refugiats hutus rwandesos es distribueixen en tres campaments, sense les més elementals mesures higièniques i sanitàries, amb poc menjar i amb l'aigua contaminada. Al mes de novembre decideix partir cap a la seva antiga missió on va trobar el poblat pràcticament destruït i ocupat pels militars. Tanmateix, a partir d'aquells moments, la tasca de Teresa resultà, un cop més, encomiable i, ben aviat, no només es varen assolir els objectius d'abans de la guerra sinó que se superaren amb escreix. L'any 1996, aprofitant que tota la situació rwandesa havia assolit una importància mundial, va aconseguir una major implicació de la societat balear, la qual cosa va derivar en la creació d'una ONG nomenada "Taula per Rwanda", després convertida en "Mallorca Solidària".

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit internacional al projecte o servei desenvolupat per una entitat privada de caràcter no lucratiu

El jurat decidí premiar la

Fundació Amazonia

Candidatura presentada per la Fundació Projecte Jove

La "Fundación Amazonia", va néixer el 2002 a Mallorca, a través de l'Associació Balear "Nins de la Amazonia" participa des dels seus inicis a la cooperació internacional a favor de la infància amenaçada als països en desenvolupament, creant unes condicions bàsiques de salut que permetin una millora en la seva qualitat de vida. El seu àmbit d'actuació és la població marginada de països d'Amèrica del Sud en vies de desenvolupament: menors en situació de risc social, dones en desavantatge, joves i

camperols indígenes. Els nins dels països amb baix índex de desenvolupament humà.

Les actuacions de la Fundación Amazonia es poden englobar en les següents àrees:

- Educació: Seguiments psicopedagògics i escolars, Cursos sobre accidents, equitat de gènere, drets humans, etc.
- Formació: programes de Tecnologies i Formació per a incrementar les oportunitats futures de feina, Taller de costura, Taller-escola de panaderia,
- Salut: programes d'alimentació i nutrició, Programa "Ningún niño con hambre"; Realització de tallers com a element fonamental per a la conscienciació sobre la importància de la salut. Desenvolupament de cursos sobre salut preventiva, higiene, cura del cos humà, drogodependència i educació sexual. Dieta equilibrada. Controls de visió, audició, salut dental. Formació en temes bàsics de salut. Programes de salut d'adolescents.
- Integració: grup musical, dos grups folklòrics i equips de futbol.
- Apadrinament de nins per nins.

Des de la seva creació ha contribuït a la millora de les condicions de vida de nins i adolescents del carrer a través de projectes de desenvolupament integral amb la finalitat de propiciar canvis estructurals que contribueixin a la eradicació de la pobresa. La Fundació ha treballat amb projectes de cooperació a Brasil, Centro Amèrica, Amèrica Llatina i , sobretot, a la zona de Sucre (Bolívia), un dels països més pobres del continent i a on la Fundació ha focalitzat actualment la majoria dels seus projectes i recursos.

L'impacte previst dels projectes concorden amb els eixos del Pla Director de "Lluita contra la Pobresa i desigualtat", concentrat geogràficament a Amèrica del

Sud, i que abasta les següents prioritats transversals en diferent mesura: Defensa dels Drets Humans, Igualtat de Gènere, Conservació del Medi ambient, Participació Democràtica i enfortiment del teixit social.

Més enllà de les accions immediates sobre els beneficiaris directes, existeixen beneficis i resultats a mitjà termini a través de l'impacte que aquests propis nins poden generar en el seu entorn al llarg del seu desenvolupament com adults. No és doncs difícil imaginar que aquests nins, després d'haver aconseguit sortir d'un entorn de pobresa i d'haver pogut integrar-se en la societat a través de la seva educació i formació, tindran interioritzats els conceptes dels seus drets humans, el respecte a la igualtat entre homes i dones en tots els àmbits i la importància de la conservació del medi ambient en la realització de les seves activitats.

Treballem amb la Prefectura de Sucre, l'Ajuntament, la Universitat i el Centre de Formació Professional INFOCAL. El Patronat de la Fundació Amazonia Mallorca, Fundació Amazonia Bolívia i voluntaris estan altament compromesos amb el Projecte, canviar la situació dels Nins del Carrer en el Municipi de Sucre (Bolívia). Del carrer a la vida, reclutar-los del carrer, donar-los una llar d'acollida.

Premi Consell de Mallorca a la solidaritat al projecte o treball de difusió informativa o de sensibilització, en format audiovisual, electrònic o imprès

El jurat decidí premiar el

**Web Córrer per l'Esclerosi Múltiple,
Correr por la Esclerosis Múltiple, Run for Multiple Sclerosis**

Candidatura proposada per Projectes Esportius Balears, SL

L'abril de 2009 es va iniciar un moviment denominat "Córrer per l'esclerosi múltiple", moviment nascut d'un grup de corredors, encapçalat per Toni Contestí Coll que varen decidir donar-li un perquè a les seves aventures esportives. Volien córrer amb un objectiu, amb una motivació concreta, amb una ànsia de, amb el seu esforç poder ajudar a gent que cada dia a de lluitar, no per guanyar una competició ni batre una marca ni coronar un cim, sinó per guanyar-li el pols a la vida, sortir endavant i conviure

diàriament amb una malaltia de caire degeneratiu con és l'esclerosi múltiple. És un moviment molt jove però absolutament altruista i desinteressat per part de persones que ho duen a terme.

Conjuntament amb l'Associació Balear d'Esclerosi Múltiple (ABDEM) varen donar forma al moviment, creant una web, un logotip i unes fites i objectius molt concrets.

A la web grancampeon.com hi ha penjada tota la informació del moviment, xerrades fetes, activitats muntades, empreses que hi col·laboren, etc. També s'hi pot accedir per:

www.correrperlesclerosi.com
www.correrporlaesclerosis.com
www.runformultiplesclerosis.com.

A totes les carreres, esdeveniments, etc, es dur el logotip del moviment i de l'associació, això com a tot el material editat: pòsters, díptics, dorsals, senyalitzacions de les travesses, lones, etc.

En Toni i els seu grup de corredors començaren a marcar-se fites esportives i socials per tal de:

- Donar a conèixer l'Associació i la gran feina que fan.
- Sensibilitzar la població en general envers aquesta malaltia.
- Realitzar actes de participació ciutadana per poder mitjançant les donacions voluntàries dels participants recaptar fons per incrementar els recursos pel treball amb els afectats.
- Intentar captar patrocinadors i col·laboradors per l'execució dels projectes.
- Intentar implicar i aconseguir el recolzament de les diferents institucions de Mallorca
- Fomentar i recolzar la investigació de la malaltia
- Fomentar la participació dels afectats per la malaltia a activitats complementàries dins l'àmbit esportiu, cercant la seva integració i cohesió amb uns grups de gent (esportistes) de vegades llunyà al "seu món".

L'alpinista Tolo Calafat pertanyia al moviment i duia sempre a tots els seus cims la imatge d'ABDEM pujant-la a les muntanyes més altes i llunyanes de Mallorca. La darrera foto va ser al cim de l'Anapurna.

Premi del Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit internacional al projecte o servei desenvolupat per una administració pública

El jurat decidí premiar l'

Agermanament Ciudad Antigua-Algaida

de l'ajuntament d'Algaida

Candidatura proposada per l'Ajuntament de Sineu

Devers el mes de juliol de 2008, l'Ajuntament d'Algaida va iniciar el treball, conjuntament amb el Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació, per dur endavant el Projecte d'Agermanament amb un municipi de la zona nord de Nicaragua: Ciudad Antigua.

El projecte pretén ser una proposta de solidaritat i cooperació que englobi la totalitat de la xarxa cívica del municipi d'Algaida. Per això, el 2009 es constituí una Comissió d'Agermanament Algaida-Ciudad Antigua formada per la quasi totalitat d'associacions del municipi, per particulars i l'Ajuntament.

L'Ajuntament de Ciudad Antigua va preparar una recepció a la delegació d'Algaida, els van explicar la situació del municipi i convidaren al batle d'Algaida per signar l'acord d'agermanament. Per part de l'Ajuntament d'Algaida es va convidar al batle de Ciudad Antigua a visitar el municipi d'Algaida per conèixer el municipi i signar, alhora, l'acord d'agermanament.

Aquest agermanament permetrà un alta interrelació cultural, i municipal que desenvoluparan i duran a terme els dos municipis agermanats. Es pretén contribuir a l'enfortiment de les capacitats locals i la millora d'infraestructures bàsiques comunitàries; conèixer i sistematitzar la participació ciutadana en el desenvolupament local del municipi i impulsar un procés d'enfortiment de capacitats a partir de la formació de tècnics, càrrecs electes i agents socials.

Des d'un inici el projecte fou ben acollit per tota la població del municipi i a tots els actes solidaris i a les tasques desenvolupades per l'agermanament hi ha hagut una alta participació que ha pogut promoure i dur endavant la tasca de l'agermanament i l'inici de projectes amb la població nicaragüenca de Ciudad Antigua.

Ciudad Antigua és un del municipis més antics de Nicaragua. Es fundà l'any 1611 i compta amb una població aproximada de 6.000 habitants censats distribuïts en 17 comunitats. Té una extensió de 154 km² i limita amb quatre termes municipals. Dista 250 km de Managua, la capital de la República. El clima és

tropical humit. Les activitats econòmiques són l'agricultura (sobretot conreu de cafè i canya de sucre) i la ramaderia. La densitat de la població és de 26 h/km². La taxa d'analfabetisme és del 40% i només el 55% de la població compta amb feines permanents. Hi predomina la religió catòlica.

Un cop realitzat el diagnòstic a Ciudad Antigua, s'han establert les següents prioritats pel que fa a enfortiment de la gestió local i la participació ciutadana:

- Construcció d'una oficina municipal a les instal·lacions de l'Ajuntament
- Identificació del potencial dels agents locals per treballar articuladament i de forma concertada per contribuir al
- Desenvolupament del municipi
- Capacitació del personal tècnic i polític de l'Alcaldia

Quant a la millora de les infraestructures bàsiques s'ha prioritzat treballar a 5 comunitats: El Limón, El Zapote 1 i 2, Las Garcías, Mojón 1 i 2, en els següents aspectes:

- Instal·lació de filtres per emmagatzematge d'aigua potable a 7 escoles rurals
- Compra i instal·lació de contenidors per a la recollida de residus
- Reparació de 3 km de camí d'accés a la comunitat de Las Garcías

Cooperació al Desenvolupament i Treball Social: el repte de definir un rol professional des de la formació sobre el terreny

Fernanda Caro Blanco,

Professora del Departament de Filosofia i Treball Social de la UIB

nanda.caro@uib.es

Resum

L'article que presentam a continuació vol mostrar l'experiència que, des de l'any 2004 fins a l'actualitat, estam desenvolupant als Estudis de Treball Social de la UIB en matèria de cooperació al desenvolupament. Ens centrarem en les activitats de formació sobre el terreny i pràctiques en cooperació realitzades per alumnes de tercer curs de la Diplomatura en Treball Social, amb l'objectiu d'avaluar la qualitat de la intervenció realitzada pels estudiants, la viabilitat dels projectes en els quals s'insereixen les serves accions, la possible incidència d'aquestes sobre la transformació social i la millora de la qualitat de vida de les persones i comunitats beneficiàries, així com la incidència que aquestes experiències tenen en la millora de la formació professional dels futurs treballadors socials. Una primera avaluació d'aquesta experiència es va presentar com a comunicació al "IV Congreso Universidad y Cooperación al Desarrollo", celebrat a Bellaterra, Barcelona, el mes de novembre de 2008. La publicació d'un volum monogràfic sobre cooperació al desenvolupament de la Revista Alimara ens ha animat a aprofitar l'oportunitat d'apropar els professionals de les nostres illes a les intervencions que en aquesta matèria es realitzen des dels estudis universitaris de Treball Social a Balears, a la vegada que aprofundir en l'avaluació iniciada fa un any.

El context institucional

L'any 2001, el Govern de les Illes Balears, a través de la Conselleria de Benestar Social va subscriure un conveni de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears en matèria de Cooperació al Desenvolupament. Amb aquesta iniciativa, ambdues institucions pretenien treballar conjuntament en la tasca de contribuir a l'eliminació de la pobresa al món i específicament en la generació de condicions per tal que, a través de la formació i la investigació, es desenvolupés una cooperació conforme al criteris d'eficàcia, eficiència i qualitat.

Al llarg d'aquest anys, les línies d'actuació inicialment proposades s'han anat millorant i consolidant, a la vegada que la pròpia UIB ha enfortit la seva contribució a l'àmbit de la cooperació i la solidaritat amb accions complementàries, reconegudes de tal manera que, al mes de maig del 2005, es va crear *l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat* (OCDS), òrgan gestor encarregat de planificar i coordinar les diferents accions solidàries que es desenvolupen en el si de la comunitat universitària de les Illes Balears.

Paral·lelament, al conjunt del territori espanyol, la Cooperació Universitària al Desenvolupament (CUD) es va conformant com un àmbit estable de treball solidari amb els països i comunitats empobrits del món. Des d'uns anys ençà, l'estudi, la investigació, la formació i la implementació d'accions de desenvolupament internacional compta amb uns nous actors, les universitats, que de manera progressiva es van consolidant com agents significatius en la cooperació al desenvolupament.

És en aquest context, que a partir del curs 2003/2004, els estudis de Treball Social de la UIB s'incorporen a aquesta iniciativa universitària, a través de tres tipus d'accions:

- **Projectes de cooperació** a països desfavorits amb entitats socials que treballin en la línia de la transformació social a través de la transferència de coneixement i la formació.
- **Projectes de sensibilització i formació**, dirigits a la comunitat universitària balear.
- **Beques de formació sobre el terreny i pràctiques de cooperació al desenvolupament**, atorgades a alumnes de tercer curs de la Diplomatura de Treball Social.

En aquest article ens centrarem en el tercer tipus d'accions, amb l'objectiu d'avaluar la qualitat de la intervenció realitzada pels estudiants, la viabilitat dels projectes en els quals s'insereixen les serves accions, la possible incidència d'aquestes sobre la transformació social i la millora de la qualitat de vida de les persones i comunitats beneficiàries, així com la incidència que aquestes experiències tenen en la millora de la formació professional dels futurs treballadors socials.

Objectius de l'experiència

L'objectiu inicial d'aquesta experiència parteix de la necessitat d'aprofundir en la formació específica en matèria de cooperació al desenvolupament dels futurs professionals del treball social.

La cooperació al desenvolupament és un àmbit de la intervenció social gens desconegut per als treballadors socials, ja que nombrosos professionals d'aquesta disciplina realitzen la seva intervenció professional o voluntària en el si d'organitzacions no governamentals de cooperació al desenvolupament, des de diferents nivells d'intervenció: grupal i comunitari, i fins i tot individual-familiar, i desenvolupament. I també diverses funcions pròpies –encara que no exclusives– del treball social com són l'orientació, la sensibilització, la formació, la gestió, la planificació, la promoció social, la mediació, etc.

Tot i això, la tasca d'aquests professionals generalment es desenvolupa des d'una certa *transdisciplinarietat*. El repte era, i és, treballar en la definició –teòrica i pràctica– del rol específic que ha de desenvolupar el treballador social en la cooperació al desenvolupament.

En l'intent de compliment d'aquest objectiu, de manera simultània hem anat veient que aquests estudiants, ja gairebé titulats, estan realitzant accions reals que tenen incidència a les comunitats on es treballa i que necessiten, per aquesta raó, ésser avaluades d'acord amb la seva qualitat, amb l'objectiu de ser considerades, o no, bones pràctiques.

Abordam aquí l'anàlisi de diferents variables, com són: les diferents actuacions desenvolupades, les característiques de la població beneficiària, les característiques de la contrapart, el perfil dels estudiants participants, els resultats obtinguts en la intervenció i els beneficis obtinguts per la població. Per altra banda, hem avaluat el programa de formació a partir de 5 criteris, que fan referència a la pertinència, l'eficàcia, l'eficiència el impacte i la viabilitat, ajustant-nos així a la proposta d'avaluació de les intervencions que contempla el *Pla Director de la Cooperació de les Illes Balears 2008/2011*.

Avaluar aquest tipus d'actuacions, a partir de l'estudi de determinades variables i la definició de criteris, cerca assolir diferents objectius: per una banda, contribuir a la millora de la qualitat de les accions que, en matèria de cooperació al desenvolupament, estam desenvolupant des de les universitats, establir pautes i criteris que permetin maximitzar els resultats satisfactoris i útils per a la població beneficiària, a la vegada que contribuir a la millora de la formació i a la especialització dels futurs professionals del treball social.

Descripció i anàlisi del treball realitzat

Des de juny de 2004 fins al setembre de 2009, un total de 37 alumnes¹ han participat a diversos programes formatius i d'intervenció en cooperació al desenvolupament. A tots ells hi participen, de manera coordinada, diferents

actors: per una part la pròpia *UIB*, des de dos àmbits diferenciats, l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS), encarregada de la gestió general del programa de beques, i la instància a la qual pertanyen els estudis que presenten la proposta formativa, que en el cas que ens ocupa és el Departament de Filosofia i Treball Social; una *entitat local* balear que treballa en cooperació al desenvolupament –encara que no sigui de manera exclusiva– i que estableix un pont de contacte entre la universitat i la *contrapart*, que és el tercer actor: una entitat ubicada als països del sud i que treballa en el desenvolupament social i l'atenció a les necessitats de la seva població. De manera progressiva, al llarg d'aquests anys, hem anat incorporant un quart actor: les universitats dels països empobrits. Aquesta és una interrelació que s'ha anat definit de manera diferenciada a cada territori, amb dinàmiques diverses, però que poc a poc va consolidant una interessant xarxa afavoridora del treball conjunt i coordinat.

A continuació passem a descriure els diferents programes formatius implementats:

- Durant l'estiu del 2004 es va realitzar una experiència de col·laboració, amb la participació d'una alumna, a través de l'Assemblea Autònoma de Creu Roja, amb la congregació dels *Pares Paüls* a San Pedro Sula (Honduras) a un projecte d' "*Atenció Integral i Promoció Comunitària i Desenvolupament Integral de la Sierra del Merendón*". En aquesta experiència formativa no li vàrem donar continuïtat, raó per la qual no s'avalua en aquest estudi.
- Des del 2004 fins a l'estiu de 2006, un total de 8 alumnes han participat a un projecte amb les associacions *Forum de Femmes*, de Al-hoceime i *Action Feminine*, de Marroc, per a la "*Formació en Habilitats socials i Promoció Social de la Dona*". En aquesta iniciativa hi participava la Universitat Abdelmalek Essadi de Tetuan i Tànger, i la Xarxa Riff-Illes Balears com a entitat col·laboradora.
- Fins a l'estiu de 2009, 12 estudiants han treballat al projecte d' "*Inserció Sociolaboral de Joves en Risc i Conflicte Social*" i al projecte de "*Promoció Social de la Dona*", a San Salvador, Apopa i Soyapango, municipis d'El Salvador, tenint com a contrapart l'entitat local Fundación Salvadoreña para la Promoción y el Desarrollo Social (Funsalprodese)
- 16 alumnes han realitzat estades a diverses comunitats rurals del municipi de Mazatenango, al departament de Suchitepéquez, a Guatemala, formant part del projecte de "*Desenvolupament comunitari i promoció social de la dona*", amb l'entitat local ADEHGU (Associació per la Defensa dels Drets Humans a Guatemala) i tenint com a entitat col·laboradora Ensenyants Solidaris-STEI.

Els **objectius** proposats als estudiants, en tots els casos, es refereixen al coneixement del context polític, social, econòmic i institucional del país d'acollida; al coneixement ampli de la realitat de la població objecte de

treball; al coneixement de l'entitat/contrapart amb la que es fa feina; a la participació en el diagnòstic social i comunitari de la zona concreta – comunitat, municipi...– al que es desenvolupa la intervenció; i al disseny i implementació d'activitats dirigides a l'organització i dinamització de grups de la comunitat a través de tallers formatius, de capacitació, d'entrenament en habilitats socials, lúdics i vivencials, enfocats a les necessitats del grup o sector de població concret.

En tots els casos, l'estada mínima exigida als estudiants és de 60 dies.

A l'hora de descriure el perfil dels alumnes que han accedit als diferents programes, hem escollit sis variables: edat, sexe, sector de població en el qual han realitzat les pràctiques obligatòries de la carrera, formació prèvia en matèria de cooperació al desenvolupament, motivació per presentar-se a les beques i autonomia personal i tècnica.

A la variable edat hem considerat dos grups: els estudiants menors de 24 anys i els majors d'aquesta edat; quant a la motivació –els estudiants presenten amb la sol·licitud de beca un escrit explicatiu de la seva motivació i expectatives pel que fa a les pràctiques– hem considerat tres tipologies: la motivació personal, que té a veure amb la vivència d'una experiència vital, posar-se a prova a un mateix, conèixer altres móns i cultures, etc.; la motivació professional, relacionada amb l'adquisició e implementació de coneixements tècnics i professionals referits tant a la cooperació al desenvolupament com al treball social; i la motivació ideològica, que té a veure amb la presa de consciència quant a què les situacions de pobresa i conflicte social observats en el context en el qual s'insereix la seva pràctica i des del que treballa l'entitat contrapart, té un origen polític i econòmic basat en el desigual repartiment de la riquesa i la vulneració dels drets humans, al qual s'hi suma un sentiment de compromís amb la població i l'entorn social en el qual es treballa, que els condueix a la recerca del canvi social.

Detallarem a continuació les característiques dels principals programes:

El programa de **Formació en habilitats socials i promoció social de la dona marroquina**, en el que actualment no hi participen alumnes de treball social, es va desenvolupar al Marroc, principalment a la zona del nord del país, a les ciutats de Tancar, Tetuan i a la Regió del Riff, al municipi d'Al-Hoceime i llogarets dels voltants. El projecte s'inicia a través d'una xarxa d'organitzacions, la *Xarxa Riff*, formada per entitats de caràcter social de les Illes Balears (Al-Magrib, Metges del Món, Fundació Diagrama, CGT, Ensenyants Solidaris, com les més actives) que es proposen establir una relació amb entitats socials – laiques i de tarannà demòcrata – que treballen a la zona del Riff, establint allà la *Xarxa Balears*. La primera entitat contrapart amb la qual vàrem treballar és el *Forum des Femmes de Al-hoceima*, per després incorporar-se la *Universitat Abdelmalek Essadi de Tànger i Tetuan*, i l'associació *Action Feminine*, la qual fa feina no tan sols al nord del país, sinó també a la resta de ciutats més importants del país, com Rabat, Fes, Casablanca i Marràqueix, entre d'altres.

Els estudiants varen treballar principalment en el coneixement de la realitat marroquina i de manera especial de la situació jurídica i social de la dona. Una de les activitats que més treballaren fou el coneixement del teixit associatiu de dones, a partir del qual es va elaborar una guia d'entitats d'aquestes característiques, i a partir, també, d'integrant-se a diverses activitats del moviment feminista marroquí. Es va participar a tallers formatius i d'entrenament en habilitats socials, de salut i sexualitat, i es va proposar la realització de dos seminaris: un sobre la situació de la persona immigrant a Espanya, i un altre sobre la incidència, viabilitat i continuïtat dels projectes de cooperació al desenvolupament plantejats per les ONGD's. També es va fer l'encàrrec als alumnes que, a partir de l'observació i l'escolta activa realitzada, es fessin relats de la vida quotidiana de les dones, així com històries de vida.

Quant als estudiants que s'han incorporat a aquest projecte, han estat un total de 8, que responen al següent perfil: 7 dones i 1 home; 5 menors de 24 anys i 3 majors de 24; tres d'ells havien realitzat pràctiques de la carrera a l'àmbit de la cooperació al desenvolupament, una en programes d'atenció a la immigració i els quatre restants a serveis socials d'atenció primària. La formació prèvia en cooperació és mitjana-alta en tots els casos. A 4 dels estudiants se'ls valora una autonomia personal i tècnica alta, i als 4 restants mitjana-baixa. I quant a la motivació, en 3 d'ells prima la motivació personal, en dos la professional i als altres tres la ideològica.

En aquest projecte, el programa de beques s'ha desenvolupat des de l'any 2004 fins al 2007, i és a partir del curs 2007/08 que s'hi han deixat d'oferir places per als estudiants.

El programa d'***Inserció social de joves en risc i conflicte social i de promoció social de la dona*** es desenvolupa a El Salvador, concretament a tres municipis de l'anomenat Gran San Salvador: Apopa, Soyapango i San Salvador, tots ells municipis de caràcter urbà, densament poblats i amb una alta conflictivitat social. La contrapart escollida és la Fundación Salvadoreña para la Promoción Social y el Desarrollo Económico (FUNSALPRODESE). *"Los representantes fundadores de FUNSALPRODESE provienen de organizaciones populares del movimiento de mujeres, sindicatos, de jóvenes, cristianos, comunales y de campesinos. Funsalprodese trabaja desde el paradigma del Desarrollo Humano Sostenible (DHS), mediante el cual se busca el cambio en las relaciones sociales, de equidad entre hombres y mujeres en la distribución y control de los recursos y oportunidades, en los derechos sociales y políticos; en la búsqueda del mejoramiento de la calidad de vida, de la seguridad, la democracia y la libertad"*ⁱⁱ. L'entitat col·laboradora, a partir de la qual es va contactar amb la contrapart i que desenvolupa amb ella programes de cooperació internacional finançats per diferents institucions públiques espanyoles, és la *Fundación Diagrama*, especialitzada en inserció sociolaboral de joves en situació de risc i conflicte social.

Els estudiants s'han centrat en el coneixement de la situació dels adolescents i joves en conflicte social, i han establert relacions amb diverses organitzacions governamentals (de l'àmbit municipal i de justícia juvenil) i no governamentals. Principalment han participat a un programa d'integració social de joves anomenat "*Ruta Joven*", realitzant tallers diversos: d'habilitats socials, de recerca de feina i disseny d'itineraris d'inserció laboral, d'igualtat de gènere, de sexualitat, de masculinitat, d'oci i temps lliure. Encara que en menor mesura, també s'ha treballat en la promoció social de la dona, mitjançant la implementació de tallers d'habilitats i autoestima.

Pel que fa al perfil dels estudiants, des de l'estiu del 2005 fins a l'estiu de 2009 hi han participat un total de 12, dels quals 7 són dones i 5 homes. Tan sols un d'ells era major de 24 anys. Els sectors de població on varen realitzar les seves pràctiques de treball social han estat diversos: 3 en cooperació al desenvolupament, 2 en justícia, 2 en immigració, 1 en atenció a persones amb problemes d'alcoholisme, 1 en programes de justícia juvenil, 1 en programes de promoció social i associacionisme de joves, 1 en exclusió social i 1 a atenció primària. Només en dos d'ells es pot considerar que la seva formació prèvia es mitjana-alta, i els 10 restants parteixen d'una formació baixa o molt baixa. Quant a l'autonomia, es tracta d'un grup majoritàriament autònom tant personalment com tècnica, que es mouen per motivacions diverses que van des de l'estrictament personal, en 4 casos, el professional en altres 4 i l'ideològic en els 4 restants.

El programa de ***Desenvolupament Comunitari i promoció social de la dona***, es du a terme a diferents comunitats rurals del Departament de Suchitepéquez, a Guatemala. Està dirigit a treballar amb comunitats de persones desplaçades durant el conflicte bèl·lic guatemalenc, principalment indígenes molt pobres. Es tracta de nous assentament, generalment desvinculats del seu territori d'origen i amb xarxes social de suport molt minses. L'entitat local que és contrapart i que s'encarrega de l'acollida i conducció dels estudiants és l'*Asociación para la defensa de los Derechos Humanos en Guatemala (ADEHGUA)*. És una associació que va néixer molt lligada al món sindical dels treballadors de l'ensenyament i que treballa de manera prioritària aspectes educatius, d'organització i desenvolupament comunitari, d'educació per a la salut; de promoció social de la dona i de defensa dels drets humans en general. Té una llarga tradició en l'acollida de cooperants, principalment del sector educatiu, que treballen de manera voluntària a les comunitats rurals a les que desenvolupa la seva intervenció.

Des del curs 2004/05, concretament des de l'estiu de l'any 2005 fins a l'actualitat, han participat a aquest programa un total de 16 alumnes, 11 dones i 5 homes. Cinc d'ells comptaven amb més de 24 anys en el moment de la seva estada al programa i 11 eren menors de 24 anys.

Prima en ells la motivació de caràcter professional, en 8 casos, amb un fort component de motivació personal que és molt explícit en 3 casos. Cinc d'ells tenen una important motivació ideològica en el moment de presentar-

se a les places i durant el transcurs de la seva estada. Quant a l'autonomia mostrada, també és molt heterogènia: a 6 estudiants se'ls valora una alta autonomia, principalment en el professional; la resta es mouen entre una autonomia mitjana-alta, principalment en allò personal, i mitjana-baixa en el professional.

S'ha treballat a diferents comunitats i només en dues ocasions s'ha donat continuïtat a algunes de les accions desenvolupades en una mateixa comunitat d'un any a un altre. Això es degut principalment a la pròpia fragilitat de les comunitats, caracteritzades per l'escassa cohesió social que fa que els conflictes interns que es produeixen dificultin o impossibilitin la continuïtat de la intervenció. S'ha intervingut principalment a través de tallers dirigits a dones –moltes d'elles beneficiàries de microcrèdits, que han estat utilitzats com un element aglutinador– però també, a partir del segon any d'intervenció, s'ha treballat amb grups de joves i homes adults a tallers d'autoestima, de promoció de la salut, de sexualitat i organització grupal i comunitària. També s'ha dedicat gran part del temps de convivència a les comunitats a treballar amb els nins i nines en tallers d'ocupació del temps lliure i activitats lúdiques, a tallers d'animació sociocultural, i en activitats de suport als mestres. Als tallers amb grups de dones s'han treballat aspectes com: comunicació, solidaritat, expressió de sentiments, cohesió grupal, resolució de conflictes, autoestima, vida familiar, alimentació i higiene, salut i sexualitat. Els dos darrers anys s'han incorporat elements nous: durant l'estiu de 2008 els alumnes (4) han estat ubicats tots ells a una mateixa comunitat, treballant diversos aspectes de promoció social i comunitària, mitjançant activitats integrades a un projecte integral de desenvolupament comunitari implementat per ADEHGUA. Durant l'estiu de 2009 els alumnes han iniciat un diagnòstic comunitari integral i exhaustiu de tres comunitats, recollint dades sobre les diferents situacions de necessitat i identificant problemàtiques de tipus socioeconòmic, de salut, educatives i relacionals.

Resultats

Hem fet una primera valoració de resultats a partir de la consideració de cinc criteris: pertinència, eficàcia, eficiència, impacte i viabilitat.

Pel que fa a la **pertinència**, és a dir, el grau d'adequació dels resultats als objectius de la intervenció en el context en el que es realitza, es pot dir que a nivell general és alta en els tres programes presentats. La base se sustenta en el fet que les accions proposades i, sobretot, l'àmbit i el context d'intervenció escollit, està proposat per l'entitat contrapart, a la qual se li dóna prioritat des de la pròpia universitat. Aquesta decisió es basa en el reconeixement de l'entitat que treballa de manera permanent sobre el terreny i disposa d'un diagnòstic de qualitat sobre el qual sustentar la intervenció i es troba en millors condicions per fer propostes que responguin a les necessitats de la població destinatària. Un altre element que juga a favor de l'elevat grau de pertinència de les intervencions és la possibilitat de

donar continuïtat en el temps al treball dels alumnes i el fet que les experiències anteriors faciliten i milloren la feina que altres estudiants realitzaran en el futur.

L'eficàcia, emperò, és un punt que ha de millorar, amb l'objectiu d'eleva el grau de consecució dels objectius inicialment previstos, tant pel que fa a aquells dirigits a la població destinatària com els referits a la millora de la formació de l'alumnat. Per a la millora de l'eficàcia han de plantejar-se canvis en els tres elements que defineixen l'experiència: els que tenen a veure amb la contrapart, els que tenen a veure amb el perfil dels estudiants seleccionats i els que tenen a veure amb el treball que es realitza des de la universitat. Tots ells es detallaran i analitzaran en el punt següent, el que fa referència a conclusions i propostes.

Quant a **eficiència**, criteri que fa referència al grau de consecució dels objectius en relació als recursos utilitzats, hem de diferenciar entre els recursos econòmics i els tècnics. Quant als recursos econòmics directes, el programa de beques de cooperació de la UIB destina una quantia fixa de 1.000 € per estudiant, més una quantia complementària, no fixa, en concepte de desplaçament i que varia d'acord amb la funció del país escollit. Els recursos tècnics, tot i resultar altament valuosos, es podrien considerar escassos, tant pel que fa a personal tècnic i administratiu de la OCDS – organisme gestor de les beques –, donat que es tracta de professionals que també tenen altres tasques assignades, com en el cas del professorat que, referits als estudis de Treball Social, fins a l'estiu de 2009 compta amb una única professora-tutora que comptabilitza aquesta feina dins els seus crèdits de docència i representa, en aquest cas, menys del 10% de la seva càrrega lectiva. És per això, que a mesura que siguem capaços de millorar l'eficàcia de les intervencions, es pot considerar que el nivell d'eficiència serà molt alt, en ser possible obtenir grans beneficis amb molt poca inversió econòmica.

Si avaluam **l'impacte** generat per la intervenció, hem de dir que no disposam, avui per avui, d'un sistema d'indicadors d'avaluació fiable. L'únic element d'avaluació de l'impacte amb el que comptam és la percepció del grau de satisfacció mostrat pels usuaris, l'entitat contrapart i els mateixos alumnes, aspecte que, sent important, en cap cas pot ser considerat suficient per donar una idea real de l'impacte de la intervenció. Aquest ha de ser un dels aspectes al qual és necessari dedicar més energies per millorar-ho, de manera que en el futur ens permeti analitzar amb rigor científic i professional els efectes generats per la intervenció, ja siguin aquests positius o negatius, directes o indirectes, esperats o inesperats, col·laterals o induïts.

Quant a la **viabilitat** de les intervencions, hem de dir que després de sis cursos consecutius participant en aquest programa de formació sobre el terreny a través de les beques atorgades a estudiants dels estudis de treball social, ens trobam només al punt de partida: només a partir de la millora de l'eficàcia en la intervenció serà possible avaluar el grau de continuïtat en el

temps dels efectes positius generats per la intervenció una vegada retirada l'ajuda.

Conclusions

Les conclusions que volem extreure d'aquest treball van dirigides a proposar canvis que millorin aquells aspectes avaluats com a menys satisfactoris: l'eficàcia, l'impacte i la viabilitat. Segons el nostre punt de vista per això cal analitzar diferents aspectes relacionats amb els diferents actors: la contrapart, els estudiants i la pròpia universitat.

Respecte a la **contrapart**, hem analitzat els següents:

- El projecte seleccionat: en general, les entitats contrapart fan una bona selecció del projecte, intentant adequar les seves necessitats a les possibilitats que el programa de pràctiques els ofereix. Es tracta de professionals en formació que participen durant un període de temps relativament curt. Els resultats són més positius quan els estudiants s'integren a un projecte ja implementat per l'entitat al qual aquests realitzen accions concretes –especialment tallers– que tenen caràcter complementari.
- El perfil dels beneficiaris no ha suposat mai un problema, exceptuant en el projecte realitzat al Marroc en el qual l'idioma (francès, àrab o berber) és clarament una barrera que no s'ha pogut arribar a superar. També al projecte d'El Salvador, a les primeres estades vàrem definir com a població diana a joves membres de *maras* o bandes juvenil, la qual cosa va resultar poc viable per la dificultat en establir contacte amb ells i entrar en un món d'una altíssima conflictivitat.
- Quant a les expectatives dipositades en l'alumnat, per part de la contrapart, tot i que aquestes són capaces de modular-les i considerar que es tracta de professionals encara en formació i que, per tant, realitzen una intervenció preprofessional, és aquest un aspecte que cal millorar, de manera que les tasques a realitzar pels estudiants estiguin prèviament el més definides possible. Els dos darrers cursos hem incorporat un nou element que pot incidir de manera positiva: oferir a les entitats un perfil dels alumnes escrit per ells mateixos on fan referència a la seva formació, habilitats, motivació etc.
- El grau de satisfacció pel que fa als objectius obtinguts i el nivell de "recompensa", si bé és cert que tant les entitats com les persones amb els que es treballa mostren la seva satisfacció pels resultats obtinguts a curt termini i per la relació establerta amb els estudiants –sempre que l'avaluació ha estat positiva– ens preocupa la possibilitat que la relació sigui en ocasions massa desigual, en detriment de l'entitat i la població atesa.
- Pel que fa a l'existència o no d'entitat col·laboradora a les Illes, pensam que hores d'ara és un instrument infrautilitzat i que

clarament s'hauria de potenciar, ja que pot facilitar, i molt, la coherència i el seguiment de les actuacions realitzades.

Quant als aspectes que tenen a veure amb el perfil dels **estudiants** seleccionats, observam:

- Que una de les primeres variables identificades, l'*edat*, es pot considerar no significativa en allò referit en els als resultats obtinguts o el grau de satisfacció de la població i l'entitat contrapart.
- El sexe dels alumnes tampoc no sembla molt rellevant, ja que tant al·lots com al·lotes es vinculen amb la població de manera positiva i obtenen resultats que generen canvis d'acord amb altres característiques no relacionades amb aquesta variable.
- Pel que fa a les pràctiques prèvies realitzades durant els estudis de treball social, no sembla tenir especial incidència el sector de població en el qual s'ha treballat, donat que a les pràctiques externes es tracta d'oferir la possibilitat d'adquirir coneixements, habilitats i actituds pròpies de la professió per tal de *traslladar-les* a qualsevol sector de població i a qualsevol context social o institucional.
- L'autonomia –al marge d'aspectes que tenen a veure amb la maduresa personal– es podria considerar com una habilitat necessària per a l'exercici professional i consisteix en la capacitat d'adaptar els coneixements adquirits durant la carrera a altres contextos i situacions, de forma que, partint de la capacitat d'anàlisi sobre el terreny, el professional sigui capaç d'utilitzar correctament la metodologia apresada. Això ens du a pensar que és imprescindible, a l'hora de seleccionar els alumnes, no només tenir en compte la nota global de l'expedient, sinó que aquests han d'haver superat aquelles assignatures considerades bàsiques per a l'exercici professional.
- La variable que sí es mostra com a molt important és comptar amb una formació prèvia quant a cooperació al desenvolupament, aspecte que –donat que no està cobert per la formació reglada– ha d'oferir-se com a formació complementària que l'alumne, amb caràcter obligatori, ha de superar.
- Però la variable que ens ha resultat més significativa analitzar –i a la vegada sorprenent– ha estat la motivació. Sembla haver-hi una certa gradació entre la motivació personal, la professional i la ideològica. Observam que si bé tots els estudiants parteixen d'una clara motivació personal, no tots tenen també una motivació professional –o no l'expressen correctament– i molts pocs motivació ideològica. Aquells alumnes que només tenen una motivació personal –tot i sent necessària– resulta molt insuficient, i amb freqüència s'obtenen uns resultats dolents tant en els resultats com a l'aprenentatge. Els que parteixen d'una motivació professional ofereixen millors resultats quant a la incidència de la seva intervenció que poden ser mediocres o bons depenent de les capacitats de l'estudiant. Però, sens dubte,

els resultats són valorats com molt bons quan es parteix d'una motivació ideològica que suposa un cert grau de consciència social i de compromís amb la situació amb la que es treballa.

Analitzades totes aquestes variables a cadascun dels tres programes descrits, podem dir que les conclusions exposades en mantenen en tots ells.

Pel que fa a altres aspectes que tenen a veure amb el treball realitzat des de la UIB ens centrarem en el treball que es realitza des dels estudis de Treball Social, ja que la labor de suport administrativa i de gestió realitzada des de l'OCDS és realment positiva i facilitadora del treball més tècnic que ha de realitzar-se des dels estudis. En tot cas, el que sí seria convenient és avançar en la línia de treballar de manera conjunta en l'avaluació de les actuacions realitzades conforme als cinc criteris abans plantejats, la qual cosa implica, a la vegada, garantir una certa continuïtat dels programes presentats per cada estudi. Així que, específicament des de la funció de tutela que es realitza des dels estudis de Treball Social consideram imprescindible millorar els següents aspectes:

- Disposar de més mitjans humans per al correcte seguiment i avaluació de les beques. A aquest efecte recentment s'ha creat un grup de treball ⁱⁱⁱ en cooperació i treball social que, sens dubte, redundarà en la millora de la pràctica. D'aquest grup han sortit ja unes primeres propostes per implementar a la propera edició com són la signatura d'un acord específic que comprometi els tres agents implicats (contrapart, estudiant i universitat) i l'elaboració d'unes pautes i normes d'actuació ètiques d'obligat compliment per a l'alumnat.
- Incidir en la selecció dels alumnes prioritzant aspectes com la formació prèvia, l'autonomia personal i professional i, sobretot, la motivació.
- Organitzar un procés formatiu previ al qual l'alumne hagi de mostrar un coneixement adequat del context en el qual s'inserirà i efectuar una proposta d'intervenció que s'hi adapti.
- Establir una via de seguiment permanent del treball dels alumnes que impliqui l'emissió d'informes periòdics de la seva intervenció durant l'estada.
- Definir, juntament amb la contrapart, una bateria d'indicadors d'avaluació de l'impacte generat per la seva intervenció, elaborant, així mateix, instruments d'avaluació a complimentar per l'entitat contrapart i la població beneficiària.
- Definir i aplicar una sèrie de criteris que permetin avaluar el nivell d'aprenentatge adquirit per l'estudiant, respecte a les seves competències tant en matèria de cooperació al desenvolupament com en la intervenció específica des del treball social.

El camí que hem recorregut fins ara no ha estat fàcil: és cert que hi ha hagut nombroses recompenses, però també dificultats i reptes que encara queden per superar. Hem de pensar que tot esforç val la pena si amb això contribuïm a dotar els futurs professionals del treball social de coneixements, habilitats i actituds que redunden en la millora de les seves competències tècniques: treballadors socials competents per generar canvis, i compromesos amb la realitat d'aquest món, de vegades tan obscur i injust, en el que vivim.

ⁱ Hem d'agrair la feina realitzada per tots els i les alumnes becats al llarg d'aquests anys: Sara Vaquer, Eva Siquier, Elvira Barrio, Arnau Socies, Noemi Estaràs, Clara Rul·lan, Carolina Canal, Quique Díaz, Aida Barceló, Magdalena Albertí, Maria José Galmés, Maria Luisa López, Marta Mascaró, Xisca Canyelles, Eva Estaràs, Maria Antònia Veny, Roberto Peñalver, Marga Plaza, Marina Tubia, Angels Ulloa, Micaela Silva, Victòria Riado, Pere Binimelis, Xisca Morro, Juan A. Garcia, Pablo Mougán, Ana Belen Gil, Toni Mascaraque, Borja Rosa, Enric Perelló, Mar Mondéjar, Ruben Lago, Magdalena Socias, Sonia Mas. De tots ells hem après. Tots ells han deixat la seva empremta, i ben segur que per tots ells ha marcat, en una o altra mesura, un abans i un després a les seves vides.

ⁱⁱ Extret de: <http://www.funsalprodese.org.sv/>

ⁱⁱⁱ Aquest grup de treball es va constituir el passat mes de novembre i inicialment està format per una professora ajudant, Carlota Socies, tres exalumnes, Mónica Alvarez, Xisca Canyelles i Ruben Lago, i la professora que firma aquest article.

La mediació familiar: la millor de les solucions possibles

Mireia Planells Muntaner,
Mediadora familiar.
MPMEDIACIO@gmail.com

Què és la mediació familiar?

La mediació familiar és una tècnica de resolució de conflictes que s'inclou dins de les anomenades Tècniques Alternatives de Resolució de Conflictes (TARC). Com a tal, el que pretén és donar resposta a una situació de conflicte (en aquest cas, una situació de ruptura de parella o de conflicte dins la família més extensa) utilitzant una via alternativa a les establertes administrativament o legalment.

La intenció final és aconseguir que les parts enfrontades puguin resoldre les qüestions que les separen i arribar a acords per si mateixos, recuperant el poder de decidir personalment sobre allò que realment només els afectarà a ells, als seus fills o a altres membres de la família.

El que distingeix la mediació des les altres tècniques anomenades alternatives (per exemple l'arbitratge, o la negociació) és el fet que la intervenció d'una tercera persona no implica que s'hagin d'assumir les seves

indicacions, suggeriments o propostes, sinó que només actuarà com a facilitador o facilitadora de la comunicació i el diàleg.

El que caracteritza la mediació familiar és que tracta temes amb repercussió legal, però també, i per damunt de tot, aspectes amb una profunda repercussió emocional.

La mediació familiar té uns trets característics que la fan especial i atractiva per a aquelles persones que es troben davant una forta crisi familiar:

- és un procediment absolutament confidencial, fins al punt que ni tan sols el jutge pot interrogar el mediador o mediadora sobre les qüestions que s'hagin tractat a les diferents sessions;
- el mediador o mediadora ocupa una posició imparcial i neutral durant tot el procés;
- és totalment voluntària i en tot moment, això garanteix que es pot abandonar en qualsevol punt del procés si no es vol continuar (i això ho poden fer tant les parts en conflicte, com la pròpia persona mediadora).

Es tracta d'un camp que està encara en període d'exploració. Tot i que hi ha nombrosos programes i serveis de mediació arreu de l'Estat espanyol, lleis autonòmiques de mediació familiar i programes de formació sobre el tema, la mediació és, ara per ara, una gran desconeguda per a la població en general.

Situació a Mallorca

A la nostra illa, al marge dels mediadors i mediadores que exerceixen de manera privada, hi ha dues grans vies d'accés gratuït a la mediació familiar. Una d'elles, amb més anys de funcionament, és el Servei de Mediació que depèn de la Direcció General de Menors i Família, de la Conselleria d'Afers socials, Promoció i Immigració del Govern balear.

L'altra, és el Programa de mediació familiar intrajudicial iniciat a Palma l'any 2008 i impulsat pel Col·legi d'Advocats de les Illes Balears (ICAIB).

Ambdues iniciatives volen posar fi a la situació de desconeixement general que hem comentat abans i oferir a les parelles en crisi una alternativa a la via purament judicial, tan costosa en temps i energia.

El Programa de mediació familiar intrajudicial representa, a més, un avenç important en el món judicial, ja que és el jutge qui ofereix la possibilitat d'aquesta via de resolució. Amb això, la persona que legalment pot decidir sobre la crisi familiar torna, als afectats, la responsabilitat d'arribar a acords i solucions particulars apropiades per al seu conflicte. Els dona la possibilitat de solucionar les seves desavinences al marge d'un procés judicial que mai no seria tan personalitzat ni personalitzable. En definitiva, recuperen el poder de decidir sobre les coses que han construït com a família i que s'han vist afectades per aquesta situació de crisi.

Qui surt més beneficiat amb la mediació?

Principalment, i és un dels seus objectius primordials, els fills i filles menors d'edat immersos en un procés de separació o divorci.

Els beneficia perquè fa que els seus pares, al marge de la ruptura com a parella, siguin capaços d'asseure's, dialogar i arribar a acords sobre totes les qüestions que els afecten i els afectaran en el futur: on viuran, amb i com ho faran, quan veuran l'altre/a, si canviaran d'escola o no, qui serà el seu metge, com es pagaran les despeses necessàries perquè puguin continuar duent el mateix ritme de vida, etc. I si ho decideixen els seus pares, la probabilitat que aquests acords es compleixin és molt major que si ho fa un jutge i un dels progenitors se sent guanyador i l'altre vençut. I també és molt més probable que la ruptura definitiva sigui més suau i el camí que segueixin com a família en procés de reestructuració, sigui menys abrupte i dolorós.

També beneficia les dues parts en conflicte (siguin pares que se separen, siguin membres d'una família que es disputen una herència o s'enfronten pel que sigui) perquè, si poden arribar a acords, els permetrà mantenir en el futur un vincle mínim a partir del qual recuperar tot allò de bo que havien tengut abans, en lloc d'acumular més rancúnia i malestar.

Igualment, beneficiarà la Justícia en general, en disminuir el nombre de judicis, vistes, executòries posteriors, denúncies per incompliment i altres actuacions judicials que deriven de qualsevol procés contenciós.

Finalment, qui en sortirà beneficiada serà la societat en general perquè és inqüestionable que disminuir el grau de conflictivitat familiar sempre es traduirà en un clima de major harmonia social: els mestres, per exemple, no hauran d'intervenir a la força en aquest tipus d'enfrontaments; molts padrins i padrines no perdran el contacte amb els seus néts; moltes "segones" famílies començaran una nova etapa sense por a les irrupcions dels ex i les ex; molts advocats i advocades deixaran de patir pensant en si han aconseguit el millor per als infants o no; molts mediadors i mediadores gaudiran enormement de poder fer aquesta feina tan meravellosa que és ajudar a recuperar el diàleg perdut, procurar obrir camins de comunicació i protegir i afavorir el benestar emocional de les famílies que, per moltes raons, han hagut de modificar el seu pla de vida inicial.

Certificació del Servei d'Ajuda a Domicili sota la Norma UNE158301

Iria Sanz Vázquez,
responsable de Qualitat d'INTRESS

Resum

El passat dia 22 de setembre de 2009 el SAD Palma zona 1, servei d'ajuda a domicili de l'Ajuntament de Palma que es gestionat per l'INTRESS, va rebre la certificació sota la norma UNE 158301, arribar fins aquí ha estat una gran experiència per a tots els professionals que formem el servei. Tots tenim molt clar que això era una fita, però una vegada iniciat el camí cap a la millora, cap a la implantació d'un sistema de gestió de qualitat, ja no tenim retorn i que la única direcció és cap endavant. Estem molt contents de poder explicar-vos com ho hem fet possible.

Paraules claus

INTRESS, Servei d'ajuda a domicili, persones usuàries i famílies, professionals del servei, Norma UNE 158301.

INTRESS

L'Institut de Treball Social i Serveis Social (INTRESS) és una associació sense finalitat de lucre de l'àmbit del benestar social (declarada d'utilitat pública pel Ministeri de l'Interior segons ordre del 30 de gener del 2004), que té entre els seus objectius prestar serveis per a persones majors, persones amb discapacitats, famílies i persones amb especials dificultats, entre d'altres. És una associació amb vocació d'oferir serveis a les persones com reflecteix la seva missió: **"Contribuir a la promoció, gestió i millora de la qualitat dels serveis de benestar social i d'atenció a les persones amb professionalitat i compromís"**.

És també una associació que s'ha preocupat d'adaptar-se als nous reptes i exigències de millora que la gestió de serveis cada vegada més complexes i extensos requeria. En aquesta línia ha implantat sistemes de gestió de la qualitat que li assegurin un nivell elevat de compliment dels requisits de gestió.

Què es el SAD?

El Servei d'Ajuda a Domicili és un servei públic de caràcter social, professionalitzat, normalitzador i integrador, que consisteix a oferir una sèrie d'atencions en el propi domicili de la persona usuària per restablir, millorar i/o mantenir el seu benestar físic, social i afectiu, evitant, per tant, l'internament en institucions i afavorir el manteniment en el seu entorn habitual de vida.

El Servei d'Ajuda a Domicili de Palma Zona 1, d'ara endavant SAD Palma, va iniciar la seva singladura sota la gestió de l'INTRESS l'abril de 2007, amb una direcció, un equip administratiu, sis treballador/es socials com a coordinadores i unes 80 treballadores familiars com a professionals de la prestació directa. Tot aquest equip de professionals conjuntament atenen un total de 491¹ persones usuàries (gent gran amb dependència, persones amb discapacitat i malaltia mental).

La missió del SAD Palma és prestar atenció domiciliària amb professionalitat i compromís a les persones del municipi de Palma de la zona 1, contribuint al manteniment de la seva autonomia personal, prevenint el deteriorament individual i afavorint la permanència en el seu entorn habitual. És un servei que vol ser un referent en l'atenció domiciliària, capdavanter en l'aplicació de noves tecnologies i que vol impulsar el desenvolupament laboral dels professionals.

Què es la Norma UNE158301?

És una de les quatre normes relatives als serveis relacionats amb la Llei de promoció de la autonomia personal i l'atenció a les persones en situació de dependència. A la norma es desenvolupen els requisits mínims que ha de

---

¹ Informació a data d'agost de 2009.

complir la prestació del servei d'ajuda a domicili. Aquesta norma se centra en els següents aspectes:

- Informació prèvia a la prestació del servei que s'ha de donar a les persones usuàries i famílies.
- Prestacions i tasques que es desenvolupen dins d'un servei de SAD.
- Atenció personal, que implica elaborar un Pla d'intervenció individual adaptat a cada persona.
- Coordinació amb la xarxa professional que afavoreixi una bona transmissió de la informació per assegurar la millor atenció a les persones usuàries i famílies.
- Procediments i actuacions documentades de cada una de les accions que es duen a terme, tant les referides a l'atenció directa a la persona usuària i família com als principals elements que assegurin la continuïtat de la prestació del servei en tot moment.
- Recursos humans, tècnics i materials necessaris per dur a terme el servei.
- Seguiment i millora de la qualitat del servei per poder avaluar els resultats obtinguts i l'establiment de nous reptes per continuar amb la roda de la millora contínua.

Per què implantar aquesta Norma?

Perquè INTRESS ha fet una important aposta per la normalització dels Serveis Socials i en aquest cas dels serveis d'ajuda a domicili, i quin millor vehicle que una norma innovadora i pròpia per al SAD. A més, aquesta norma posa especial esment a orientar la prestació del servei a les necessitats reals de les persones usuàries i famílies, i en definir i assegurar la millor prestació del servei, per la qual cosa és imprescindible la professionalització dels equips de prestació directa.

Com ha estat possible?

En primer lloc, gràcies a una gran implicació i compromís per part de la Direcció i de tots els professionals del SAD Palma. En segon lloc, el 8 d'octubre de 2008 se signa el Conveni de Col·laboració entre l'Institut d'Innovació Empresarial de les Illes Balears (IDI) i l'INTRESS pel qual, l'IDI es compromet a cofinanciar el projecte d'implantació al SAD Palma d'un sistema de gestió de la qualitat basat en la implantació de l'anomenada Norma.

Les fases del projecte d'implantació de la Norma

El projecte d'implantació de la Norma UNE s'inicia a l'abril de 2008 i finalitza al juliol de 2009. Actualment tenim el Pla d'accions correctives i el Pla de millores 2009-2010 en marxa.

1. PREPARACIÓ DE LA IMPLANTACIÓ

En primer lloc, és imprescindiblement necessari el compromís de la Direcció del servei amb el projecte, cosa que en tot moment ha estat present. En segon lloc, vàrem realitzar el diagnòstic de la situació del servei a través d'una primera auditoria el 15 d'abril de 2008 i la presentació de l'informe de resultats a la direcció i a l'equip coordinador el 29 d'abril de 2008, moment en què s'estableixen els canals de comunicació (quines reunions, cada quan i amb quin contingut) i el sistema d'aprovació de les millores, dissenyat per afavorir la participació del màxim de professionals implicats i, per tant, agilitar el desplegament de cada una de les millores.

Molt important també per a la preparació, va ser la formació bàsica de 12h del sistema de gestió de qualitat que la direcció, l'equip coordinador i un grup de treballadores familiars han fet. També s'han organitzat tallers a direcció i coordinació en relació a:

1. Definir el mapa de processos;
2. Com s'elaboren els procediments i instruccions;
3. Establir un criteri d'organització de la documentació informàtica i en paper;
4. Com definir i realitzar el seguiment d'indicadors de resultats.

Una vegada elaborat el Pla de millores, la direcció i l'equip de coordinació han participat en la seva prioritització i cada professional ha triat de dues a tres millores com a responsable de dur-les a terme. El calendari d'implantació es consensua amb totes les persones implicades, segons la seva prioritat i disponibilitat, acordant de tres a quatre millores per mes. D'aquesta manera es facilita la creació de subequips de millora, els

denominats equips del mes, a través dels quals si una millora implica més dedicació que unes altres, reben el suport de les seves companyes del mes.

2. L'ENFOCAMENT

A l'INTRESS, i per tant a l'equip del SAD Palma, la implantació d'un sistema de qualitat es considera un mitjà i no una finalitat. És a dir, gestionar amb qualitat vol dir conèixer les necessitats i expectatives de les persones usuàries i famílies, de l'Administració i de tots els professionals que fan feina al servei per tal de definir els resultats que volem assolir. Amb altres paraules, tenir clar on volem anar. Això ens obliga a establir el sistema d'avaluació que ens permeti comprovar que, efectivament, estem millorant o detectar en quins punts no ho estem assolint i, per això, hem de fer més feina per corregir-ho i arribar fins on ens hem proposat. Per tant, des d'un principi hem volgut implantar-la al 100% a tots/es els/les professionals del servei, perquè es converteixi en una realitat del dia a dia.

3. EL DESPLEGAMENT

Per explicar-vos com ha estat el desplegament, penso que la millor manera és exemplificant-ho amb una millora concreta, com la número 8 que era "*Elaborar el procediment d'alta de la persona usuària*".

La feina s'inicia amb una primera reunió de la responsable de la millora (RM) amb la responsable de qualitat (RQ) amb l'objectiu d'elaborar el primer esborrany d'aquest procediment, és a dir, definir el seu objectiu (per què ens serveix tenir aquest procediment?) i totes les activitats a realitzar per assegurar una bona recollida de la informació de la persona usuària que ens faciliti l'elaboració d'un Pla d'Atenció Individual lligat a les seves necessitats, així com també assegurar una bona adaptació de la treballadora familiar amb la persona usuària.

Una vegada fet i consensuat amb la RM, vàrem tenir la reunió del l'equip del mes, on cada RM (màxim quatre persones) presenta la seva millora. En relació a aquesta millora, la RM ho va llegir i les altres varen fer aportacions tenint en compte tant la seva pròpia experiència com quina havia de ser la millor manera per fer-ho. Una vegada recollides totes les aportacions i assegurar que hi estaven d'acord, el procediment és presentat a la reunió d'equip, amb la direcció i la resta de coordinadores presents. Una vegada revisat i incloses les darreres aportacions, el procediment s'aprova i s'ubica, tant en paper com informàticament, al lloc acordat.

En aquest cas concret, a part d'aquest procediment era un requisit de la norma realitzar dos protocols més, el primer, "*com presentar a la treballadora familiar*" i el segon "*com afavorir l'adaptació de la persona usuària i la treballadora familiar*". Aquest dos protocols es varen fer amb la participació de les treballadores familiars, per també recollir la seva experiència i coneixements.

Finalment, per avaluar la implantació del procediment i dels protocols era imprescindible elaborar un registre que mesurés si efectivament

s'estaven duent a terme. Com exemple vàrem elaborar el registre de presentació de treballadores familiars tal i com estava acordat al protocol.

4. AVALUACIÓ INTERNA

El 29 de desembre de 2008 s'avalua el Pla de millores i es realitzen els ajustaments de responsabilitats necessaris i de dates de realització de les millores pendents. També es canvia la data prevista per a la certificació, de desembre de 2008 a març de 2009, que finalment passa a ser juliol de 2009. Tot l'equip del SAD i Responsable de Qualitat continuen amb la implantació de les millores.

El 20 de juliol de 2009 es realitza l'auditoria prèvia a la certificació per determinar els ajustaments necessaris:

- Es tanquen les últimes millores.
- Es promou la difusió de les millores aprovades en darrer terme.
- S'informa l'equip de professionals dels detalls de l'avaluació externa posant especial èmfasi en el clima de tranquil·litat i aprenentatge que ens aportarà.

5. AVALUACIÓ EXTERNA

Arriba el dia tan esperat. El 29 i 30 de juliol de 2009 es presenta l'equip avaluador: dos professionals de la Asociación Española de Normalización y Certificación (AENOR). La Direcció, responsable de qualitat i l'equip coordinador preparats per aquest dia. L'avaluació s'estructura en dues sessions, la primera revisen el compliment del requisits de la norma amb les evidències aportades; la segona, els avaluadors assisteixen a dos domicilis per comprovar el compliment dels requisits. Finalment, entreguen l'informe de resultats.

El 22 de setembre de 2009 el SAD Palma obté el **Certificat de Serveis per la Promoció de la Autonomia Personal**.

Però, què en pensa l'equip de professionals del SAD Palma d'aquesta Certificació?

M'agradaria compartir les valoracions realitzades pel propi equip del SAD Palma en tot el camí d'implantació de la Norma recollit a una reunió d'equip el 17 de setembre de 2009:

La direcció se sent molt orgullosa del treball que han fet totes les persones implicades, especialment les coordinadores, per la seva responsabilitat i compromís. Ara més que mai sent que té un equip que li dóna seguretat per afrontar el que sigui.

L'equip de coordinadores, per una banda, estableix aspectes a millorar durant 2010, com són adaptar algun dels procediments perquè siguin més pràctics; sistematitzar el seguiment d'alguns registres; i valoren que ha

implicat molta feina extra. Per altra banda, valoren que ha estat un important procés d'aprenentatge; la feina està més estructurada, saben millor què fer en el dia a dia; s'han incorporat molts elements pràctics; i, especialment, valoren molt positivament els protocols elaborats per les treballadores familiars al domicili (per exemple: el protocol en el vestir i desvestir) o el manual d'incorporació dels nous professionals al servei.

I, com ha millorat el servei?

La certificació del Servei d'Ajuda a Domicili ha permès una sèrie de millores com són:

- Un valor afegit que dóna més confiança al client sobre la bona gestió que l'INTRESS realitza.
- Impulsar la recollida, per primera vegada, de la satisfacció que tenen les persones usuàries i els seus familiars del servei que es realitza per tal d'establir millores i poder donar una resposta més adequada a les seves necessitats.
- Promoure la participació de tots els professionals en la millora contínua.
- Unificar els criteris d'intervenció de tots els professionals del servei.
- Orientar en la implantació d'un conjunt d'indicadors que permeten un seguiment de la gestió del servei.
- Impulsar la definició dels processos essencials del servei, la definició dels objectius a assolir pensant en els millors resultats que el servei pretén aconseguir i fer un adequat seguiment a través dels indicadors més rellevants.
- Sistematitzar la millora contínua.

Aquí acaba tot?

Definitivament no. La certificació és una fita important però només estableix les pautes per continuar treballant en aquesta línia, amb noves millores, nous indicadors, revisions dels procediments per ajustar-los a les millors pràctiques, més formació per continuar professionalitzant cada vegada més l'atenció que reben les persones usuàries del Servei d'Ajuda a Domicili, continuant demanant-nos dia a dia:

- Estan satisfetes totes les persones usuàries amb el tipus, quantitat i qualitat de la nostra feina?
- Està satisfeta l'Administració amb la gestió que realitzem?
- Estan satisfetes les persones de l'organització amb la feina que fan?
- Quina és la nostra situació quant a altres organitzacions del mateix sector?

Els projectes migratoris de les dones No s'han quedat a casa

Rosa González,
cap del Centre Municipal de Serveis Social Est
de l'Ajuntament de Palma

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball suposa una aproximació a les dades de les dones immigrants extracomunitàries en el municipi de Palma.

Com a treballadora social, mantinc molt de contacte amb aquest col·lectiu, motiu pel qual, per mi, té molta presència. Presència que, no obstant, no té equivalència en el discurs social.

Tot això em fa qüestionar si realment aquesta percepció meva respon a la realitat. Hi ha un creixement important de població femenina immigrant? I si és així, per què quan es parla de la immigració no es dóna "pes" a aquest col·lectiu? Per què els estudis que s'engeguen no se'n fan ressò hi ressò ni la seva presència es fa sentir en la població? Quins són els projectes migratoris de les dones?

Malgrat tot, hi ha poques veus de les pròpies dones i molt poca biobibliografia identificant les perspectives del seu projecte migratori, atenent el seu avantprojecte, la seva realitat i el seu futur. **És possible**

identificar en els projectes migratoris de les dones estratègies emancipadores i apoderadores?

La realitat fa més via que la reflexió. Vivim en una realitat porosa i moltes vegades, quan es verbalitzen els canvis, ja es tracta de una realitat passada.

2. CONCEPTUALITZACIÓ DE LA SITUACIÓ DE LES DONES IMMIGRANTS EN EL MUNICIPI DE PALMA

2.1. Evolució demogràfica a Espanya

El nombre de persones que residien a Espanya a data 1 de gener de 2007 era de més de 45 milions (45.200.737 dels quals 22.339.962 són homes i 22.860.775 dones). Si ho comparam amb l'any 2006, veurem que hi ha hagut un increment de 491.773 persones, una variació de l'1%, la més baixa en els darrers anys. Així i tot, el creixement de la població seria més baix si no es tengués en compte l'arribada de població immigrant que suposa el 84% del creixement poblacional total en els darrer anys. La població nascuda a l'estranger ha suposat un increment de 412.371 persones, que suposa una variació del 8% respecte l'any 2006.

A continuació podem observar, a partir de la gràfica, aquest augment des de l'any 1998.

Evolució de la població nascuda a l'estranger resident a Espanya									
	Total			Nascuda a Espanya			Nascuda a l'estranger		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
1998	39.852.651	19.488.465	20.364.186	38.678.883	18.915.924	19.762.959	1.173.767	572.541	601.227
1999	40.202.160	19.670.642	20.531.518	38.943.104	19.054.538	19.888.566	1.259.054	616.103	642.951
2000	40.499.791	19.821.384	20.678.407	39.027.332	19.095.065	19.932.267	1.472.458	726.319	746.140
2001	41.116.842	20.165.514	20.951.328	39.147.572	19.169.692	19.977.881	1.969.270	995.822	973.447
2002	41.837.894	20.564.089	21.273.805	39.243.842	19.228.646	20.015.196	2.594.052	1.335.443	1.258.609
2003	42.717.064	21.034.326	21.682.738	39.414.624	19.322.413	20.092.211	3.302.440	1.711.913	1.590.527
2004	43.197.684	21.285.247	21.912.437	39.503.878	19.373.662	20.130.216	3.693.806	1.911.585	1.782.221
2005	44.108.530	21.780.869	22.327.661	39.717.046	19.484.817	20.232.229	4.391.484	2.296.052	2.095.432
2006	44.708.964	22.100.466	22.608.498	39.871.342	19.567.710	20.303.632	4.837.622	2.532.756	2.304.866
2007	45.200.737	22.339.962	22.860.775	39.950.744	19.612.104	20.338.640	5.249.993	2.727.858	2.522.135

Font: elaborat per l'Observatori Municipal de la Igualtat a partir de dades de l'INE

La distribució de la població immigrant és desigual entre les diferents comunitats autònomes. Aquelles on hi resideixen un major nombre de persones immigrants són: Andalusia, Madrid, València i Catalunya.

Per sexes, podem observar que hi va haver major presència de dones entre els anys 1998 i 2000. En aquests moments el percentatge d'homes és lleugerament superior.

A les Illes Balears hi viuen 211.120 persones que han nascut a l'estranger; així, se situen en setena posició. Cal esmentar que les Illes Balears són les que presenten un major percentatge de població immigrant

quant a la seva població total: de 10 residents a les Balears, 2 han nascut a l'estranger. Passa el mateix amb la població que prové de la Unió Europea (9% respecte de la població total). En canvi, pel que fa a la població d'origen extracomunitari, les Illes registren un 11%, situant-se així en quarta posició.

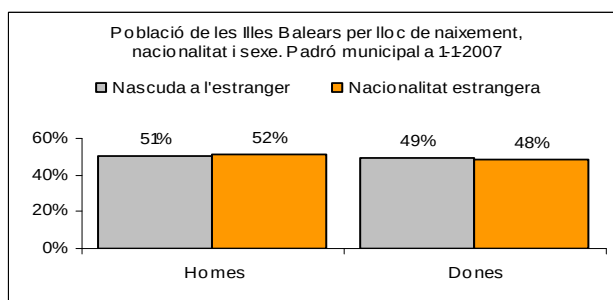
2.2. Evolució demogràfica a les Illes Balears

A data d'1 de gener de 2007, a les Illes Balears hi vivien 1.030.650 persones. 211.120 d'aquestes havien nascut a l'estranger i 190.170 tenien nacionalitat estrangera. Hem de tenir en compte que 20.950 persones adquiriren la nacionalitat espanyola.

El creixement de la població total de les Balears, respecte a l'any 2006, ha estat del 3%. Així doncs, ha crescut en 29.588 persones. La població estrangera ha augmentat un 12,5%, o el que és el mateix, 23.436 persones. El 67% del creixement poblacional és degut a la població estrangera.¹

Població de les Illes Balears per sexe segons lloc de naixement i nacionalitat. Padró municipal a 1-1-2007			
	Total població	Nascuda a l'estranger	Nacionalitat estrangera
Total	1.030.650	211.120	190.170
Homes	517.593	106.941	98.128
Dones	513.057	104.179	92.042

Font: elaborat per l'Observatori Municipal de la Igualtat a partir de dades de l'INE

Font: elaborat per l'Observatori Municipal de la Igualtat a partir de dades de l'INE

¹ Segons les dades provisionals de l'INE referides a l'any 2008, es preveu que durant l'any 2007 el creixement de la població immigrant a les Illes Balears serà de gairebé d'un 21%, variació que situarà la xifra total de població immigrant en 222.331 persones i la de població total, en 1.071.221 habitants. Publicat a *El País* el 21 de juny de 2008.

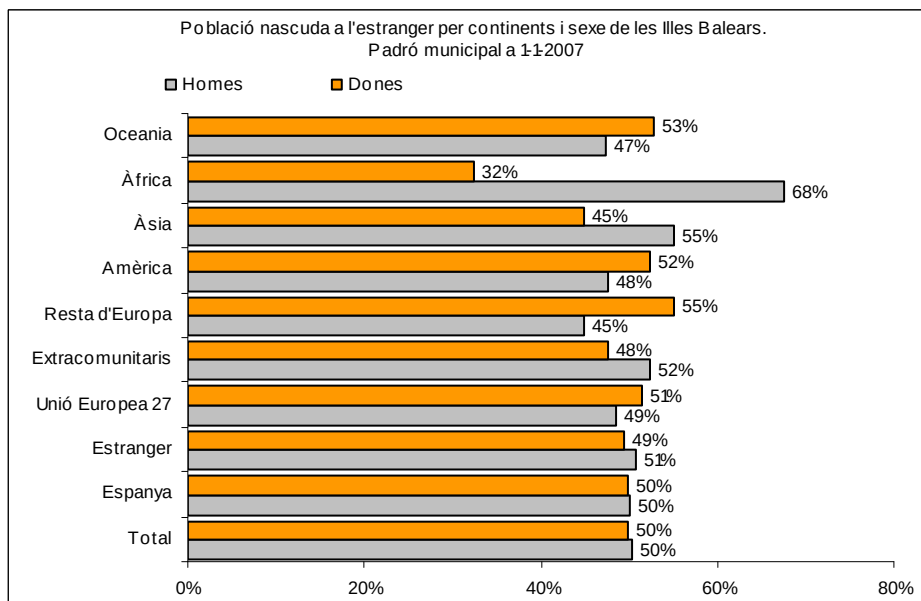

2.2.1. Procedència de la població estrangera a les Illes Balears

A continuació presentam la distribució de la població estrangera per continents. De les 211.120 persones nascudes a l'estranger i que resideixen a les Illes Balears, el 56% ho han fet en un país extracomunitari i el 44% restant en un país de la Unió Europea. Per cada 100 persones nascudes a l'estranger, 37 ho han fet a Amèrica, 12 a Àfrica, 3 a Àsia i 3 a l'Europa no comunitària.

Analitzant la procedència de la població estrangera d'acord amb el sexe, es pot observar un equilibri entre dones i homes en el col·lectiu estranger, i s'aprecia una diferència important en relació al continent d'origen:

- o En la població estrangera d'Àfrica i Àsia, la majoria són homes (68% i 55% respectivament).
- o La població procedent de l'Europa no comunitària, Unió Europea o d'Amèrica és majoritàriament femenina (55%, 52% i 51% respectivament).

Font: elaborat per l'Observatori Municipal de la Igualtat a partir de dades de l'INE

Els països amb major presència a les Illes Balears, en nombres absoluts, són:

- o Alemanya (29.689 persones)
- o Argentina (21.471 persones)
- o Regne Unit (20.321 persones)
- o Marroc (17.926 persones)

Si classificam les dades per sexe, es confirma la distribució desigual segons el continent de procedència: a països com Regne Unit o Alemanya es manté un equilibri entre dones i homes; països com Nigèria, Marroc o Senegal presenten una majoria d'homes. En canvi a països com Brasil o República Dominicana tenen un major percentatge de dones que d'homes.

2.2.2. Població estrangera per municipis

El ritme d'arribada de persones immigrants a Mallorca és el doble que al conjunt de l'arxipèlag balear. Els europeus s'estableixen majoritàriament a la Part Forana i a les illes menors. Els extracomunitaris, en canvi, trien Palma.

A la capital balear s'ha concentrat el fort creixement de la població estrangera. Un informe recent de l'Observatori Municipal de la Immigració de Cort explica que el nombre d'estrangers residents a Ciutat s'ha disparat un 77,5% entre els anys 1998 i 2006. És a dir, s'ha multiplicat per vuit durant els darrers vuit anys. L'any 2001 es va produir l'augment més significatiu, quan la variació anual de la població nascuda en un país estranger se situà en un màxim d'un 41% de creixement anual. Després començà a baixar fins a un 7% el 2004 i tornà a elevar-se fins a un 27% l'any 2006. Aquest darrer augment es relaciona amb el procés de normalització de l'any 2005, que es va dur a terme entre el mes de febrer i maig.

Aquesta forta arribada de persones immigrants ha tingut una important repercussió en les xifres globals de població. Les dades dels padrons municipals demostren que la població de Palma s'ha disparat un 26% entre els anys 1998 i 2006; d'altra banda, la població de Balears s'ha incrementat un 24%.

De les 211.120 persones nascudes a l'estranger empadronades a Balears a data d'1 de gener de 2007, el 35% resideix a Palma, el 8% a Calvià i el 5% a Eivissa.

La mitjana autonòmica de la població estrangera d'origen extracomunitari respecte de la població total és d'un 11%. Aquest rànquing està liderat pels municipis d'Alcúdia (18%), Eivissa (16%), sa Pobla (16%) i Palma (14%).

2.3. Evolució demogràfica a Palma

2.3.1. Procedència

Per fer l'anàlisi actual de la població que resideix a la ciutat de Palma, hem d'anar a les dades del Padró municipal d'1 de gener de 2008. Aquesta font ens diu que la distribució de les 413.781 persones que resideixen en aquest municipi segons el seu lloc de naixement a 1 de gener de 2008 és la següent:

- o La majoria, 181.698 persones, han nascut a la ciutat, és a dir, el 43% del total.
- o En segon lloc hi ha les persones que han nascut en una altra comunitat autònoma, que sumen 106.260 persones (26%).
- o En tercer lloc, 97.504 persones, han nascut a l'estranger (24%).
- o Finalment, 28.319 persones han nascut a la resta de les Illes Balears (7%).

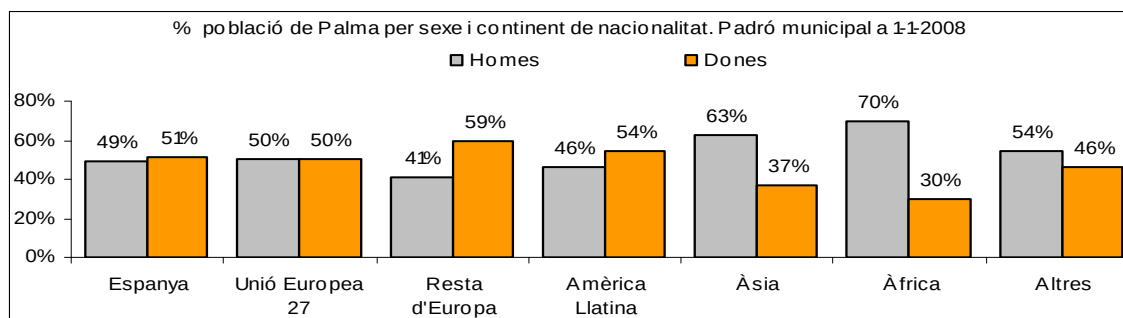
A Palma hi ha un total de 97.504 persones nascudes a l'estranger i 86.206 no tenen nacionalitat estrangera. La diferència, 11.298 persones, probablement s'ha nacionalitzat.

En la següent gràfica es mostra la distribució de la població estrangera per continent de nacionalitat:

- o El 41% de la població de nacionalitat estrangera és llatinoamericana.
- o El 37% és d'algun país de la Unió Europea.
- o El 13% és de nacionalitat africana.
- o El 5% és de nacionalitat asiàtica.
- o L'altre 3% que resta és de la resta d'Europa.

Població de Palma segons nacionalitat i sexe. Padró municipal a 1-1-2008			
	Total	Homes	Dones
Total	413.781	204.104	209.677
Espanyola	327.575	159.770	167.805
Estrangera	86.206	44.334	41.872
Unió Europea 27	31.712	15.900	15.812
Alemanya	5.629	2.767	2.862
Itàlia	5.594	3.169	2.425
França	2.063	875	1.188
Regne Unit	2.851	1.384	1.467
Romania	3.318	1.743	1.575
Bulgària	5.497	2.771	2.726
Extracomunitària	54.494	28.434	26.060
Resta d'Europa	2.322	945	1.377
Amèrica Llatina	36.101	16.622	19.479
Bolívia	5.842	2.701	3.141
Colòmbia	5.738	2.523	3.215
Equador	7.359	3.385	3.974
Argentina	6.394	3.263	3.131
Àsia	4.345	2.721	1.624
Xina	2.386	1.470	916
Àfrica	11.197	7.860	3.337
Marroc	3.794	2.447	1.347
Nigèria	2.721	1.765	956
Altres	529	286	243

Font: elaborat per l'Observatori Municipal de la Igualtat a partir de dades de l'INE

Font: elaborat per l'Observatori Municipal de la Igualtat a partir de dades de l'INE

2.3.2. Sexe

Si ens fixem en l'anàlisi de la població de Palma per sexes, observarem a grans trets l'equilibri existent en tots els grups segons el lloc de naixement. No obstant, les diferències apareixen quan s'aprofundeix en el continent de nacionalitat: la població estrangera africana o asiàtica és majoritàriament masculina (70% i 63% d'homes respectivament). Per altra banda, hi ha

majoria femenina pel que fa a la població estrangera amb nacionalitat llatinoamericana (54% de dones) o de l'Europa no comunitària (59%).

2.3.3. Edat

La piràmide de població de Palma per nacionalitat permet comparar les diferents estructures per edats de la població espanyola i l'estrangera. D'aquesta piràmide se'n poden extreure algunes conclusions:

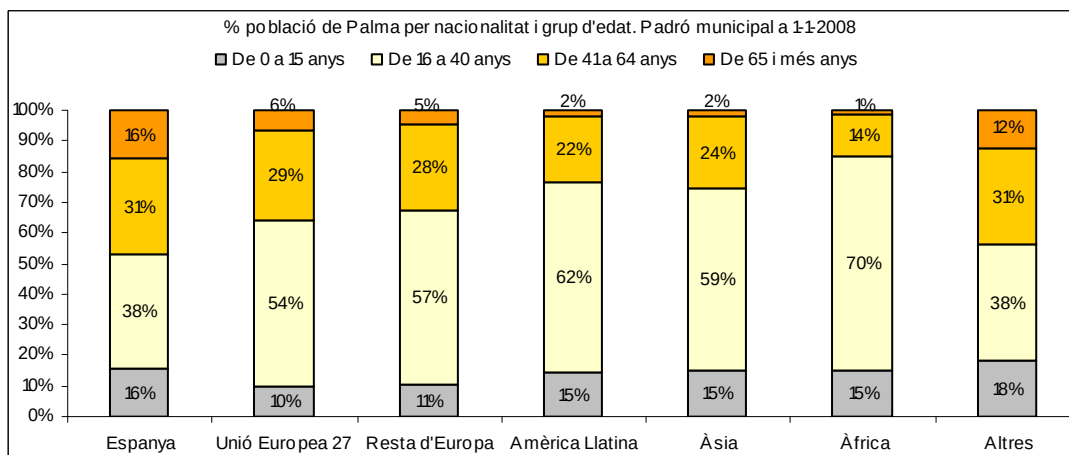
- o La població de nacionalitat espanyola està més envellida que la població estrangera: un 16% de la població espanyola té més de 64 anys, mentre que entre la població estrangera només se'n registra un 4%.
- o El segment de població de 0 a 15 anys és més alt entre la població espanyola (16%) que entre l'estrangera (13%).
- o La gran majoria de la població estrangera té entre 16 i 40 anys (60%), seguit del grup de persones d'entre 41 i 64 anys (24%).
- o Podríem dir que la concentració de la població estrangera en població activa, pot apuntar a una immigració motivada a la recerca de feina.

La taxa de dependència,² que permet avaluar el nivell de dependència demogràfica de la població inactiva respecte de la població en edat laboral, reflecteix aquesta realitat:

- A. La taxa de dependència de la població espanyola resident a Palma és d'un 46%, la qual cosa suposa que per cada 100 persones en edat laboral n'hi ha 46 en edat no laboral.
- B. La taxa de dependència de la població de nacionalitat estrangera és d'un 20% i suposa que per cada 10 persones estrangeres en edat laboral n'hi ha 2 en edat no laboral.

---

² Taxa de dependència: població inactiva (menors de 16 anys i majors de 64) / població activa (de 15 a 64 anys), en percentatge.

Font: elaborat per l'Observatori Municipal de la Igualtat a partir de dades de l'INE

Seria molt interessant fer una comparativa al llarg dels anys de la població de més de 65 anys de població extracomunitària.

2.3.4. Nivell formatiu

Per analitzar el nivell educatiu de la població de Palma, s'ha utilitzat com a font la formació declarada al Padró municipal. Cal tenir present que el declarat sol estar per davall del real.

Del total de 276.283 persones majors de 15 anys de nacionalitat espanyola empadronades a Palma:

- o El 3% són persones analfabetes.
- o El 21% no tenen estudis: 2 punts per sobre de la mitjana de la població general, que se situa en un 19%.
- o El 16% té estudis primaris o equivalents.
- o El 30% disposa del títol de graduat escolar o equivalent
- o El 13% té BUP o equivalent.
- o El 7% té estudis de formació professional.
- o El 13% disposa d'una titulació de grau mitjà o superior.

La distribució de les 75.039 persones estrangeres majors de 15 anys segons el seu nivell formatiu varia depenent de si es tracta de població pertanyent a la Unió Europea dels 27, que acostumen a tenir un nivell formatiu més alt, o bé de població extracomunitària.

La distribució per nivells formatius varia en la població extracomunitària:

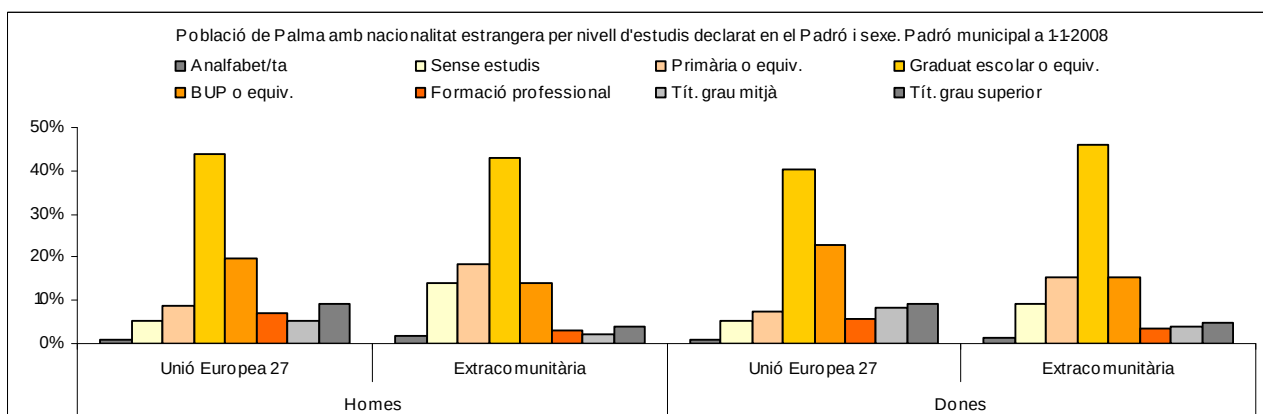
- ❖ Població nacional d'Amèrica Llatina: l'1% de la població és analfabeta; el 6% no té estudis; el 13% té estudis de primària o equivalent; el 49% té estudis de graduat escolar o equivalent; el

18% té titulació equivalent al BUP; el 4% té estudis de formació professional i el 8% disposa de titulacions de grau mitjà o superior.

- ❖ Població nacional d'Àsia: el 2% de la població és analfabeta i el 14% no té estudis. El 24% té estudis de primària o equivalent; el 48% té estudis de graduat escolar o equivalent; el 6% té titulació equivalent al BUP; l'1% té estudis de formació professional i el 5% disposa de titulacions de grau mitjà o superior.
- ❖ Població nacional d'Àfrica: el 3% de la població és analfabeta i el 31% no té estudis. El 28% té estudis de primària o equivalent; el 28% té estudis de graduat escolar o equivalent: el 5% té titulació equivalent al BUP; l'1% té estudis de formació professional i el 3% disposa de titulacions de grau mitjà o superior.

Una diferencia significativa per sexes és que las dones extracomunitàries empadronades en el Municipi de Palma tenen nivells formatius més alts que els homes en termes generals.

Font: elaborat per l'Observatori Municipal de la Igualtat a partir de dades del Padró municipal de l'Ajuntament de Palma

2.3.5. Distribució de la població immigrant per barris de Palma

Dels 27 barris de Palma els que tenen major nombre de població estrangera són:

- Pere Garau, amb 8.583 persones, encapçala aquest rànquing. El nombre de població extracomunitària es de 7.009 persones.
- Bons Aires, 4.649 persones estrangeres. El nombre de població extracomunitària es de 3.261 persones.

- Foners, amb 4.206 persones. El nombre de població extracomunitària es de 3.023 persones
- Son Gotleu, amb 3.629 persones de nacionalitat estrangera. El nombre de població extracomunitària es de 3.334 persones.

El percentatge de dones estrangeres a la ciutat de Palma és d'un 48,6%. Els sectors municipals presenten xifres molt similars, per exemple, Ponent, amb un 52% de dones estrangeres empadronades (barris de Sant Agustí, Es fortí) i Est amb un 51% (Rafal Vell).

Les famílies estrangeres i espanyoles s'apropen molt a la mitjana de 2,5 membres per llar. Tanmateix, si ens referim a famílies extracomunitàries, la mitjana es de 3,8 membres.

Podria ser preocupant el model de instal·lació de la immigració en barris ètnics com Pere Garau i Son Gotleu. Una variable més positiva era que en els períodes de menys crisis el procés d'establiment de les famílies es ramificava a altres barris de la perifèria, que funcionaven com a estructures d'entrada, sortida i distribució.

3. REFLEXIÓ DEL "POC RESSÒ" D'AQUESTES DADES A NIVELL SOCIAL. SI HI SÓN, PARLEM-NE

Les Illes Balears han estat al llarg de la seva història terra de migracions, de tal manera que la dinàmica poblacional no pot ser explicada sense aquest fenomen.

Hem d'obrir els ulls: la feminització dels fluxos és un tret propi dels moviments migratoris mundials. La desigualtat entre els éssers humans, basada en l'estructura de gènere, ha estat extensiva a tots els fenòmens socials, raó per la qual les migracions no n'han quedat al marge.

Com diu la Professora **Laura Oso** "si a principis de la dècada dels noranta les investigacions sobre la temàtica de gènere i migració estan fonamentalment orientades a treure a la llum la realitat social «oculta» de les dones immigrants, en l'actualitat el discurs sobre la «**invisibilitat**» **ha estat substituït pel de la feminització de les migracions internacionals**".

Les fons estadístiques oficials presenten serioses deficiències per analitzar la situació de la immigració estrangera a Espanya des de la perspectiva de gènere.

En la immigració procedent de països europeus es dona una distribució similar entre homes i dones. Entre les persones originàries d'Amèrica llatina, hi ha una marcada majoria femenina. Els homes són més majoritaris entre la població que arriba d'Àfrica i amb menor intensitat entre la que procedeix d'Àsia. Des de la perspectiva de gènere, aquesta situació suggereix vivències diferents en les dones, depenent del país de procedència.

El professor **Alejandro Miquel Novajra** indica que en gairebé totes les cultures i societats es mantenen estatus culturals i legals diferents en funció

del gènere i de la relació familiar. Això produeix que el factor d'imprescindibilitat o prescindibilitat en les tasques productives locals es vegi corregit pel de dependència i accés a espais individuals, públics i d'independència.

Tenint en compte la regió geogràfica de procedència:

- ❑ L'emigració directa de dones provinents de països islàmics és molt atípica. Si ho fan, solen procedir de les zones més occidentalitzades (terme que cal mantenir en un gran relativisme) i, sobretot, urbanes. No es tracta del paper que tenen en la distribució del treball agrícola, sinó de la dependència, sovint legalment establerta, respecte dels homes de la família. La seva emigració sol ser posterior i per reclamació marital o paterna (també per reagrupament fraterne). Això produeix que la presència de dones d'aquesta procedència a països receptors d'emigració suposi gairebé automàticament l'existència de migracions familiars.
- ❑ En el cas de les dones llatinoamericanes, es troben en una situació de mobilitat potencialment alta. Són emigracions femenines en solitari. Accedeixen a treballs del servei domèstic i altres vegades en àmbits de marginació social, però aconsegueixen ingressos relativament alts en curts espais de temps. Es pot diferenciar, en aquest col·lectiu, d'acord amb la formació de partida.
- ❑ Les dones filipines immigrants solen partir de zones rurals extremadament pobres. Inicien el procés migratori per decisió aliena (paterna o fraterna) més que pròpia. Sovint solen entrar per circuits d'irregularitat establerts pels mateixos beneficiaris del seu treball: gairebé sistemàticament el servei domèstic. El paper protagonista en el procés migratori sol restringir-se al fet laboral, però no al seu control.
- ❑ Les dones provinents de l'Europa de l'Est solen tenir un protagonisme absolut en el procés migratori i es produeixen sovint reagrupacions familiars inverses d'elles respecte dels seus marits i fills.

Cal assenyalar que les migracions, en moltes ocasions, responen a estratègies grupals. **L'assentament** de la dona immigrant està descrit normalment en termes generals.

Són del tot interessants les aportacions del professor Alexandre Miquel Novajra quant als estudis d'Ubaldo Martínez Veiga sobre les diferents construccions socials que es donen amb el fenomen de la immigració. Aquesta descripció sol coincidir amb una de les realitats més observades des del meu àmbit de feina, des del treball social.

- ❑ Hi ha dones reagrupades que, en instal·lar-se en certs espais on les xarxes migratòries han aconseguit reconstruir les condicions

d'existència de partida, hi continuen, per exemple, les dones marroquines que es queden a casa, practicant la habja. Però també n'hi ha d'altres que, en viure a barris on no es reproduïx la relació familiar, poden realitzar el seu desig clar de (relativa) independència, i actuen així de forma més individual i autònoma.

- ❑ Hi ha dones immigrants que mantenen una residència bilocal: immigrants dominicanes, dones de Llatinoamèrica. Són les primeres candidates a immigrar. Després, davant la impossibilitat d'obtenir els diners esperats, intenten reagrupar els fills. El marit, que pot controlar les remeses enviades per l'esposa des de l'emigració gràcies al control dels fills, es nega a concedir el permís perquè aquests es reunixin amb la mare.

3.1. Dona immigrant i Llei d'estrangeria

El sistema sexe/gènere travessa la Llei d'estrangeria a partir de tres situacions:

- ❑ L'accés desigual als drets per la via del treball, en inserir-se en treballs feminitzats.
- ❑ L'accés subordinat als drets mitjançant el reagrupament familiar amb la qual cosa es renova la ideologia de l'espai de la dona vinculat a la família i a l'home.
- ❑ Les treballadores del sexe no poden accedir als drets.

Així, els criteris que feim servir per reconèixer una persona subjecte de drets han estat construïts sobre la base de l'exclusió de les dones. El dret és, així, un instrument d'exclusió i construeix subjectes exclosos.

Les dones immigrants constitueixen una espècie de "subsegment" del mercat laboral femení que, de per si, és més restringit que el dels homes. En aquells casos que la regularització d'una dona es realitza a partir de la seva condició de cònjuge d'un immigrant, el fet d'expedir-los un permís de residència no laboral, no sols les col·loca en una situació de dependència respecte a la seva parella masculina, sinó que limita la seva participació laboral i les relega a treballar en condicions d'irregularitat. Per altra banda, mentre que els homes poden treballar en l'economia submergida en treballs que poden ser formals (construcció, agricultura...), les dones accedeixen irregularment a treballs ja de per si irregulars i desregularitzats (servei domèstic, prostitució...). No tan els mercats formals estan segmentats per raó de sexe, sinó també els informals.

Dolores Juliano, en el seu estudi *De la invisibilidad a la presencia* planteja que en molts de casos la immigració connota una **pèrdua no sols d'espais socials, sinó també de categories laborals**. Aquest sector està subempleat en termes de la seva capacitació d'origen. Les dones immigrants ocupen el llocs feina que no interessen a les dones autòctones en la mesura que les societats d'acollida reproduïen la desigualtat sexual en el mercat laboral.

L'avantatge econòmic, doncs, va a vegades lligat a un descens del nivell ocupacional i de prestigi social; però amb majors ingressos pot enviar diners a les famílies, pagar estudis, demanar el reagrupament o desenvolupar un projecte autònom en el lloc d'acollida.

3.2. Dona immigrant i mitjans de comunicació

Fa poc, l'**Observatori d'Immigrants** va publicar un article sobre la repercussió de la població immigrant en els **mitjans de comunicació** (2007).

- ❑ En un 82,2% de les notícies no es fa referència a la dona; es reflecteix la invisibilitat de la dona.
- ❑ Les escasses notícies en què apareixen col·lateralment, tenen l'efecte de sobredimensionar la seva associació a l'àmbit del delictes i del conflicte: un 64% relacionat amb successos, un 22% amb la violència de gènere i un 10% a la prostitució.
- ❑ El col·lectiu que més apareix són les dones africanes, principalment magrebines. Les dones llatinoamericanes són el següent col·lectiu que més apareix a les notícies, en un 74% en successos i en la meitat vinculats a violència domèstica.

Segons Marta Bach Arús (2000) l'ús indiscriminat del genèric masculí produeix un efecte ocultador, invisibilitzador de la dona, sobretot quan hi ha altres formes per incloure realment la població femenina. Aparentment no tenen projecte migratori propi, o en tot cas emigren per millorar la vida dels seus familiars.

Segons l'antropòloga Dolores Juliano passen de "dones pobres" a "pobres dones".

El 2006, **Clara Pérez** presenta un article molt interessant sobre les dones immigrants a la premsa. Planteja que:

- ❑ La immigració sempre és visualitzada des del rol masculí.
- ❑ Les dones apareixen a les notícies com a dada d'excepció.
- ❑ Sempre es dona la vinculació de la dona a l'home: "està casada amb...".

- ❑ Les dones quasi sempre apareixen circumscrites al món familiar.
- ❑ Les dones immigrants "treballadores" no existeixen.
- ❑ La bondat i la submissió són "qualitats naturalitzades de les immigrants".
- ❑ Les immigrants prostitutes són víctimes dels seus compatriotes i alliberades per la Policia.
- ❑ La reproducció del testimoni oral de les dones immigrants fa la impressió que subratllen una idea "de retard a nivell educatiu".
- ❑ La hipersexualització i culpabilització de les estrangeres.

3.3. Dona immigrant des d'una perspectiva de gènere

El gènere sorgeix com una proposta que intenta explicar, des d'una perspectiva nova, les diferències entre els homes i les dones i les relacions entre tots dos.

Fa referència als rols, responsabilitats i oportunitats assignades al fet de ser home o dona, a les relacions socioculturals entre homes i dones, i nins i nines. Aquests atributs, oportunitats i relacions estan socialment construïts i s'aprenen a través del procés de socialització.

En aquests moments, les dades demostren que sovint no es reflecteix tota la realitat. Els papers atribuïts generalment a les dones no responen als fets que s'estan produint.

Recordem algunes de les característiques atribuïdes a les dones:

- ❑ La dona no pot sortir del domicili.
- ❑ No pot tenir èxit en l'esfera pública.
- ❑ Ni pot tenir ambició per un futur millor.
- ❑ Ni pot ser la impulsora de l'economia familiar.
- ❑ Ni pot deixar la seva família (això es considera ser mala mare).
- ❑ Ni pot prendre decisions.

La realitat –les dades– és que fa això i ho fa a pesar de:

- ❑ Haver estat educada per no fer-ho, sotmesa al poder simbòlic o real dels homes: pares / homes / juristes... (Amèlia Valcárcel).
- ❑ Deixar la seva família.
- ❑ Jugar-se la vida en pasteres.
- ❑ Enviar remeses de diners per a la seva família extensa. Fins i tot des d'aquesta situació continuen cobrint necessitats de cura i protecció de la seva família: fills, pares, germans. El 63,63% de dones immigrants envien mensualment remeses de diners al seu país d'origen.
- ❑ Ser vista com a jornalera i/o prostituta.
- ❑ Obrir camí.

La manca de dades estadístiques diferenciades per sexe i la manca d'estudis específics ha mantingut durant anys el fenomen de la

immigració femenina sota la invisibilitat i sols a partir dels anys 90 es van incrementant les investigacions dedicades a l'anàlisi de la immigració femenina (situació constatada per Balder, Euler, Hanmer, Wiggleswoeth, 2000). Aquesta invisibilitat determina l'imaginari col·lectiu sobre la immigració fomentant una imatge estereotipada o directament absent.

Segons Rosa Aparicio, les dones no miren igual que els homes el seu futur en l'emigració. En aquestes es configura una altra situació:

- ❑ La inversió de l'ordre tradicional de l'emigració, en el sentit que primer emigrava l'home i després la dona.
- ❑ L'alta feminització d'alguns fluxos migratoris.
- ❑ La sobrerepresentació de dones separades i divorciades entre les dones immigrants vingudes a Espanya.

El fet que la dona es pugui anticipar en el procés migratori pot significar un inici de ruptura d'un esquema de relació de gènere. Malgrat les dificultats, segons **Rosa Aparicio** semblaria que l'emigració crea contextos favorables perquè les dones puguin millorar qualitativament en la situació de gènere. Hi ha estudis que demostren la precarietat en què viu la dona immigrant discriminada doblement.

Només en els estudis que introdueixen el gènere com a variable, suggereixen altres dones: pioneres en el seu desplaçament, responsables, il·lustrades, emprenedores, valentes i dignes, titulars de molts de deures i aspirants a drets (vegeu l'estudi de Natàlia Ribas i Gregorio 1998:147).

Segons les investigacions del **Col·lectiu IOE**³ hi ha una **pluralitat de projectes migratoris**, especialment en les dones fadrines i separades, que prenen la determinació d'abandonar el país d'origen. El motiu és la recerca d'una promoció personal i un suport a la família, rompre amb l'espai tradicional que tenen assignat en el país d'origen.

Alguns dels projectes migratoris femenins ja no es basen en la complementarietat de l'emigració masculina: cada vegada més un nombre important de dones inicien un projecte migratori per aconseguir una major independència, fugir de les normes a què estan sotmeses, matrimonis, repudi, violència, o simplement normes morals que cohibien el seu projecte de vida. **El projecte migratori haurà de tenir en compte el context cultural del país de procedència i del país d'acollida; emprendre el viatge suposa un cost moral i econòmic important.** Caldrà assenyalar que en la perspectiva de la migració femenina, a la voluntat d'establir-se en el país d'acollida s'hi afegeix el projecte migratori, que inclou els fills i filles. Això farà que el procés d'adaptació es faci amb més constància.

Ens costa imaginar les dones immigrants com a persones amb projecte propi perquè no tenim referents. Com diu l'**antropòloga Carmen Gregorio Gil** (1997) *"las mujeres no sólo han estado olvidadas cuando eran numéricamente menos importantes que los hombres: algunas autoras han*

³ Instituto de la Mujer. Grupo de Inserción y Exclusión Social.

*detectado que incluso en **movimientos migratorios donde la composición femenina es más importante que la masculina también éstas están invisibilizadas.***"

Dolores Juliano (1998) assenyala que la representació de la **dona immigrant com a víctima** contrasta amb l'**heroïcitat** del viatge que tradicionalment s'ha vinculat a l'home que emigra.

Utilitzaré la sistematització que fa **Dolores Juliano**, en tres apartats, de les causes per les quals les dones emigren dels seus països. Ella fa referència a raons específiques de les dones no assumibles a les causes masculines (Juliano 1999, pàg. 31-34).

La primera causa és el desplaçament produït estructuralment per la "patrilocalitat", que obliga les dones, en la majoria de les cultures, a fixar la seva residència de casades en un àmbit diferent de la seva llar de naixement. S'ha de constatar que molts pocs treballs i investigacions tenen en compte aquests desplaçaments. Aquesta data és important, ja que moltes dones immigrants que vénen aquí ja han fet un primer desplaçament o una primera migració, per raons estrictes de gènere, com és el fet de contreure matrimoni, i tenen, per tant, més experiència de la que es pensa en matèria d'integració en una altra societat i en altres relacions socials i familiars.

En segon lloc, s'assenyala la immigració econòmica, a partir de l'assignació social de tasques diferents per sexe. L'abandó de les zones rurals, protagonitzat preferentment per dones, és el més significatiu. És veritat que els homes també emigren en aquest sentit, però les motivacions i la incidència demogràfica per sexes és distinta. Raons econòmiques i els llaços d'herència fan que els homes romanguin en zones rurals que, en canvi, són massivament abandonades per les dones, que cerquen a les ciutats feina en el sector serveis i millors condicions de vida.

Analitzar aquest tipus de desplaçament des d'una perspectiva de gènere és molt interessant, ja que en aquests casos les dones es mouen del lloc que tenen assignat, i, en certa mesura, encara que l'estratègia, de vegades, sigui familiar i no és decidida per ella sola, es desplacen de forma autònoma. A més, adquireixen un estatus econòmic molt important, ja que de les remeses que envien sobreviurà la família. Quan aquestes dones retornen als seu país d'origen, encara que sigui temporalment, apareixen davant la seva gent amb certa capacitat econòmica i amb trets de poder, cosa que prestigia la seva condició social en demostrar que són capaces de mantenir la família. A vegades són elles mateixes les que realitzen des del país de destí el reagrupament familiar, emportant-se'n altres membres de la família. Es pot veure a simple vista la diferència que té aquesta estratègia d'emigració autònoma, amb la tradicional, d'emigració reclamada per un familiar masculí o la parella.

El tercer tipus d'immigració específica és la que està constituïda per dones amb estatus desvaloritzats a les societats d'origen o aspiracions incompatibles amb les normes tradicionals, que podríem designar com a refugiades per motius de gènere. Aquestes són: fugitives de matrimonis no

desitjats, repudiades, prostitutes, mares fadrines, víctimes o amenaçades d'agressions sexuals. Les guerres, les dictadures i, en general, els sistemes patriarcals generen llargues llistes de desplaçades que refan la seva vida en llocs diferents del seu naixement.

La posició de cada immigrant se situa al llarg de tres eixos: gènere, classe i ètnia, transferint el model de l'espai de "posicions socials", de Bourdieu. Les possibilitats d'accés al mercat laboral difereix segons la procedència social i segons el color de la pell. De la mateixa manera, el mercat laboral es veu dividit per criteris de gènere. Obviar la realitat existent en un condicionament paral·lelament classista, sexista i racista, significa reduir les realitats diverses i dispers de les trajectòries migratòries, reducció que freqüentment acaba reproduint estereotips àmpliament difosos. D'aquesta forma, preval, per exemple, el clixé de la dona immigrant inculta, amb manca de recursos i de formació, molt present en l'inconscient col·lectiu encara que no correspongui a la realitat, ja que un elevat percentatge de dones immigrants tenen una formació professional o estudis superiors que no poden exercir per les dificultats de convalidació en el país receptor (estudi de Fernández, Martínez i Salas 1994).

"Les dones són referència per a l'avanç dels processos democràtics", diu la filòsofa Amelia Valcárcel. I afegeix que el principal obstacle per a l'existència de la democràcia és el sistema familiar. La manca de llibertat de les dones hi incideix. Afirmar que en tot el procés de la immigració, la situació i l'evolució de les dones és clau: "Espanya va canviar quan les dones varen canviar". Comenta que la millor inversió comença per l'educació.

4. COMENTARI FINAL

Les dones immigrants estan en situació d'**invisibilitat i de manca de reconeixement**. Aquesta manca de reconeixement, com diu Fraser (2000), no va lligat tant sol a representacions culturals, sinó que també està explícit en les institucions, en la distribució de recursos.

Per què la invisibilitat de les dones? Per què la invisibilitat de les dones immigrants? La resposta a aquesta qüestió té a veure amb un dels eixos del debat teòric d'aquests darrers anys: l'absència de reconeixement o el "fals reconeixement". No vull caure en una "ceguesa del tema gènere". Penso que s'ha de cercar un equilibri i visibilitzar el que fins ara ha estat invisibilitzat; s'ha de crear un nou sistema de valors. Aquesta invisibilitat en els sectors més vulnerables és encara més gran, com a la dona immigrant. Per altra banda, l'atribució de responsabilitats familiars situa les dones en una posició de partida molt desigual. Hem de tenir en compte que és el marc social que les rep, el que les invisibilitza independentment dels països de partida.

Una altra forma de veure el procés migratori de les dones és no voler imposar un model únic per elles, com diu Dolores Julianio. Sembla que per identificar la seva occidentalització han d'obtenir una posició cultural o una

altra, però les persones ens reformulem contínuament. És possible que la seva estratègia sigui no rompre amb la societat d'origen per aconseguir els seus objectius de gènere, sinó ampliar els marges propis de cada una. És tracta d'un procés personal i únic, i amb canvis parcials o redefinicions.

Les polítiques socials que s'han de portar endavant són "polítiques de presència" que assegurin la possibilitat de tenir la veu de les dones. L'idioma ha de ser una barrera a rompre i proporcionar serveis per a totes les dones-famílies (escoles, *cangurats*, fórmules del tipus banc del temps, habitatges compartits) per tal de sortir del treball domèstic -de la cura dels menors-, estimular la formació i, per a aquelles que ja la tenen, facilitar l' accés al seu perfil professional. La dona ha estat un gran descobriment pel sistema dels microcrèdits i per a la formació d' empreses; per altra banda, l'associacionisme ha de ser més plural. El camí és que les dones que treballin puguin tenir un salari per poder mantenir-se ella i els seus fills (rol de proveïdor).

Les persones que estem en contacte amb població acabada d'immigrar, coneixem el valor que té la informació i el guiatge inicial.

S'ha de reflexionar sobre el model de societat que estem instaurant i realitzar els canvis pertinents. Treballem des d'òptiques massa tancades cap a societats monoculturalistes o que "juguen" a la intraculturalitat. És possible que amb això estiguem provocant "reclusió microsocial, endogrupos...

Les societats diverses i multiculturals requereixen uns altres esforços: els drets i les exigències són cares de la mateixa moneda. La dicotomia entre ciutadans i estrangers és un fet, conviu un llenguatge de ciutadà amb la paradoxa de categories de ciutadans amb exclusió explícita i, més encara, en el cas de les dones.

L'ambició d'aquest treball és equilibrar i permetre un reconeixement de la situació de les dones immigrants i els seus projectes migratoris, que possiblement tinguin més semblança que diferència amb el projectes dels homes, però ha de ser una situació vista, reconeguda, representada i gestionada.

BIBLIOGRAFIA

Aparicio Gómez, Rosa (2003) . *Mujeres inmigrantes: prisionera del género*. Aula Intercultural. 5th International Congress "Women: migrations and intercultural dialogue.

Callejo, Javier. (1998). *Grupos de discusión: introducción a una práctica de investigación*.

Carbonero Gamundí (2007). *Familia y parentesco: intersecciones de genero y clase en las estrategias de cuidado en la UE*. Universidad de las Islas Baleares. (Inèdit).

Carbonero Gamundí. *Familia y parentesco. Políticas Públicas ciudadanía y genero. (2007-2008).*(Inèdit).

Dominguez Fuentes, Juan Manuel. *La mujer inmigrante en Malaga*. VIII Beca de Investigación . Malaga

Evers Rosaner, Eva. (2004). *Mujeres en la Frontera. Tradición e identidad musulmanas en Ceuta*. Barcelona: Alborán bellaterra.

Fraser, N y A. Honneth (2006) *¿Redistribución o reconocimiento?*. Ediciones Morata. Madrid.

Gregorio Gil, Carmen.(2003). *Mujeres de un solo mundo: globalización y multiculturalismo*. Universidad de Granada.

Informe de sostenibilidad en España 2005. *Indicadores de igualdad de oportunidades y desarrollo (índice de desarrollo de género).*

Izquierdo Escribano, Antonio.(2000). *El proyecto migratorio de los indocumentados según genero*. Papers 60, 225-240.

Juliano, Dolores (1998). *Las que saben*. Cuadernos inacabados 27. Horas editorial

Miquel Novajra, Alejandro (2004). *Inmigración, discriminación laboral y estratificación*. Universidad de las Islas Baleares. Prof. Antropología Social

Miquel Novajra, Alejandro. *La negación de la ciudadanía: movimientos migratorios y extranjería*

Miquel Novajra, Alejandro. *Construcción social de la diferencia. El sexo y la edad*

Normas A.P.A. para citar información bibliográfica.

Observatori Municipal d'Igualtat (2008). *La població immigrants al municipi de Palma*. Ajuntament de Palma.

Observatori Municipal d'Igualtat (2008) . Unitats de convivència al Municipi de Palma. Ajuntament de Palma.

Oso Casas, Laura. *Migración y mercado de trabajo.* Coruña. Facultad de sociología.

Pearson Ruth. *El género cuenta en el desarrollo.*

Perez, Clara. (2003). *Las inmigrantes en la prensa: victimas sin proyecto migratorio* . Mugak. Núm. 24 .

Soriano Miras, Rosa M^a . *Autopercepción subjetiva de la inmigración: la mujer marroquí.* Granada: Departamento de Sociología. Universidad de Granada (Inèdit).

Sub, Astrid. *Estrategias de intervención y reivindicación política . asociacionismo de mujeres inmigrantes entre asistencialismo y Empowerment.* Llibre Mujeres de un solo mundo

Tobio, Constanza. (2005). *Madres que trabajan. Dilemas y Estrategias.* Madrid Cátedra.

Valcarcel, Amelia. (1997). *La política de las mujeres.* Madrid, Cátedra.

Valcarcel, Amelia. *Feminismo y poder político.*

Zabala González, Begoña (2004). *Mujeres inmigrantes. Algunas consideraciones desde el feminismo.* Bilbao. (Inèdit)

Premis Consell de Mallorca a la Solidaritat 2009

Departament de Benestar Social

L'any 2008 es van crear els Premis del Consell de Mallorca a la Solidaritat, amb la finalitat de reconèixer aquelles persones i entitats que s'esforcen especialment per ajudar les persones més vulnerables a satisfer les seves necessitats socials bàsiques, tant aquí a Mallorca com als països menys desenvolupats. El Consell de Mallorca els convoca anualment a través de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials.

Enguany la celebració es va centrar en la campanya «Mallorca x Àfrica» amb la projecció del documental "El somni de tenir futur", produït per Televisió de Mallorca. També es reté homenatge al cooperant Vicente Ferrer. Van assistir-hi aproximadament 1500 persones.

PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT EN L'ÀMBIT MUNICIPAL AL PROJECTE O SERVEI DESENVOLUPAT PER UNA ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

El jurat decidí premiar el servei

***Habitatges Tutelats
de l'Ajuntament d'Alaró***

Candidatura presentada per
l'Associació de Persones Majors d'Alaró

Des de fa 15 anys, el municipi d'Alaró desenvolupa aquest projecte d'habitatges tutelats per a persones majors, que va ser pioner a Mallorca. És un servei que es va posar en marxa amb moltes dificultats i, sobretot, amb pocs recursos econòmics com era natural en un poble petit.

El recurs es defineix com a "Vivendes Tutelades per a persones majors vàlides"; és de titularitat municipal, normalitzada i integrada dins la comunitat; destinat a servir d'habitatge compartit.

L'objectiu general és mantenir una alternativa de convivència per tal que la gent gran pugui romandre en el seu entorn habitual i mantenir una qualitat de vida i una independència el més semblant possible a l'habitual.

Els objectius específics són els següents:

- Oferir un marc normalitzador de convivència.
- Evitar o retardar l'ingrés a una residència, propiciant la permanència de les persones en el seu entorn.
- Promoure la solidaritat i l'ajuda mútua entre els beneficiaris.
- Facilitar el màxim benestar físic i emocional als beneficiaris.
- Facilitar al màxim el desenvolupament personal i potenciar l'autonomia.
- Fomentar les relacions socials i comunitàries així com la inclusió social.
- Promoure les relacions familiars.

PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT EN L'ÀMBIT MUNICIPAL AL PROJECTE O SERVEI DESENVOLUPAT PER UNA ENTITAT PRIVADA DE CARÀCTER NO LUCRATIU

El jurat decidí premiar

L'atenció integral a les persones amb discapacitat de l'Associació Patronat de l'Agrupació Pro-Minusvàlids Psíquics de la Comarca d'Inca

Candidatura presentada per
l'Ajuntament d'Inca

El Patronat de l'Agrupació Pro-minusvàlids psíquics de la Comarca d'Inca, és una associació sense ànim de guany amb personalitat jurídica pròpia.

Es va fundar l'any 1975 per iniciativa d'un grup de pares davant les mancances de centres d'atenció a persones amb discapacitat intel·lectual d'Inca i la seva comarca.

Dóna atenció integral en totes les etapes de la vida de la persona discapacitada i la seva família amb la creació de diferents serveis.

El Patronat és una entitat formada per diferents centres que funcionen amb un objectiu comú. Aquests centres formen una xarxa de serveis que donen resposta a les necessitats del col·lectiu de persones amb discapacitat intel·lectual, que engloba des de centres residencials, tallers ocupacionals i centres de dia, fins els serveis de respir i oci.

Compta amb els següents serveis:

Centre d'educació especial Joan XXIII

Educació infantil 3-6 anys - Etapa bàsica 6-16 anys -

Transició vida adulta 17-20 anys

Fisioteràpia - Logopèdia

Atenció Primerenca

De 0 a 3 anys

Mini-residència infantil "Es Casal"

Per a persones de 3 a 18 anys escolaritzades al CEE Joan XXIII i amb situació de desprotecció familiar. (Conveni amb el Consell de Mallorca)

Residència i Centre de dia "Ses Garrigues d'Amunt"

Per a persones majors de 18 anys amb necessitat de suport extens i generalitzat, tots els dies de l'any.

Centre Ocupacional "Son Agulló"

Manipulats de paper reciclat

Agricultura ecològica

Ceràmica

Ajust personal i social

Residència i Centre de Dia "Sa Creu"

Per a persones majors de 18 anys amb necessitat de suport extens i generalitzat, tots els dies de l'any.

Habitatge Tutelat

Per a persones majors de 18 anys amb necessitat de suport limitat o intermitent, tots els dies de l'any

Servei de respir

Programa de suport als familiars en cas de necessitat per hospitalització, viatges, descans,...

Servei d'Oci

Activitats dirigides a ocupar el temps de lleure fora de l'horari escolar i/o laboral.

Des de fa 34 anys, el Patronat ha recorregut un llarg camí donant atenció integral a totes les etapes de la vida de la persona discapacitada i la seva família.

A partir de 2007, l'entitat dur a terme el sistema de qualitat de la gestió i per aquest motiu ha obtingut els certificats IQ NET i AENOR.

El Patronat està federat a FEAPS i UNAC, la qual cosa és una garantia de compromís de l'entitat per al seguiment de les directrius i innovacions en el camp de la discapacitat intel·lectual.

**PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT
EN L'ÀMBIT MUNICIPAL
A LA TRAJECTÒRIA PERSONAL I/O PROFESSIONAL**

El jurat decidí premiar

Bartomeu Suau Serra

Candidatura presentada
pel Col·legi d'Educadores i Educadors
Socials de les Illes Balears

Des que l'any 1979 Bartomeu Suau és nomenat vicari de la parròquia de Sant Josep del Terme, en el barri de sa Indioteria, el seu treball amb nins i joves ha suposat la transformació d'un barri perifèric en una comunitat cohesionada i dinamitzada. A banda d'aquestes iniciatives, la seva tasca com a rector de la parròquia, tant en la concepció del que ha de ser una església al servei del poble com en l'estil de la seva activitat pastoral, l'han convertit en un referent per a creients i no creients.

Des de l'any 2003, el bisbe de Mallorca també el fa responsable de la parròquia del Pont d'Inca, tasca que ha de compaginar amb la que està duent a sa Indioteria. De la mateixa manera, en aquesta parròquia aviat obrí diverses

iniciatives de caràcter infantil i juvenil que dia a dia van augmentant i incidint en el barri.

Les accions més rellevants que ha dut a terme són: la fundació del Club d'Esplai Jovent (1979), el grup d'acció social de la parròquia (1982), la Cooperativa Jovent (1984), l'edifici per a la Gent Gran (1985), el Centre Sociolaboral d'Inserció (1995), la Granja Escola Jovent (1984 i 1998), la Plataforma d'Entitats del Barri (1998), l'Associació Jovent Segle XXI (1998), la reforma de l'església (2005) més dues reformes del Club d'Esplai Jovent (2005 i 2008) i el centre cívic sa Midoneria, al barri de sa Indioteria rural.

Totes aquestes accions suposen anualment el desenvolupament de més de 150 activitats per a diferents col·lectius i la intervenció directa amb més de 300 persones entre nins, joves, gent gran, famílies, etc.

A la parròquia del Pont d'Inca fundà el Club d'Esplai Utopia-Jovent (2004) i l'any 2005 inicià els tràmits per convertir la possessió de son Conill en una casa de colònies.

Entre les darreres activitats destaca l'engegada, el gener de 2008, del programa "Jovent: Apadrinament d'Iniciatives Solidàries", amb el qual involucra nombrosos empresaris de Mallorca en projectes per a la infància, la joventut i la comunitat.

En el transcurs de la seva vida ha mobilitzat tota casta de recursos per fer possible la inserció social i laboral dels joves de la barriada de sa Indioteria de forma prevalent amb serveis d'orientació amb projectes formatius, amb programes de suport a la formació, etc.

Li han concedit els següents premis i reconeixements:

- Premi Ramon Llull a la Iniciativa Cívica. Govern de les Illes Balears (març 2000).
- Premi Carlo Corsini a la Solidaritat, del Rotary Club de Mallorca (agost 2000).
- Cruz de Plata de la Orden Civil de la Solidaridad Social, del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales (gener 2003).

**PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT,
EN L'ÀMBIT MUNICIPAL, AL PROJECTE O TREBALL DE DIFUSIÓ
INFORMATIVA O DE SENSIBILITZACIÓ
EN FORMAT AUDIOVISUAL, ELECTRÒNIC O IMPRÈS**

El jurat decidí premiar

***Maria Magdalena Tortella,
Revista Solidària***

Candidatura presentada per la
Fundació Cors Oberts

Maria Magdalena Tortella Cifre és llicenciada en periodisme per la Universitat de Vic. Des de la seva joventut s'ha involucrat en projectes solidaris del seu municipi natal, Pollença.

Quan acaba la carrera de periodisme, decidí viatjar a Rwanda per escriure sobre el terreny tot el conjunt de reportatges, entrevistes i cròniques que conformen el primer número de la Revista Solidària, íntegrament dedicat a aquest país. No es conformà en escriure d'oïdes sinó que es desplaçà fins a terres africanes. Un cop a Mallorca, cerca la col·laboració necessària per poder completar el projecte, fent-se càrrec de la coordinació de la revista.

**PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT EN L'ÀMBIT
INSULAR AL PROJECTE O SERVEI
DESENVOLUPAT PER UNA ADMINISTRACIÓ PÚBLICA**

El jurat decidí premiar

***L'Equip de Medi Obert
de la Direcció General de Menors i Família***

Candidatura presentada per la
Fundació Institut Socioeducatiu s'Estel

L'Equip de Medi Obert es constitueix l'any 2000 amb l'entrada en vigor de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

L'objecte de la Llei és exigir la responsabilitat penal de les persones majors de 14 anys i menors de 18, per la

comissió de fets tipificats com a delictes o faltes en el codi penal o lleis penals especials.

Els beneficiaris de l'Equip de Medi Obert, són tots aquells menors que han estat subjectes a mesures judicials imposades pels jutjats de menors de Balears. La seva intervenció s'ajusta en l'execució de aquestes mesures.

Les mesures que són imposades pels jutges de menors o privatives de llibertat són:

- Tractament Ambulatori: consisteix en una intervenció psicològica, psiquiàtrica o multidisciplinària depenent del diagnòstic del menor i les seves característiques socials o familiars. Aquesta mesura podrà aplicar-se tota sola o com a complement d'una altra.
- Assistència a un centre de dia: les persones sotmeses a aquesta mesura residiran en el seu domicili habitual i acudirán a un centre a fer activitats de suport, educatives, formatives, laborals o d'oci.

- **Permanència de cap de setmana:** les persones romandran en el seu domicili o en un centre fins a un màxim de 36 hores entre la tarda o nit del divendres i la nit del diumenge, a excepció, si s'escau, del temps que hagin de dedicar a les tasques socioeducatives assignades pel jutge que han de portar-se a terme fora del lloc de permanència.
- **Libertat vigilada:** s'ha de fer un seguiment de l'activitat de la persona sotmesa a aquesta mesura i de la seva assistència a l'escola, al centre de formació professional o al lloc de treball, segons casos, procurant ajudar-la a superar els factors que van determinar la infracció comesa.

Els professionals de l'Equip treballen amb disponibilitat horària de 8 a 20 hores. Així, van de barri en barri, de poble en poble cercant els recursos comunitaris (públics i privats) més adients per afavorir la integració i rescatar els joves del risc d'exclusió o vulnerabilitat social. Els EMOs, com els coneixen els joves, possibiliten que el càstig es converteixi en una oportunitat: de recerca de feina, de solució dels seus problemes socials i afectius, de retorn al món de l'educació i de superació del fracàs anunciat.

Els professionals ajusten la seva actuació amb els menors als principis següents:

- El superior interès del menor d'edat sobre qualsevol altre interès concurrent.
- La intervenció educativa adreçada al lliure desenvolupament de la personalitat del menor.
- El respecte pels drets que els corresponen a cada moment i donant l'assistència necessària per poder exercir-los.
- L'aplicació de programes fonamentalment educatius, que fomentin el sentit de la responsabilitat i el respecte pels drets i llibertats dels altres
- L'adequació de les actuacions a l'edat, la personalitat i les circumstàncies personals i socials dels menors.

Durant l'any 2008, ha executat les mesures següents:

	dones	homes	total
Llibertat Vigilada	76	500	576
Prestació de Serveis en benefici de la comunitat	87	461	548
Tasques socioeducatives	19	54	73
Tractament Terapèutic T	12	48	60
Mediacions Extrajudicials	20	80	100
TOTAL	214	1143	1357

La metodologia d'intervenció es troba adaptada a les necessitats educatives i socials del jove:

- Inicien la intervenció contactant amb el jove. Sempre hi ha una sentència judicial que obliga a complir.
- D'aquestes entrevistes en neix el programa individualitat d'execució, es marquen objectius a assolir i els recursos a emprar en la integració del jove.
- En el procés es promou la col·laboració i la participació de la família del menor.
- S'elaboren informes periòdics de seguiment de la intervenció i es remet al jutge de menors i el ministeri fiscal el grau d'assoliment d'aquests, les seves incidències i l'evolució personal del jove.
- S'acompanya el jove en tot el procés i durant el temps de mesura judicial imposat.
- Es coordinen amb les institucions, entitats i professionals de la comunitat del menor.

**PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT EN L'ÀMBIT
INSULAR AL PROJECTE O SERVEI DESENVOLUPAT
PER UNA ENTITAT PRIVADA DE CARÀCTER NO LUCRATIU**

El jurat atorgà el premi a la

Fundació Deixalles

Candidatura presentada per
l'Ajuntament de Felanitx

La Fundació Deixalles és una entitat sense ànim de lucre constituïda l'any 1986 per iniciativa de la Delegació d'Acció Social de Càritas Diocesana i de la Petita i Mitjana empresa de Mallorca (PIMEM).

Els objectius de la Fundació són la inserció social i laboral de persones desfavorides socialment. L'objectiu del centre és que totes les persones que desenvolupen un procés a la Fundació han de ser integrades en un procés laboral normalitzat. Per aconseguir aquest objectiu es desenvolupa un treball individualitzat que consisteix a treballar els comportaments laborals, la disciplina, la puntualitat, la companyonia, l'autoaprenentatge, la capacitat d'iniciativa, ...

Per al desenvolupament d'aquesta tasca terapèutica, la Fundació Deixalles, des del seu naixement, ha desenvolupat una activitat ecològica en el camp dels residus. Aquesta activitat està basada en la possibilitat de recuperar i aprofitar els materials i objectes que la nostra societat consumista rebutja.

La Fundació, amb el temps, ha anat adquirint més paper dins la realitat mallorquina quant a l'aspecte dels residus, a més de sensibilitzar la nostra societat sobre el tema dels residus i els temes socials per possibilitar el camí cap un desenvolupament sostenible de la societat illenca.

La Fundació Deixalles compta amb 6 delegacions a l'Illa de Mallorca: Sóller, Felanitx, Llevant (Capdepera), Palma, Calvià i Inca. Totes aquestes delegacions constitueixen una xarxa d'activitats i persones al voltant de la constitució de principis de sostenibilitat social i ecològica, i de pràctiques comercials justes.

Durant el 2008, la Fundació Deixalles ha obtingut els certificats en Gestió de Qualitat ISO: 9001:2000 en l'aplicació del Programa d'Inserció Sociolaboral, en concret a totes les activitats del servei del gabinet d'orientació laboral i a les activitats de suport dels processos de captació sociolaboral adreçades a persones amb risc d'exclusió de Mallorca (formació en gestió de residus: taller de recollida selectiva, taller de deixalleria i condicionament, taller de fusteria, taller de recuperació de metalls, taller de jardineria ecològica i serveis de jardineria, taller de roba, taller de

restauració de mobles, taller d'electrodomèstics i taller de donació), de les delegacions de Palma, Sóller, Felanitx, i Capdepera.

Els usuaris participen activament mitjançant els itineraris individualitzats que realitzen en els tallers de recollida i reciclatge i reutilització de residus que desenvolupa la Fundació. Les persones reben el suport, la formació i l'atenció psicosocial necessàries, de part de l'equip multiprofessional, així com una beca econòmica durant el temps que dura el procés a la Fundació.

La Fundació Deixalles basa la seva activitat en els principis de l'economia solidària, una economia al servei de les persones i no a l'inrevés, la qual es regeix pels següents principis:

Igualtat. Satisfereix de manera equilibrada els interessos de tots els protagonistes (treballadors, empresaris, socis, clients, proveïdors de la comunitat local, ...) interessats per les activitats de l'empresa o de l'organització.

Llocs de feina. L'objectiu és crear nous llocs de feina estables i afavorir l'accés a persones desfavorides o poc qualificades. Assegurar a cada membre del personal condicions de treball i una remuneració digna i estimular-ne el desenvolupament personal i la presa de responsabilitats.

Medi ambient. Afavorir accions, productes i mètodes de producció no perjudicials per al medi ambient ni a curt ni a llarg termini.

Cooperació. Afavorir la cooperació en lloc de la competència dins i fora de l'organització.

Sense caràcter lucratiu. Les iniciatives solidàries no tindran per finalitat l'obtenció de beneficis, sinó la promoció humana i social, la qual cosa no és un obstacle perquè sigui imprescindible equilibrar el compte d'ingressos i despeses i, fins i tot, si és possible, obtenir beneficis, que s'invertiran en la societat.

Compromís amb l'entorn. Les iniciatives solidàries estaran plenament incardinades en l'entorn social en què es desenvolupen, la qual exigeix la cooperació amb altres organitzacions que afronten diversos problemes del territori i la implicació en xarxes, com a únic camí perquè experiències solidàries concretes puguin generar un model socioeconòmic alternatiu.

PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT EN L'ÀMBIT INSULAR A LA TRAJECTÒRIA PERSONAL I/O PROFESSIONAL

El jurat atorgà el guardó a

Carmel Bonnín Cortès

Candidatura presentada per:
Caritas Diocesana de Mallorca i per
l'associació Drets Humans de
Mallorca

Carmel Bonnín ha estat una persona implicada i motivada per fomentar la justícia i la solidaritat, especialment des dels seus primers contactes amb els països empobrits on descobrí la injustícia cap als més pobres i oprimits. De llavors ençà, i totalment vinculat a Mallorca, ha estat promotor de molts i diferents projectes que han volgut sensibilitzar el reconeixement dels drets humans i treballar per la justícia, implicant-se en accions que han tingut molta incidència en la nostra societat: campanyes com "Mallorca Solidària, cap 0'7%", educació contra el racisme i a favor de la tolerància, campanyes sobre el deute extern, promovent accions i campanyes a favor de la immigració, la infància, el comerç just, etc.

Del 1968 al 1970 treballa al Perú, on descobreix la injusta estructuració del món entre països rics i pobres, de cada cop més empobrits: hi ha pobles pobres, perquè n'hi ha de rics que els xuclen i no els deixen prosperar.

Quan torna a Mallorca es dedica a l'acolliment dels nouvinguts fins que troben feina, a l'acolliment i assessorament als acomiadats i a reunions de sensibilització amb treballadors d'hoteleria.

L'octubre de 1972, a petició dels representants de l'incipient moviment obrer a Mallorca, constituït per treballadores i treballadors d'hoteleria, s'encarrega de posar en marxa la primera assessoria laboral per a treballadors de les Illes, on hi treballa fins al 1982.

Combina el treball a l'assessoria amb els estudis de Dret a la UIB, llicenciant-se el 1979. Des de llavors figura d'alta al Col·legi d'Advocats de les Illes.

L'any 1974, el bisbe Teodor Úbeda autoritza la proposta de Carmel Bonnín i Bartomeu Bennàssar de crear Justícia i Pau a Mallorca. Té cura de l'organització i posada en marxa de l'entitat, de la qual fou el primer president fins al juny de 1982. Més tard, la torna a presidir entre el gener de 1991 i el mateix mes de 1995. Finalment, retorna a la presidència de Justícia i Pau el març de 1999 fins avui.

D'entre les tasques més importants que Justícia i Pau ha fet sota la presidència de Carmel Bonnín cal destacar:

- Disseny i promoció de la campanya "Mallorca Solidària. Cap al 0,7%".
- Creació del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació.
- Promoció de la primera campanya del 0,7% que es féu a Mallorca, l'any 1982.
- Organització de les primeres jornades sobre Immigració, Racisme i Xenofòbia.
- Disseny i promoció de la Campanya "Iguals en la diferència", contra el Racisme a les escoles de Mallorca.
- Llançar la campanya per a l'Objecció Fiscal des de l'any 1989 per oposar-se a destinar l'import del contribuent a l'armament.
- Donar aval i suport a la implantació a Mallorca de S'Altra Senalla.
- Atendre, estudiar i reflexionar constantment sobre els immigrants i la immigració a l'Illa.
- Col·laboració amb la Fundació la Caixa, organitzant cicles de caire social i de valors.
- Col·laborador habitual dels mitjans de comunicació local amb articles sobre pau, drets humans, immigració, etc...
- Dissenyar, organitzar i dur endavant cada parell d'anys una campanya sobre el Deute Extern que esclafa els països empobrits del Sud.
- Oferir i trametre el butlletí electrònic que elabora Justícia i Pau.
- Dissenyar, organitzar, promoure i realitzar, juntament amb Drets Humans de Mallorca i amb la col·laboració d'Amnistia Internacional, la campanya "Un mes dedicat als Drets Humans", del 10 de novembre al 10 de desembre 2008, amb motiu del 60è aniversari de la Declaració Universal.
- Durant el darrer any, treball de tutoria i assessorament a Sant Llorenç des Cardassar on ha impartit un curs als funcionaris de l'ajuntament, la policia local, el personal sanitari i el docent, per millorar la seva comprensió del fenomen migratori i la seva respectiva actitud davant els immigrants del municipi.

Des de 2003 fins a 2007, ha estat membre llec del Comitè Ètic d'Investigació Clínica de les Illes Balears (CEIC), nomenat per la Conselleria de Salut del Govern de les Illes, sense ànim de lucre, com a defensor dels drets dels pacients que han de participar en projectes de recerca mèdica.

Li han concedit, juntament amb Mª Angustias Spínola i Pere Albertí, de l'entitat, i amb el catedràtic de la UIB Pere Salvà, el Premi d'Investigació Sa Nostra 2001, per la realització de l'estudi *Una aproximació a la immigració estrangera a les Illes*.

**PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT
EN L'ÀMBIT INSULAR AL PROJECTE O TREBALL DE DIFUSIÓ
INFORMATIVA O DE SENSIBILITZACIÓ,
EN FORMAT AUDIOVISUAL, ELECTRÒNIC O IMPRÈS**

El jurat atorgà el guardó al programa d'IB3 Ràdio

El Crepuscle Encén Estels

Candidatura presentada per:
l'Associació Llevant en Marxa,
la Fundació Concòrdia,
S'altra Senalla -Associació de
Tendes Solidàries,
ASPAS -Associació de Pares de
Persones amb Discapacitat
Auditiva,
Infants del Món,
Les Germanes Oblates del
Santíssim Redemptor,
la Fundació Home Lliure-
Projecte Home Balears i
l'Associació Adela.

El Crepuscle Encén Estels és un programa diari d'IB3 ràdio (de 20 a 21h), que des de la seva creació, el mes de setembre de 2007, ha intentat acostar al públic la problemàtica social a més de presentar i donar a conèixer les diferents associacions i institucions que a Mallorca es dediquen a tasques de tipus social.

Té un apartat setmanal dedicat a donar a conèixer les diferents institucions (associacions, ONG,s...) que des de l'illa de Mallorca realitzen tasques socials. Té una secció titulada *Forat Negre*, en la qual hi passen representants d'aquestes associacions i expliquen el que fan i quins són els seus objectius.

També a la secció *l'Hora dels Selenites* es fan entrevistes a diferents persones relacionades amb el món social.

La tertúlia titulada *Orbitant* es dedica, un cop al mes, més o manco, a temes de caire social.

Pel que fa la secció titulada *Vida Intel·ligent*, que de forma general es dedica a temes educatius, en un alt percentatge dedica especial atenció a les problemàtiques socials relacionades amb l'escola, la família i l'entorn.

El programa porta un any i mig en antena. Es tracta d'un programa diari, que podem incloure dins l'apartat Magazine.

L'equip del programa està format per persones provinents del món de l'educació (professors i pedagogs), de l'economia, de la ciència (matemàtics i biòlegs), de la sanitat (metges), del món social (psicòlegs i administratius d'institucions socials). A més, el programa compta amb un equip de col·laboradors no habituals que ajuden a preparar temes concrets.

Es pot dir que és el primer programa radiofònic generalista que té seccions específiques dedicades a temes socials a més d'incloure la temàtica social a altres seccions, i que la seva dedicació a aquestes temes i a difondre la problemàtica del sector és constant.

El programa ajuda a conèixer les institucions, associacions i altres organismes que es dediquen a la tasca social. Per tant, algunes persones que podien necessitar algun tipus d'ajuda i no sabien on adreçar-se, a través del programa d'IB3 ràdio ho han pogut fer.

Durant cada emissió, es manté línia telefònica oberta amb els oients i si d'algun tema concret algun implicat vol fer un comentari pot fer-ho en directe. També disposa de correu electrònic.

El Crepuscle Encén Estels s'esforça a presentar temes que poden interessar els oients en general i els afectats per alguna problemàtica en especial. Si algun oient s'ha adreçat al programa per tal de demanar ajuda o aclariment en qualsevol tema social, el programa ha intentat oferir-la o aclarir els dubtes.

PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT EN L'ÀMBIT INTERNACIONAL AL PROJECTE O SERVEI DESENVOLUPAT PER UNA ENTITAT PRIVADA DE CARÀCTER NO LUCRATIU

El jurat decidí premiar el

Pensionat per a Nines al Tilloli (Índia) de l'Associació Amics de Tilloli

Candidatura presentada per l'Ajuntament de Capdepera

L'associació Amics de Tilloli és una organització no-governamental fortament arrelada al municipi de Capdepera.

L'objectiu fonamental de l'associació és la integració de les dones, mitjançant l'alfabetització primer i després amb l'ensenyament reglat i fins i tot de grau superior.

L'any 2002 varen inaugurar un internat, finançat íntegrament per l'associació, on provisionalment van impartir classes fins a la construcció de l'Escola "La Llum del Coneixement" l'any 2007.

Els principis que els van motivar profundament són els següents:

- L'educació és el repte més important del futur.
- L'educació de la dona, particularment marginada i en constant risc de marginació, és encara més important.
- L'educació és l'única arma que permetrà les dones decidir lliurement el seu futur.

L'associació es va crear l'any 2000, però des del 1996 ja feien feina en temes de desenvolupament i educació, principalment per a la dona, a Tilloli (Índia). Van començar col·laborant amb l'escola de nines d'allà, en un primer curs de primària, amb 50 nines. Més tard es va ampliar amb més cursos de primària i de secundària. L'any 1999 ja funcionaven amb 3 cursos i 150 alumnes.

Any rere any han anat millorant el projecte.

Actualment hi ha 19 alumnes graduades en la primera promoció, que han fet dos cursos previs d'accés a la universitat, i ja en tenen la matrícula feta.

La majoria de les alumnes que han aprovat els 10 cursos de l'escola continuen fent estudis universitaris, o de formació professional, i les poques que no aproven cerquen alternatives en cursos disponibles.

El curs 2008-2009 compta amb 510 alumnes en règim d'internat i 88 externes. En total, 598 alumnes. Aquest darrer any han quedat 100 sol·licituds sense plaça escolar, cosa que també es preveu per al proper curs.

L'Ajuntament de Capdepera col·labora amb l'Associació d'Amics de Tilloli des dels seus inicis, fins i tot abans que dita associació es constituís com a tal. Durant tots els anys de col·laboració, el Consistori ha patrocinat el concert anual que se celebra a la Torre de Canyamel a benefici de l'Associació i, a més, des de fa anys col·labora amb 10 beques anuals, ampliades últimament a 15.

El Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació també col·labora amb l'associació, mitjançant ajudes per a projectes de cooperació.

L'associació ha finançat la construcció de l'Internat, i des de la data de la seva constitució s'ha fet càrrec de totes les despeses de construcció i manteniment de l'Escola-Internat.

També ha ampliat i continua ampliant els serveis educatius, a més de Tilloli, a altres pobles de l'Índia.

PREMI DEL CONSELL DE MALLORCA A LA SOLIDARITAT EN L'ÀMBIT INTERNACIONAL A LA TRAJECTÒRIA PERSONAL I/O PROFESSIONAL

El jurat atorgà el guardó a

Apol·lònia Ballester Vidal

Candidatura presentada per
l'Ajuntament d'Alcúdia

Apol·lònia Ballester Vidal va néixer a Campos el 16 de març de 1936. Ha dedicat tota la vida a la docència, a l'escola pública d'Alcúdia (avui Col·legi Porta des Moll) on inicià els programes d'integració d'alumnes amb necessitats educatives.

En jubilar-se es començà a plantejar de quina manera podia col·laborar en projectes solidaris i l'any 2000 inicià el seu voluntariat al Nepal, impartint classes a la primera escola de mestres de Katmandú.

L'any 2002 Apol·lònia fa el seu primer viatge a Perú, concretament a la regió de Piura, una zona desèrtica del nord del país on comença a treballar de cooperant a una llar d'ancians que acull persones abandonades per les famílies, pobres, malaltes i indigents provinents dels carrers.

El mateix any fa un segon viatge a Perú i a la mateixa llar d'ancians posa en marxa la construcció d'un galliner i un forn.

A partir d'aquests primers viatges a Perú, Apol·lònia Ballester hi ha tornat cada any fent estades d'entre tres i quatre mesos. Durant aquests viatges es dedica a impartir classes a "Manitos Creciendo" (projecte que dona formació integral a joves d'entre 14 i 18 anys; actualment té 200 alumnes) i a donar reforç escolar en una ludoteca creada a La Molina.

Així mateix, ha participat en la creació de l'associació Alcúdia Solidària de la que és presidenta.

A més, l'any 2007 crea l'associació "Aula del Mar" per dur a terme activitats lúdiques, divulgatives i de formació als habitants de la zona de Sechura (Païsa-Perú).

Com a presidenta d'Alcúdia Solidària, ha estat dinamitzadora d'un seguit d'activitats:

- Foguerons a la plaça per recaptar fons per a l'associació.
- Xerrades per explicar les activitats de "Manitos creciendo".
- Campanyes de sensibilització a les escoles d'Alcúdia.
- Venda de llibres organitzada per la biblioteca Can Torró, per donar suport als berenars escolars per a comunitats desarrelades de Guatemala.
- Participació anual a la Fira d'Alcúdia per recaptar doblers i donar a conèixer els projectes desenvolupats per l'associació.
- Sopars solidaris.

El jurat decidí declarar desert el premi al projecte o treball de difusió informativa o de sensibilització, en format audiovisual, electrònic o imprès, en l'àmbit internacional.

En acabar el lliurament dels guardons a la Solidaritat del Consell de Mallorca es va retre un petit homenatge a un home que ha marcat un abans i un després en el món de la cooperació i la solidaritat, el senyor Vicente Ferrer.

I Jornades sobre acollida de persones nouvingudes

M. Antònia Ramis Sastre,
responsable de la Secció de Dinamització Lingüística
del Consell de Mallorca

Els passats 27 i 28 de novembre varen tenir lloc les I Jornades per a Professionals de l'Acollida de Persones Nouvingudes. La llengua catalana i la cultura com a elements d'Integració, organitzades per la Direcció Insular de Política Lingüística del Consell. L'IMAS donà suport a la iniciativa.

Aquesta trobada per a professionals de l'acollida es dugué a terme durant tot el divendres i el matí de dissabte al Centre BIT Raiguer d'Inca, i reuní un total de 125 persones vinculades al treball amb la població immigrada.

L'èxit de participació i la valoració general positiva dels assistents ens fa pensar que les Jornades hauran servit per provocar la reflexió entorn de la importància que té l'aspecte lingüístic en l'acollida de les persones nouvingudes, i per desenvolupar una consciència de fidelitat a la llengua pròpia del país perquè, enmig de la riquesa de la multiculturalitat i el plurilingüisme cada dia més presents en la nostra societat, el català sigui l'eix vertebrador i la llengua de cohesió social de la nostra comunitat.

Les Jornades varen néixer arran de les necessitats que els tècnics de la Direcció Insular detectaren l'any 2008 durant el desenvolupament del Projecte d'Acolliment Lingüístic i Cultural a Sant Llorenç i sa Pobla, ambdós municipis amb un nombre significatiu de població immigrada.

L'objectiu principal que guià les diferents ponències i intervencions fou conscienciar els agents i els serveis d'acolliment perquè assumeixin la responsabilitat d'utilitzar la llengua catalana des de les primeres relacions comunicatives, i perquè es mostrin com a models lingüístics en l'ús social real i estimulin l'aprenentatge i l'ús d'aquesta llengua en els nouvinguts, ja que està plenament demostrat que aprendre la llengua pròpia del territori que els acull ajuda les persones nouvingudes a integrar-se més fàcilment en la societat receptora.

Inaugurà les Jornades el conseller de Cultura i Patrimoni del Consell de Mallorca, Joan Font, el director executiu de Serveis Socials de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS), Jesús Mullor, la directora general de Política Lingüística, Margalida Tous, i Margalida Vidal, del Centre Bit Raiguer. En la seva intervenció, Mullor reiterà el suport de l'IMAS a la iniciativa, sobretot perquè els Serveis Socials de Mallorca són, com manifestà, «la porta d'entrada per a l'establiment dels nouvinguts a la nostra illa». Precisament per això, considerà «de gran importància» ajudar a posar a l'abast d'aquests nous mallorquins «totes les facilitats perquè puguin emprendre una vida estable i completa aquí». «En aquest nou camí», digué Mullor, «l'oferiment i l'accessibilitat a la nostra llengua és, sens dubte, un element fonamental».

Al mateix temps, s'intentà fer d'aquestes Jornades un espai per conèixer i analitzar la realitat diària dels professionals de l'acollida, i difondre els aspectes positius i d'igualtat d'oportunitats que suposa l'aprenentatge de la llengua per a les persones nouvingudes.

Durant l'acte de cloenda, la directora insular de Política Lingüística, Rosa Barceló, valorà «positivament» les *I Jornades per a Professionals de l'Acollida de Persones Nouvingudes* i comentà que des del Departament de Cultura i Patrimoni del Consell «som conscients de la necessitat d'augmentar els recursos tant econòmics com personals per aconseguir que la llengua catalana sigui realment un element d'integració», però també remarcà que, des de la institució insular, es continuarà treballant per aconseguir-ho.

A més del suport del Departament de Benestar Social del Consell de Mallorca, la Direcció General de Política Lingüística i la Conselleria de Comerç, Indústria i Energia del Govern balear —que cedí les instal·lacions— també col·laboraren en la iniciativa.

Contingut de les Jornades

El programa va incloure set ponències a càrrec de professionals de l'àmbit de la sociolingüística i de tècnics d'acolliment vinculats a l'àrea social, dues taules rodones i dues sessions per al foment de l'ús del català adaptades als professionals de l'àmbit social.

Pere Salvà Tomàs, catedràtic de geografia humana de la Universitat de les Illes Balears, introduí els assistents en el marc general del procés immigratori a les Balears a través de dades recents sobre les característiques geodemogràfiques i els impactes que genera en la societat i el territori. Aquestes dades ens diuen que les Balears registren, segons el padró municipal de població de l'1 de gener del 2009, una població de 1.094.972 habitants, de les quals 237.359 són estrangeres (percentatge més alt per comunitats autònomes de l'Estat espanyol).

A continuació, el sociolingüista Joan Melià Garí parlà de la *innecessitat* del canvi de llengua en les comunicacions interpersonalment que es dona en moltes situacions, ja que sovint no tenim en compte que el 93.1 % de la població de les Balears entén el català; per aquest motiu, es remarcà la necessitat que els catalanoparlants abandonin l'hàbit de canviar al castellà en adreçar-se a desconeguts o quan l'altra persona els parla en castellà.

En la taula rodona de professionals de l'àmbit de l'acollida participaren representants de l'IMAS, de la Creu Roja, de l'associació *Mallorca Verda* i dels serveis municipals de mediació intercultural. Es posaren sobre la taula els èxits i les dificultats que es troben en la tasca diària i s'encetà un interessant debat sobre el model lingüístic que ofereixen.

Per iniciar les sessions de divendres capvespre, Montserrat Solé i Aubia, adjunta al secretari per a la immigració de la Generalitat de Catalunya, parlà de la llengua com a factor clau de progrés personal i per aconseguir la igualtat d'oportunitats de les persones immigrades; exposà les polítiques que es duen a terme des de la Secretaria per a la Immigració i els continguts de la nova Llei d'acollida que es tramita al Parlament de Catalunya.

Per acabar la jornada de divendres, les tècniques de formació Margalida Barceló i M. Josep Carrasco impartiren dues sessions, que combinaren teòrica i pràctica, en què es tractà el tema de les actituds lingüístiques per a la integració a través d'activitats per reconèixer les pròpies actituds lingüístiques i saber quines possibilitats de canvi hi ha.

El dissabte començà amb una ponència a càrrec d'Àlvar Kuehn, jurista i polític, que exposà la situació que es viu al País Valencià en relació amb l'acollida lingüística. Seguidament, Dorotea Ballermann, responsable de l'Àrea d'Interculturalitat de l'Obra Cultural Balear (OCB), féu un resum de

l'estudi que ha duit a terme amb l'entrevista a vint persones nouvingudes, i exposà les dificultats amb què aquests es troben sovint a l'hora de practicar el català, ja que l'entorn no els ho afavoreix. També féu un tast de les activitats de cohesió social que du a terme l'OCB, com el programa «Tots plegats» o les parelles lingüístiques.

En la taula rodona de dissabte, titulada «Jo vull ser d'aquí», persones que han viscut en primera persona el fet de ser immigrants a Mallorca — procedents de l'Argentina, del Senegal i del Camerun— presentaren llurs experiències d'integració. Totes coincidiren a remarcar els aspectes positius que els ha suposat aprendre el català, tant per a les relacions socials amb la població d'acollida, com a l'hora de trobar feina o per a l'enriquiment personal, i insistiren que cal que els catalanoparlants canviïn d'actitud i deixin el costum de parlar-los en castellà.

A continuació, la representant de la Plataforma per la Llengua (Catalunya), Eulàlia Buch, exposà les iniciatives d'acollida lingüística que realitza aquesta entitat, la qual treballa amb més de vint associacions de nouvinguts. Argumentà per què el català és una eina bàsica d'inclusió social i parlà dels tòpics i prejudicis que interfereixen en l'acollida lingüística en català.

Ja per acabar, la responsable de la Secció de Dinamització Lingüística del Consell de Mallorca, presentà els resultats del Projecte d'Acolliment Lingüístic i Cultural realitzat el 2008 a dos municipis de Mallorca (sa Pobla i Sant Llorenç), i reflexionà sobre la necessitat d'un nou plantejament en la política lingüística, molt més transversal i assumit per totes les administracions i els agents vinculats a l'acollida.

Material específic d'acolliment lingüístic

En el marc de les Jornades es presentà l'adaptació que ha fet la Direcció Insular de Política Lingüística de la *Guia pràctica d'acollida lingüística*, basada en un text original de la Plataforma per la Llengua. Es tracta d'un material didàctic que pretén ajudar els professionals dels serveis socials i agents socials en general a desenvolupar una consciència de fidelitat a la llengua pròpia del país i proporcionar-los els recursos necessaris perquè la feina d'integració es pugui acomplir amb el català com a eix vertebrador. Aquesta guia es distribuï entre els assistents i pròximament es farà arribar als tècnics de l'IMAS, a les oficines d'informació per a immigrants, a mediadors interculturals, als serveis socials municipals, etc.

A més, cada un dels assistents rebé també un llibre de memòria que conté una extensa guia de recursos per aquests professionals, amb informació diversa sobre legislació lingüística, cursos de català, material d'autoaprenentatge, entitats que treballen en l'acollida lingüística...

Contextualització de l'impacte de la crisi econòmica sobre els Serveis Socials de Mallorca: elements per a una reflexió

M. Magdalena Crespí Bennàssar
Secció de Planificació de l'IMAS

SUMARI

Per contextualitzar la situació econòmica i social en què vivim actualment, cal fer esment a una sèrie d'elements clau que ens permetran dimensionar la magnitud de la crisi al nostre entorn i l'impacte que aquesta pot tenir en els col·lectius més vulnerables de la nostra societat. És a partir d'aquesta contextualització que s'han de posar les bases per analitzar les causes de la pobresa i, a partir del coneixement d'aquestes, proposar les accions més efectives i eficients per reduir la pobresa i els seus efectes a curt i mitjà termini. El present document recull de forma resumida les principals aportacions que han fet els organismes europeus competents en matèria d'inclusió social juntament amb els principals indicadors econòmics i socials que mesuren sintèticament l'impacte de la crisi, els quals han estat obtinguts a través de diferents fonts estadístiques oficials al llarg del darrer trimestre de 2008 i el primer trimestre de 2009. A partir d'aquestes dades, s'elabora una reflexió final entorn de la resposta del sistema públic de serveis socials de Mallorca als reptes de la pobresa.

1. INTRODUCCIÓ: LES POLÍTIQUES D'INCLUSIÓ SOCIAL A LA UNIÓ EUROPEA I A L'ESTAT ESPANYOL

La Unió Europea coordina i encoratja els seus estats membres perquè actuïn per combatre la pobresa i l'exclusió i reformin els respectius sistemes de protecció a través del Procés Europeu de Protecció Social i Inclusió Social, que es va iniciar al Consell Europeu de Lisboa el març de 2000, el qual té per missió aconseguir l'objectiu estratègic de la Unió Europea (UE): un creixement econòmic sostenible, més i millors treballs, i major cohesió social per a 2010.

Per dur a terme aquesta tasca es va dissenyar el "Método Abierto de Coordinación" (MAC) mitjançant el qual els estats membres de la UE traslladen els objectius comuns europeus acordats als respectius plans nacionals per a integrar les polítiques d'inclusió social, pensions, i salut i assistència de llarga durada. Un cop elaborats tots els plans nacionals, el Consell d'Ocupació, Política Social, Sanitat i Consumidors remet al Consell Europeu un informe conjunt europeu sobre protecció social i inclusió social.

El març de 2006 el Consell Europeu va adoptar un nou marc d'acció per al Procés Europeu de Protecció Social i Inclusió Social sobre la base del qual es varen unificar els objectius comuns i es varen simplificar els procediments de notificació que preveia el MAC als seus inicis. L'objectiu de la reforma introduïda en el MAC és centrar el debat en els temes clau per tal d'augmentar el nivell de comprensió de les prioritats de la política social europea, promoure l'aprenentatge mutu i l'intercanvi d'experiències per impulsar l'adopció d'estratègies polítiques més eficaces i integrades en un marc global d'acció.

1.1 Resum de les principals aportacions de l'Informe conjunt sobre protecció social i inclusió social 2008 de la Comissió Europea

L'Informe conjunt sobre protecció social i inclusió social 2008¹ examina els plans estratègics nacionals i recomana actuar sobre els aspectes claus que es relacionaran a continuació per combatre la pobresa i l'exclusió social. Cal fer un incís per subratllar que les dades amb les quals es va elaborar aquest informe són de 2007; això implica que no hi queda recollit l'impacte de la crisi econòmica durant el 2008 i, sobretot, a partir del darrer trimestre de 2008, que és el període en què aquesta més s'ha intensificat.

---

¹ Proyecto de informe sobre protección social e inclusión social 2008, Consell de la Unió Europea, Brussel·les, 4 de març de 2008. N° prop. Com. 5999/08 SOC 67.

☑ Polítiques d'inclusió social: **mesures contra la pobresa infantil.**

Segons l'Informe de 2008, 19 dels 78 milions d'europaus que estan en risc de pobresa són nins. De fet, la taxa de risc de pobresa infantil a la UE se situa en un 19%, un percentatge que supera la taxa de risc de pobresa de la població general (16%), i en els països més afectats per aquesta problemàtica s'aproxima al 30%. La pobresa infantil resulta d'una combinació complexa de factors com la baixa intensitat laboral dels pares, el fet de viure només amb el pare/mare o en una família molt nombrosa.

La millora experimentada pel mercat laboral durant aquests darrers anys –que s'ha trencat per l'actual situació de recessió econòmica– no ha anat correlacionada amb una disminució de la taxa de pobresa infantil. Així ho demostra el percentatge de nins que estan en situació de risc fins i tot quan els pares treballen: 7% quan treballen ambdós i 25% quan ho fa només un. Aquestes xifres posen de manifest la importància de crear llocs de feina de millor qualitat, un entorn que afavoreixi el manteniment del lloc de treball i oportunitats per al desenvolupament de les capacitats dels treballadors.

Tot i que s'ha quantificat que les transferències de prestacions socials (sigui mitjançant ajudes econòmiques com tècniques) redueix en un 44% el risc de pobresa dels nins, l'experiència dels països que han aconseguit millors resultats ha demostrat que la combinació d'estratègies adreçades a millorar l'accés i mantenir els pares en el mercat laboral mitjançant serveis de suport i capacitació juntament amb les ajudes econòmiques (tant aquelles adreçades a la població general com aquelles específiques adreçades als col·lectius més vulnerables), té més probabilitats d'èxit i ajuda a reduir els "efectes trampa" que les ajudes econòmiques finalistes poden generar.

És en aquest sentit que la Comissió Europea encoratja els seus estats membres perquè emprin el Fons Social Europeu (d'ara en endavant, FSE) per impulsar polítiques d'inclusió social activa que ajudin a pal·liar les dificultats que troben les persones més desfavorides.

L'educació segueix sent un altre element clau per reduir el risc de pobresa dels nins i joves perquè ajuda a compensar en alguna mesura els desavantatges socioeconòmics i a preparar el terreny per a un adequat desenvolupament dels menors. També segons l'Informe de la Comissió, s'ha de donar suport a programes específics adreçats als grups més vulnerables que promoguin la implicació activa dels pares.

Un altre grup d'alt risc és el dels menors acollits en centres i els infants del carrer, el seguiment i l'anàlisi de la situació dels quals s'ha encarregat a un grup de treball específic sobre pobresa i benestar infantil.

Per últim, l'Informe recomana aplicar un enfocament integrat que aglutini els diferents elements que formen part de l'anàlisi del fenomen

de la pobresa infantil: l'econòmic, el comportamental (dimensió personal) i el relacional (dimensió comunitària o social).

- ☑ Polítiques de pensions: **promoure l'allargament de les vides laborals i garantir la disponibilitat de pensions amb finançament privat.**

Tot i que en la majoria dels països europeus s'han realitzat al llarg de l'últim decenni reformes estructurals del mercat laboral i de les pensions, l'Informe de la Comissió puntualitza que en bona part d'aquests països aquestes reformes encara no han conclòs i que algun d'aquests estan revisant actualment també els seus sistemes fiscals i les pensions privades.

A la base d'aquestes reformes hi trobam una sèrie d'elements claus que giren al voltant del concepte de cicle de vida:

- ✓ El reforçament de la relació entre cotitzacions de pensions i les prestacions socials.
- ✓ Estratègies per afavorir un envelliment actiu: reducció de l'accés als sistemes de jubilació anticipada per aproximadament un 20% de la població europea que es troba en el tram d'edat comprès entre els 55 i els 64 anys. Altres estratègies són l'augment dels incentius per treballar més anys i la millora de l'ocupació dels treballadors de més edat.

Entre els objectius clau d'aquestes reformes hi trobam:

- ✓ La creació d'un marc adequat perquè els treballadors de més edat puguin seguir treballant.
- ✓ Una major incentivació per a l'allargament de la vida laboral i la contractació i el manteniment dels treballadors de més edat per part dels contractants.
- ✓ L'increment de les oportunitats de feina per a les persones amb discapacitat i poc qualificades, amb el finançament del FSE entre d'altres vies.

El repte que es marca la Comissió és aconseguir que treballin més persones i que ho facin durant més temps, la qual cosa passa per mantenir en el mercat laboral a les persones de més edat. Un altre objectiu que s'han marcat molts estats europeus és aplicar mesures específiques per millorar la cobertura mitjana de les pensions finançades amb capital privat –actualment es situa entre el 50 i el 60%– i assegurar-se que tota la població treballadora acumuli suficients drets de pensió privada. L'Informe de la Comissió adverteix que les futures pensions dependran també del rendiment real del capital acumulat i dels

costos i les cotitzacions reals, la qual cosa pot provocar un impacte negatiu sobretot per a les pensions més baixes.

- ☑ Polítiques de salut: **reduir les desigualtats sanitàries i garantir l'accés a cures de llarga durada.**

Tot i les evidents millores en els sistemes públics de salut dels estats membres de la UE, segueixen existint diferències en un mateix país entre els grups de població d'acord amb la situació socioeconòmica, el lloc de residència, el grup ètnic i el sexe, a més del nivell educatiu; i el que resulta més preocupant és que aquestes diferències no tendeixen a disminuir.

El repte de la UE és donar accés a totes les persones a uns serveis de salut d'alta qualitat que, tot incorporant els darrers avanços tecnològics, siguin sostenibles des d'un punt de vista financer.

Algunes de les polítiques que s'apliquen per reduir les desigualtats van destinades a combatre els factors de risc mitjançant la promoció de la salut, reduir la prevalença i incidència d'algunes malalties i garantir activitats de prevenció més eficaces a la llar, al centres escolars i als centres de treball. Altres mesures importants són l'augment de la cobertura de la població, fomentar les activitats de promoció de la salut i prevenció de la malaltia i superar barreres culturals per a l'ús dels serveis que encara subsisteixen per a alguns grups reduïts de la població.

L'Informe de la Comissió assenyala que una de les vies per dur a terme les reformes consisteix a recórrer als Fons Estructurals de la Unió Europea.

Pel que fa a les cures de llarga durada, l'augment de la demanda d'aquests serveis es vincula a l'augment de l'esperança de vida i a la incidència de la invalidesa i la dependència. Tot i que els estats membres de la UE estan prenent consciència que les cures de llarga durada s'han de considerar un nou risc social i que els estats les han de cobrir a través dels sistemes de protecció social i han de garantir un accés quasi universal a aquests serveis, actualment la majoria dels estats membres de la UE no ofereixen un marc universal de prestació de les cures de llarga durada i encara no han aconseguit un finançament estable d'aquests serveis.

L'Informe apunta la necessitat d'una major coordinació entre els serveis sanitaris i els serveis socials, el suport als cuidadors informals i la utilització de noves tecnologies per tal que les persones puguin romandre el major temps possible a la pròpia llar. Per a promoure la desinstitucionalització i reforçar els serveis comunitaris, l'Informe proposa als estats membres de la UE que emprin els Fons Estructurals.

Una altra línia de feina important està relacionada amb la necessària millora de les condicions de treball dels cuidadors informals, la qual cosa implica el seu reconeixement oficial a través de fórmules de

contractació, formació i reciclatge. Tots ells reptes que el Fons Social Europeu pot ajudar a superar.

1.2 Principals aportacions del *Plan Nacional de Acción para la Inclusión Social 2008-2010* del Ministeri d'Educació, Política Social i Esport del Govern espanyol

El Pla Nacional d'Acció per a la Inclusió Social 2008-2010² (PNAIn) és l'informe espanyol que defineix l'estratègia nacional de la política de protecció social i d'inclusió social per als propers dos anys en el marc del procés d'inclusió social europeu.

El PNAIn 2008-2010 segueix una línia continuïsta quant als cinc objectius prioritaris que establí el PNAIn 2006-2008, els quals alhora estan directament relacionats amb els objectius comuns de l'Estratègia de Lisboa acordats el 2006.

De forma esquemàtica els objectius s'agrupen en dos apartats:

A) Fomentar la inclusió social activa:

1. Fomentar l'accés al treball: promoure la participació en el mercat laboral i lluitar contra la pobresa i contra l'exclusió social.
2. Garantir recursos econòmics mínims.
3. Aconseguir una educació de qualitat amb equitat.

B) Afrontar l'impacte dels canvis sociodemogràfics sobre la pobresa i l'exclusió social.

4. Donar suport a la integració social dels immigrants.
5. Garantir l'equitat en l'atenció a les persones en situació de dependència.

Per a aconseguir aquests objectius prioritaris el PNAIn contempla una sèrie de fites, algunes d'elles incloses al Programa Nacional de Reformes d'Espanya i als Objectius educatius espanyols i europeus 2010:

- Augmentar la taxa d'ocupació fins al 66% per al 2010.
- Augmentar la taxa d'ocupació femenina fins al 57% per al 2010.
- Reduir la taxa d'atur juvenil fins al 18,6% per a 2010.
- Incrementar el Salari Mínim Interprofessional.
- Incrementar progressivament el poder adquisitiu de les pensions mínimes.
- Incrementar la taxa neta d'escolarització a l'educació infantil als 2 anys al 45% i als 3 anys al 99% per a 2010.
- Incrementar la taxa d'alumnes titulats a l'educació secundària obligatòria fins arribar al 80% per a 2010.

² Plan Nacional de Acción para la Inclusión Social del Reino de España 2008-2010, Secretaría de Estado de Política Social, Familias y Atención a la Dependencia y a la Discapacidad, Madrid, 2008.

- Incrementar la taxa bruta d'homes graduats a la segona etapa de l'educació secundària (CINE 3) fins arribar al 43% al batxillerat i al 23% al cicle formatiu de grau mitjà per a 2010.
- Disminuir el percentatge de persones de 18 a 24 anys que ha completat com a màxim la primera etapa de l'educació secundària (CINE 2) i no segueix cap estudi o formació, fins arribar al 15% per a 2010.
- Millorar el rendiment de l'alumnat mitjançant la millora de les puntuacions de les següents competències clau per a 2010: comprensió lectora al 16%, llengües estrangeres a l'11% i matemàtiques al 17%.
- Incrementar el percentatge d'alumnes titulats a l'educació secundària superior (CINE 3) a les edats de 20 a 24 anys fins arribar al 80% per a 2010.
- Incrementar el percentatge d'adults que reben formació permanent fins arribar al 12,5% per a 2010.
- Assignar anualment un 45% del Fons de suport a l'acollida i la integració dels immigrants així com al reforç educatiu a programes educatius en els àmbits d'educació formal, de l'educació d'adults, programes educatius d'entorn i programes dirigits a facilitar l'accés de l'alumnat immigrant als cicles d'educació infantil i a etapes postobligatòries del sistema educatiu.
- Destinar anualment com a mínim un 40% dels recursos del Fons de suport a l'acollida i la integració dels immigrants així com al reforç educatiu als programes d'integració desenvolupats a l'àmbit local.
- Desenvolupar el Sistema per a l'Autonomia Personal i Atenció a la Dependència (SAAD) garantint l'atenció a les persones en situació de dependència segons el calendari d'aplicació de la Llei.

El PNAIn estableix una bateria de mesures per a cadascun dels objectius prioritaris (per a més detall, vegeu pàgines 32 a 53 del Pla Nacional d'Acció per a la Inclusió Social 2008-2010). El capítol 6 del PNAIn incorpora una selecció d'indicadors a través dels quals es mesura el grau de consecució dels objectius prioritaris que estableix el PNAIn al llarg del període 2005-06-07 i 2004-05-06 sobre la població total i desagregada per sexe (vegeu p.81-88 del PNAIn 2008-10).

Els indicadors recollits al PNAIn 2008-2010 estan estructurats en set grups, cadascun dels quals respon als objectius que marca el propi Pla:

- Indicadors de context: distribució de la renda S80/20; coeficient de Gini; cohesió regional; etc.
- Indicadors per mesurar el foment de l'accés al mercat de treball: taxa d'atur de llarga durada; taxa total d'atur; persones que viuen a llars en les quals no treballa cap dels seus membres; etc.
- Indicadors per mesurar com es garanteixen els recursos econòmics mínims: taxa de risc de pobresa després de les

- transferències; llindar de risc de pobresa; persistència de renda baixa; etc.
- Indicadors per mesurar com aconseguir una educació amb equitat: persones que han abandonat l'ensenyament prematurament; persones amb baix nivell educatiu; taxa d'adequació; etc.
  - Indicadors per mesurar com donar suport a la integració social dels immigrants: nombre de treballadors estrangers afiliats a la Seguretat Social; despesa realitzada per a programes per a immigrants; percentatge d'alumnat estranger; etc.
  - Indicadors per mesurar altres mesures d'accés a recursos: tant per cent de població coberta per una assegurança sanitària pública; taxa d'incidència de la SIDA; tant per cent de despesa pública en salut; etc.

El PNAIn defineix el concepte d'exclusió social per la confluència de quatre components o dimensions:

1. Estructural: les dinàmiques de marginació que afecten determinats col·lectius són conseqüència de desajustaments en el teixit o en l'estructura d'una determinada societat.
2. Dinàmica: les fronteres o llindars d'exclusió són mòbils i fluïdes. Aquest concepte de fluïdesa és característica de les nostres societats postmodernes i introdueix un element més d'inestabilitat a les trajectòries individuals: és sobre els individus que recau el pes de la incertesa del futur i la responsabilitat d'enfrontar tot sols les conseqüències de les seves decisions i del seu "fracàs" (l'Estat ja no assumeix el rol paternalista/proteccionista que va jugar durant el segle XX).
3. Multifactorial i multidimensional: l'exclusió és un fenomen polièdric o de diferents cares interrelacionades que requereixen un enfocament integral per al seu abordatge.
4. Estratègica: les polítiques públiques articulades per prevenir o fer front a les situacions d'exclusió s'han de basar en una visió a llarg termini.

1.3 La política d'inclusió social a les Illes Balears

No existeix a les Illes Balears cap pla autonòmic vigent en matèria d'inclusió social que estableixi les línies directrius de la política d'inclusió del Govern de les Illes Balears i, en conseqüència, tampoc s'han definit les línies estratègiques d'actuació a nivell insular ni local. Això implica que no s'han marcat uns objectius específics ni mesures o actuacions concretes per combatre la pobresa a les nostres illes: el darrer document de treball que, segons ens consta, va impulsar el Govern per traçar les polítiques en aquest àmbit d'actuació és l'Esborrany del Pla contra l'exclusió social 2003-2006

que el març de 2003 elaborà la Conselleria de Benestar Social, sense que fos sotmès, però, als tràmits necessaris per a la seva aprovació.

L'única referència normativa vigent en matèria d'inclusió social a les Illes Balears és el Decret 117/2001, de 28 de setembre, pel qual es regula la Renda Mínima d'Inserció de la CAIB (BOIB núm. 120 de 06/10/2001): des de 2001 no hi ha hagut cap modificació ni desenvolupament normatiu per tal d'adaptar la gestió d'aquesta important prestació econòmica als ràpids canvis demogràfics i a les necessitats socials de la població més vulnerable que resideix a les Illes Balears.

L'article 19 del Decret 117/2001 atribueix la competència organitzativa i de gestió de la RMI als consells insulars: "De conformitat amb el que preveu la Llei 12/1993, de 20 de desembre (LIB 1993/217), d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i assistència social, la concessió i la gestió dels fons destinats a finançar la renda mínima d'inserció són competència dels consells insulars en el seu corresponent àmbit geogràfic. Els consells insulars podran delegar aquestes competències als ajuntaments o ens locals que ho sol·licitin. En aquest cas, els ajuntaments o ens locals podran aportar, dels seus propis pressupostos, la quantitat que considerin oportuna". A Mallorca, la gestió de la RMI és competència de l'IMAS, el qual l'exerceix de forma compartida amb els ajuntaments i Càritas, com a entitat col·laboradora.

L'apartat 2 del mateix article atribueix al Govern de les Illes Balears la potestat reglamentària normativa i als consells insulars la potestat reglamentària organitzativa.

2. SITUACIÓ ECONÒMICA INTERNACIONAL I ESPANYOLA

Les dades que publicà l'Oficina d'Estadística de les Comunitats Europees (Eurostat) el 13 febrer de 2009 referents als indicadors econòmics són molt clars: el Producte Interior Brut (PIB) del quart trimestre de 2008 de la EU-27 i de l'euro-zona (EU-15) va caure un 1,5% respecte del trimestre anterior, la qual cosa significa que l'economia europea ha entrat en recessió³ perquè el trimestre anterior també va ser negatiu, -0,2% (tècnicament es considera recessió quan el PIB entra en signe negatiu durant dos trimestres consecutius). La contracció de l'activitat econòmica entre octubre i desembre de 2008 respecte del tercer trimestre de 2008 ha afectat 12 països europeus, només 3 països han tengut un creixement positiu (Eslovàquia, Grècia i Xipre) i no hi ha dades disponibles per a 12 països.

Pel que fa al creixement econòmic de les 5 principals economies europees, Espanya és el país que s'ha comportat millor, tot i que ha decrescut un 1,0%. Alemanya ha vist com la seva activitat econòmica es contreia un 2,1% (la més intensa des de la reunificació alemanya de fa dues

---

³ Cf. p. 10.

dècades). L'activitat d'Itàlia ha disminuït un 1,8%, la del Regne Unit l'1,5%, i la de França l'1,2%.

El panorama internacional que perfilen les principals macromagnituds econòmiques dibuixa un escenari de recessió de les principals economies mundials, tot i que la situació econòmica dels EEUU no presenta signes tan negatius com l'europea (el seu PIB ha decrescut l'1% segons dades de l'Eurostat i de l'OCDE per al mateix període de referència). Així ho confirmen les dades que publicà el Departament d'Estadística de l'OCDE⁴ pel que fa a l'evolució intertrimestral del PIB dels països membres de l'OCDE (només hi ha dades disponibles de 16 dels 30 països membres): el rànquing de les principals economies mundials en desacceleració l'encapçala Corea (-5,6%), seguida del Japó (-3,3%), Alemanya (-2,1%), Portugal (-2,0%), Itàlia (-1,8%), Regne Unit (-1,5%), Bèlgica (-1,3%), França (-1,2%), EEUU, Espanya i Hongria tots ells amb -1%, Països Baixos (-0,9%) i Àustria (-0,2%). En positiu només hi trobam la República Eslovaca (2,1%) i Grècia (0,3%).

---

⁴ Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Quarterly National Accounts, Paris, 18 de febrer de 2009.

Taula 1. Evolució del PIB dels països membres de l'OCDE 2006-08 (variació % respecte trimestre anterior)

Subject	B1_GE: Gross domestic product - expenditure approach									
Measure	GPSA: Growth rate compared to previous quarter, seasonally adjusted									
Frequency	Quarterly									
Period	Q4-2006	Q1-2007	Q2-2007	Q3-2007	Q4-2007	Q1-2008	Q2-2008	Q3-2008	Q4-2008	
Country										
Australia	i 0,9	1,4	0,7	1,1	0,9	0,6	0,4	0,1	..	
Austria	i 0,9	0,7	0,6	0,7	0,7	0,5	0,2	0,0	-0,2	
Belgium	i 0,8	0,8	0,3	0,7	0,4	0,4	0,3	0,1	-1,3	
Canada	i 0,5	1,0	1,0	0,6	0,2	-0,1	0,2	0,3	..	
Czech Republic	i 1,5	1,6	1,3	1,3	1,2	1,0	1,0	0,9	..	
Denmark	i -0,1	1,4	-0,9	1,6	-0,2	-1,2	0,4	-0,4	..	
Finland	i 1,1	1,5	0,9	0,8	0,6	0,2	0,5	0,1	-0,6	
France	i 0,6	0,5	0,6	0,7	0,4	0,4	-0,3	0,1	-1,2	
Germany	i 1,1	0,4	0,4	0,6	0,3	1,5	-0,5	-0,5	-2,1	
Greece	i 1,2	1,1	0,7	1,0	0,6	0,8	1,1	0,5	0,3	
Hungary	i 0,6	-0,3	-0,1	0,4	0,5	0,5	0,0	-0,5	-1,0	
Iceland	i -0,3	1,5	3,1	2,0	-0,4	-1,6	4,7	-3,4	..	
Ireland	i -1,8	6,6	-1,1	0,4	-0,2	-0,3	-0,6	1,2	..	
Italy	i 1,1	0,2	0,1	0,1	-0,3	0,4	-0,6	-0,6	-1,8	
Japan	i 0,9	0,9	-0,1	0,2	1,1	0,2	-0,9	-0,6	-3,3	
Korea	i 0,8	1,0	1,7	1,5	1,6	0,8	0,8	0,5	-5,6	
Luxembourg	i 1,8	2,1	-0,1	1,0	0,7	-0,8	1,5	-1,4	..	
Mexico	i 0,2	0,8	1,3	1,2	1,0	-0,2	0,2	0,6	..	
Netherlands	i 0,9	0,7	0,6	1,3	1,6	0,5	-0,1	-0,3	-0,9	
New Zealand	i 0,6	1,2	0,9	0,7	0,8	-0,3	-0,2	-0,4	..	
Norway	i 0,3	0,3	0,7	1,6	1,1	0,2	0,1	-0,7	..	
Poland	i 1,4	1,7	1,6	1,5	1,7	1,2	1,3	1,2	..	
Portugal	i 0,4	0,8	0,5	0,0	0,6	-0,3	0,3	-0,1	-2,0	
Slovak Republic	i 2,6	2,0	1,9	2,6	6,9	-3,3	1,9	1,9	2,1	
Spain	i 0,9	1,0	1,0	0,6	0,6	0,3	0,1	-0,2	-1,0	
Sweden	i 0,6	0,5	0,9	0,4	0,4	0,0	-0,1	-0,1	..	
Switzerland	i 0,4	1,0	0,9	0,9	1,0	0,3	0,3	0,0	..	
Turkey	i 1,4	0,5	1,2	0,6	1,2	3,1	-2,5	-0,8	..	
United Kingdom	i 0,9	0,8	0,9	0,8	0,6	0,4	0,0	-0,6	-1,5	
United States	i 0,4	0,0	1,2	1,2	0,0	0,2	0,7	-0,1	-1,0	
European Union	i 0,8	0,8	0,6	0,7	0,4	0,6	0,0	-0,2	-1,5	
Euro area	i 0,8	0,7	0,5	0,6	0,3	0,7	-0,2	-0,2	-1,5	
G7	i 0,6	0,3	0,7	0,8	0,2	0,4	0,1	-0,3	..	
OECD - Europe	i 0,9	0,7	0,6	0,7	0,6	0,7	-0,2	-0,2	..	
OECD - Total	i 0,7	0,5	0,8	0,9	0,5	0,4	0,1	-0,2	..	

Data extracted on 2009/02/18 15:36 from OECD.Stat

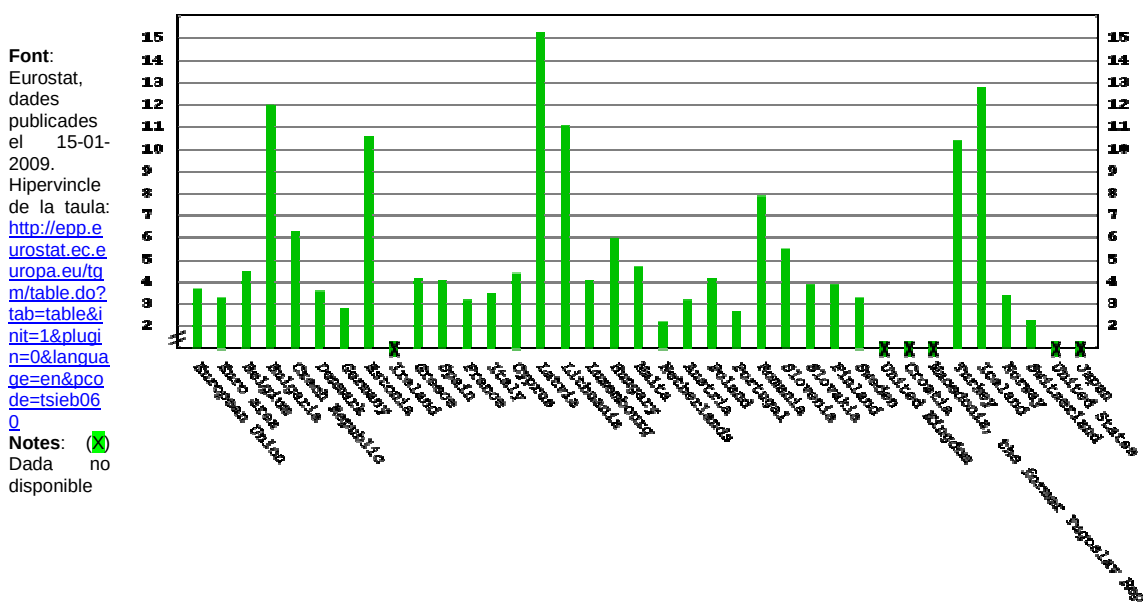
 Legend: **E**: Estimated value

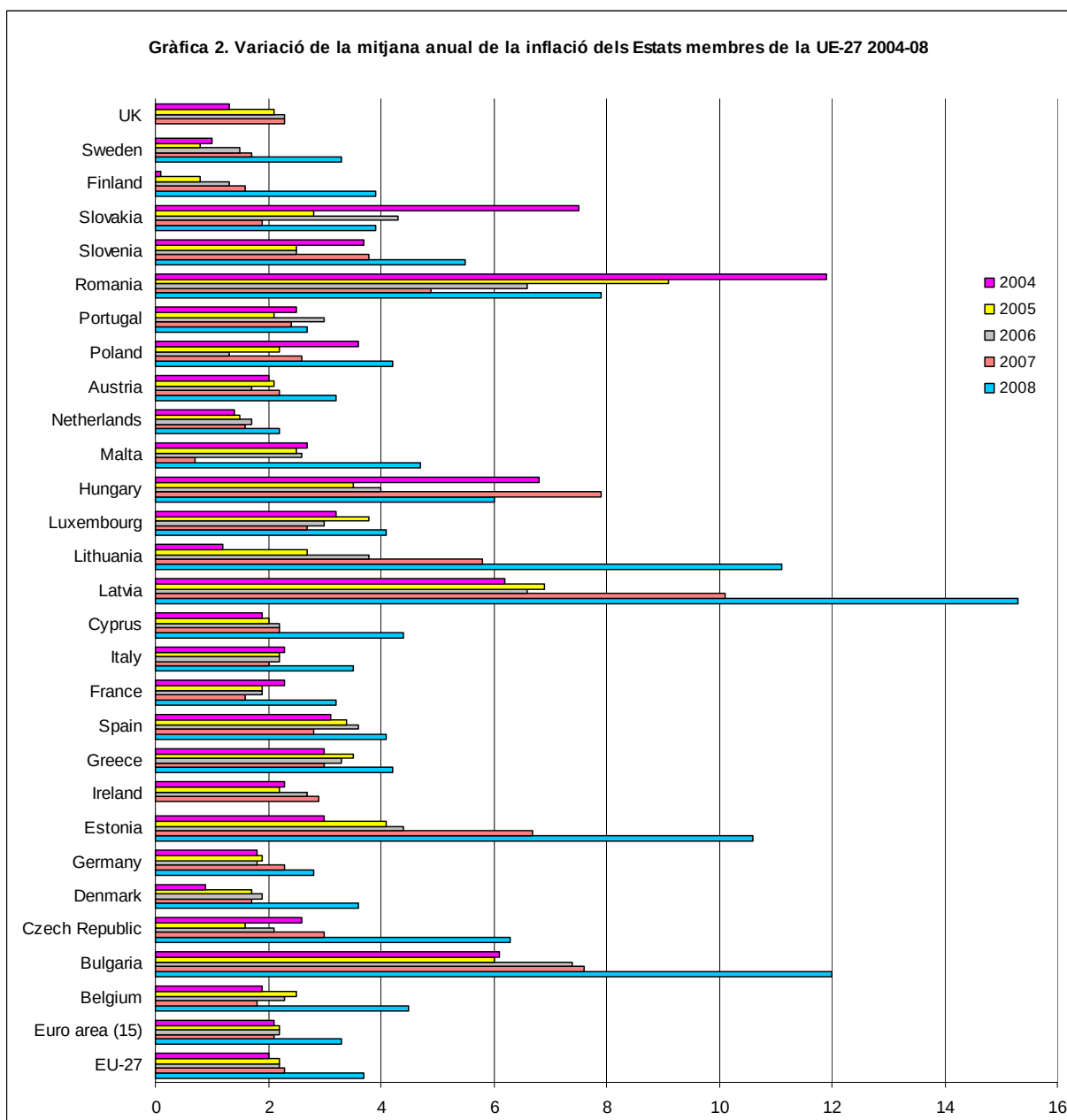
Font: OECD Quarterly National Accounts, Paris, febrer 2009.

Un altre indicador macroeconòmic important per calibrar la magnitud de la crisi econòmica és l'evolució de la inflació, un indicador rellevant per conèixer com varia el poder adquisitiu de les economies domèstiques. L'Eurostat publicà el 15/01/2009 dades referides a l'Índex de Preus al Consum Harmonitzat (HIPC) de 2008, el qual permet realitzar comparacions internacionals de l'evolució dels preus al consum de les famílies. Aquest indicador es calcula sobre la base de la mitjana anual de la taxa de variació interanual del HIPC i mostra l'evolució de l'IPC de cada país.

Gràfica 1. Variació de la mitjana anual d'inflació dels estats membres UE i altres països de l'OCDE 2008 (variació % interanual)

ha estat del 0,8%, sis dècimes per davall de l'enregistrada en el mes de desembre de 2008: aquesta és la taxa anual més baixa de l'IPC espanyol des de juny de 1969. El millor comportament de la inflació subjacent (índex general sense aliments no elaborats ni productes energètics) durant els darrers mesos (la taxa de variació interanual de la inflació subjacent del gener es situa en el 2,0%; és a dir, està 1,2 punts per damunt de la taxa de l'índex general) allunya de moment la perspectiva de la deflació, però avisa del perill.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades publicades per l'Eurostat.

Les xifres que publicà l'Eurostat el 30/01/2009 referides a la taxa d'atur reflecteixen una tendència a l'increment d'aquesta taxa a la UE-27 i a la UE-15 des del tercer trimestre de 2008: el mes de juliol de 2008 trobam el punt d'inflexió (EU-27= 6,9%; EU-15= 7,4) i les darreres dades disponibles de desembre de 2008 situen la taxa d'atur de la EU-27 en el 7,4% i la de la EU-15 en el 8,0%. En termes absoluts, l'Eurostat estima que el desembre de 2008 hi havia 17 milions 911 mil persones en atur a la EU-27 i 12 milions 472 mil a l'EU-15.

Espanya encapçala el rànkung dels països de la UE amb la taxa d'atur més alta de desembre de 2008 (14,4%), seguida de Letònia (10,4%). Espanya és, a més, el país que ha sofert un major augment interanual de l'atur (% variació respecte al mateix mes de l'any anterior): ha passat del 8,7% de desembre de 2007 al 14,4% de desembre de 2008. Per l'altre extrem, el país amb la taxa més baixa d'atur la tenen els Països Baixos (2,7%) i Àustria (3,9%).

Fora de la UE, destacam el 7,2% d'atur dels EEUU de desembre de 2008 i el 3,9% del Japó.

Taula 2. Taxes d'atur harmonitzades (%) dels estats membres de la UE i altres països de la OCDE – dades mensuals 2008

geo/time	2008M02	2008M03	2008M04	2008M05	2008M06	2008M07	2008M08	2008M09	2008M10	2008M11	2008M12
AT	4,30	3,80	3,70	3,40	3,20	3,50	3,80	3,90	3,70	3,60	4,20
BE	7,10	6,70	6,50	6,10	6,40	7,50	7,90	7,80	7,40	7,00	7,10
BG	6,60	6,30	6,10	5,80	5,50	5,30	5,10	5,00	5,00	5,00	5,40
CY	4,40	4,00	3,40	3,10	3,50	3,90	3,50	3,50	3,40	4,00	4,60
CZ	4,70	4,50	4,30	4,20	4,10	4,30	4,30	4,30	4,30	4,50	4,90
DE	8,00	7,90	7,70	7,10	7,60	7,30	7,10	6,50	6,50	6,90	7,50
DK	3,30	3,20	3,10	3,00	3,00	3,20	3,40	3,50	3,70	4,00	4,50
EA	7,50	7,50	7,30	7,20	7,30	7,20	7,30	7,30	7,70	7,90	8,30
EA12	7,60	7,50	7,40	7,20	7,30	7,20	7,30	7,30	7,70	8,00	8,30
EA13	7,50	7,50	7,40	7,20	7,30	7,20	7,30	7,30	7,70	7,90	8,30
EA15	7,50	7,50	7,30	7,20	7,30	7,20	7,30	7,30	7,70	7,90	8,30
EA16	7,60	7,50	7,40	7,30	7,40	7,20	7,30	7,30	7,70	8,00	8,30
EE	4,20	4,10	3,80	3,90	4,30	5,40	6,20	7,10	8,30	9,50	10,40
ES	9,70	9,80	10,20	10,40	10,70	10,80	11,30	11,90	13,20	14,00	14,60
EU15	7,10	7,00	6,90	6,80	7,00	6,90	7,00	7,00	7,30	7,50	7,80
EU25	7,10	7,00	6,90	6,80	6,90	6,80	6,90	6,90	7,20	7,40	7,70
EU27	7,10	7,00	6,80	6,70	6,80	6,70	6,80	6,80	7,10	7,30	7,60
FI	6,40	6,80	6,20	8,80	6,80	5,20	5,60	5,90	5,80	6,00	6,10
FR	7,80	7,60	7,50	7,40	7,30	7,30	7,70	7,70	8,00	8,30	8,40
GR	8,30	8,30	7,20	7,20	7,20	7,20	7,20	7,20			
HR	10,00	9,80	8,30	7,90	7,50	7,10	7,10	7,30	8,70	8,90	9,10
HU	8,00	7,80	7,70	7,60	7,60	7,60	7,70	7,80	7,90	8,30	8,70
IE	4,70	5,10	5,20	5,50	6,20	6,80	7,10	7,10	7,30	7,60	7,90
IT	7,10	7,10	6,80	6,80	6,80	6,10	6,10	6,10			
JP	4,10	4,10	4,10	4,00	3,90	3,80	4,10	4,10	3,90	3,90	4,10
LT	4,90	4,80	4,50	4,40	4,70	5,70	6,30	5,90	6,10	7,10	8,50
LU	4,70	4,30	4,10	4,00	3,90	4,10	4,20	4,40	4,70	4,80	5,10
LV	6,70	6,60	6,30	6,10	6,40	6,90	7,20	7,50	7,90	8,90	10,40
MT	6,20	5,90	5,80	5,60	5,50	5,50	5,70	5,60	5,80	6,10	5,80
NL	3,20	3,20	3,00	2,80	2,50	2,40	2,50	2,60	2,70	2,60	2,80
NO	2,60	2,40	2,50	2,70	2,80	2,60	2,50	2,50	2,60	2,60	
PL	8,10	7,70	7,30	7,10	6,90	6,70	6,60	6,60	6,40	6,60	6,70
PT	7,80	7,60	7,40	7,40	7,50	7,70	7,90	8,00	8,00	8,00	8,00
RO	6,30	6,30	5,60	5,60	5,60	5,40	5,40	5,40			
SE	6,10	6,30	6,00	5,90	8,10	5,80	5,20	5,90	5,70	6,20	6,40
SI	5,10	4,80	4,30	4,10	4,00	4,10	4,10	4,00	4,70	4,90	4,90
SK	10,50	10,40	10,20	10,10	9,80	9,10	8,70	8,90	8,70	9,00	9,60
TR	10,30	10,30	7,80	7,80	7,80	8,70	8,70	8,70			
UK	5,20	5,20	5,00	5,20	5,50	5,90	6,10	6,10	6,20	6,10	
US	5,20	5,20	4,80	5,20	5,70	6,00	6,10	6,00	6,10	6,50	7,10

Font: Eurostat, dades publicades el 30-01-2009. Títol de la taula: "Harmonised unemployment rates (%) - monthly data".

3. SITUACIÓ ECONÒMICA BALEAR I MALLORQUINA

Malauradament, les Illes Balears no es lliuren de la crisi econòmica que afecta totes les economies mundials, tot i que tècnicament, de moment, ens trobam en una situació de desacceleració i no de recessió, com és el cas de la major part de les economies de la zona euro i dels EU-27 (Alemanya, França, Itàlia i Espanya, al capdavant), dels Estats Units d'Amèrica, del Japó. Alhora, les economies emergents (Xina, Índia, Europa Central i de l'Est, Llatinoamèrica) pateixen un refredament de l'activitat econòmica.

Fins el març del 2009 l'economia balear ha aconseguit defugir la recessió perquè encara no s'ha registrat cap trimestre de creixement negatiu, tot i que la trajectòria descendent iniciada a finals de 2007 continua el seu pendent de desacceleració. Segons les estimacions del Centre de Recerca Econòmica (UIB - "Sa Nostra"), les Illes Balears han crescut en termes reals un 0,6% durant el 4t trimestre de 2008 i el creixement anual ha estat de l'1,4%, molt per davall del 2,7% de 2007, un comportament, per altra banda, millor que l'1,1% de creixement espanyol de 2008.

A continuació reproduïm un quadre que hem extret de l'últim informe quadrimestral d'actualitat econòmica de les Balears "Conjuntura"⁵ que elabora el CRE (UIB - "Sa Nostra") perquè mostra de forma inequívoca quin ha estat el comportament de les principals macromagnituds de les economies de referència a nivell mundial i de l'economia balear al llarg dels últims sis trimestres.

---

⁵ Conjuntura núm. 24 · Febrer 2009, Centre de Recerca Econòmica (UIB - "Sa Nostra"), març de 2009.

Principals macromagnituds									
				2007		2008			
		2007	2008	III	IV	I	II	III	IV
PIB	Estats Units	2,0	1,3	2,8	2,3	2,5	2,1	0,7	-0,2
	Japó	2,4	-0,7	2,1	2,0	1,5	0,7	-0,2	-4,6
	UME	2,6	0,7	2,6	2,1	2,1	1,5	0,7	-1,2
	Alemanya	2,6	1,3	2,4	1,7	2,8	2,0	0,8	-1,6
	Regne Unit	3,0	0,7	3,3	3,0	2,6	1,7	0,3	-1,8
	Espanya	3,7	1,1	3,6	3,2	2,7	1,8	0,9	-0,7
	Balears	2,7	1,4	2,8	2,6	2,2	1,7	1,3	0,6
Inflació	Estats Units	2,8	3,8	2,4	4,0	4,1	4,4	5,3	1,6
	Japó	0,1	1,4	-0,1	0,5	1,0	1,4	2,2	1,0
	UME	2,1	3,3	1,9	2,9	3,4	3,6	3,8	2,3
	Alemanya	2,3	2,7	2,2	3,1	3,0	3,0	3,3	1,7
	Regne Unit	2,3	3,7	1,8	2,1	2,3	3,3	4,8	4,1
	Espanya	2,8	4,1	2,4	4,0	4,5	4,7	5,0	2,5
	Balears	2,7	3,8	2,3	3,6	4,1	4,4	4,6	2,4
Taxa d'atur	Estats Units	4,6	5,8	4,7	4,8	4,9	5,4	6,1	6,9
	Japó	3,9	4,0	3,8	3,9	3,8	4,0	4,0	4,1
	UME	7,5	7,5	7,5	7,3	7,3	7,4	7,5	7,9
	Alemanya	8,4	7,3	8,3	8,0	7,6	7,4	7,2	7,1
	Regne Unit	5,3	n.d.	5,2	5,1	5,1	5,4	5,8	n.d.
	Espanya	8,3	11,3	8,3	8,6	9,3	10,6	11,8	13,7
	Balears	7,0	10,2	4,5	9,0	10,7	8,4	9,4	12,3
Ocupació	Estats Units	1,1	-0,3	1,0	0,9	0,5	0,2	-0,3	-1,4
	Japó	0,1	-0,4	0,0	0,2	0,1	-0,4	-0,6	-0,7
	UME	2,0	n.d.	2,2	2,0	1,9	1,2	1,0	n.d.
	Alemanya	2,2	n.d.	2,5	2,1	2,3	1,1	1,9	n.d.
	Regne Unit	0,6	n.d.	0,6	1,2	1,7	1,4	0,6	n.d.
	Espanya	3,1	-0,5	3,1	2,4	1,7	0,3	-0,8	-3,0
	Balears	2,4	0,4	1,5	0,7	2,1	0,1	-0,5	-0,1

* Variacions anuals en percentatges; excepte taxa d'atur en termes absoluts

Font: Eurostat, INE, BLS, ILO, Ministry of Internal Affairs and Communications of Japan i elaboració pròpia

Així, si bé la comparació d'aquestes macromagnituds amb els resultats obtinguts per l'economia balear ens permet concloure que, malgrat el clar deteriorament de la situació econòmica, l'economia balear mostra un comportament millor que l'obtingut per les altres economies, el debilitament que la demanda turística ha sofert durant el 2008 afecta de forma directa les previsions del sector turístic per a 2009, el motor de la nostra economia i aquest fet, unit al debilitament de la demanda interna, en constitueixen signes clars de debilitament.

En aquest sentit, les xifres provisionals que publicà l'INE el 4 de març de 2009 sobre la Conjuntura Turística Hotelera (EOH/IPH/IIH) extretes de l'Enquesta d'ocupació en establiments turístics de gener de 2009 són prou contundents: les pernoctacions en establiments hotelers al conjunt espanyol disminuïren un 12% el gener de 2009 respecte del mateix mes de 2008, alhora que els preus hotelers disminuïren un 2,6% en taxa interanual. A aquestes dades s'hi ha d'afegir el mal comportament de les

macromagnituds dels principals països d'origen dels turistes que arriben a les Balears, Alemanya i Gran Bretanya.

Si descomposam el PIB no agrari de les Illes Balears des del costat de l'oferta, comprovam que la construcció és l'únic sector que –segons les estimacions del CRE– durant el quart trimestre de 2008 obté un signe negatiu (-0,5%) i situa el creixement anual del sector en un esquifit 0,7% enfront del 2,8% de 2007. Els altres sectors, indústria i serveis, sens dubte s'han contagiats de l'enfonsament de la construcció. El cas de la indústria és clar: la caiguda de la demanda de materials de construcció i de les matèries relacionades ha afectat directament la producció industrial que ha tancat el quart trimestre amb una taxa de creixement del 0,3%, tot i que la desacceleració no ha estat tan profunda com en els altres sectors i ha salvat l'any amb una taxa de creixement del 0,8% vs l'1,5% de 2007. En el cas dels serveis, motor de l'economia balear, la senda descendent iniciada a finals de 2007 s'ha agreujat durant el quart trimestre de 2008 (0,8% vs l'1,5% del trimestre anterior) i ha tancat l'any, sempre segons estimacions del CRE, amb un creixement anual de l'1,6%, que representa la major aportació al creixement global del PIB no agrari (és el sector que més ha crescut durant el 2008), però queda molt per davall del 2,8% d'increment amb què el sector dels serveis tancà el 2007.

Pel costat de la demanda, el consum i la inversió també s'han vist fortament afectats pels mals resultats del quart trimestre, essent la inversió la més malmenada amb una taxa de creixement en el quart trimestre de 2008 de -0,6%, el pitjor resultat dels darrers sis anys, i tancant l'any amb un ajustadíssim 0,6% enfront del 2,6% de 2007. Pel que fa al consum, la despesa de les llars s'ha contret a un ritme superior al que havia estat la tendència al llarg de l'any, situant la taxa de creixement del 4t trimestre al 0,8% i la taxa anual a l'1,6% (molt lluny del 2,7% de 2007). I és que el clima d'incertesa que provoca el panorama econòmic, i de forma més directa les altíssimes taxes d'atur, unit a l'elevat endeutament de les famílies i les dificultats per obtenir préstecs, no ajuden precisament a reactivar el consum. El descens del nombre d'empreses afiliades a la Seguretat Social, la caiguda de les matriculacions de cotxes, el descens del consum de benzina, la disminució del trànsit marítim de mercaderies, entre d'altres indicadors, en són una demostració evident.

La situació econòmica que acabam de descriure està impactant de diferent forma sobre el territori donat que hi ha diferències substancials en l'estructura productiva entre els municipis, la qual cosa significa que els municipis de Mallorca no formen un tot homogeni des del punt de vista productiu, sinó més aviat tot el contrari. Aquestes diferències en l'estructura productiva dels municipis no són un tret característic de l'actual conjuntura econòmica, sinó que el que ha canviat en el decurs de les últimes dècades són els factors que expliquen amb major grau aquestes diferències: si fins a l'inici del nou mil·lenni podíem dibuixar un mapa de Mallorca amb unes zones demarcades d'acord amb el diferent teixit productiu existent en el territori –així, teníem el litoral i l'interior; l'una amb una estructura

fonamentalment basada en el sector turístic i l'altra amb la major presència del sector agrari i en algunes zones industrial-, les diferències que hi trobam actualment s'expliquen sobretot per la intensitat de l'especialització productiva que ha tengut lloc durant l'etapa expansiva de l'economia que acabam d'acomiar –durant la qual es varen accentuar aquestes diferències- i també per la influència de la variable demogràfica (sobretot l'augment de la població empadronada als municipis per la pressió dels fluxos migratoris) i també per la pressió urbanística que han sofert alguns municipis motivada per la febre constructora que ha assolat algunes zones de Mallorca durant aquests darrers anys.

Tal com apunta l'informe "Conjuntura" del CRE (UIB - "Sa Nostra"), la intensa transformació demogràfica i social que ha tengut lloc al llarg de la darrera dècada ha eixamplat les diferències existents en el teixit productiu. Com bé s'explica a l'informe, "[...] la força centrífuga de Ciutat ha atorgat més pes als municipis veïns –Calvià i Marratxí- i, paral·lelament, l'ampliació de la xarxa viària i l'expansió de la construcció han incentivat un guany continu de població al corredor Palma-Alcúdia i a la comarca des Migjorn, amb la qual cosa s'ha escurçat la tradicional i marcada distància entre les zones costaneres –més dinàmiques en termes laborals i econòmics- i les d'interior"⁶.

L'anàlisi del mercat laboral per municipi, i concretament de la taxa d'atur registrat i de la seva evolució interanual, adquireix una importància capital per mostrar el diferent impacte que l'actual situació econòmica té en el territori i, sobretot, per conèixer quins són els municipis més afectats per l'important increment de l'atur enregistrat i per la destrucció d'ocupació del darrer trimestre de 2008.

Així i tot, els indicadors de febrer de 2009 ens donen un cert respir: segons les dades de la Nota de conjuntura laboral que publicà l'Observatori del Treball de les Illes Balears⁷, les Illes Balears són l'única comunitat autònoma espanyola a on la xifra d'aturats s'ha reduït respecte al mes de gener. Concretament, el nombre d'aturats a les Illes Balears ha estat de 74.367 persones: en termes absoluts, la variació respecte al febrer ha estat de -80 persones i en termes relatius de -0,1%. Això no obstant, en termes interanuals s'ha produït un increment de 26.032 aturats (53,9%). Totes les illes excepte Mallorca (+0,7%) han tengut una variació intermensual negativa: Menorca, -1,0%; Eivissa, -4,2%; Formentera, -5,1%.

Per analitzar la incidència de l'atur entre els municipis de Mallorca ens hem basat en la taxa d'atur registrada el mes de novembre de 2008, a partir de la qual hem delimitat dues zones sobre el mapa de Mallorca: així, per una part tenim la zona menys afectada per l'atur formada per la zona de Tramuntana –amb valors per municipi que oscil·len entre el 3,1% d'Escorca o el 7,2% de Deià i el 18,9% d'Estellencs i el 14,4% d'Esporles- i

⁶ Ibídem, p. 44.

⁷ Nota de conjuntura laboral a les Illes Balears – Febrer 2009, Observatori del Treball de les Illes Balears. Conselleria de Treball i Formació del Govern de les Illes Balears, març de 2009.

Palma i rodalies (Palma, 11,8%; Marratxí, 8,3%; Andratx, 11,7%); i per altra part la zona més malmesa per l'atur, l'impacte del qual s'ha intensificat a la major part dels municipis de la Mancomunitat del Nord –on hi trobam el municipi amb la taxa d'atur més elevat de Mallorca, Alcúdia amb el 30,8%, un valor dues vegades superior a la mitjana de l'illa, i Santa Margalida amb el 26%– i els municipis del Llevant (Son Servera, 22,8% i Capdepera, 22,6%) i Sud de Mallorca (Ses Salines, 23,7% i Felanitx, 23%). Entremig d'aquestes dues zones hi trobam municipis de la Mancomunitat del Pla (els valors més alts els trobam a Lloret de Vistalegre amb el 22,9% i Costitx amb el 19,8%, i els més baixos a Ariany, 2,5% -el més baix de tot Mallorca- i Montuïri, 9,5%) i els de la Mancomunitat del Raiguer (els valors més alts els trobam a Lloseta, 21,3%, i Inca, 21,1%, i els més baixos a Santa Maria del Camí amb el 12,6% i Consell amb el 13,7%).

Taula 3. Taxa d'atur enregistrat per municipis de Mallorca, novembre 2008

	Població aturada (nov. 2008)	Població afiliada (nov. 2008)	Població activa (afil.+atur.) nov. 2008	Taxa d'atur (pob.atur./pob.act.) nov. 2008
ALARÓ	240	972	1.212	19,8%
ALCÚDIA	1.758	3.959	5.717	30,8%
ALGAIDA	203	992	1.195	17,0%
ANDRATX	622	4.675	5.297	11,7%
ARIANY	6	233	239	2,5%
ARTÀ	410	1.925	2.335	17,6%
BANYALBUFAR	19	115	134	14,2%
BINISSALEM	344	2.143	2.487	13,8%
BÚGER	45	186	231	19,5%
BUNYOLA	236	1.460	1.696	13,9%
CALVIA	3.076	13.542	16.618	18,5%
CAMPANET	113	519	632	17,9%
CAMPOS	467	2.548	3.015	15,5%
CAPDEPERA	926	3.166	4.092	22,6%
CONSELL	173	1.088	1.261	13,7%
COSTITX	48	195	243	19,8%
DEIÀ	23	295	318	7,2%
ESCORCA	4	125	129	3,1%
ESPORLES	188	1.115	1.303	14,4%
ESTELLENCS	17	73	90	18,9%
FELANITX	1.338	4.482	5.820	23,0%
FORNALUTX	15	137	152	9,9%
INCA	2.487	9.288	11.775	21,1%
LLORET DE VISTALEGRE	68	229	297	22,9%
LLOSETA	403	1.487	1.890	21,3%
LLUBI	106	437	543	19,5%
LLUCMAJOR	2.114	9.693	11.807	17,9%
MANACOR	2.925	14.091	17.016	17,2%
MANCOR DE LA VALL	44	204	248	17,7%
MARIA DE LA SALUT	87	530	617	14,1%
MARRATXÍ	1.503	16.595	18.098	8,3%
MONTUÏRI	91	867	958	9,5%
MURO	422	3.024	3.446	12,2%
PALMA	26.758	200.214	226.972	11,8%
PETRA	144	871	1.015	14,2%
POBLA, SA	848	3.351	4.199	20,2%
POLLENÇA	1.004	4.400	5.404	18,6%
PORRERES	224	1.556	1.780	12,6%
PUIGPUNYENT	52	358	410	12,7%
SALINES, SES	326	1.047	1.373	23,7%
SANT JOAN	66	419	485	13,6%
SANT LLORENÇ DES CARDASSAR	305	1.338	1.643	18,6%
SANTA EUGÈNIA	63	362	425	14,8%
SANTA MARGALIDA	891	2.540	3.431	26,0%
SANTA MARIA DEL CAMÍ	264	1.823	2.087	12,6%
SANTANYÍ	828	3.823	4.651	17,8%
SELVA	162	698	860	18,8%
SENCELLES	113	461	574	19,7%
SINEU	126	901	1.027	12,3%
SÓLLER	507	3.496	4.003	12,7%
SON SERVERA	1.116	3.771	4.887	22,8%
VALLDEMOSSA	68	488	556	12,2%
VILAFRANCA DE BONANY	144	642	786	18,3%
Total Mallorca	54.530	332.948	387.478	14,1%
Total Balears	70.144	402.063	472.207	14,9%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del SOIB (nombre de persones aturades registrades en les oficines del SOIB) i de la Tresoreria General de la Seguretat Social (xifra mitjana d'afiliació a la Seguretat Social).

Nota: Taxa d'atur registrada= pob. aturada / pob. activa (afiliats + aturats).

Taula 4. Taxa d'atur enregistrat per mancomunitats de Mallorca, novembre 2008

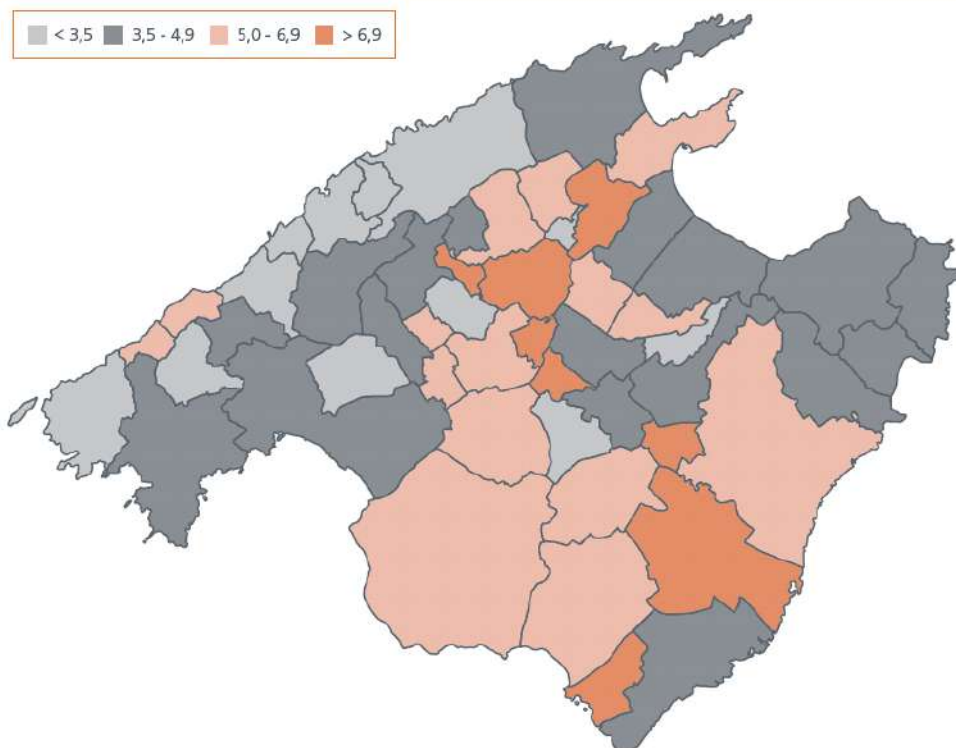
	Pob. aturada (nov. 2008)	Pob. afiliada (nov. 2008)	Pob. activa (afil.+atur.) nov. 2008	Taxa d'atur (pob.atur /pob.act.) nov. 2008
Sense mancomunitat	37.857	250.627	288.484	13,1%
Mancomunitat del Pla	1.489	8.695	10.184	14,6%
Mancomunitat del Raiguer	5.778	35.003	40.781	14,2%
Mancomunitat Sud	2.959	11.900	14.859	19,9%
Mancomunitat de Tramuntana	1.114	7.525	8.639	12,9%
Mancomunitat Nord	5.333	19.199	24.532	21,7%
Total Mallorca	54.530	332.948	387.478	14,1%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del SOIB (nombre de persones aturades registrades en les oficines del SOIB) i de la Tresoreria General de la Seguretat Social (xifra mitjana d'afiliació a la Seguretat Social).

Nota: Taxa d'atur registrada= pob. aturada / pob. activa (afiliats + aturats).

Reproduïm a continuació un mapa que publicà el CRE en el seu Informe de conjuntura núm. 24 en què distribueix sobre el territori els municipis segons la taxa de variació interanual de l'atur (novembre 2008-novembre 2007). Els municipis on més ha augmentat aquesta taxa en aquest darrer any són Lloret de Vistalegre, Costitx, Inca, Lloseta –tots ells ubicats a la Mancomunitat del Pla–, Sa Pobla, Vilafranca de Bonany, Felanitx i Ses Salines. Els municipis on menys ha augmentat són Puigpunyent, Valldemossa, Deià, Sóller, Fornalutx, Escorca –ubicats tots ells a la Mancomunitat de Tramuntana–, Andratx, Marratxí, Binissalem, Búger, Ariany i Montuïri. A grans trets, podem assenyalar l'existència d'una certa homogeneïtat entre els municipis que han patit un major increment interanual de la taxa d'atur i els que han obtingut major taxa d'atur enregistrada el novembre de 2008; i inversament: el grup de municipis amb menor increment interanual de la taxa d'atur coincideix amb els que han obtingut les taxes més baixes d'atur el novembre de 2008.

Evolució interanual de les taxes d'atur als municipis de Mallorca, novembre de 2008

* Dades en diferències interanuals de punts percentuals
Font: SOIB i elaboració pròpia

4. ANÀLISI DELS PRINCIPALS INDICADORS DEL BENESTAR A LES ILLES BALEARS

Les principals fonts d'informació per a l'estudi de fenòmens com la pobresa o l'exclusió social i per a l'anàlisi en profunditat de la situació socioeconòmica de les llars a Espanya són principalment l'Enquesta de Condicions de Vida (ECV) i, en segon lloc, l'Enquesta de Pressuposts Familiars (EPF) que permet analitzar l'origen i la quantia de les rendes de les llars i com s'empren en diverses despeses de consum. L'ECV segueix les recomanacions de l'Eurostat, i concretament el Reglament (CE) núm. 1177/2003 del Parlament Europeu i del Consell de 16 de juny de 2003 relatiu a les estadístiques comunitàries sobre la renda i les condicions de vida, i calcula els indicadors de pobresa per a tots els països de la Unió Europea amb les dades de l'EU-SILC, "Statistics on Income and Living Conditions" (Estadística Comunitària d'Ingressos i Condicions de Vida). L'ECV és una operació estadística harmonitzada per a tots els països de la Unió Europea que a Espanya va començar a realitzar-se el 2004 i consisteix

en una enquesta anual adreçada a les llars, que a més proporciona informació longitudinal perquè les persones entrevistades col·laboren uns anys seguits (enquesta panell).

L'Oficina Estadística de la Comunitat Europea, Eurostat, proporciona a través de l'EU-SILC dades sobre la renda i les condicions de vida de tots els països que formen part de la UE, però no ofereix la informació desagregada a nivell regional. El mateix succeeix amb el panell d'indicadors que recull el Pla Nacional d'Acció per a la Inclusió Social 2008-2010 del Govern espanyol, el qual ofereix dades extretes de diferents fonts estadístiques, principalment de l'ECV, on hi trobam dades sobre la renda, el nivell i la composició de la pobresa i l'exclusió social a Espanya en el període 2005-07.

Per a una anàlisi del benestar socioeconòmic o, dit en termes antinòmics, de la desigualtat socioeconòmica, és fonamental conèixer la distribució de la renda en un determinat territori i en un període de temps determinat. Un dels indicadors més eficaços per mesurar la igualtat/desigualtat en la distribució de la renda és el coeficient de Gini; aquest índex relaciona les parts acumulatives de la població distribuïda segons la renda i les parts acumulatives del total de la renda, i el seu valor oscil·la entre el 0 i l'1 (el 0 indica que existeix una igualtat perfecta entre els individus d'un determinat territori i l'1, una perfecta desigualtat, és a dir, tota la renda és en mans d'un individu).

No existeixen, no obstant aquesta harmonització de les dades entre els països de la Unió Europea, unes dades oficials elaborades que analitzin la distribució de la renda a nivell regional, per la qual cosa ens remetem a les xifres que el professor d'Economia Aplicada de la UIB, Amedeo Spadaro, presentà en ocasió d'una ponència⁸, les quals han estat elaborades a partir del panell de declarants de l'IRPF 1982-1998 i de la mostra de declarants de l'IRPF 2002-2004 que proporciona l'Institut d'Estudis Fiscals i l'Agència Estatal d'Administració Tributària. Tal com adverteix Spadaro, les persones que estan exemptes de declarar (persones amb rendes baixes) no estan representades en aquesta mostra, per la qual cosa els resultats reflecteixen una situació millor a la realment existent.

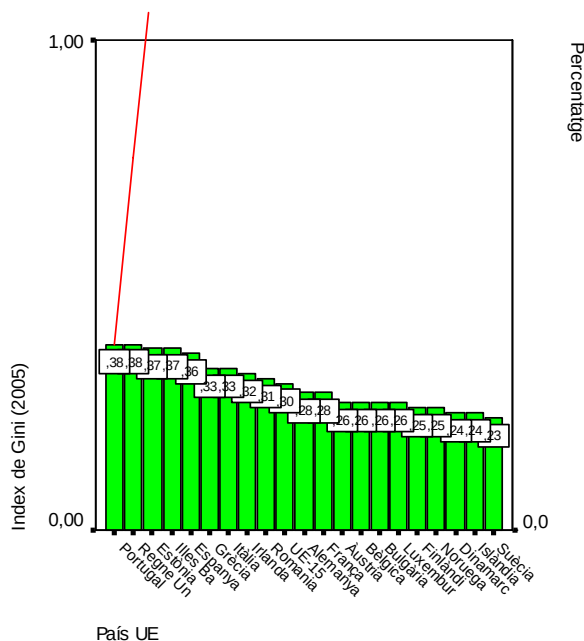
Les dades que aquest autor ha elaborat evidencien que la desigualtat de la renda disponible de les famílies de Balears és molt més accentuada que la mitjana europea, tot i que els valors que s'obtenen per a les Illes Balears són similars als del conjunt espanyol: mesurat en termes de renda disponible, els valors han oscil·lat entre el 0,31 de 1982 i el 0,37 de 2004, i en termes de renda bruta entre el 0,33 de 1982 i el 0,42 de 2004. El més preocupant és la tendència alcista que ens mostren les dades en el període estudiat: entre 1991 i 1994 hi hagué una reducció de la desigualtat, després de 1994 la corba torna a ser clarament alcista, i en el darrer

---

⁸ Eixos bàsics de l'Estat del Benestar i la seva aplicació a les Illes Balears, ponència presentada per Amedeo Spadaro el 4 d'abril de 2009 en el marc de les jornades Els reptes de les polítiques de benestar en una societat en canvi, que tingueren lloc a Palma.

període sembla que es redueix, tot i els valors alarmantment elevats en què se situa l'índex en el cas de Balears.

Gràfica 3. Comparació entre l'índex de Gini per a Balears i la resta de països europeus, 2005

Font: Dades elaborades per Amedeo Spadaro a partir de les dades publicades per l'Eurostat.
Nota: El coeficient de Gini està calculat sobre la renda disponible per adult equivalent.

Tal com apunta A. Spadaro, hi ha un altre aspecte preocupant de la relació entre creixement econòmic i desigualtat en el cas de Balears (que també pot fer-se extensible al conjunt espanyol): a major PIB per càpita (creixement econòmic) major desigualtat. Per estudiar aquest fenomen, Spadaro analitza la variable renda fiscal per nivells de renda a partir de la mostra de declarants de l'IRPF de 2002 a 2004 i estratifica la mostra en 10 trams de renda que es correspon amb un decil. Les conclusions que extreu de l'anàlisi de la renda retinguda de 2003 a Balears –que són extensibles al conjunt espanyol– demostren els nivells de desigualtat en la distribució de la renda de la nostra comunitat autònoma: prop del 70% de la població, que es correspon a l'estrat més pobre o classe mitjana-baixa, acumula una proporció de renda del 42% (el 10% de la població més pobre, el 1r decil, retén només el 2% del total de la renda), mentre que el 10% de la població més rica (l'últim decil o 10è) n'acumula el 32%, i el 20% de població amb renda mitjana-alta n'acumula el 26%. És a dir, el 30% de la població més rica (el decil 8è, 9è i 10è) acumula el 58% de la renda total.

A més del coeficient de Gini, un altre dels indicadors més emprats i tècnicament acceptats en l'àmbit de la UE per al mesurament de la pobresa en un determinat territori és la taxa de pobresa relativa: per a calcular-la es

té en compte el llindar de pobresa, el límit o frontera per davall de la qual es considera que una família és pobre. Aquest se situa en el 60% de la mitjana de la renda disponible equivalent. La taxa de pobresa és el percentatge de persones que viuen per davall del llindar de pobresa.

Les dades que ha publicat l'Eurostat el 20 de maig de 2009 corresponents al percentatge de llars per davall del llindar de la pobresa 1996-2007, mostren unes diferències notables entre els països europeus: el grup de països amb la taxa més elevada l'encapçala el 2007 Letònia (21%), seguida molt de prop per Espanya, Itàlia i Grècia tots aquests amb el 20%; a l'altre extrem, hi trobam Holanda i la República Txeca (ambdues amb el 10%) i Suècia i Eslovàquia (ambdues amb l'11%). Alhora, la mitjana dels EU-27 de 2007 se situa en el 16%. La diferència en punts percentuals de la taxa espanyola respecte de la mitjana de la UE-27 és de 4 punts percentuals i de 3 punts percentuals per sobre de la UE-15 (17%).

Si analitzam l'evolució d'aquesta taxa al llarg del 2000-2007, veiem com la situació ha empitjorat al llarg d'aquests darrers anys per a Espanya: així, hem passat del 18% del 2000 al 20% del 2007, mentre que la mitjana per a la UE-15 ha evolucionat del 15% al 17%.

**Taula 5. Taxa de pobresa relativa (després de les transferències socials)
als països de la Unió Europea i de l'OCDE, sèrie 1996-2007. (Valors percentuals)**

geo\time	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
EU (27 countries)	:	:	:	:	:	16	(s) 16	(s) 16	(ps)
EU (25 countries)	16	(s) 16	(s) :	(i) 15	(s) 16	(s) 16	(b) 16	16	(p)
EU (15 countries)	15	(s) 15	(s) :	(i) 15	(s) 17	(s) 16	(b) 16	17	(p)
Euro area	:	:	:	:	:	15	(b) 16	16	(p)
Euro area (15 countries)	:	:	:	:	:	15	(b) 16	16	(p)
Euro area (13 countries)	:	:	:	:	:	15	(b) 16	16	(p)
Euro area (12 countries)	15	(s) 15	(s) :	(i) 15	(s) 17	(s) 15	(b) 16	16	(p)
Belgium	13	13	:	(i) 15	(b) 14	15	15	15	
Bulgaria	14	(i) 16	(i) 14	(i) 14	(i) 15	14	14	14	(p)
Czech Republic	:	8	(i) :	:	:	10	(b) 10	10	
Denmark	:	10	(i) :	(i) 12	(b) 11	12	12	12	
Germany	10	11	:	:	:	12	(b) 13	15	(p)
Estonia	18	(i) 18	(i) 18	(i) 18	(i) 20	(b) 18	18	19	
Ireland	20	21	:	(i) 20	(b) 21	20	18	18	
Greece	20	20	:	(i) 21	(b) 20	20	21	20	
Spain	18	19	19	(bi) 19	(i) 20	(b) 20	20	20	
France	16	13	(bi) 12	(i) 12	(i) 13	(b) 13	13	13	
Italy	18	19	:	(i) :	(i) 19	(b) 19	20	20	
Cyprus	:	(i) :	(i) :	(i) 15	(i) :	(i) 16	(b) 16	16	
Latvia	16	(i) :	(i) :	:	:	19	(b) 23	21	
Lithuania	17	(i) 17	(i) :	:	:	21	(b) 20	19	
Luxembourg	12	12	:	(i) 12	13	14	14	14	
Hungary	11	(i) 11	(i) 10	(i) 12	(i) :	(i) 13	(b) 16	12	
Malta	15	(i) :	(i) :	(i) :	(i) :	(i) 14	14	14	
Netherlands	11	(ip) 11	(ip) 11	(ip) 12	(ip) :	(i) 11	(b) 10	10	
Austria	12	12	:	(i) 13	(b) 13	12	13	12	
Poland	16	(i) 16	(i) :	:	:	21	(b) 19	17	
Portugal	21	20	20	(ip) 19	(ip) 20	(b) 19	18	(p) 18	
Romania	17	(i) 17	(i) 18	(i) 17	(i) 18	(i) 18	(i) 19	(i) 19	(p)
Slovenia	11	(i) 11	(i) 10	(i) 10	(i) :	(i) 12	(b) 12	12	
Slovakia	:	:	(i) :	:	:	13	(b) 12	11	
Finland	11	11	(bi) 11	(i) 11	(i) 11	12	13	13	
Sweden	:	(i) 9	(i) 11	(bi) :	(i) 11	(b) 9	12	11	
United Kingdom	19	(bi) 18	(i) 18	(i) 18	(i) :	(i) 19	(b) 19	19	
Croatia	:	(i) :	(i) :	(i) 18	(i) :	(i) :	:	:	
Macedonia (the former Yugoslav Republic of)	:	:	:	:	:	:	:	:	
Turkey	:	:	(i) 25	(i) 26	(i) :	(i) :	:	:	
Iceland	:	:	(i) :	(i) :	(i) 10	(b) 10	(p) 10	(p) 10	
Norway	:	11	(i) 10	(i) 11	(b) 11	11	11	12	
Switzerland	:	:	(i) :	(i) :	(i) :	(i) :	:	:	
United States	:	:	:	:	:	:	:	:	
Japan	:	:	:	:	:	:	:	:	

Font: EUROSTAT, última actualització: 20.05.2009

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsisc030>)

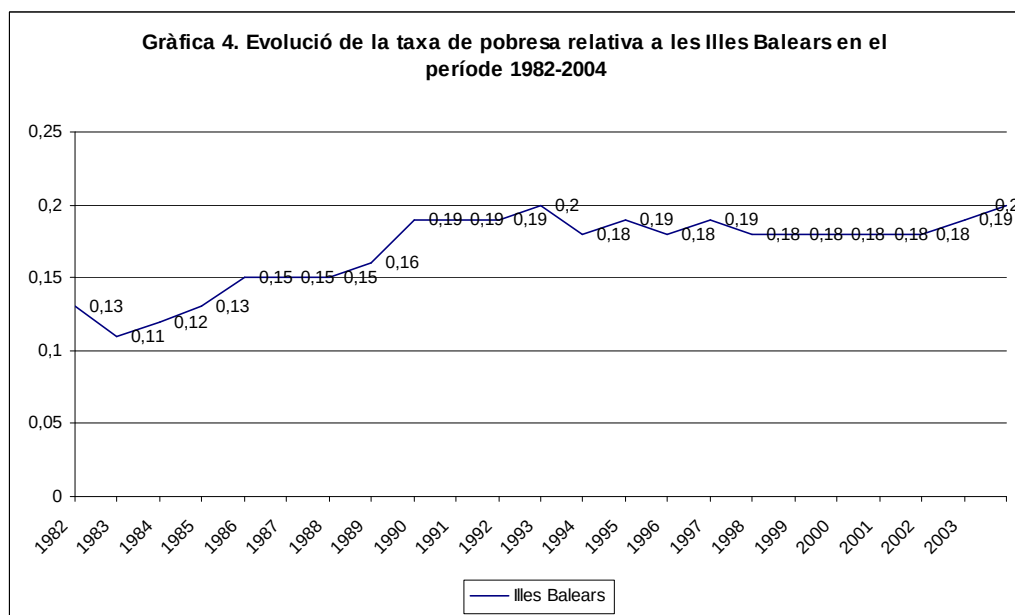
Notes: := Dada no disponible; s= Estimació Eurostat; p= Valor provisional; i= Veure explicació; b= Break in series

Per conèixer la taxa de pobresa relativa de les Illes Balears ens referim novament a les dades que l'economista A. Spadaro⁹ ha elaborat, segons les quals la taxa de pobresa relativa de 2004 de les Illes Balears se situava en el 20% -el mateix valor que obtingueren Espanya, Itàlia i Lituània-, una taxa només superada per Letònia (23%) i Grècia (21%), mentre que la mitjana dels EU-15 es trobava en el 16%. És a dir, Balears té una taxa 4 punts percentuals superior a la de la mitjana europea.

La gràfica de l'evolució de la taxa de pobresa que aquest mateix autor ha elaborat per a les Illes Balears durant el període 1982-2004 evidencia clarament l'empobriment que ha sofert la població balear al llarg d'aquests 12 anys analitzats. Durant la dècada dels 80, la corba marca una tendència clarament ascendent, tot i que partirem de valors molt acceptables si els

⁹ Ibidem

comparam amb els valors actuals: així, passarem de l'11% de 1983 al 16% de 1989. Un increment gradual d'aproximadament un punt percentual per any (5 punts percentuals en 6 anys). Al llarg del bienni 1989-1990 la corba dibuixa un increment molt abrupte de 3 punts percentuals fins arribar al 19%, i s'estabilitza al llarg de la dècada dels 90 entre el 18 i el 19%, amb el punt àlgid de la dècada situat en el 20% de 1993. Durant el quinquenni 1998 i 2002 la taxa es manté constant en el 18% i a partir de 2002 torna a ascendir fins arribar al 20% de 2004 (exactament el mateix punt màxim que el 1993).

FONT: A. Spadaro et al.

5. COM FA FRONT EL SISTEMA PÚBLIC DE BENESTAR A LA DESIGUALTAT ECONÒMICA? (O COM REPERCUTEIX LA DESIGUALTAT SOCIOECONÒMICA SOBRE LA CONFIGURACIÓ DEL SISTEMA PÚBLIC DE BENESTAR?)

Un cop exposats els trets característics de l'actual conjuntura econòmica i analitzats els principals indicadors contextuais del benestar socioeconòmic de les Illes Balears, la següent passa és preguntar-nos com respon actualment el sistema públic de benestar social als reptes que la desigualtat socioeconòmica palesa a la nostra societat ens planteja. I aquesta pregunta pot ser contestada des de dos enfocaments epistemològics: l'un és l'analític/empíric, en la mesura en què descriu i explica fenòmens socials empíricament contrastables per via directa o indirecta (mitjançant hipòtesis que es poden deduir de l'observació dels fenòmens); i l'altre és el dialèctic/crític, el qual transcendeix l'experiència, la qual cosa significa que

no es refereix únicament a allò que existeix, sinó que també i alhora a allò que no existeix i hauria d'existir (aquest aspecte introdueix un concepte important: el de l'enjudiciament crític dels fenòmens socials).

Malauradament, la recerca científica en l'àmbit social, i més específicament aplicat a l'anàlisi de les situacions de pobresa i marginació social, és un camp poc explorat des del punt de vista experimental per la poca robustesa de les tècniques estadístiques aplicades, i això ho entendrem fàcilment per contraposició amb l'aplicació del mètode que empen les ciències naturals: difícilment podem intervenir sobre els sistemes socials. Les observacions/experiències que podem emprar són més "cercades" que "produïdes" (no podem reproduir les condicions socials en un laboratori com fan les ciències naturals); així doncs, la clàusula "ceteris paribus" és substituïda per la clàusula "sic stantibus"¹⁰. Per aquests motius, entre d'altres, les situacions "experimentals" en les ciències socials són examinades segons el criteri de la contextualització o, dit d'una altra forma, s'ha de tenir en compte el sistema de referència on s'insereixen les variables que interessa analitzar per a la recerca social. Això porta a afirmar a experts en metodologia com el professor de la Facultat de Ciències Polítiques de la Universitat de Firenze, A. Bruschi¹¹, que "les ciències socials no són ciències experimentals, són ciències estadístiques (a vegades) i sobretot *lògiques*"; és a dir, la metodologia que empen les ciències socials és necessàriament diferent de l'emprada en les ciències naturals.

Tot i que aquest no és l'espai per a una dissertació sobre les qüestions epistemològiques i metodològiques que hi ha darrera el debat entre la tradició positivista (naturalista) i antipositivista (antinaturalista), aquest incís ens serveix per remarcar la complexitat existent per aplicar tècniques quantitatives en el camp de la recerca social i més específicament per a l'anàlisi de les situacions de pobresa i marginació social, que és el que ens ocupa: difícilment podrem treballar sobre una mostra representativa de la població en situació o en risc d'exclusió social per tal de conèixer quines són les principals necessitats socials d'aquest col·lectiu (ni tan sols els anàlisis microeconòmics disposen de mostres representatives de la població amb menys recursos econòmics).

De fet, com hem vist a l'inici del document, els informes i plans d'acció que elaboren els organismes responsables de dirigir la política d'inclusió social tant a nivell europeu com nacional –recordem l'Informe conjunt sobre protecció social i inclusió social 2008 de la Comissió Europea i el Pla Nacional d'Acció per a la Inclusió Social 2008-2010 del Ministeri d'Educació, Política Social i Esport del Govern espanyol que hem citat a l'inici d'aquest document– mesuren el grau de consecució dels objectius prioritaris de la política d'inclusió social a través d'una selecció d'indicadors que sintetitzen la pluralitat de factors explicatius del fenomen de l'exclusió social.

¹⁰ Bruschi, Alessandro: La competenza metodologica, La Nuova Italia Scientifica, Roma, 1997, p. 250.

¹¹ Ibídem, p. 250.

Amb el panell d'indicadors seleccionats podem fer una anàlisi diacrònica de l'evolució de cadascun d'aquests –les dificultats metodològiques a l'hora d'estandarditzar operacions estadístiques per a tots els països de la UE fan que les dades es presentin sempre amb una distància d'1 o 2 anys respecte del moment actual– a més de realitzar estudis comparatius entre els països de la UE (com hem dit anteriorment, poques vegades s'ofereixen dades desagregades a nivell regional) i assenyalar tendències, però difícilment podrem basar-nos en la informació que ens proporcionen aquests indicadors per posar en marxa actuacions capaces de prevenir l'aparició de factors de risc entre la població que encara no es troba en situació de pobresa.

Per tant, si no disposam de fonts estadístiques oficials a nivell regional per mesurar l'impacte de la pobresa al nostre entorn més pròxim, com podem fer front a les necessitats socials que aquest fenomen multidimensional i multicausal que anomenam pobresa genera? Com hem dit anteriorment, els instruments d'anàlisi de què disposam actualment només ens permeten contextualitzar l'impacte de la pobresa i definir quins són els factors que poden propiciar-la. En aquest sentit, per a una anàlisi en profunditat dels factors generadors d'exclusió en el context espanyol remetem a la lectura de l'estudi que va realitzar la Fundació "la Caixa" el 2004 "Pobresa i exclusió social: una anàlisi de la realitat espanyola i europea"¹². La investigació analitza els factors generadors d'exclusió a l'Estat espanyol a partir de les dades del Panell de llars de la Unió Europea (PHOGUE) del 2000 mitjançant la tècnica estadística de l'anàlisi factorial aplicat al conjunt de les variables que des del punt de vista teòric són considerades indicadors d'exclusió en els àmbits econòmic, laboral, formatiu, socioeconòmic, residencial, relacional, polític i de ciutadania. Identifica els col·lectius que la pateixen amb major intensitat i avalua les respostes que les instàncies polítiques han donat per fer front a aquesta realitat.

Per conèixer quina és la resposta institucional als reptes de la pobresa – la pregunta que encapçala aquest apartat– hem de partir d'una breu referència a l'estat de la "qüestió" sobre les polítiques de benestar des de dues òptiques que són complementàries:

1. L'anàlisi dels diferents enfocaments acadèmics (*approachments*) entorn dels beneficis de la intervenció pública en sentit generalista: despesa pública i models econòmics.
2. L'anàlisi de la despesa pública en el benestar social o despesa social.

Respecte del primer punt, simplement apuntem l'existència de diferents enfocaments entre els acadèmics experts en la matèria a l'hora de valorar els efectes distributius de la despesa pública, tot i que gairebé tots coincideixen a afirmar que la despesa pública podria ser molt menor del que

¹² Pobreza y exclusión social: un análisis de la realidad española y europea, Joan Subirats (director) et al., Colección Estudios Sociales, núm. 16, Fundación "la Caixa", 2004.

és ara i molt més eficient. Major eficiència significa, emperò, introduir millores en la pròpia gestió de les institucions públiques que són complexes per a l'abast de la reforma que aquesta implica, i significa també analitzar les carteres de serveis per tal d'identificar-ne les activitats centrals i transferir aquelles activitats que no ho són cap al sector privat.

Els estudis comparatius macroeconòmics coincideixen a diferenciar quatre models econòmics entre les economies occidentals: l'angloamericà (Austràlia, Canadà, Nova Zelanda, Regne Unit i Estats Units), el mediterrani (Grècia, Itàlia, Portugal i Espanya), el continental (Àustria, Bèlgica, França, Holanda i Alemanya), i el nòrdic (Dinamarca, Finlàndia, Noruega i Suècia). D'acord amb la importància quantitativa de la despesa pública respecte del PIB del país s'obtenen valors diferenciats entre els quatre models econòmics¹³:

- ☑ Els països nòrdics són els que dediquen major esforç a la despesa pública amb una mitjana del 52,7% (tot i que el rang oscil·la entre el 46,4 i el 57,3).
- ☑ Els països que formen part del grup continental se situen en segon lloc amb una ràtio del 49,7% (amb un rang entre el 46,8 i el 53,4). França se situaria a l'extrem superior del grup amb un valor propi del model nòrdic.
- ☑ Els països mediterranis, amb una mitjana de despesa pública/PIB del 46,9 (amb un rang entre el 38,6 i el 52,0). Espanya obté el valor inferior del rang, la qual cosa el situaria en el model angloamericà.
- ☑ Els països que formen part del model angloamericà amb una ràtio del 38,1 (l'interval es mou entre el 34,2 i el 43,9). A l'extrem superior hi trobam el Regne Unit, amb una ràtio de despesa propi del model mediterrani.

Respecte del segon punt, si analitzam el pes de la despesa social respecte del PIB dels països, veiem com aquestes ràtios disminueixen gairebé a la meitat: així, la mitjana de la despesa social dels països del model angloamericà se situa al voltant del 17,4% del PIB, per als països del model continental i mediterrani es situa al voltant del 22%, i el 26,9% per als nòrdics. En aquest sentit, creiem interessant fer una referència a l'anàlisi de la relació entre despesa social i creixement econòmic¹⁴ que ha fet recentment el catedràtic d'economia de la Universitat Pompeu Fabra, G. López Casanovas, en el qual identifica diferents patrons de comportament entre els models d'acord amb els resultats obtinguts per cadascun dels indicadors que relacionam a continuació:

¹³ La qualitat de les polítiques públiques i el creixement econòmic. Millorar la gestió per augmentar l'eficiència econòmica i el benestar social. Guillem López Casanovas. Barcelona, gener 2008.

¹⁴ *Ibidem*, p. 18.

- ☑ **Taxa de pobresa de les persones majors de 65 anys:** els països continentals són els que obtenen la taxa més baixa, seguits pels nòrdics, i amb unes taxes comparativament bastant més altes hi trobam els països mediterranis i angloamericans.
- ☑ **Taxa de pobresa infantil:** els països del model mediterrani són els que tenen pitjors registres pel que fa a la taxa global de pobresa infantil (14,6%) seguit dels països continentals (10,6); en canvi, encapçala la llista amb la taxa més alta de pobresa infantil de llars monoparentals el grup continental (29,6), seguit del mediterrani (25,7), i amb una taxa molt inferior els nòrdics (9,2).
- ☑ **Renda relativa de les persones amb discapacitat:** existeixen grans diferències entre els models, situant-se en la millor posició els països del model continental, seguit dels nòrdics, i amb molta distància la resta.
- ☑ **Coeficient de Gini:** el pitjor lloc se l'endu el clúster dels països mediterranis, seguit dels països del model angloamericà.
- ☑ **Participació de la dona en el mercat de treball:** els països del mediterrani destaquen de la resta de models per la seva baixa taxa.
- ☑ **Ràtio despesa pública/privada en sanitat:** el pes de la despesa sanitària privada no baixa del 18% per al conjunt dels models.
- ☑ **Esforç de la despesa total/PIB en educació:** els països mediterranis queden a la cua, mentre que la resta de països forma un grup prou homogeni. Si tenim en compte la proporció públic/privat de la despesa, destaquen els països nòrdics amb el 90% de la despesa pública sobre el total.
- ☑ **Despesa en educació primària per a nins menors de 3 anys:** els països nòrdics dupliquen pràcticament la mitjana de la resta de països.

En resum, els països nòrdics es diferencien de la resta de models per la seva millor posició en pràcticament tots els indicadors analitzats, mentre que els països del model mediterrani encapçalen el rànquing dels pitjors situats. Si ho analitzam des del punt de vista dels indicadors econòmics, els països que formen part del model angloamericà són els que obtenen les millors posicions quant a creació d'ocupació, amb molta diferència respecte de la resta de models, i també encapçalen les millors posicions pel que fa al creixement de les inversions, i són superats pels nòrdics en inversió en R + D. En conjunt, afirma G. López Casanovas que l'índex de competitivitat dels països angloamericans és superior al dels nòrdics i que ambdós models (l'angloamericà i el nòrdic) es diferencia clarament del model continental i mediterrani.

Per a conèixer quin és el sentit de la relació entre despesa pública i cohesió social, aquest autor analitza amb les tècniques de l'anàlisi estadística com es comporten comparativament dos indicadors de distribució de la renda com són l'índex de Gini i la participació del quintil (el 20%) més pobre entre els països dels models que hem assenyalat

anteriorment. Els resultats d'aquesta anàlisi el porten a la següent conclusió: "Pel que fa a la relació entre despesa pública i cohesió social, s'observa que els països nòrdics són en general més igualitaris (recordem aquí que tenen en termes mitjans una major despesa en educació i menys en protecció social, essent la ràtio entre la despesa corrent sobre la despesa total, elevada). Malgrat tot, els quintils més pobres no capten majors percentatges de la renda respecte dels altres països, per la qual cosa la major igualtat es deu a una major participació de la classe mitjana en el total. Els països mediterranis, en canvi, amb una major participació de les compensacions en la despesa en consum i menor participació de despesa corrent sobre el total tenen valors de desigualtat més elevats"¹⁵.

6. ALGUNES REFLEXIONS ENTORN DE LA RESPOSTA DEL SISTEMA PÚBLIC DE SERVEIS SOCIALS ALS REPTES DE LA POBRESA: EL CAS DELS SERVEIS SOCIALS DE MALLORCA

Si analitzam la resposta institucional als reptes que la crisi econòmica ha plantejat des de l'òptica de les polítiques de benestar social, considerades en sentit ampli –incloent-hi les polítiques d'educació, de salut, d'habitatge, de protecció social i de serveis socials– veiem que aquesta és fragmentària i desordenada des del punt de vista competencial. Des del costat de l'oferta, les diferents administracions han posat en funcionament un ventall ampli de recursos que són gestionats per cadascuna de les unitats administratives competents sense compartir la informació amb les altres, la qual cosa crea duplicitats i ineficiències en la gestió dels recursos necessaris per fer front a la demanda. Des de la banda de la demanda, hi ha en general un desconeixement de les característiques dels grups més vulnerables i, per tant, de les seves necessitats. Com apuntàvem anteriorment, no podem obviar que és una qüestió complexa i difícil perquè no es disposen d'instruments per a l'avaluació dels resultats que ens permetin saber si els programes i serveis que els organismes competents els adrecen són realment els que necessiten.

Aquest mateix diagnòstic és extensible al sistema públic dels serveis socials: des del costat de l'oferta, les diferents instàncies administratives competents en serveis socials –Ministeri, Govern de les Illes Balears, Consell de Mallorca i ajuntaments– han posat en marxa un grapat d'actuacions i recursos per fer front a les necessitats de la població però ho han fet de forma prou descoordinada, tot i els esforços que els professionals dels serveis socials d'atenció primària estan fent per tal de suplir les ineficiències que la falta de coordinació provoca. A més, hi ha un grau d'indefinició considerable del model de relació entre els tres principals actors del sistema públic de serveis socials: Administració - Tercer Sector - Ciutadania, unit al desconeixement per part de l'Administració dels recursos i les actuacions que fan entitats privades que proveeixen serveis en el

---

¹⁵ Ibídem, p. 118.

sector social amb els mecanismes del mercat (és a dir, fora de la concertació amb l'Administració o d'altres fórmules de *parternariat* públic-privat) i, el que és més important, del nivell de cobertura d'aquests serveis.

Des de la banda de la demanda, el desconeixement de les necessitats de la població és un dels factors crítics dels serveis socials i aquest deriva en gran part de les dificultats inherents a la implantació, seguiment i avaluació del sistema d'informació dels serveis socials d'atenció primària (també conegut per les sigles SIAP), però també n'és responsable la manca d'un catàleg dels serveis socials públics que doni a conèixer a la ciutadania i també als professionals del sector quina és l'oferta dels serveis socials i que aquesta informació estigui periòdicament actualitzada.

Quant a punt, és important deixar constància que la Llei de serveis socials de les Illes Balears que ha estat aprovada pel Parlament de les Illes Balears el 2 de juny de 2009 (en els moments en què escrivim aquest article encara no ha entrat en vigor perquè no ha estat publicada en el BOIB) preveu l'aprovació en un màxim de 18 mesos d'una cartera de serveis que ha d'incloure les prestacions tècniques i econòmiques a què tenen dret els ciutadans. Segons es desprèn de la presentació de la Llei, aquesta reconeix drets subjectius i pretén avançar cap a la consecució del que es denomina quart pilar del benestar social; és a dir, cap a la universalització del sistema de serveis socials, igual com l'educació, la salut i el sistema de pensions.

No ens estendrem ara a analitzar l'abast de conceptes com "dret subjectiu" i "universalització del sistema", però cal apuntar que aquesta decisió obri importants interrogants entorn del finançament futur dels serveis socials públics, i donaria peu a obrir un debat més profund sobre la capacitat d'un sistema universalista de garantir l'equitat en la provisió pública dels serveis si aquesta és independent del nivell de renda dels ciutadans.

Això ens porta a subratllar la importància d'introduir la cultura de la inversió en l'àmbit de la política social: no només es poden gestionar els serveis públics tenint en compte la despesa sinó que també s'ha de considerar l'anvers dels pressupostos, és a dir, els ingressos. La visió és *invertir socialment* avui en polítiques actives adreçades als grups més vulnerables des d'una òptica dinàmica i longitudinal que consideri les cohorts generacionals perquè el dia de demà no resulti per a tots encara més costós sufragar els efectes d'una política poc preventiva. Pensem en el benefici social que implica una política que inverteix avui amb els infants i amb les famílies que els sustenten perquè aquests infants accedeixin a una educació de qualitat que els doni una qualificació professional amb la qual obtenir un lloc en el mercat de treball, i així puguin ajudar a mantenir en el futur les prestacions socials adreçades als més grans. Prevenir els riscos socials és la millor inversió, i a més, és el camí fiscalment més viable.

És evident que s'haurà de fer un esforç per racionalitzar l'oferta dels serveis socials i per detectar i fer aflorar la demanda latent (és a dir, aquella que existeix tot i que no es manifesta) d'un sector de població tan invisible

per als dirigents i gestors públics com és el col·lectiu format per les persones en situació o en risc d'exclusió social. Aquestes persones es troben de forma intrincada en una posició encara més desavantatjosa respecte de la resta dels grups socials a causa de les dificultats que tenen per obtenir accés a la informació (especialment aquella disponible a través d'Internet), la qual cosa els impossibilita conèixer els serveis que l'Administració els adreça i, per tant, demandar-los.

Palma, juny de 2009

Els programes d'inserció social i prelaboral: una mirada cap al futur dels més necessitats

Maria Antònia Cantallops Adrover

Pedagoga. Secció de Prestacions de l'IMAS:
seguiment dels programes d'inserció
Consell de Mallorca
Maig de 2009

La renda mínima d'inserció (RMI) és un instrument propi dels serveis socials per aconseguir la inserció i la integració de les persones que es troben en situació de vulnerabilitat i/o immersides en processos d'exclusió social, aspectes que suposen l'absència de feina, aïllament social i dificultats per accedir al mercat de treball normalitzat. Per una banda, es tracta d'una prestació econòmica la finalitat de la qual és assegurar uns ingressos bàsics a les persones i a les unitats familiars que es troben en situació de vulnerabilitat i/o immersides en processos d'exclusió social per cobrir les seves necessitats fonamentals. I, per l'altra, s'ha d'entendre com una prestació tècnica que comprèn una sèrie d'iniciatives i d'accions formatives amb l'objectiu d'assegurar oportunitats d'inclusió sociolaboral preferentment per a les persones perceptores i beneficiàries de la renda mínima.

El Decret 117/2001 de la Conselleria de Benestar Social, de 28 de setembre, i publicat en el BOIB núm. 120 (6/10/2001), té com a objectiu la

regulació de la renda mínima d'inserció de les Illes Balears com una prestació econòmica dirigida a la cobertura de les despeses bàsiques per a la supervivència. A més, es defineixen els plans d'inserció i reinserció social i laboral, mecanisme en el qual s'integren els programes i activitats, l'objectiu dels qual és la inserció social i/o laboral de les persones destinatàries de la prestació econòmica.

Dins les prestacions tècniques s'han de diferenciar dos serveis. Un d'ells és ENTER. És tracta d'un servei d'acompanyament per a l'ocupació i de suport dins l'empresa a través de la metodologia de treball amb suport, i d'intermediació amb les empreses. Les persones beneficiàries són treballadors i treballadores desocupades en situació d'exclusió social i que es troben en la fase de recerca d'una feina. ENTER s'encarrega d'oferir als seus usuaris suport per facilitar l'accés al mercat de treball i aconseguir-ne el seu manteniment. Aquest servei ha estat possible gràcies al cofinançament del Govern de les Illes Balears, a través de la Conselleria de Treball i Formació, i de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS) del departament de Benestar Social del Consell de Mallorca.

L'altre servei que s'ofereix són els programes d'inserció social i prelaboral. Aquests s'han d'entendre com l'oportunitat que des de les institucions i entitats col·laboradores es dona a les persones que presenten més necessitats d'integració social i laboral. L'article que teniu a les vostres mans se centra en aquest punt i vol oferir a tots els interessats en aquesta problemàtica la màxima informació possible per, en la mesura de les nostres possibilitats, arribar als més necessitats.

Aquestes accions formatives comprenen les tres àrees sociosanitàries¹ de l'illa de Mallorca (Palma, Inca i Manacor) per tal d'arribar al màxim nombre d'usuaris destinataris dels programes de RMI. Actualment, es compta amb 11 programes (un dels quals està pendent de confirmar). D'aquests, la meitat es desenvolupen en l'àrea sociosanitària de Palma i la resta entre les àrees de Manacor (2) i Inca (3)². La durada de les formacions pot variar entre els tres mesos (programes de curta durada) i un any (formació de llarga durada).

Les matèries dels programes que s'ofereixen són variades, però sempre encaminades al mateix objectiu: donar una formació bàsica perquè els col·lectius més desfavorits de la nostra societat es puguin incorporar més fàcilment al mercat laboral. La formació és d'auxiliar de cuina, restaurant i bar; recuperació d'oficis artesans, emmarcament i enquadernació; formació

1. Els municipis que formen part de cada una de les àrees sociosanitàries de Mallorca són:

PALMA: Andratx, Calvià, Palma, Lluçmajor, Campos, ses Salines, Santanyí, Marratxí, Bunyola, Fornalutx, Sóller, Deià, Valldemossa, Esporles, Banyalbufar, Puigpunyent, Estellencs.

INCA: Escorca, Pollença, Alcúdia, Muro, Santa Margalida, Maria, Sineu, Lloret, Costitx, Sencelles, Santa Eugènia, Santa Maria, Consell, Alaró, Binissalem, Inca, Lloseta, Mancor, Selva, Campanet, sa Pobla, Búger, Llubí.

MANACOR: Algaida, Montuïri, Sant Joan, Petra, Ariany, Artà, Capdepera, Son Servera, Sant Llorenç, Manacor, Felanitx, Vilafranca, Porreres.

² Veure el mapa adjunt dels programes formatius d'inserció social i prelaboral RMI 2009

en servei domèstic; habilitats socials i competències laborals bàsiques; jardineria i tasques auxiliars de manteniment d'edificis i hosteleria; cuidadors d'atenció sociosanitària i formació en cures bàsiques i serveis domèstics. La durada de les sessions formatives oscil·la entre les 4 i les 5 hores diàries, de dilluns a divendres. La majoria solen ser al matí, amb una mitjana de 200 hores en els programes de curta durada i unes 1.100 hores, aproximadament, en els programes de llarga durada.

A Mallorca, la coordinació dels recursos de formació i inserció és responsabilitat, des del 2006, de l'IMAS, que compta amb un equip tècnic de professionals que treballen per dur a terme aquestes iniciatives sociolaborals. A part, per poder fer front a la gran demanda, es compta amb la col·laboració de diferents entitats sense ànim de lucre conscienciades amb la problemàtica social actual i amb una reconeguda experiència en aquest camp. Aquestes entitats (Associació Aula Cultural, Càritas Diocesana de Mallorca, Associació Pa i Mel, Institut de Treball Social i Serveis Socials (INTRESS), Institut de Reinserció Social (IRES), Fundació per a la formació i la recerca i Arrow Consultors i Formació) són les que s'encarreguen de desenvolupar els diferents programes d'inserció social i prelaboral que l'IMAS convoca a través de diferents ajudes del Departament de Benestar Social del Consell de Mallorca. L'entitat adjudicatària del programa és la que s'encarrega de seleccionar els demandats, que provenen de diferents serveis socials dels ajuntaments de l'illa, dels serveis socials del propi Consell o bé a través del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB).

Els programes d'inserció social i prelaboral que l'IMAS promou, juntament amb les entitats col·laboradores, tenen en comú tota una sèrie d'objectius per impulsar polítiques socials el més afavoridores possibles. La finalitat de cada una de les accions formatives es pot concretar en els punts següents:

- facilitar l'ocupació i millorar les condicions d'accés al món laboral de les persones en situació de risc d'exclusió social,
- cobrir les necessitats d'informació, motivació, formació i inserció; eines bàsiques per al desenvolupament social i laboral dels nostres destinataris,
- assolir la qualificació professional en l'ofici en el qual es formen.

A més, se'ls faciliten tota una sèrie d'habilitats socials, conductes positives sobre el medi ambient (sempre relacionades amb l'àmbit de la seva formació), aspectes bàsics de lectoescriptura (per aconseguir el màxim d'autonomia possible) i, algunes pinzellades en prevenció de riscos laborals.

Aquests programes, independentment de quin sigui el seu objecte de formació, compten amb una sèrie de requisits comuns i bàsics per poder-los dur a terme. Aquests punts es concreten en diferents apartats. Entre aquests, podem destacar els següents:

- Principalment, els destinataris són persones que per les seves mancances i dificultats d'integració sociolaboral no es troben en condicions d'igualtat per entrar en els circuits de formació ocupacional normalitzats i en el món laboral. Les persones que participen en les iniciatives de la xarxa de recursos de la RMI poden ser perceptores o beneficiàries de la prestació econòmica de la RMI. Però també hi poden participar les persones que, encara que no compleixin els requisits de la prestació econòmica, tinguin un perfil que s'ajusta al de la RMI.
- L'àmbit d'actuació se centra únicament i exclusivament a Mallorca, però diversificant l'oferta de formació entre les tres àrees sociosanitàries de l'illa per arribar al màxim d'usuaris possibles.
- El nombre de places es limita a 15, per treballar de manera més individualitzada amb cada un dels usuaris.
- Per motivar als participants dels programes, se'ls donen unes beques d'assistència (actualment 9 € diaris). En principi, aquests diners els han de destinar a cobrir les despeses que puguin tenir per desplaçar-se de casa seva fins al centre on s'imparteix la formació i s'informa mensualment de la seva assistència a l'IMAS, que en fa el seguiment corresponent.
- Les entitats han de disposar, en el municipi on es desenvolupa la formació, d'instal·lacions adequades, dotades d'espais de formació i espais comuns d'estada temporal per al nombre de places dels programes.
- L'equip responsable del grup (professionals a càrrec de l'entitat adjudicatària del programa) ha de ser multidisciplinari per poder treballar tots els punts de la programació.
- Es combina la formació teòrica amb la formació pràctica, tant a l'aula com en una empresa col·laboradora a través de la qual se signa un acord de col·laboració en pràctiques. Les pràctiques en empreses estan tutoritzades per un professional de l'entitat i per un professional de l'empresa nomenat com a tutor de la persona que fa les pràctiques. Aquestes pràctiques són molt importants ja que són el pas previ per poder accedir a una futura feina i es constitueixen com una avaluació externa de totes les habilitats que la persona ha adquirit al llarg del programa.
- Durant el temps que dura l'acció formativa es fan diferents sortides didàctiques a empreses, institucions o centres relacionats amb l'objecte de la formació rebuda.

El paper de l'IMAS, a través de la Secció de Prestacions és dur a terme un seguiment d'avaluació i control de cada una de les accions formatives que es realitzen. A partir d'aquestes accions es pot veure l'evolució dels programes tant pel que es refereix a la participació com per veure les possibles mancances que aquestes presentin.

Segurament aquestes iniciatives no són la solució definitiva als mals de la nostra societat, però sí que són una porta oberta cap a l'esperança dels col·lectius més necessitats. Des de les institucions públiques, ara i més que mai, se seguiran impulsant polítiques socials amb l'objectiu fonamental de millorar les condicions d'accés al mercat laboral de persones en situació o risc d'exclusió social, a través d'accions de formació ocupacional i de suport cap a la inserció social i laboral.

FONTS CONSULTADES:

MOLL, F. (2003). *La renda mínima a Mallorca. Els projectes d'inserció*. Col·lecció Desenvolupament Local i Economia Social, vol., 2. Palma, Consell de Mallorca.

Consell de Mallorca. Departament de Benestar Social. Institut Mallorquí d'Afers Socials (2008). *Memòria IMAS 2008*. Document no publicat.

Decret 117/2001, de 28 de setembre, pel qual es regula la renda mínima d'inserció (BOIB núm. 120, 6-10-2001).

PROGRAMES FORMATIUS, D'INSERCIÓ SOCIAL I PRE-LABORAL RMI 2009 (falta un programa per confirmar)

“Servei de formació en habilitats socials i competències laborals bàsiques per a l'ocupació per a persones en risc greu d'exclusió social de la Mancomunitat Nord de Mallorca”

“Servei de formació bàsica de recuperació d'oficis artesans i en activitats de reciclatge, d'inserció social i prelaboral, per a dones en risc greu d'exclusió social de l'àrea sociosanitària d'Inca”

“Servei de formació bàsica en activitats de cuidadors/cuidadores d'atenció sociosanitària a persones en el domicili, preferentment per a dones de l'àrea sociosanitària d'Inca”

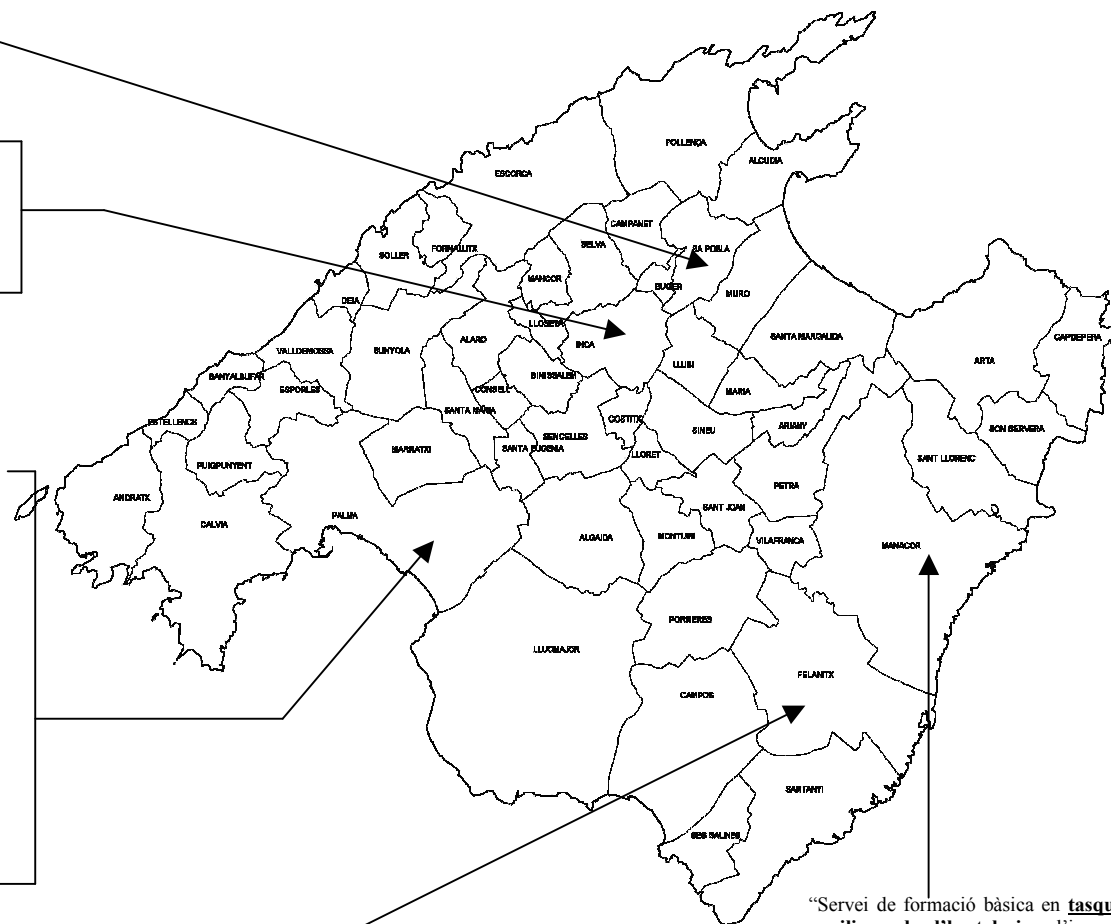
“Servei de formació en activitats d'auxiliar de cuina, restaurant i bar, d'inserció social i prelaboral per a dones en situació de vulnerabilitat, de l'àrea sociosanitària de Palma”

“Servei de formació en activitats d'emmarcament i enquadernació, d'inserció social i prelaboral per a majors de 25 anys en situació de desestructuració personal i social de l'àrea sociosanitària de Palma”

“Servei de formació en servei domèstic, d'inserció social i prelaboral per a dones en situació de desestructuració social de l'àrea sociosanitària de Palma”

“Servei de formació bàsica en jardineria i tasques auxiliars de manteniment d'edificis, d'inserció social i prelaboral per a persones en risc greu d'exclusió social de l'àrea sociosanitària de Palma”

“Servei de formació bàsica en activitats de cuidadors/cuidadores d'atenció sociosanitària a persones en el domicili, preferentment per a dones de l'àrea sociosanitària de Palma”

“Servei de formació en cures bàsiques i serveis domèstics per a l'atenció sociosanitària, preferentment per a dones perceptores de la renda mínima d'inserció (RMI) en el municipi de Felanitx”

“Servei de formació bàsica en tasques auxiliars de l'hostaleria, d'inserció social i prelaboral per a dones en risc greu d'exclusió social de l'àrea sociosanitària de Manacor”

IMAS, atenció sociosanitària i llei de promoció de l'autonomia i atenció a la dependència

Enrique Campos Alcaide

Metge geriatra.

Residència de la Bonanova. IMAS.

Consell de Mallorca

En les últimes dècades **l'envelliment de la població**, així com el conegut envelliment de l'envelliment o sobreenvelliment, té com a conseqüències un notable augment del nombre de persones grans en la nostra societat, i al seu torn, un augment de necessitats tant de tipus sanitari com social a causa de la major incidència de malalties cròniques, comorbiditat, pacients en situació de malaltia terminal, solitud, problemes econòmics etc.

Espanya, amb un **17% de la població més gran de 65 anys**, és un dels països més envellits del món, sent els que tenen més 80 anys la no gens menyspreable xifra del 4,1% de la població. A aquest fet no és aliena la nostra Comunitat autònoma, malgrat ser, les Illes Balears, una de les comunitats menys envellides de l'Estat. Aquest progressiu envelliment de la població, al costat de la major prevalença de situacions de dependència a mesura que augmenta l'edat (el 32,2% de les persones amb 65 o més anys pateix algun tipus de discapacitat), entre d'altres coses ocasiona que gran part dels recursos sanitaris i socials es destinin a l'atenció de persones grans i persones dependents. Les malalties cròniques, la comorbiditat, els pacients en situació de malaltia terminal, sovint presenten limitació

funcional, tant en ABVD (activitats bàsiques de la vida diària) com en AIVD (activitats instrumentals de la vida diària), i, per tant, necessitat d'ajuda. És el que coneixem per **dependència, la prevenció i atenció de la qual necessita un model assistencial que complementi de forma efectiva el tradicional model sanitari, molt centrat en el diagnòstic i la cura dels problemes de salut quan aquests es presenten, però poc atent a altres necessitats importants perquè les persones dependents (de forma temporal o permanent) i pacients amb malaltia terminal rebin una atenció adequada, i puguin optar a viure amb dignitat i oportunitats.**

Es tracta d'un **model basat en l'atenció integral (interdisciplinari)**, en l'establiment de nivells assistencials i una valoració global que analitza les necessitats de cada pacient, d'acord amb les quals el sistema ha d'oferir una determinada resposta en el nivell adequat.

Aquesta cartera de serveis, és el que en la major part dels llocs i administracions on s'ha implantat es coneix com a **Model d'Atenció Sociosanitària**. Una cartera de serveis amb un fort component sanitari, encara que no exclusiu, dirigida preferentment a discapacitats de qualsevol edat, però sobretot -com s'ha assenyalat- a persones grans fràgils, amb gran risc de dependència, a persones grans dependents de forma transitòria o permanent i a pacients amb malaltia terminal.

Són diferents i sovint canviants les necessitats que presenten els pacients al llarg del temps. Hi ha malalties agudes que es resolen de forma relativament senzilla o bé més complexa a través de l'atenció hospitalària i especialitzada, o a través dels recursos propis de l'Atenció Primària de Salut (AP). De la mateixa manera, hi ha situacions de precarietat social que només necessiten una resposta social determinada (solitud, mitjans econòmics, habitatge..). **Tanmateix, en molts altres casos, els problemes sanitaris i socials interaccionen entre si ocasionant l'existència de molts pacients amb necessitats diferents no cobertes pel sistema sanitari tradicional, com són la prevenció de la dependència en ancians fràgils, la convallescència i rehabilitació, les cures de llarga durada i atenció a la dependència; les cures i atenció domiciliàries, les cures pal·liatives..., i és aquí on els dispositius d'atenció sociosanitària adquireixen la seva rellevància i interès.**

El model d'atenció sociosanitària tal com hem dit organitza la resposta del sistema d'acord amb les necessitats de l'usuari:

Atenció aguda
Atenció subaguda
Atenció de llarga durada
Atenció domiciliària
Salut mental

Atenció aguda

Necessitats d'atenció per processos aguts o reaguditzacions en pacients discapacitats, de geriàtrics fràgils o ancians dependents que se solen acompanyar de pèrdua o empitjorament funcional. La ubicació dependrà de la complexitat del procés i de la necessitat d'altres requeriments assistencials.

L'esmentada atenció ha de ser prestada per les UVASS (Unitats de Valoració Sociosanitària), Equips d'avaluació i suport (UFISS en el PVAA de Catalunya), Unitat de Geriatria d'Aguts i altres unitats d'hospitalització.

Atenció subaguda

Atenció després de l'episodi agut amb l'objectiu de millorar la capacitat funcional i prevenir les complicacions, a més d'optimitzar l'estada hospitalària d'aguts.

Els usuaris d'aquest àmbit són pacients amb ACV, insuficiència cardíaca congestiva, EPOC, postcirurgia ortopèdica, malaltia terminal. L'esmentada atenció es presta en:

- Unitats de convalsència / Rehabilitació
- Unitats de cures pal·liatives.
- Hospitals de dia.

Atenció de llarga durada

Atenció continuada complexa. Per a persones amb malaltia medicament inestables o necessitats especials d'atenció amb una o més de les següents condicions: infusions endovenoses, nutrició parenteral o enteral per SNG, úlceres per pressió estadi IV, cures traqueïstomia, transfusions, radioteràpia antiàlgica.

Atenció assistida. Per a necessitats d'atenció personal per dur a terme les AVD o la que consistiria en la substitució de la llar per a persones amb discapacitat o deteriorament cognitiu, amb disponibilitat d'atenció les 24 hores.

En ambdós casos, aquest tipus d'atenció pot prestar-se en Unitats Hospitalàries de Llargua Durada o en Residències Assistides depenent del nivell de la seva medicalització i recursos sanitaris.

Atenció domiciliària

ESAD o PADES.

Serveis d'ajuda a domicili.

Serveis de teleassistència.

Salut mental

El perfil de necessitats d'atenció al pacient psiquiàtric gran és similar al de la població psiquiàtrica general. Molts serveis que requereixen aquestes persones poden ser compartits amb la resta de serveis sociosanitaris i, de fet, com fruit de la desinstitucionalització s'observa un augment de persones amb demència o altres trastorns en els recursos de llarga durada i residències assistides.

El model sociosanitari descrit es correspon i aproxima prou a la realitat assistencial que vivim a les Balears, a excepció de l'escassetat de llits destinats a les Cures de Llarga Durada i els escassos recursos específics en els Hospitals d'Aguts, que podria permetre una atenció i valoració més integrals de la que s'ofereix actualment.

La xarxa de residències públiques per a persones grans dependent de l'IMAS constitueix un dispositiu assistencial de gran envergadura per l'elevat nombre de llits que posseeix, en la qual s'atén amb tots els ingredients propis del model sociosanitari i, per ella mateixa, constitueix un nivell assistencial per proporcionar, sobretot, **cures de llarga durada a un gran nombre d'ancians dependents (atenció a la dependència). Alhora, però, s'atenen ancians fràgils o en risc de patir dependència (promoció de l'autonomia)**; es tracten situacions de malaltia aguda i, al seu torn, pacients en situació de malaltia terminal. Tot això gràcies a la seva dotació de personal (sanitari i no sanitari) i a la possibilitat real de disposar d'infraestructures i dotacions de material.

Així doncs, la funció primordial d'aquests centres, de caràcter marcadament sociosanitari, és d'oferir **cures de llarga durada i atenció a la dependència** que, tal com s'ha descrit anteriorment, poden ser de:

- **Atenció continuada complexa.** Per a persones amb malaltia mèdicament inestables o necessitats especials d'atenció amb una o més de les següents condicions: infusions endovenoses, nutrició parenteral o enteral per SNG, úlceres per pressió estadi IV, cures traqueïstomia, transfusions, radioteràpia antiàlgica.
- **Atenció assistida.** Per a necessitats d'atenció personal per dur a terme les AVD o la que consistiria en la substitució de la llar per a persones amb discapacitat o deteriorament cognitiu, amb disponibilitat d'atenció les 24 hores.

Però a més, tal com s'ha assenyalat, també s'ofereix atenció aguda, subaguda i es juga un paper important, encara que amb pocs usuaris, en Salut Mental.

L'atenció aguda es destina a usuaris dels nostres centres que pateixen malaltia aguda, estat que, en ocasions, necessitaria trasllat i ingrés a l'hospital d'aguts i que no es fa gràcies als nostres dispositius assistencials. Aquests recursos disposen d'una Unitat de Cures Especials (UCE), que

permet l'administració d'oxigenoteràpia, aerosolteràpia, infusions i fàrmacs endovenosos i la practica de diverses tècniques i cures d'infermeria, així com vigilància d'infermeria les 24 hores del dia.

L'atenció subaguda es presta igualment a usuaris dels nostres centres que pateixen malaltia aguda que, precisant hospitalització o no a hospital d'aguts, cursa amb deteriorament funcional. Al seu torn, es beneficien d'aquestes cures alguns pacients que ingressen des dels Programes d'Estades Temporals.

En Salut Mental atenem molts pacients procedents de l'Hospital Psiquiàtric o de la Comunitat que, clínicament estables, ingressen en els nostres centres per a cures de llarga durada.

Finalment, tots els pacients, dependents o no, fràgils o no, reben les cures i seguiment propis de l'Atenció Primària de Salut.

**Consell de
Mallorca**

■ Departament de Benestar Social
Institut Mallorquí d'Afers Socials

fons mallorquí de solidaritat i cooperació

Premis del Consell de Mallorca a la Solidaritat 2008

Enguany s'han creat els Premis del Consell de Mallorca a la Solidaritat amb la finalitat de reconèixer aquelles persones i entitats que fan un esforç especial per ajudar a les persones més vulnerables a satisfer les seves necessitats socials bàsiques, aquí a Mallorca i als països menys desenvolupats.

El Consell de Mallorca els convocarà anualment a través de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials.

L'acte de lliurament es va celebrar el passat 4 de setembre al pati de la Misericòrdia.

Es va iniciar l'acte amb la intervenció del Sr. Jaume Garau Salas, conseller executiu del Departament de Benestar Social i president de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials:

"... Entenem **La solidaritat** com una expressió del compromís de tots els ciutadans i ciutadanes que amb els seus impostos i altres aportacions donen suport a les accions socials que realitzen principalment les entitats no lucratives i l'Administració pública, i que avui a Mallorca constitueixen una complexa, rica i ample xarxa d'activitats que impliquen a milers de persones.

La solidaritat es presenta habitualment en els mitjans de comunicació com actuacions excepcionals que es duen a terme en situacions de catàstrofes. Però, certament la solidaritat és una feina constant i permanent que es fa dia a dia, moltes vegades poc coneguda per la majoria de la societat ... "

Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit municipal al projecte o servei desenvolupat per una administració pública

El jurat decidí premiar el servei

Pis Tutelat ofert per l'Ajuntament de Sa Pobla

per a persones amb alguna discapacitat.

Gaudint de la nostra llar

La candidatura del premi va ser presentada per l'associació **Pa i Mel** del mateix municipi, entitat amb una gran i notable trajectòria i que sempre ha destacat per la seva xarxa comunitària, apostant per diferents col·lectius vulnerables.

En concret, el jurat tingué en compte a l'hora de guardonar aquest projecte, el fet que es tracta d'un servei de caràcter normalitzador, polivalent, preventiu, rehabilitador, socioeducatiu i tècnic.

El Pis Tutelat de l'Ajuntament de sa Pobla ofereix un lloc on viure, serveis regularitzats i normalitzats, potenciant l'autonomia i l'emancipació dels seus usuaris. El seu objectiu principal és procurar una convivència millor de les persones i el seu entorn.

Comentari del Departament de Serveis Socials de l'Ajuntament de sa Pobla

En primer lloc, volem donar l'enhorabona al Consell de Mallorca que, a través de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials, ha posat en marxa aquesta interessant iniciativa de reconèixer la tasca dels diferents actors en l'àmbit del benestar social i la cooperació.

En el nostre cas, el departament de Serveis Socials vol manifestar la satisfacció per haver estat els premiats de la categoria municipal d'aquesta primera edició dels Premis a la Solidaritat amb el servei Pis tutelat per a

discapactats, orientat a facilitar l'autonomia de les persones que hi viuen, tant en el terreny personal com en el social, i en benefici de persones que pertanyen a col·lectius vulnerables, com són el de discapacitats i de salut mental i que es troben en situacions difícils.

Per a nosaltres ha suposat veure reconegut el treball i els esforços que mota gent ha dipositat en la realització d'aquest projecte. Des d'aquí volem aprofitar aquesta oportunitat per agrair l'aportació de totes les persones que conviuen al pis, als voluntaris, a l'associació Pa i Mel, que sempre ha donat suport i ha col·laborat en la nostra tasca, i als diferents professionals que ho han participat.

Esperam que aquest premi pugui contribuir a posar en marxa més iniciatives d'aquest tipus per als col·lectius abans esmentats als diferents indrets de Mallorca i millorar els que estan funcionant.

Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit municipal al projecte o servei desenvolupat per una entitat privada de caràcter no lucratiu

El jurat decidí premiar a

Metges del Món - Programa de Sensibilització S'Abric

Es tracta d'una proposta presentada per l'Ajuntament de Palma.

El reconeixement del jurat es fonamenta en:

- La implicació i esforç en la lluita per pal·liar els danys i perjudicis soferts per les persones drogodependents a Palma, sempre amb l'objectiu bàsic de preservar i millorar-ne la salut.
- El projecte *S'Abric* és una actuació que s'ha fet a Son Riera (Son Banya) i que consisteix a dispensar metadona a persones usuàries de drogues injectades, a més d'un servei d'higiene i vestit.

Comentari de Metges del Món

Per què serveixen els premis?

Quan aquesta tòpica pregunta es fa a literats o a artistes, la resposta també tòpica és que "per poc", o no "m'importen... ". Quan es tracta de reconèixer alguna cosa que, per definició, hauria de ser desinteressada, podria donar-

se, amb més raó, la mateixa resposta. Tanmateix, quan l'agost passat el Consell de Mallorca va distingir un dels nostres projectes amb un dels nou creats premis a la solidaritat, després de la sorpresa, pensàrem si ens servia d'alguna cosa. I la resposta és, sense dubte, que sí. Com a projecció externa de la nostre feina i com a reconeixement als nostres voluntaris i tècnics. Hem de ressaltar la importància dels voluntaris en la realització de totes les activitats que es duen a terme, però hem de dir també que el voluntariat realitza aquestes tasques gràcies a la bona feina de l'equip contractat. Quan un treballa dins una organització, tendeix a donar per fet que òbviament tot el món la coneix i que saben el que fa. I no sol ser així. Per això volem transmetre el què fem.

Què fem?

Metges del Món és una organització no governamental d'acció humanitària i cooperació per al desenvolupament, regida pel dret fonamental a la salut i a una vida digna per a qualsevol persona. El nostre objectiu és contribuir a universalitzar els valors de la Medicina Humanitària. Creiem que l'accés a la salut és un dret de totes les persones, independentment del seu lloc de naixement, raça, condició social, sexual o la seva religió.

A Mallorca, el nostre treball es dirigeix fonamentalment a les persones que exerceixen la prostitució (programa CASSPEP d'atenció sociosanitària), la reducció de danys en les persones usuàries de drogues injectades (NEXUS) i actuacions dirigides a fomentar l'empoderament de les dones immigrants (DONES DEL MÓN).

Per a molts, la presència de la nostra Unitat Mòbil als carrers de Palma, a l'hipòdrom, en els anomenats "clubs de companyia" o a Son Banya és una imatge habitual. És el mitjà d'apropar a l'usuari les activitats de reducció de danys, de detectar situacions d'especial risc, i de difondre la resta de la nostra activitat. En el centre de les Avingudes, voluntaris recolzats per tècnics realitzen atenció sociosanitària, distribueixen material preventiu i apropen els serveis públics a col·lectius exclosos, per tractar que els utilitzin com a ciutadans de ple dret que són. Professionals de la infermeria o de la medicina, de professions d'àmbit social, però també qualsevol persona que vulgui prestar la seva capacitat humana o professional, són el perfil dels voluntaris de Metges del Món. Als tallers de Dones del Món les dones participen en tallers informatius, de formació sociosanitària i d'aprenentatge de l'idioma, així com en activitats lúdiques. Des de fa gairebé 13 anys les persones que consumeixen drogues injectades ens coneixen àmpliament. Amb la col·laboració de les institucions autonòmiques i municipals realitzem educació sanitària i intercanvi de material. Són molts de milers les intervencions realitzades en aquests anys, 2500 les persones ateses anualment.

Des de fa 3 anys la nostra activitat a Son Banya s'ha ampliat amb un programa d'ajuda i acompanyament a un limitat col·lectiu situat en la marginació extrema. Persones d'alt grau de deteriorament físic i social el

qual els ha portat a residir permanentment al poblat, literalment esclaus dels traficants a canvi d'una dosi de droga, i vivint en pèssimes condicions ambientals. Coses tan bàsiques com facilitar-los una dutxa, roba neta, valoració i tractament d'infeccions, derivació a centres sanitaris o acostament als programes de substitució amb metadona que els permetran una vida més normalitzada. En definitiva, tractar-los com a persones amb dignitat. I ha estat precisament aquest programa de Metges del Món (S'Abriç) el que, a proposta de l'Ajuntament ha estat reconegut pel Consell. Prenem el premi com un reconeixement fonamentalment als nostres voluntaris, la base de la nostra activitat. També, com un mitjà de donar a conèixer una mica més la nostra activitat. I sobretot, de visualitzar la realitat que la justifica: aquestes situacions de pobresa, d'injustícia que una societat avançada i lliure no hauria de tolerar. Ens agradaria pensar que amb la creació d'aquests premis, més enllà d'una foto, el Consell de Mallorca ha volgut evidenciar a la societat què representa l'existència de greus manques, de grans injustícies en països llunyans i als llocs més immediats. Per la nostra part, donar gràcies a l'Ajuntament per presentar la nostra candidatura i al jurat per considerar-nos mereixedors de la distinció. Especialment per saber que molts altres grups ho mereixerien almenys tant com Metges del Món.

Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit municipal a la trajectòria personal i/o professional

El jurat decidí premiar a

Pilar Bonnín Aguiló

Es tracta d'una proposta per als premis presentada també per l'Ajuntament de Palma. La decisió del jurat per guardonar Pilar

Bonnín s'ha fonamentat en:

- El seu treball i els seus projectes sempre han presentat un alt grau d'implicació personal.
- Entre les nombroses tasques que ha dut a terme i que es poden destacar figura el seu estudi de 1982 sobre els barris de Son Roca, Sa Vileta i son Rapinya.
- Des de l'any 1956 fins a ara s'ha dedicat a les persones amb dificultats, inicialment com a treballadora social i ara que ja s'ha jubilat com a voluntària de la

Fundació Vicenç Ferrer, el Grec o el Fòrum Ciutadà.

Comentari de Pilar Bonnín

Dia 4 de setembre d'enguany fou un dia inoblidable per a mi, degut a què es va dur a terme la decisió del Consell de Mallorca d'organitzar i lliurar els Premis a la Solidaritat.

Jo vaig ser una de les persones afortunades en rebre un d'aquests premis. Ho agraeixo sincerament i repeteixo el que vaig dir públicament: el vaig voler rebre en nom de totes les persones que treballen en l'assistència social, especialment en nom de les assistents socials d'una època anterior

que treballàrem intensament per obrir camí a la nova professió. Al mateix temps vaig desitjar que les actuals treballadores i treballadors socials, que han tingut més preparació i compten amb més mitjans, treballin amb entusiasme i realitzin una tasca social incisiva en els diferents centres de treball, contribuint així a la justícia social que desitgem i que és expressió d'una societat vertaderament democràtica.

I ja que em demaneu que us exposi la meva crítica sobre els Premis a la Solidaritat per tal de millorar la iniciativa en properes edicions, us en dic el següent:

- Es bo reconèixer i enaltir el treball fet per persones o entitats a favor dels altres. Se suposa que la seva finalitat és fomentar la mateixa solidaritat. Ara bé, aquests premis mai no han de ser motiu de possibles enveges, rivalitats o favoritismes encoberts.*
- Crec que la part econòmica del guardó pot ajudar a les associacions seleccionades a promoure encara més la solidaritat que han demostrat i per la qual els ha estat atorgat el premi, però som del parer que la compensació econòmica (ja que en definitiva es tracta de diner públic) no l'han de rebre les persones particulars per una tasca que correspon al seu treball professional o a una determinació altruista.*

**Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit municipal
al projecte o treball de difusió informativa o de sensibilització,
en format audiovisual, electrònic o imprès**

El jurat ha decidit premiar el programa

Sal i Llum de la televisió de Manacor

que realitza la Fundació Trobada, i que va ser presentat com a candidat pel Sindicat de Periodistes de les Illes Balears.

El jurat decidí atorgar aquest guardó per la contribució que aquesta programa fa a la important tasca de difusió i sensibilització de les persones o entitats que treballen en projectes socials o solidaris.

Aquesta feina, segons el jurat, permet també donar a conèixer diverses iniciatives amb les quals el públic del programa i la societat en general pot col·laborar i implicar-s'hi: des de reportatges sobre entitats locals o de la comarca de Llevant, fins a temes relacionats amb la cooperació internacional.

Sr. José Leoncio García, director i presentador del programa.

Comentari de José L. García, per la Fundació Trobada

Molt lloable, la iniciativa del Consell de Mallorca de convocar els premis a la solidaritat per als col·lectius que treballen a favor dels més necessitats de la societat actual. I això per diverses raons.

En primer lloc, perquè això demostra una sensibilitat cap a aquelles persones que viuen i pateixen però que no tenen veu. La nostra societat, excessivament preocupada per l'èxit i el prestigi personals, no presta l'atenció deguda als qui ni tenen èxit ni prestigi, per la qual cosa aparentment no aporten beneficis ni riquesa a la societat consumista.

En segon lloc, perquè el Consell ha reconegut la tasca moltes vegades oscura i sorda d'aquelles entitats i individus que voluntàriament i a vegades sense cap retribució econòmica entreguen la seva persona i el seu temps al

servei dels altres. I això, que ens ha tocat viure en una època en què el temps no basta mai, que les ofertes d'oci i temps lliure ens tempten a pensar més en nosaltres que en els altres. El que suposa sempre un mèrit afegit.

He dit sense cap retribució econòmica perquè, si bé hi ha professionals que es dediquen al serveis socials i cobren per això, molts d'ells inverteixen més temps del que els toca de forma totalment gratuïta, lliure i voluntària, la qual cosa es digne de lloar i de tenir en compte, el que demostra que el treball social, perquè estigui ben fet, no pot ser només una professió, sinó una vocació.

El nostre cas és singular. La Fundació Trobada no ha rebut mai cap retribució per als programes emesos a la Televisió de Manacor. És com si ens diguessin: et volem però no et paguem. Les sol·licituds de subvencions a entitats públiques per a la producció del programa han estat denegades. Paradoxa: ens valoren el fons i la qualitat del programa però no la feina de la producció.

Però amb això ja hi contàvem. Vàrem ser conscients des del primer dia que els programes de tipus social i cultural són mal de vendre. Tal volta un dia surti un quixot, com nosaltres mateixos, i vulgui posar-hi doblers. Però arribem al mateix: si això es fes amb doblers, aleshores quin mèrit seria el seu?

Tenim clar que el que hem buscat des del principi és transmetre un missatge, uns valors, una manera diferent de veure i fer les coses. Ni ha d'altres que fan una televisió per a l'oci, per a l'entreteniment, per a la bauxa, per a la distracció, per a la rialla, per al morbo. I amb aquests no podem ni volem competir. En saben i a més guanyen doblers. Enhorabona.

Però nosaltres fem una altra cosa. Volem transmetre principis que pensem manquen a la nostra societat actual: la cultura, la pau, la tolerància, la solidaritat, la comprensió, el respecte, l'honestedat, la prudència, el sacrifici... No sabem si ho assolim, però almenys ho intentem.

Gràcies al Consell de Mallorca per entendre i valorar la nostra tasca.

**Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit insular
al projecte o servei desenvolupat per una entitat privada
de caràcter no lucratiu**

El jurat atorgà el premi al projecte

Can Gazà, de *Can Gazà Institut contra l'exclusió social*,

candidatura proposada pel Grup d'Estudis de Salut Integral.

S'ha acordat concedir-los el premi per ser un centre en el qual tots els seus responsables tenen vocació de servei als altres, atenent les necessitats bàsiques d'un col·lectiu de persones sense sostre i amb moltes dificultats de salut, la majoria homes que provenen del món de la marginació.

Així mateix, el jurat ha tengut en compte el fet que es tracta d'un centre participatiu, que té en el col·lectiu i l'ajuda mútua un dels seus pilars de funcionament.

Comentari de Jaume Santandreu per *Can Gazà, Institut contra l'exclusió social*

La nombrosa família de fet de Can Gazà formada per homes exclosos socials, malalts de distint grau però irrecuperables per al mercat laboral a conseqüència de l'abús de substàncies tòxiques o alcohòliques, el mes d'abril de 2008 complí 12 anys. Un temps ben afermat i farcit de

coneixements que permet avaluar amb prou precisió la feina que anam acomplint. Una feina que es concreta en tres línies: a) atendre en tots els aspectes i sense límit de temps aquells homes malalts provinents de l'alcoholèmia o de les toxicomanies, irrecuperables per al treball regular sense cap mena de suport econòmic, social o familiar; b) servir de casa de recuperació o de salut per a altres homes necessitosos que, momentàniament i per malaltia, estan impeditos per al treball regular però que no tenen les eines necessàries per cuidar-se ni per mantenir econòmicament la seva llar; i c) constituir-se en el gran economat i rebost per a moltes persones individuals i famílies que no poden fer front a les despeses bàsiques de la llar –llum i aigua essencialment- ni tenen recursos econòmics suficients per adquirir aliments.

El nostre règim d'autogestió permet aprofitar al màxim tant la finca, que ocupa bona part del temps dels residents i ens forneix dels aliments més bàsics, com els recursos econòmics que provenen d'una amplíssima xarxa d'amics i compromissaris amb la nostra causa, que no és altra que atendre l'exclusió humana més extrema.

A banda d'aquesta atenció a la marginàlia mallorquina més estimbada, Can Gazà, Institut contra l'exclusió social també és un observatori privilegiat d'aquesta marginàlia i, en conseqüència, plataforma de reflexió, debat i propostes sobre el seu tractament.

I és, precisament, en aquest vessant de la sensibilització vers l'exclusió humana més al marge que per a nosaltres cobra valor la concessió del Premi a la solidaritat que ens concedeix el Consell de Mallorca. Aquests premis han de servir per donar veu als silenciats i no a les persones que els fan costat. Vull dir que no serviran de res si en lloc de fer llum sobre les necessitats dels més necessitats, es focalitzen sobre les institucions i persones que s'hi han apropiat.

Per això, el premi és per als residents de Can Gazà i, per extensió, per a totes les persones que, a Mallorca, passen per lloc estret. Des de Can Gazà ho tenim clar: la claror són ells. Gràcies en nom seu.

Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit insular a la trajectòria personal i/o professional

El jurat resolgué reconèixer la figura de la germana de la Caritat

Aina Ferrà Fluxà,

a proposta de l'Associació Pare Montalvo, el Grup d'Educadors de Carrer i Treball amb menors (GREC) i la Federació d'Entitats d'Atenció a la Infància i Adolescència Balear (FEIAB).

El jurat decidí premiar la candidatura d'aquesta mestra d'escola i treballadora social per la seva dilatada trajectòria en la defensa dels drets dels infants en una situació de desprotecció, sempre amb una gran dedicació, afecte, compromís i professionalitat.

La gran obra d'aquesta germana de la Caritat ha consistit en la transformació dels centres residencials per a menors *Minyones*, passant de centres institucionalitzats a espais en els quals es tendeix a la normalització dels infants que es troben en una clara situació de desprotecció.

Comentari de la Sra. Aina Ferrà

En primer lloc voldria donar les gràcies a totes les persones que han fet possible poder dur a terme la tasca realitzada durant aquests anys, a totes i a tots els qui varen pensar amb mi per la nominació i als qui em van trobar mereixedora del guardó.

Malauradament, quan em van confirmar la nominació, ja tenia els bitllets per partir de viatge el mateix dia 4. Com sabeu, va pujar a recollir el premi Mateu Bosch. Així que les impressions de la vetllada, he pensat que millor sigui ell qui us les descrigui una vegada més "GRÀCIES".

Els records que tenc dels Premis a la Solidaritat, tots són bons, l'organització va ser perfecta, el temps entre un i altre guardonat va ser el just, va destacar la solemnitat de l'acte, la categoria i la multitudinària assistència, però sobretot voldria posar l'accent en què són uns premis justs, que fan justícia. Distingir una persona que ha dedicat la seva vida a millorar la dels altres, quan tan sovint veiem empresaris, esportistes, escriptors, actors... que reben el seu premi, és realment just i ... solidari.

Ja era hora de tenir un govern que es fixés en la gent que dedica els esforços als més necessitats.

La iniciativa començada aquest any dels premis solidaritat hauria de tenir continuïtat en el futur, no hauria de ser fet aïllat, ja que la manera de donar-li importància és la durada en el temps.

**Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit insular
al projecte o treball de difusió informativa o de sensibilització,
en format audiovisual, electrònic o imprès**

El jurat atorgà el guardó a l'espai radiofònic

"Rompiendo Barreras" de Ràdio Mallorca Cadena Ser.

La candidatura de l'espai va ser presentada pel Sindicat de Periodistes de les Illes Balears (SPIB).

El premi a aquest espai radiofònic ha estat concedit pel seu compromís de difusió i sensibilització amb la societat en general i, especialment, amb les persones que pateixen alguna discapacitat.

"Rompiendo Barreras" és, segons el jurat, un espai de conscienciació i d'informació, i en el qual es tracten les situacions i problemes amb què es troben les persones amb algun tipus de discapacitat.

Comentari de Pedro Fullana i Mari Carmen Madrid. *Rompiendo Barreras. A Vivir que son dos días Mallorca. Cadena SER*

Rompiendo Barreras és un espai radiofònic del programa A Vivir que son dos días Mallorca de Ràdio Mallorca-Cadena SER, dedicat a donar veu a les persones que pateixen algun tipus de discapacitat.

En set anys de vida, són moltes les persones i associacions que cada setmana han compartit amb nosaltres les seves necessitats, denúncies, premis, consells i, sobretot, les seves experiències. No obstant, la veritable finalitat és conèixer i respectar les necessitats i valors de totes les persones. En definitiva, es tracta de ser un altaveu per a la conscienciació social i la solidaritat amb les persones que pateixen alguna mena de discapacitat.

En aquest sentit, intentam apropar tots els aspectes importants i cridaners de l'àmbit de la discapacitat, les anècdotes i les situacions curioses que ens conten en primera persona els protagonistes d'aquestes històries humanes de superació personal, un exemple per a tothom.

Aquests set anys que Ràdio Mallorca – Cadena SER ha programat aquest espai han servit per conèixer els problemes que pateix un set per cent de la població balear, que és el percentatge de persones amb alguna discapacitat. Problemess que habitualment desconeixem, fet que comporta que no respectem, en molts casos, les necessitats d'aquest sector social i que no ajudem a la convivència, ja sigui aparcant l'automòbil a la rampa d'accés a la vorera o amb nombroses barreres arquitectòniques.

El Premi a la Solidaritat del Consell de Mallorca ens motiva a seguir treballant y cedint la veu a les persones amb discapacitat perquè vegin com els seus drets són respectats. El premi és una motivació i una il·lusió per seguir cercant noves històries humanes.

Ara bé, sent un mitjà de comunicació, amb una important tasca social, volem donar exemple dels postres principis solidaris i volem lliurar el premi a una fundació sense afany de lucre perquè pugui traduir, en treball efectiu, les idees a les quals donam suport des dels micròfons.

Estam molt contents de rebre aquest premi i creim que és el nostre deure ser solidaris i lliurar el premi a la Fundación Grupo Sifu, que podrà utilitzar el seu import en benefici de la societat balear, la qual cosa ens enorgulleix en gran mesura.

**Menció especial de reconeixement públic per part del jurat
a la trajectòria personal i/o professional
en el marc dels Premis del Consell de Mallorca de Solidaritat
a títol pòstum**

En aquesta mateixa categoria de **trajectòria personal i/o professional** dins **l'àmbit insular** el jurat, en la primera edició dels premis, ha decidit fer una **menção especial de reconeixement públic** –a títol pòstum- a la psicòloga

Gunilla Elisabeth Höök-Nilsson Villalonga.

El jurat, amb aquesta menció, vol reconèixer la tasca de la psicòloga, la candidatura de la qual ha estat proposada pel Col·legi Oficial de Psicòlegs de les Illes Balears, per la seva gran implicació personal i professional en la defensa dels drets de les dones i els infants víctimes de maltractaments.

Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit internacional al projecte o servei desenvolupat per una administració pública

El jurat ha decidit premiar

el Col·legi Públic Es Puig de Lloseta,

pel seu "Projecte de sensibilització i cooperació amb l'Escola Miramar de Las Sabanas", de Nicaragua.

Va presentar la candidatura l'Ajuntament de Lloseta.

El jurat ha valorat especialment en aquest cas la feina del centre escolar per sensibilitzar la població, i especialment els infants, de la situació que pateixen països del centre i sud Amèrica, com és el cas concret de Nicaragua. En aquest sentit, des del Col·legi Públic Es Puig es treballa per cooperar i establir uns lligams amb l'escola Miramar de Las Sabanas, a Nicaragua.

Es tracta d'un programa integral

que treballa la sensibilització i la solidaritat des de les aules, des dels més petits fins als grans. Però també s'implica a les famílies del poble de Lloseta. Per tant, es tracta d'un treball en xarxa des del centre a les famílies, des de l'àmbit públic al privat.

Comentari del Col·legi Públic Es Puig de Lloseta

Fa 3 cursos que el nostre centre es va adherir al programa "Xarxa de Centres Solidaris" del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació, agermanant-se a un centre de Nicaragua, concretament a l'escola Miramar de Las Sabanas, situat al nord d'aquest país.

Com a objectius generals tenim:

- *Sensibilitzar els nostres alumnes de la situació que es viu a aquest país.*
- *Implicar els alumnes, mestres, personal docent del centre, AMIPA i Ajuntament en un projecte de cooperació per al desenvolupament.*
- *Propiciar un intercanvi d'experiències entre alumnes, personal docent i administratiu d'ambdós llocs.*

I com a objectius específics:

- *Explicar el paper dels països del Nord en la situació actual de Nicaragua.*
- *Contribuir en la millora del centre educatiu Miramar de Las Sabanas.*
- *Suport tècnic i professional als mestres de l'escola de Las Sabanas.*
- *Intercanviar correspondència i altres materials entre ambdós centres.*
- *Establir lligams de cooperació i solidaritat entre el nostre centre i el de Las Sabanas.*

Durant el curs 2006-07 es va realitzar un viatge a l'escola de Las Sabanas per part de Margalida Martorell, representant de l'escola, i Maria Montserrat Ramon, representant de l'AMIPA, per valorar les necessitats reals de la zona i per aportar material i ajuda necessaris per millorar la seva qualitat educativa. Es va fer una campanya de recollida de material per endur-se'n. Després d'aquest viatge, es va donar a tota la comunitat educativa les conclusions del viatge i les seves necessitats. Amb els doblers recaptats durant el curs amb diverses activitats solidàries (bunyolada, mercadet de joguines, mercadet de llibres usats,...) es va poder dotar a aquesta escola amb plaques solars que fan possible que ara tenguí energia elèctrica.

Durant l'estiu 2008, una de les mestres del nostre centre, Magdalena Jaume, va tornar a visitar l'escola Miramar. Després es donarà a conèixer a tota la comunitat les conclusions del viatge i les necessitats actuals d'aquesta escola. S'organitzaran durant el primer trimestre grups per poder veure les fotos i la mestra els explicarà les seves impressions. S'ha proposat a l'Ajuntament fer extensible aquesta activitat per a tota la gent del poble.

Amb el material recopilat durant aquests cursos s'ha ampliat l'exposició iniciada sobre Nicaragua i la zona de Las Sabanas.

Per el present curs es duran a terme una sèrie d'activitats juntament amb l'AMIPA (bunyolada, mercadet solidar, passejada amb bicicleta ...) pel tal d'ajudar a l'escola Miramar.

Ens sembla molt encertada la primera edició dels premis a la solidaritat i n'encoratjam la continuïtat. Ens va omplir de satisfacció rebre aquest premi, el que més ens va satisfer va ser el reconeixement cap a la tasca de l'escola.

El premi ens ha motivat a seguir treballant en aquesta línia amb la que sempre hem cregut.

**Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'Àmbit
internacional
al projecte o servei desenvolupat per una entitat privada
de caràcter no lucratiu**

En aquesta categoria es decidí premiar la candidatura

“Artà Solidari. Projectes d'àmbit internacional”,

presentada per l'Ajuntament artanenc.

Concretament, el jurat ha volgut reconèixer la tasca de l'ONG Artà Solidari en la feina de cooperació en el desenvolupament sostenible per combatre les situacions de pobresa del tercer món.

L'ONG Artà Solidari es constituí formalment l'any 1999 i, des de llavors, té com a principal objectiu contribuir a la lluita per assolir la globalització dels drets humans i, especialment, del dret de totes les persones a tenir cobertes les necessitats bàsiques.

Aquesta ONG fa feina en l'organització d'actes diversos per sensibilitzar la població de les necessitats dels països del tercer món i recaptar doblers per desenvolupar diferents projectes de cooperació.

Comentari de Mariano Moragues, president d'Artà Solidari

Una ditada de mel del Consell de Mallorca

Si dins la persona humana hi ha dues forces contraposades, com som l'egoisme i la solidaritat, aquesta és la que ens ajuda a fer la convivència més justa i agradable; així mateix ens fa més dignes i possiblement més feliços. El nostre sistema socioeconòmic privilegia l'individualisme i les conseqüències les tenim arreu del món, que ens mostra la marginació, la fam, la guerra, el racisme, etc. Per tot això, creiem que la iniciativa de la creació dels Premis del Consell de Mallorca a la Solidaritat, organitzats pel Departament de Benestar Social amb la col·laboració del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació, és una iniciativa d'arrels fondes i que reforça allò que hi ha de més humà dins nosaltres. L'ONG Artà Solidari aplaudeix aquesta iniciativa i agraeix el premi que li fou donat pel seu treball envers el tercer món. La nostra ONG Artà Solidari, que té 12 anys d'existència, en general vol contribuir a la lluita per la globalització dels drets humans i, especialment, del dret de totes les persones a l'accés als béns i serveis indispensables per dur una vida digna.

Els seus objectius més específics són:

- 1. La conscienciació i sensibilització de les relacions asimètriques primer món i tercer món.*
- 2. El diàleg intercultural mallorquins-immigrants: acollida, punts de trobada i integració dels immigrants.*
- 3. La cooperació internacional per al desenvolupament, mitjançant projectes dirigits al tercer món.*
- 4. La promoció del valor de la solidaritat, en especial amb els col·lectius més necessitats.*

Es mou dins dos àmbits: el municipal i l'internacional.

Dins l'àmbit municipal ARTÀ SOLIDARI vol ser dins el poble un promotor de consciència solidària i sensibilitat envers els més necessitats, especialment envers els dels grans col·lectius del Tercer Món, que sovint ha estat i segueix essent víctima d'un sistema d'explotació i marginació exercit des del Primer Món. Fer créixer en els ciutadans la sensibilitat i la solidaritat, és fer-los créixer com a persones; és humanitzar el món.

Aquesta sensibilitat i consciència solidària s'ha de convertir en participació per empènyer un canvi cap a una societat més justa i fraterna; una societat en la qual el que es globalitzi sia la pau, el desenvolupament i els drets humans; no sols el comerç, els centres de producció i la lliure circulació de capitals.

Els que vivim al Primer Món, no podem tenir la seguretat de la nostra innocència moral, quan tanta gent passa fam, sofreix pobresa i indignitat. No podem apel·lar al desconeixement, ni a la inèrcia. Ens fa més dignes i humans el coneixement crític de la realitat i l'acció per transformar-la. Hem de començar a assumir les conseqüències de la nostra conducta diària

damunt persones properes i llunyanes. El silenci i la passivitat són una mena de complicitat.

Per altra banda, donat que en el poble conviuen molts de col·lectius d'arreu del món, molts d'ells emigrants del seu país cercant sortir de la misèria, com ho feren molts dels nostres avantpassats, ARTÀ SOLIDARI vol ser també una veu que cridi a l'acollida amable dels artanencs, per una part, i a l'esforç per a la integració dels nouvinguts, per l'altra. Així mateix afavorir l'enriquidor diàleg intercultural.

Dins aquest context, ARTÀ SOLIDARI voldria ajudar a rompre estereotips, prejudicis, xenofòbies i discriminacions, així com facilitar el procés d'adaptació dels immigrants.

Altres preocupacions d'ARTÀ SOLIDARI, relacionades amb l'esmentat, són: la cura del medi ambient, el consum responsable, els drets humans, la participació ciutadana... Preocupacions que voldria compartir amb tot el poble d'Artà i això explica el ventall d'activitats desenvolupades, com són els tallers interculturals infantils, grups de joves, acampades de convivència solidària, sopar anual intercultural, rondes poètiques amb temàtiques d'acord amb els nostres objectius, projeccions de pel·lícules mobilitzadores, conferències, col·loquis, exposicions, publicacions, programes de radio, mercat solidari, etc.

S'ha de dir que totes les tasques d'ARTÀ SOLIDARI es duen a terme des del voluntariat dels seus membres.

Dins l'àmbit internacional ARTÀ SOLIDARI, té com un dels objectius fonamentals la cooperació al desenvolupament sostenible per combatre la pobresa al països del "Tercer Món" i així mateix, contribuir a l'enfrontament de les emergències greus que pateixen pobles o països pobres. Però a partir d'aquests objectius, que es transformen en projectes de cooperació, ARTÀ SOLIDARI vol promoure també dins la gent del nostre poble la sensibilització i el coneixement crític de la realitat davant la desigualtat global, creada per un sistema econòmic i no per generació espontània.

Som conscients de la nostra petitesa davant la magnitud dels problemes de la fam, la pobresa, la guerra, l'explotació..., però ARTÀ SOLIDARI vol ser part dels moviments que cooperen i lluiten contra la pobresa, per la igualtat, la justícia, la pau... Això creiem que ens fa millors persones i contribueix modestament al necessari canvi social que millori la situació de les grans majories de la humanitat.

ARTÀ SOLIDARI voldria que darrere de cada contribució econòmica hi hagués un compromís integral per la defensa i contribució a la construcció d'un món més just i que no sols fos una contribució espasmòdica i puntual, tranquil·litzadora de la consciència.

Al llarg dels anys s'han finançat projectes a Nicaragua, Guatemala, Sri Lanka, Palestina, i darrerament al Perú, etc. Alguns dels projectes s'han dut endavant amb la col·laboració del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació.

Es veritat que tots els membres d'ARTÀ SOLIDARI treballen com a voluntariat, però també ho és que ens agradaria una major implicació dels més de 100 socis de l'ONG.

Si bé els que estam convençuts de la conveniència d'implicar-se en un canvi per fer més just el món, seguirem endavant més enllà de premis, sens dubte és un estímul el premi rebut del Consell de Mallorca i és una agradable ditada de mel que agraïm.

Premi Consell de Mallorca a la solidaritat en l'àmbit internacional a la trajectòria personal i/o professional

En aquesta primera edició s'ha decidit premiar

mossèn **Jaume Moragues**,

pel seu paper de missioner al Burundi.

La candidatura, "Una vida solidària. Mossèn Jaume Moragues", l'ha presentada el Grup d'Estudis Integrals.

Un dels fets que més ha valorat el jurat a l'hora de concedir aquest premi és la implicació de Mossèn Jaume Moragues amb la població dels indrets en els quals exercí el seu ministeri. Ho demostra el seu perfecte coneixement de la llengua del país, així com la seva història, cosa que li permetia relacionar-se i entendre millor les necessitats de la població autòctona.

A Mossèn Jaume Moragues no se l'ha de veure, idò, tan sols com un missioner, sinó com una persona activa en les tasques de desenvolupament i millora de les condicions de vida de les persones que residien als diferents llocs d'Àfrica.

Comentari de mossèn Jaume Moragues

Dia 4 de setembre de 2008 molta gent va assistir a la proclamació dels premis a la solidaritat que dóna el Consell de Mallorca.

Tot Mallorca va vibrar amb la crida a la SOLIDARITAT.

Personalment, vaig rebre moltes cridades telefòniques per felicitar-me de part dels companys de Burundi. El dia de la proclamació, la meua família havia vingut a la MISERICÒRDIA.

A la residència de Son Gibert, la Superiora va mostrar el diploma que vaig rebre del Consell de Mallorca quan tots els residents estaven reunits.

Les paraules de la Honorable Presidenta del Consell de Mallorca varen entusiasmar tota l'assemblea en raó del gran valor de la SOLIDARITAT, valor molt important en democràcia.

Educar la responsabilitat és la gran feina dels governants. L'Honorable Presidenta va tenir èxit.

Va tancar l'acte de lliurement dels Premis del Consell de Mallorca a la Solidaritat el parlament de l'Hble. presidenta del Consell de Mallorca, la Sra. Francina Armengol Socias, del qual en cal destacar que:

"... Per fer créixer la solidaritat no valen interessos particulars, tots ens hem de donar la mà i afegir esforços pel bé de les persones més vulnerables. Esperem que, en el futur, aquesta col·laboració es faci encara més estreta i doni més fruits."

I també:

"... Un acte com aquest no pot ser un acte aïllat, ha de ser l'expressió d'una feina col·lectiva que es fa a diari, però que també cal reconèixer en qualche moment, amb l'esperança d'afegir un ingredient addicional de motivació a la tasca que realitzeu. Per això, vull deixar palès aquí el meu compromís i el de tot el Consell amb la continuïtat d'aquests premis."

El punt final a l'acte de lliurament dels premis del Consell de Mallorca a la Solidaritat el va posar l'Orquestra del Conservatori de Tetuan, una formació especialitzada en música andalusí i d'altra música de les cultures àrab i otomana, que empra instruments i percussions tradicionals del món àrab. La integren instrumentistes del més alt nivell i prestigi de Tetuan.

En el 21è aniversari del naixement de la revista *Alimara*

Jaume Mateu i Martí
Biblioteca i Documentació
Institut Mallorquí d'Afers Socials

La revista *Alimara* va néixer el mes de març de 1987 i, com s'indica a l'editorial del primer número, pretenia *"intensificar el mutu coneixement i les relacions entre tots els que fem feina als serveis socials de Mallorca, desenvolupant tasques d'orientació i prevenció, de suport personal o col·lectiu, de promoció i alliberament, d'acollida i persuasió"*. A més, es proposava *"llevar la sensació d'aïllament o abandonament que hom pot tenir quan es fa un treball capdavanter d'atenció social. Vol dur iniciatives, força, imaginació d'un cap a l'altre de l'illa"*. Finalment, s'assenyalava que la revista volia *"eliminar barreres, apropar els que se sentin lluny, comunicar energies"* i que amb la informació que oferia esperava *"produir un efecte multiplicador del benestar social a la nostra comunitat"*.

La revista *Alimara* és fruit, per tant, de l'entusiasme que encomanà en les persones i entitats lligades a l'acció social la implantació dels serveis socials als municipis de Mallorca, constitució que validava la dotació de drets inherents a l'estat del benestar que es pretenia consolidar. Arran d'això, és indicat recordar que el 1988 s'engega a nivell estatal el Pla Concertat de Prestacions Bàsiques, que l'any següent es començarà aplicar a Mallorca i que no s'implantarà definitivament fins a l'any 1991. Per això, en els inicis d'aquest gran repte social, l'*Alimara*, com indica en el primer número l'aleshores president del Consell de Mallorca Jeroni Albertí, volia fer llum i aportar idees. En aquest sentit, per al president Albertí, la revista pretenia seguir la dita oriental que diu que *"val més encendre un llum que maleir les tenebres"*.

Aquest entusiasme inicial i la voluntat d'aportar discurs tant a l'acció social com als serveis que se'n deriven, imprimeixen als primers números de la revista un marcat caràcter de calaix de sastre condensat en el qual hi cabia de tot. En poques pàgines hi trobam informació comunitària, notícies diverses, recursos, experiències i, en generosa profusió, referències formatives: cursos, jornades i bibliografia de l'àmbit. Aquesta tònica arriba fins al número 10, corresponent als mesos de novembre i desembre de 1988. A partir del número 11 es fixen les seccions. Tres d'elles són de divulgació: dels plans, programes i recursos propis del Consell; d'informació comunitària (en la qual es presentaren els serveis socials de cada municipi) i una experiència en qualsevol sector de l'àmbit social. També es publica una entrevista a cada número amb una persona lligada al treball social, es dóna espai a notícies breus i se segueix apostant per la formació a través de la secció *"Eines per treballar millor"*. Finalment, també es dedica un espai, *"Ens feim ressò"*, a reproduir textos d'altres publicacions que, pel seu contingut, poden interessar els lectors d'*Alimara*.

És a partir del número 23, corresponent als mesos de gener-febrer de 1991, que *Alimara* comença a incorporar textos teòrics i de reflexió. Si fins aleshores l'objectiu primer era la informació, a partir d'aquest número comencen a sovintejar els articles signats que obren les portes al debat. Així, la revista segueix sent el reflex del batec del treball social de Mallorca: mica en mica es va fent camí, es van assentant bastides i consolidant recursos, la qual cosa comporta l'obertura al diàleg. D'aquesta manera, es

debatrà sobre les figures dels treballadors socials i dels coneguts en aquells temps per "treballadors de carrer", per exemple; o sobre el Pla de Salut Mental; o sobre la prostitució a Mallorca.

L'adaptació d'*Alimara* a les demandes de formació i d'informació de tot l'àmbit de l'acció social, però, topa de ple amb la crisi econòmica dels primers anys de la dècada dels noranta passats. La retallada en els pressuposts del Consell de Mallorca d'aquest temps provoquen un canvi en la periodicitat de la revista: a partir de 1992, de la bimestralitat es passa a la bianualitat.

L'any 1994 es produeix un canvi substancial tant en la revista *Alimara* com en la línia editorial del Servei d'Acció Social i Sanitat del Consell de Mallorca. Atenent tant les demandes dels professionals com la línia programàtica de la institució, aquest any es decideix crear una nova publicació de caràcter mensual i estrictament informativa, el "Full Informatiu d'Acció Social", i reservar l'*Alimara* per als articles més tècnics i teòrics editant-ne dos números cada any. A més, també es canvia el format d'*Alimara*, que passa a ser llibre, deixant el foli per al full informatiu.

Amb aquest canvi val a dir que *Alimara* pren la volada que la portarà a ser l'única revista tècnica de l'àmbit del treball social editada a les Illes Balears, raó per la qual esdevindrà una eina preuada i reconeguda per aquest sector. En paral·lel, s'estableix el flux d'intercanvi amb altres revistes de la mateixa temàtica editades per universitats, col·legis professionals de treballadors socials d'arreu de l'estat i diferents administracions públiques. D'aquesta manera s'obrin noves vies de contacte, algunes de les quals es traduiran en la publicació de materials referits a realitats i iniciatives no illenques.

L'*Alimara* seguia sent el reflex del camí que s'anava fent en els serveis socials de Mallorca. Entrats en els anys noranta de l'anterior centúria, tots els serveis socials municipals pràcticament s'havien desplegat i aquesta constatació exigia una nova orientació de la revista. Així, a partir del número 47, del mes de juny del 2001, *Alimara* esdevé monogràfica.

Aquesta segona etapa es perllonga fins al juny de 2002, any en què s'edita el darrer número, el 49. Malauradament, arribats a la velocitat de creuer desitjada i en haver aconseguit la fidelitat i el reconeixement dels professionals de l'àmbit del treball social, es decideix posar fi a una activitat que havia donat un alt rendiment formatiu.

A banda del prestigi aconseguit entre els professionals i les entitats de Mallorca implicats en l'acció social, de la revista *Alimara* en cal destacar un altre valor que la distingeix particularment: l'ús exclusiu de la llengua catalana. És, aquest, un tret que convé remarcar perquè, a més de les rigoroses aportacions tècniques i teòriques al seu àmbit, en el seu favor hi hem d'imputar les conseqüències en positiu que es deriven d'aquesta aposta inequívoca i permanent per la llengua pròpia de Mallorca.

**Després d'un any de funcionament,
270 persones ha fet el testament vital**

L'oficina del Registre de Voluntats Anticipades de Balears ha enregistrat durant el seu primer any de funcionament 270 declaracions de voluntats anticipades.

El desig que es respectin les decisions de les persones sobre com volen ser tractades en cas de patir una malaltia és el que ha portat als Parlaments de les comunitats autònomes de tot l'Estat espanyol, fent-se ressò de les inquietuds de ciutadans i associacions que propugnaven la seva legalització, a aprovar lleis que reconeixen la legalitat d'un document de voluntats anticipades o testament vital. També es coneixen com Directrius Anticipades, o Instruccions Prèvies, depenent de la Comunitat Autònoma on es regulen.

A la nostra Comunitat, el Parlament aprova la llei el març de 2006 i en desplega l'orde de funcionament del Registre el mes d'abril del 2007.

Les voluntats anticipades es fonamenten en el respecte a l'autonomia de la persona, la seva dignitat i intimitat en el tractament del dolor i del patiment.

Es fan de cara a un possible futur en què la persona està molt malalta i no estigui, en aquest moment, capacitada per poder fer un consentiment informat.

El respecte a l'autonomia obliga a respectar les persones en els seus valors. Això requereix informar-la i tenir-la en compte a l'hora de prendre decisions, fet que pot implicar que, en determinades circumstàncies, algunes persones voldran utilitzar tots els mitjans necessaris per continuar vivint i d'altres poden considerar que no s'emprin mitjans per perllongar la seva vida en unes condicions que ells no consideren admissibles. Obliga també a respectar el dret a no ser informat si així ho manifesta l'interessat.

En aquest document, la persona interessada en pot designar també una altra, que pot ser un familiar o no, perquè sigui el representant dels seus interessos i s'encarregui de substituir-lo com a interlocutor amb el metge o l'equip sanitari.

Hi ha tres maneres de formalitzar aquest document:

- Davant Notari
- Davant tres testimonis
- Davant l'encarregada de l'oficina

Els requisits per fer el Document de Voluntats Anticipades són: ser major de edat i tenir plena capacitat d'obrar.

Per a la seva efectivitat i que tots els professionals puguin conèixer-la quan sigui necessari, cal registrar-la a l'Oficina de Voluntats Anticipades.

Es facultat de la persona que l'ha fet modificar-lo o anul·lar-lo en el moment que vulgui.

El document de voluntats anticipades és d'obligat compliment sempre que les seves indicacions no siguin contràries a l'ordenament jurídic o a la bona pràctica clínica.

Els beneficis d'una planificació anticipada de les decisions al final de la vida són, entre d'altres: permetre iniciar un procés reflexiu del que volen fer els nostres malalts en els darrers moments de la seva vida; situar el malalt

com l'eix fonamental del procés assistencial fins i tot quan ell no pugui expressar-se; generar una relació de major confiança entre els professionals i els malalts; facilitar als clínics un marc de referència per a la presa de decisions i permetre que els malalts identifiquin l'interlocutor que ells vulguin entre els seus coneguts i familiars; i prevé els conflictes sobre qui ha de prendre les decisions.

L'oficina del Registre de Voluntats Anticipades és al carrer Cecili Metel número 18 de Palma. Disposa d'un telèfon gratuït per demanar informació i cita prèvia: 900701130.

Tots, independentment d'allò que hem estat o fet en aquesta vida, ens haurem d'enfrontar amb la mort. Pot ser val la pena que recordem Moisès Broggi, metge cirurgià i humanista, quan diu que *"el malalt necessita que el curin, però també que el consolín; perquè el metge no ho cura tot i no hem d'oblidar que les màquines no consolen"*.

Diferència amb l'eutanàsia

L'eutanàsia és la mort causada per prescripció mèdica a demanda d'una persona competent que, d'aquesta manera, vol acabar amb el patiment físic o mental causat per una malaltia incurable o per les seqüeles irreversibles d'un accident i quan la percepció de la mort no és propera.

La droga pot prendre-la la persona que ho demana o ser administrada per una tercera persona. S'exclou explícitament d'aquesta definició l'assossegament en l'agonia i la decisió de no iniciar o retirar un tractament de suport vital, en l'etapa final d'una malaltia incurable.

**Reflexions i pluja d'idees
sobre la situació actual i el futur
dels serveis socials en els municipis de la Part Forana**

Mª Concepción Casado Mena

Treballadora Social.

Cap de Servei de Tercera Edat, Serveis Socials i Sanitat
de l'Ajuntament de Calvià.

Col·laboradores de l'Ajuntament de Calvià:

Carmen Guillén Ávila, Treballadora Social, Cap de Secció

Empar Santacreu Oliver, Treballadora Social

Mª Teresa Tarragó Rodríguez, Treballadora Social

Elena Serrano Bujalance, Psicòloga

Cristina Gamundí Massanet, Psicòloga

Introducció

A mitjans de la dècada dels 80 existien, a més de Palma, alguns altres ajuntaments, com el de Calvià, que començaven a desenvolupar el seu propi departament de serveis socials. Devers l'any 1986 s'elaborà el mapa de serveis socials del Consell de Mallorca.

La posada en marxa del Pla de Prestacions Bàsiques tingué una repercussió important a l'Illa, ja que tots els municipis pogueren començar a accedir a un sistema de finançament que els permetia, com a mínim, comptar amb un treballador social i posar en marxa el servei d'ajuda a domicili.

S'ha recorregut un camí de poc més de 20 anys en el qual s'ha anat produint una evolució, que alguns consideren important, altres lenta, altres insuficient... però que ha estat diferent a cada municipi.

En aquest camí ha evolucionat també la població: podem distingir entre municipis mitjans (sempre en relació a Palma) i municipis petits. L'evolució dels seus serveis també ha estat diferent.

S'han incorporat noves necessitats i també, recentment, un nou col·lectiu de forma molt significativa: el de la població immigrant que genera noves dinàmiques socials.

A nivell legislatiu, de forma específica sobre serveis socials, una llei autonòmica d'acció social de l'any 1986 i la llei estatal d'atenció a la dependència.

Quan parlem de part forana és important distingir entre els municipis. Està clar que són aquells que no són Palma, però entre aquests municipis hi ha diferències. Entre altres coses, són molt diferents els municipis amb costa i economia turística, dels municipis de l'interior. Per tant, no es poden fer generalitzacions.

A continuació presentarem una sèrie d'idees i propostes des d'un plantejament en positiu, malgrat que parlarem de dificultats i necessitats, perquè pensam que és molt important ser capaços de transmetre els nostres pensaments de forma positiva per, a partir d'ells, construir de forma adequada els serveis socials. Perquè els serveis socials són un sistema en constant construcció.

Situació actual

1. Elements positius

- Proximitat dels serveis socials d'atenció primària al ciutadà. Són un punt de referència. Són l'observatori natural per excel·lència.
- Des d'ells es poden elaborar programes adaptats a les necessitats reals de la població. Estan inserits en la comunitat i són el primer punt d'accés davant qualsevol tipus de dificultats, especialment en els municipis petits.

- Permeten el treball sobre els problemes del ciutadà i la seva família des d'una perspectiva integral: coordinats amb sanitat, educació... El que es denomina "abordatge en xarxa".
- El treballador social municipal és l'intermediari amb els serveis especialitzats; qui facilita l'accés a aquests serveis.
- Els ajuntaments són els receptors de les necessitats emergent. Aquestes sempre es dirigeixen en primera instància als serveis socials. Com a exemples n'hi ha un molt significatiu: la població immigrants, els problemes sociosanitaris de la gent gran.
- Atenció primària té, a més, iniciativa en la detecció d'aquestes noves necessitats i és un motor en la creació dels recursos alternatius per donar resposta a aquestes necessitats, sempre en la mesura de les seves possibilitats i recursos.
- Cal destacar-se l'esforç que han fet els ajuntaments des de mitjans dels anys 80 per crear una xarxa assistencial. Especialment els municipis petits, amb pressuposts generals més limitats.
- És positiva, també, la incorporació de nous serveis generats per altres administracions al llarg d'aquests anys, sobre els que els usuaris manifesten un alt grau de satisfacció, com pot ser el servei d'assistència mòbil per a dones víctimes de la violència.
- Quant als professionals dels serveis socials s'ha de destacar:
  - L'alt nivell de professionalitat en el desenvolupament de la intervenció; la seva experiència acumulada al llarg d'aquests anys des del territori.
  - L'alta motivació per la feina.
  - L'actitud de responsabilitat envers les dificultats del ciutadà.
  - L'elevat interès per la formació contínua.

2. Dificultats

- Pla de Prestacions Bàsiques obsolet. Si en un primer moment va suposar un avanç, es pot dir que no ha evolucionat. Convindria fer una anàlisi de la seva repercussió a nivell de cobertura financera i tècnica en els diferents municipis.
- A mesura que s'articulen nous serveis i prestacions, es va delegant des de les administracions -tant central com autonòmica- el que s'hauria de dir *peritatge social* més que no d'*informe social* (s'emet un informe social resultat d'una valoració social). Perquè no sols és fa sobre prestacions de serveis socials, sinó sobre prestacions d'altres sistemes: educatiu, sanitari, judicial... Així, els treballadors socials, per l'esmentada actitud de responsabilitat vers les dificultats del ciutadà, estan assumint aquesta funció.

Relació d'informes socials que són requisit per a la tramitació de prestacions d'altres administracions públiques:

- Estrangeria: informes d'arrelament social, informes de reagrupament familiar.
- Delegació de govern: certificació de la situació socioeconòmica de la unitat familiar per a ajudes per catàstrofes naturals (darrer temporal).
- Informes per a la tramitació de beques de menjador de la conselleria de sanitat.
- Els cada cop més sol·licitats informes de jutjat en situacions de separació, maltractament, etc.
- Els informes de serveis socials específics i/o especialitzats: residència, renda mínima d'inserció, protecció de menors, etc.
- Els que estableix cada ajuntament per informar quant a l'assignació de prestacions d'altres serveis municipals, per exemple: informes socials per a l'adjudicació d'habitatges de protecció pública.

Si bé indica la importància de comptar amb dades socials, sociofamiliars, socioeconòmiques... a l'hora d'adjudicar prestacions també suposa una càrrega per als ajuntaments, per als serveis socials, per als treballadors socials, que no deixen de fer la prestació assistencial.

- Poc pes de la part forana a l'hora de prendre decisions sobre la globalitat dels serveis socials a l'Illa. Sobretot si es tenen en compte els augments de la població que estan patint els municipis veïns o propers a Palma. Dades sobre tres d'ells.

Municipi	Padró 1996	Revisió padró 2006	Creixement en 10 anys
Calvià	28.748 hab.	45.284 hab.	16.536 hab.
Llucmajor	20.474 hab.	31.381 hab.	10.907 hab.
Marratxí	16.180 hab.	29.742 hab.	13.562 hab.

Dades de l'Illa (revisió padró 2006)

Població Mallorca	Població Palma	Població resta de municipis
790.763 hab.	375.048 hab. (47,43%)	415.715 hab. (52,57%)

- Se supleixen a nivell de prestacions tècniques mancances d'altres serveis que no es doten amb els seus propis recursos socials: el servei d'ajuda a domicili de sanitat, l'equip socioeducatiu als centres educatius, el transport de persones a centres d'educació especial i a tallers especials de treball. Per exemple, si aprofundim en el sistema educatiu ens trobam que en educació primària, des dels EOEP es compta amb un sol treballador social per a 10/11 centres escolars. En educació secundària no hi ha treballador social ni educador social. Tal vegada les dificultats

creixents haurien de conduir a una revisió dels perfils professionals amb els que es doten els centres educatius.

- Amb prestacions econòmiques municipals es cobreixen les mancances conjunturals de la població, però també aquelles mancances d'altres administracions en l'aplicació de les seves prestacions. Exemples:
  - Complementar el percentatge assignat a la beca de menjador escolar de la Conselleria d'Educació en aquells casos en els que resulta insuficient per al menor i la seva família, i la situació dels menors és extremadament precària.
  - Atorgar ajudes de menjador escolar a aquells menors que no compleixen els requisits per accedir a les beques de la Conselleria d'Educació. Ha passat en èpoques anteriors amb els llibres.
  - Cobrir les necessitats bàsiques de dones afectades per impagaments de pensions dels seus excònjuges fins que hi hagi sentència judicial.
  - Cobrir les necessitats de famílies (especialment monoparentals) en els *impassos* fins que rebin les percepcions del SOIB.
  - Complementar la cobertura de les necessitats bàsiques que genera la baixa quantia d'altres prestacions, com podria ser la renda mínima d'inserció i del col·lectiu poblacional que subsisteix amb la pensió no contributiva.
  - Etc.
- Inestabilitat de les plantilles que, en certs casos, només van creixent des del capítol 2.
- Si bé el municipi és l'observatori ideal de les necessitats socials, no es compta amb instruments adequats i homogenis per a la detecció i anàlisi d'aquestes necessitats. Per tant, la pregunta seria: Treballam per inèrcia? Ens arrossega la pressió assistencial del dia a dia? O bé, treballam de forma planificada sobre la base de les necessitats adequant els recursos de què disposam?

3. Necessitats

- Nova llei autonòmica que clarifiqui les competències de les diferents administracions i el finançament dels serveis socials d'acord amb ràtios de professional/nombre d'habitants, a la dispersió geogràfica, etc.
- Superar la situació actual del sistema de registre derivat del PPB. Analitzar què es necessita d'acord amb la seva posterior utilitat (planificació o només trasllat de dades a l'administració central?) Superar la inèrcia d'anys. La iniciativa d'alguns municipis per dotar-se d'una major precisió en les dades d'intervenció, redunda també en l'augment de sistemes de registre paral·lels que comportin una major dedicació dels tècnics.
- Consolidar el sistema, entre altres coses, consolidar plantilles professionals.

- Comptar amb carteres de serveis actualitzades, que han d'incorporar no només els serveis existents, sinó també els sistemes d'accés i l'anàlisi del servei necessari. Exemple: *serveis existents i necessaris en el sistema de prevenció i atenció a la drogodependència*.
- Necessitat de transferir experiències: des d'alguns municipis de la part forana s'estan desenvolupant projectes específics sobre col·lectius, com poden ser sobre infància i família, o sobre immigració, que estan avaluats, que compten amb assaigs contrastats d'estratègies d'intervenció i resultats.
- Sobre la base de la proposta del SAAD presentada a la comissió sectorial de dependència el 6 de febrer en l'assemblea de batles ens han sorgit les següents preguntes:
  - Es dotaran els municipis de tècnics? De qui dependran administrativament? S'inclourà suport administratiu?
  - Es farà una cartera de serveis?
  - Com es gestionarà el finançament del SAAD i la teleassistència?
  - Com s'encaixarà el finançament i l'aplicació d'ambdós serveis per dependents i no dependents?
  - Qui assumirà el cost d'ambdós serveis fins que es faci el PIA?
  - Com repercutirà en els ajuntaments el tema del copagament d'aquells serveis ja atorgats que impliquin aportació dels usuaris després de la seva valoració?
  - Com s'abordaran les urgències tan habituals en atenció primària i la seva repercussió en els municipis?
  - A través de quins mitjans administratius i legislatius s'articularà amb els ajuntaments?

4. Propostes

- Analitzar el paper dels municipis de més de 20.000 habitants i fins i tot ja de 50.000 habitants. Començar a plantejar-se la descentralització de serveis, subvencions, ajudes, per iniciar un procés d'autogestió, ja sigui a través del concert o del conveni. És inconcebible que ens hàgim de presentar a convocatòries de subvencions autonòmiques i insulars per veure "que podem obtenir" i que depèn (el presentar-se o no, el que t'atorguin o no) de molts diferents factors: el temps de què es disposi en virtut del termini de finançament de presentació de sol·licitud, el fet que s'hagi pogut preveure per a l'assignació de crèdit a nivell pressupostari, etc.
- Analitzar les ràtios de dotació de personal en municipis, tant a nivell tècnic com administratiu. I també s'ha d'intentar determinar si un ciutadà té accés a les mateixes prestacions i serveis d'acord amb municipi on resideixi.
- Treballar amb les universitats la investigació sobre procediments, instruments... els que siguin necessaris pels serveis socials i, per tant, per la seva població.

- Fer una vertadera planificació de cobertura de les necessitats socials de l'Illa. Creació d'una comissió intermunicipal efectiva on hi tingui cabuda una avaluació inicial (què farem) i de procés (com ho estam fent).
- Crear estructures sòlides de treball coordinat entre administracions a dos nivells:

- A nivell de serveis socials de les diferents administracions.
- A nivell dels diferents sistemes de serveis personals: sanitat, educació, serveis socials, treball, fonamentalment.

S'ha de tenir en compte que històricament, els tècnics d'intervenció directa s'han coordinat sobre el territori i s'han fet vertaders esforços per donar una adequada atenció als ciutadans. Es compta, doncs, amb experiència pràctica que hauria de ser recollida per les administracions competents.

Exemple: projecte d'intervenció conjunta de serveis socials i centres educatius públics de Calvià.

- Posar en funcionament un pla sociosanitari que abordi de forma eficaç l'atenció a col·lectius, i de forma molt especial al de les persones amb trastorns de salut mental. Aquestes persones s'estan adreçant als serveis socials sol·licitant un suport que en aquest moment no estam preparats per donar.
- Ajustar els recursos i les estratègies de l'aplicació de la llei de dependència de forma que:
  - a) No suposin una sobrecàrrega de treball per als departaments municipals de serveis socials.
  - b) Permetin l'agilitat i flexibilitat en l'adaptació de les prestacions.
  - c) Es clarifiqui la repercussió que sobre els municipis tindrà l'articulació del sistema de serveis.
- Intentar que el sistema d'atenció a la dependència no tapi la necessitat de comptar amb sistemes similars per a l'atenció d'altres col·lectius, necessitats, dificultats... Els professionals d'intervenció directa seguim rebent les demandes que aquests generen. Un dels pilars del sistema de benestar social, són els serveis socials: el sistema de dependència serà un "subpilar", un subsistema.
- Consolidar el sistema de serveis socials des de la consolidació de les plantilles de personal, establint ràtios d'atenció en funció de diferents criteris: nombre d'habitants, dispersió territorial, població dependent. Assimilar el sistema a altres com el sanitari, l'educatiu, davant els quals els serveis socials es troben en desigualtat de recursos, tot i que també es troba en la situació paradoxal de complementar les seves intervencions quan els altres sistemes detecten dificultats socials.
- A nivell professional és un repte plantejar-nos quina i com ha de ser la intervenció comunitària dels serveis socials en aquest segle XXI en el qual hi ha més entitats ciutadanes que mai, però que la seva evolució es dirigeix, en el sector dels serveis socials, a ser prestadores de serveis. Una altra pregunta seria: com articulam la iniciativa pública amb la

iniciativa privada? L'accés d'un ciutadà a un servei es fa en les mateixes condicions si té una titularitat o una altra?

- Abordar definitivament la prevenció de dificultats a l'àmbit de la infància, família i joventut, mitjançant un pla autonòmic, global. La pressió assistencial del dia a dia al municipi, ens permet dur a terme intervencions serioses encaminades a la prevenció? En certs municipis resulta molt difícil. No obstant això, s'ha de fer constar que la intervenció assistencial, du implícita la prevenció.
- Solucionar de forma definitiva i homogènia a tots els municipis els sistemes d'intervenció coordinada amb el servei de protecció de menors.
- Comptar amb un pla autonòmic d'abordatge global de la immigració.
- Comptar amb un pla autonòmic per a la prevenció de dificultats socials de la infància i la joventut.
- Comptar amb un pla d'intervenció integral amb la família.
- Comptar amb mesures reals per a l'accés a l'habitatge.
- Crear una xarxa de transferència d'experiències entre municipis.

5. Conclusions

Podem ser en un important moment si una nova llei de serveis socials ens permet reordenar el sistema en la comunitat autònoma.

Hem de treballar perquè els ciutadans puguin accedir als serveis en igualtat de condicions en qualsevol punt del territori autonòmic.

O s'opta per reforçar els serveis socials d'atenció primària perquè la seva funció sigui la complementació de les altres xarxes de serveis, o aquestes es doten d'equips i prestacions tècniques i econòmiques per fer front a les necessitats que tracten des dels seus diferents sistemes.

Calvià, març de 2008

Els serveis socials de Porreres

I. El municipi

Porreres és un municipi de l'interior-sud de la comarca central de l'illa de Mallorca.

És un municipi amb un sol nucli de població on se concentren a data d'avui 5.479 habitants, dels quals un 54'02% son homes i un 45'98% dones.

Aquests darrers 10 anys hi ha un "ressorgiment poblacional" lligat al fenomen de la reconversió residencial de l'espai rural, a un augment de la població immigrant i a un augment de la construcció de nous habitatges.

El 23% de la població de Porreres és estrangera, del qual un 77% és no-comunitària.

II. Grups d'edat

En relació als grups d'edat podem dir que:

- La població menor de 16 anys comprèn un 13'98% del total.
- La població compresa entre 16 i 64 anys representa un 65'81%, i
- Un 20'20% són persones majors de 65 anys.

L'Índex d'envelliment a Porreres és del 144%; l'Índex de sobreenvelliment és del 16'07% i l'Índex de dependència és del 51'94%.

III. Evolució de la població (I)

Durant els inicis dels anys noranta es produeix un descens en el nombre d'habitants. És a partir de l'any 1997 quan es canvia aquesta tendència. Hi ha un ressorgiment econòmic en el sector de la indústria, construcció i comerç, el qual possibilita que el joves porrerencs que fins llavors se n'anaven a viure a Ciutat i zones costaneres en recerca de millors oportunitats laborals, quedin al municipi.

A tot això, cal sumar-hi l'assentament dels i de les nousvinguts/nouvingudes i la construcció, entre d'altres, arribant a un creixement del 30% de la població l'any 1997.

IV. Evolució de la població (II)

En aquesta diapositiva hem volgut destacar aquestes dades perquè aquí és on es reflecteix clarament l'Índex de creixement de la població porrerenca en relació a la població de les Illes Balears i de Mallorca.

V. Evolució de la població estrangera segons sexe

Cal destacar que segueixen emigrant més els homes que les dones.

VI. Piràmide de Població Actual

No ens ha estat possible poder aportar una gràfica amb dades de fa 20 anys, en la qual haguéssim pogut observar una piràmide inversa.

En aquesta, destaquem que el creixement s'ha concentrat en les franges d'edat de 20 a 40 anys, majoritàriament els homes. I una creixuda molt considerable en la infància.

VII. Inicis dels Serveis Socials

Fa vint-i-nou anys, un lapse de temps extremadament breu en la nostra història, s'inicià una carrera trepidant, una revolució que va commoure els fonaments de la societat espanyola.

L'abril de 1979, després de les primeres eleccions locals, els municipis emanats de les urnes i les organitzacions que vertebraven el teixit social (polítics, culturals, veïnals, etc.), s'enfrontaren al repte de construir un nou model d'organització, de gestió del territori, que exigia atendre el/la ciutadà/ciutadana en la millora de la seva qualitat i nivell de vida.

A Porreres, com a la resta de municipis, s'inicià un treball de revisió del paper de "lo local" partint pràcticament de zero; de llavors ençà hem anat cremant etapes i en cada una d'elles, aconseguint quotes més altes de desenvolupament.

En aquest sentit, les primeres manifestacions dels Serveis Socials responien a "està tot per fer": a nivell de professionals, de recursos, de serveis, d'articulació de la població i del propi govern municipal.

Durant quasi 20 anys, hem anat creant equipaments i infraestructures, en tots i cada uns dels sectors. A més, l'evolució de la societat ha anat creant noves necessitats, a les quals s'ha anat donant resposta habilitant serveis, instal·lacions i recursos.

Ja no s'ha de convèncer a ningú quan es planteja que l'Ajuntament és la primera línia de front per al desenvolupament. L'apropament als ciutadans, a les seves necessitats, a les seves maneres de sentir i entendre, etc. és un objectiu que definirà el model d'intervenció.

VIII. Serveis actuals

- Servei d'informació, orientació i valoració (SIO).
- Servei d'ajuda a domicili (SAD).
- Servei de teleassistència domiciliària (STAD).
- Servei de menjador a domicili.
- Servei de bugaderia.
- Serveis d'estades temporals. Mitjançant conveni amb la Residència Social d'Ancians de Porreres (residència privada propietat de la Parròquia de Porreres). Aquest servei posa a disposició dels/de les usuaris/usuàries: tres habitacions per descans, respir familiar, recuperació hospitalària, situacions d'urgències familiars, etc.

- SIGI (Servei Integral de Gestió Immobiliària). És un servei dut a terme per l'Ajuntament de Porreres, juntament amb l'Ajuntament de Sa Pobla, l'Ajuntament de Pollença i l'Ajuntament d'Inca.

El servei SIGI pretén facilitar l'accés a un habitatge digne a aquells col·lectius que en aquests moments no hi poden accedir, promovent diferents accions d'integració, mediació i facilitador de recursos relacionats amb l'habitatge. Les professionals que duen a terme aquest servei són: Una Tècnica en gestió immobiliària i una Mediadora.

- Servei de cooperació social: dona suport a les manifestacions de solidaritat de la gent de Porreres com per exemple: tenda solidària, recollida i repartiment de joguets, campanya de confitura d'albercoc, recollida de llibres escolars, ...
- Projectes eQual. EQUAL és una iniciativa Comunitària de Recursos Humans promoguda i cofinançada pel Fons Social Europeu.

Aquesta iniciativa forma part d'una estratègia integrada per a l'ocupació i té per objectiu la lluita contra totes les formes de discriminació i desigualtat que es produeixen en el mercat de treball, en particular, contra aquelles que es basen en el sexe, la raça, l'origen ètnic, les creences o l'edat.

Vàrem començar a fer feina amb els projectes eQual l'any 2002 amb dos projectes: Equal Medea i Equal Filoxenia, que varen finalitzar al 2004.

Ara, a finals del 2007, hem donat per acabat:

- projecte eQual Arco, el qual tenia per finalitat dissenyar i executar actuacions orientades a la inclusió social i laboral. Mitjançant el SAIIL (Servei de Suport Intercultural a la Inserció Laboral) ubicat a les dependències de l'àrea social de l'Ajuntament s'han dut a terme les accions següents, entre d'altres:
  - Diagnòstic municipal de la situació sociolaboral de la zona. Anàlisi de l'oferta i demanda de treball.
  - Elaboració i seguiment d'itineraris d'inserció laboral amb població amb necessitats d'inclusió social per tal de millorar l'ocupabilitat dels/de les beneficiaris/àries.
  - Actuacions en matèria de mediació entre el món empresarial, entitat local i població amb necessitat d'inclusió social.
  - Ser un punt de trobada, tant del teixit empresarial com de persones demandants de feina, on compartir experiències, opinions, valors, etc. i on analitzar les necessitats d'uns i els altres.
  - Creació d'un sistema de participació on es puguin coordinar els diferents agents i sectors de desenvolupament, que integri representants d'entitats locals, empresarials, sindicals, ONG's (Associacions de persones immigrants, veïnals, culturals, etc.).

En aquests moments el SAIIL continua, dut a terme per una mediadora sociolaboral.

- Projecte eQual IB Envol. Les actuacions que s'han duit a terme a l'Ajuntament de Porreres són:
  - Orientació professional personalitzada i assessorament sobre recursos laborals, professionals i recerca d'ocupació.
  - Curs de formació bàsica i compensatòria.
  - Curs sobre coneixements bàsics en NTIC (Noves Tecnologies de la Informació i Comunicació)
  - Curs de tècniques de recerca de feina.
  - Cursos específics:
    - Operari/ària de Manteniment d'Instal·lacions de Parcs Verds.
    - Operari/ària de Neteja d'Immobles.
    - Auxiliar d'Administració.
  - Formació i pràctiques laborals: inserció a empreses amb tutor i supervisor.
  - Fórmules de conciliació laboral i familiar: beques de guarderia, activitats extraescolars, ...
  - Servei d'informació i assessorament sobre recursos socials complementaris.
- Projecte d'Intervenció socioeducativa i infantojuvenil.

Des d'aquest Projecte es duen a terme les actuacions següents:

  - Informació i orientació sobre temes com escolarització de nouvinguts/gudes, beques, recursos complementaris, etc.
  - Oci i temps lliure mitjançant tallers on es fan activitats de reforç escolar i activitats ludicoeducatives, amb periodicitat setmanal, per a nins/nines amb necessitats específiques.
  - Prevenció i educació a través de l'elaboració pròpia i la implementació de tallers com són a data d'avui: prevenció de l'anorèxia i la bulímia, prevenció del consum d'alcohol, educació afectiva i sexual, educació en i per a la igualtat d'oportunitats.
  - Treball en xarxa amb escoles i l'IES: reunions periòdiques als diferents centres, comissions d'absentisme, seguiment de casos (absentisme escolar, programa PISE, vandalisme, problemes familiars), participació a la Junta Local de Seguretat, etc.
  - Escola de Pares: En aquests moments es dur a terme l'escola de pares d'infants de 0 a 2 anys. Es treballen temes com poden ser: alimentació, el son, pautes conductuals, urgències a casa, massatge infantil pràctic, etc.

Posteriorment, es posarà en marxa un segon bloc dirigit a pares de nins de 3 a 8 anys i un tercer de 8 a 16.
  - Projecte de Mediació Intercultural "Surt" / "La Caixa". S'ha signat un conveni entre l'Ajuntament de Porreres i l'Associació Surt. Projecte finançat per "L'Obra Social Fundació la Caixa".

Les accions de mediació intercultural es dirigeixen a tota la població i es desenvolupen en tots els àmbits de la nostra vida quotidiana (educatiu, sanitari, familiar, laboral, etc.)

- . Persones d'origen estranger i persones autòctones.
- . Grups o col·lectius formats per persones de cultures diferents: associacions de veïns, centres socials i qualsevol altre col·lectiu de l'àmbit social o comunitari; associacions de mares i pares d'alumnes dins l'àmbit educatiu; centre de treball, etc.
- . Professionals que treballen amb població d'origen estranger; personal sanitari, professorat, persones de l'administració pública, etc.
- . Organismes públics, empreses, sindicats, escoles, centres de salut, etc.

La funció del/de la mediador/a intercultural és, principalment, facilitar la convivència intercultural afavorint els processos d'integració, i per això es duen a terme diferents tipus d'accions.

IX. Cap a on volem anar?

- L'envelliment i el nivell de dependència de la població ens determina la creació urgent d'un Centre Dia i un Centre de Nit.
- Hem de seguir fent/creant accions dirigides a persones afectades per situacions de rics d'exclusió (immigrants, dones, discapacitats, etc.) en els seus respectius àmbits de intervenció (sociolaboral, formació, preventiu, etc.)
- Hem de desenvolupar accions preventives en igualtat d'oportunitats i altres principis transversals.
- Promocionar i enfortir l'associacionisme de Dones al municipi: es pretén que hi hagi una participació activa en la vida social i cultural, mitjançant la realització de tallers per dones en els que es desenvolupin continguts relacionats amb el principi d'igualtat, la discriminació de gènere existent, la importància del moviment associatiu de les dones en la consecució dels seus drets, etc.
- Sensibilitzar, formar i informar en matèria d'Igualtat d'Oportunitats en diferents àmbits d'actuació com: casal de joves, entitats socials, centres educatius, AMPAS, etc. Per això, es promouran accions com la realització de conferències, tallers, exposicions, espais en mitjans de comunicació local (SAIG, Porreres-Ràdio) en el que s'abordaran continguts en matèria d'igualtat.
- Coordinació i complementarietat entre les diferents regidories municipals sota els principis d'igualtat, perspectiva de gènere, medi ambient, eliminació de barreres, etc. Amb una proposta d'incorporació i integració d'aquestes perspectives i principis en totes les actuacions desenvolupades per les diferents Regidories.
- Dinamitzar la participació de la comunitat en xarxes de cooperació i solidaritat social.
- Promoure la creació i participació de voluntariat social.
- Creació de la figura de Policia Tutor.

- Elaboració i difusió d'informació sobre els serveis i prestacions socials (guia del nouvinguts).
- Potenciar les noves tecnologies de la comunicació: amb tot el que hem dit, també assenyalar que Porreres en el segle actual ha d'estar integrada de ple en la Societat de la Informació i del Coneixement; per tant, apostam per -en un futur- preparar els ciutadans a familiaritzar-se en l'ús de les noves tecnologies digitals (en realitat ja posades en marxa, com la teleassistència per als nostres majors) els anuncis via SMS, videoconferència, etc.

Estratègia de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS)

**Jornada sobre el futur dels serveis socials a Mallorca.
Palma 12 de març de 2008**

Jaume Garau

Conseller executiu de Benestar Social del Consell de Mallorca
i president de l'IMAS

Situació de partida

Abans de parlar de l'estratègia de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS), primer hem de situar aquest nou organisme dins l'estructura del Consell de Mallorca i determinar quines són les seves funcions i el seu àmbit competencial.

Aquest nou ens, tal com marquen els seus estatuts que s'aproven el passat 1 d'octubre en el Ple del Consell i que entraren en vigor l'1 de novembre, està presidit pel titular del Departament de Benestar Social del Consell de Mallorca, àrea de la que en depèn.

La creació d'aquesta institució, en substitució de l'Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca (s'Institut), es correspon amb l'adaptació de l'IMAS a la situació actual del Consell de Mallorca i respon també a la intenció de l'equip de govern, posada de manifest per la presidenta del Consell de Mallorca, Francina Armengol, en reiterades ocasions, d'apostar de manera clara i efectiva per les polítiques socials i convertir-les en un dels eixos del govern insular durant aquesta legislatura.

Així, l'IMAS manté les seves competències en serveis socials, recursos assistencials per a gent gran i protecció de menors i atenció a la família, i deixa fora del seu àmbit competencial les àrees de Promoció Sociocultural i Esports, que passen a constituir un Departament independent, i l'àrea d'Igualtat d'oportunitats, que s'integra dins el Departament de Joventut i Igualtat, també de nova creació.

Pel que fa a les xifres, podem resumir la situació en la que es trobava l'IMAS en el moment de la seva creació amb les següents dades:

- 100 M de pressupost, amb un deute de 16 M i un dèficit de 20 M
- 1.250 treballadors
- 1.400 places pròpies de residències i centres de dia de majors, i més de 7.000 socis a les llars socioculturals per a gent gran
- 1.400 places concertades per a persones amb algun tipus de discapacitat. Prop de 260 usuaris de la Xarxa de Treball amb Suport (també per a persones amb discapacitat).
- 300 places per a persones en risc d'exclusió social a la Xarxa d'Inserció Social a la que s'inclou el Menjador de Transeünts, amb una mitjana de 1.500 usuaris.
- 1.600 usuaris als diferents Centres d'Atenció a la Drogodependència (CAD) i 40 places en tractament residencial per a drogodependents.
- 750 usuaris de la prestació de la Renda Mínima d'Inserció (RMI)

- 320 places residencials per a menors en situació de desprotecció en centres pròpies i concertats. 230 menors en intervenció terapèutica i altres 300 menors acollits en famílies

En el moment de posar-nos al capdavant de l'IMAS ens trobarem que la situació social i política de la nostra Illa, i de les Balears, havia canviat, amb la qual cosa, els plantejaments en matèria de serveis socials s'havien d'adaptar a aquestes noves situacions.

D'una banda, ens trobam amb el fet que les noves situacions socials, com ara l'envelliment, la immigració, l'exclusió social i la problemàtica amb els menors en situació de desprotecció i les seves famílies, generen noves demandes que, des de la nostra responsabilitat com a principal organisme responsable dels serveis socials de Mallorca, hem de respondre de la millor manera possible.

D'altra banda, vivim ara un bon moment en matèria de política social, tant a nivell insular, autonòmic com estatal, en el que s'estan posant en marxa una sèrie de normes i lleis que tenen com a principal objectiu millorar la qualitat de vida d'aquelles persones o col·lectius més fràgils socialment. En aquest sentit, podem parlar de la Llei de Promoció de l'Autonomia Personal i Atenció a la Dependència, el nou estatut de la nostra comunitat autònoma i la futura Llei de Serveis Socials de les Balears. A aquesta sèrie de noves iniciatives legals s'hi ha d'afegir el fet que s'ha produït un important canvi en la situació política del conjunt de les Balears.

A tot aquest conjunt de canvis hi hem de sumar, també, la situació particular en la que es trobaven el serveis socials de Mallorca i, en concret, l'IMAS en el moment de la seva constitució, ja que ens enfrontam amb un organisme amb una desorganització a nivell competencial i una important dificultat econòmica, motivada per un dèficit important en els seus pressuposts.

Un cop analitzats tots aquests factors, ens vàrem posar com a repte plantejar una nova estratègia per a l'IMAS basada en tres pilars fonamentals. El primer d'ells és la **missió** de l'IMAS. Es tracta de vetllar perquè els mallorquins i mallorquines gaudeixin d'uns serveis socials professionals i solidaris, a la mida de les seves necessitats i expectatives. Una segona qüestió fonamental és la **visió** de la nostra institució. Volem ser l'entitat pública que lideri a Mallorca la implantació d'uns serveis socials de base municipal, reconeguts per la seva credibilitat, qualitat i seguretat. En darrer terme, des de l'IMAS ens hem imposat una sèrie de **valors**, que seran els que determinaran el nostre funcionament i que són:

- Orientació a l'usuari.
- Participació i diàleg democràtic.
- Cohesió del sistema de serveis i equips.
- Creativitat i innovació per anticipar-se als canvis de l'entorn.
- Capacitat d'acceptar i aprendre davant els errors i les dificultats.

Objectius estratègics 2007-2001

Un cop valorats els diferents elements a tenir en compte (noves demandes socials, nova situació política, dificultats de l'IMAS, posada en marxa de noves iniciatives legals, etc.), des de l'IMAS, elaboram un pla estratègic partint de les principals dificultats amb les que ens enfrontam i aportant pautes d'actuació per tal d'arribar a aconseguir els nostres objectius que, tal com ens plantejàvem a l'hora de definir la missió de l'IMAS, consisteixen, bàsicament, en vetllar perquè els mallorquins i les mallorquines gaudeixin d'uns serveis socials professionals, solidaris i a la mida de les seves necessitats i expectatives.

Des del punt de vista del nostre posicionament institucional, es tracta de millorar-lo, fent efectives les nostres competències i millorant el nostre finançament.

Pel que fa a les qüestions relacionades amb la dependència, des de l'IMAS, ens proposam establir sistemes de relació estables amb el govern i els ajuntaments de Mallorca; crear nous equipaments i adaptar els ja existents d'acord amb els criteris de la Llei de Dependència i adaptar el concert de places a aquesta nova llei. En aquest darrer cas, es tracta també de millorar les infraestructures i equipaments que disposam, millorant, adaptant o reconvertint els nostres centres a les noves necessitats, i donar suport a la millora o adaptació dels centres concertats.

En matèria de gestió dels nostres recursos i serveis, es tracta de conèixer bé les necessitats dels nostres usuaris; implantar un sistema de gestió eficient i millorar les relacions que fins ara s'han vingut mantenint amb les diferents entitats col·laboradores de qualsevol dels nostres serveis.

D'altra banda, també entra dins els nostres objectius i estratègies, consolidar noves iniciatives amb col·lectius específics. Concretament, es tracta de fer plans d'accions socials per als col·lectius més desatesos: menors, persones en situació o risc d'exclusió social, drogodependents, etc.

Les xarxes de serveis amb el tercer sector

Un exemple del funcionament de les xarxes de serveis socials de les que forma part el tercer sector i que ens podria servir de model de funcionament de les xarxes de serveis per a diferents col·lectius, és la xarxa de serveis per a gent gran, que s'estructura en diferents nivells.

D'una banda, tenim els **programes especialitzats**, que corresponen a serveis terapèutics, centres de dia i centres residencials. Aquests programes especialitzats poden ser propis de l'IMAS o bé de l'Institut en conveni amb una altra entitat o administració.

En el primer cas es tracta de les residències pròpies de l'IMAS (La Bonanova, Llar d'Ancians, Felanitx i Huiafàs a Sa Pobla), les llars socioculturals per a la gent gran, també pròpies de l'IMAS (Reina Sofia,AVINGUDA ARGENTINA, Llar de Manacor, Llar de Felanitx i Llar de Llucmajor). Així mateix, com a programa especialitzat, també s'hi inclou el servei de

valoració de l'àrea assistencial del departament de Serveis Socials de l'IMAS.

En el segon cas, quan parlem de programes o serveis de l'IMAS en conveni, es tracta de les residències Miquel Mir (Inca) i la de Calvià, a més dels centres de dia de Son Alegre, S'Estel, Mente i Verge Maria de Núria.

En un altre nivell de la xarxa de serveis tenim els **programes territorials o comunitaris**. Aquí també tenim els serveis i recursos subdividits en dos apartats, aquells gestionats per l'IMAS, que són el servei de prevenció de Vellesa i Família, i les ajudes per a gent gran. En un segon apartat tenim aquells recursos i serveis en els que l'IMAS treballa en conveni amb una altra institució o entitat. Es tracta dels serveis d'ajuda a domicili inclosos dins els Plans de Prestacions Bàsiques (PPB) dels ajuntaments i altres ajudes per a gent gran.

I en un darrer nivell tenim les **articulacions imprescindibles per a la correcta continuïtat assistencial**. En aquest cas diferenciam els recursos i serveis en dos nivells, el nivell secundari, integrat per la xarxa de l'Ib-salut i els hospitals privats, i el nivell territorial, format pels serveis que s'ofereixen des dels ajuntaments i els centres de salut municipals.

Els Plans Municipals de Serveis Socials

Des de l'IMAS volem potenciar una iniciativa per tal de millorar els serveis socials d'atenció primària, que suposen la porta d'entrada als serveis socials i la primera presa de contacte dels usuaris amb la xarxa de serveis: es tracta dels Plans Municipals de Serveis Socials. Els Plans Municipals són un acord marc de col·laboració entre la institució i els municipis o mancomunitats de l'Illa, on es recolliran les actuacions que es duen a terme i les necessitats detectades en matèria de serveis socials en cada un dels territoris.

Amb aquesta iniciativa es tracta de garantir una atenció individual i comunitària, propera a les persones en els seus respectius municipis. De la mateixa manera, suposa la coordinació municipal de totes les actuacions socials, econòmiques, educatives i sanitàries que tenen un impacte social, tant primàries com secundàries. A més, es tracta de garantir una continuïtat assistencial quan, per la raó que sigui, la persona ha de ser atesa fora del seu municipi.

A més d'establir un marc de col·laboració entre la institució i el municipi, des de l'IMAS es donarà suport a aquests Plans Municipals de Serveis Socials des del punt de vista econòmic, tècnic i oferint els serveis especialitzats fora del municipi.

La col·laboració amb la iniciativa privada

Des de l'IMAS consideram també que és important implicar la iniciativa privada en la gestió directa dels serveis socials, col·laborant estretament amb l'administració corresponent.

En aquest sentit, creiem que és necessari col·laborar en la concertació de places per a majors dependents segons els criteris que marca la nova Llei de Dependència.

Així mateix, s'hauria de comptar també amb la presència de la iniciativa privada a l'hora d'analitzar les necessitats dels diferents col·lectius, així com a l'hora de desenvolupar nous projectes innovadors i experimentals.

Programes socials a les Illes Balears

Obra Social de "la Caixa"

Objectiu:

L'objectiu de l'Obra Social de "la Caixa" quan posa en marxa les iniciatives socials no és en cap cas substituir l'acció pròpia de govern, sinó complementar-la en aquells punts i en aquelles línies en què els esforços de l'administració necessiten d'un reforç de la iniciativa privada, amb l'objectiu d'arribar conjuntament més aviat i més eficaçment a tots aquells col·lectius que més ho necessiten. Aquesta col·laboració entre Obra Social de "la Caixa" i les institucions públiques es plasma en convenis de col·laboració que fan factibles i resolutives totes aquestes propostes que redunden en una major eficàcia dels programes socials.

Programes socials actius a les Illes Balears:***CaixaProinfància***

Se centra en la lluita contra la pobresa, i més concretament contra la pobresa infantil. L'Obra Social de "la Caixa" atorga ajudes a famílies amb risc d'exclusió social per un valor de més de 41 milions d'euros.

Dirigit a famílies amb menors (de 0 a 16 anys).

Les entitats socials col·laboradores s'encarreguen d'identificar i avaluar els beneficiaris potencials del programa. Els serveis i les ajudes materials es financen a través dels **Xecs Proinfància**, avaluats per "la Caixa", que es canvien per serveis psicosocioeducatius i els productes de primera necessitat prescrits en la xarxa d'establiments comercials col·laboradors.

També compta amb una **oficina tècnica** per donar suport a la gestió, control i supervisió del programa.

L'any 2007 a les Illes Balears, 561 ajudes***Incorpora. Integració de persones en risc d'exclusió social***

Es tracta d'un programa d'Inserció laboral adreçat a persones amb dificultats per trobar feina. Es compta amb la col·laboració d'empreses que han assumit els principis de responsabilitat social corporativa.

Un **insertor laboral** és la figura clau del projecte: s'encarrega de tutelar el procés de formació i d'acompanyar les persones inserides, a més de resoldre possibles conflictes i fomentar l'adhesió de nous empresaris al programa.

Incorpora col·labora també amb la xarxa financera de "la Caixa", els professionals que hi treballen coneixen el teixit empresarial més pròxim i actuen de mediadors entre els empresaris i els insertors laborals.

També dins el 2007 s'han ofert cursos universitaris de formació als insertors.

L'any 2007 a les Illes Balears:

- * 7 entitats d'inserció**
- * 207 persones inserides laboralment**
- * 111 empreses vinculades al programa**

Prevenió de la dependència

El programa organitza **tallers de manteniment** i d'estimulació física, cognitiva i sensorial. També orienta aquelles persones majors que ho desitgen per tal que puguin realitzar els exercicis en el seu propi domicili. L'Obra Social de "la Caixa" ha editat un DVD que distribueix gratuïtament a través de la xarxa d'oficines.

També s'ha creat una flota de **microbusos adaptats** per facilitar a les persones amb problemes de mobilitat l'assistència als tallers.

L'any 2007 a les Illes Balears:

- * 50 tallers**
- * 596 participants**
- * 5 microbusos**

Programa d'Immigració

Compta amb una xarxa de mediadors interculturals que treballen amb la finalitat de facilitar el diàleg entre la població d'acollida i els immigrants, per tal d'afavorir la convivència i la cohesió social.

Una oficina virtual permet als membres de la xarxa consultar, compartir i clonar documentació i experiències. Aquesta eina també facilita la comunicació entre els mediadors i la Fundació "la Caixa".

També es posa a l'abast de les persones immigrades recursos d'informació que faciliten el seu coneixement i la integració en la nostra societat.

S'han editat les publicacions següents:

- * Guia d'acollida Com és aquest país? Informació útil per a les persones immigrades i els nous residents. S'ha publicat en 8 idiomes (castellà, francès, xinès, rus, romanès, anglès i urdu)**
- * Directori de les associacions de persones immigrades.**

A més, s'han posat a disposició dels immigrants 24 punts d'atenció informativa, distribuïts en les associacions de tot el territori espanyol.

El 2007, també s'ha iniciat la mediació intercultural en l'àmbit sanitari, amb un programa pilot per a millorar la comunicació entre els professionals de la salut i els nous residents.

L'any 2007 a les Illes Balears:

* 4 mediadors

* 1 Punt d'atenció informativa

CiberCaixa hospitalàries

Són espais lúdics i educatius situats en els hospitals infantils. La seva finalitat és minimitzar l'impacte que suposa per als infants malalts i els seus familiars una estada prolongada a l'hospital.

S'intenta afavorir el desenvolupament social i afectiu de les persones que hi participen, mitjançant recursos i activitats, entre els quals destaca la possibilitat d'utilitzar les noves tecnologies.

Cada CiberCaixa disposa d'un espai dedicat a la informàtica, d'un espai infantil i d'una zona destinada a la lectura i als audiovisuals, així com un espai de relació familiar que facilita la comunicació.

L'Obra Social de "la Caixa" programa en les CiberCaixa activitats específiques d'oci i de formació, que els nins poden realitzar tot sols o amb la participació d'un adult.

L'any 2007 a les Illes Balears

CiberCaixa en funcionament en 3 hospitals:

* Hospital de Manacor (Mallorca)

* Hospital de Son Dureta (Palma)

* Hospital de Son Llàtzer (Palma)

Visites: 6.772

INICIATIVA PRIVADA I SERVEIS SOCIALS

Jornada sobre el futur dels serveis socials de Mallorca

12 de març de 2008

Institut Mallorquí d'Afers Socials

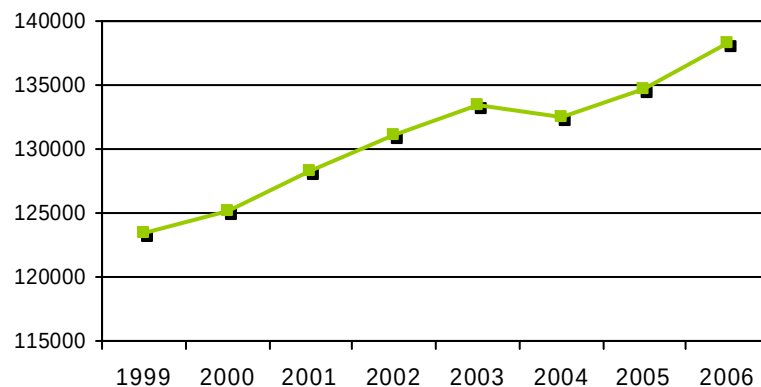
Mª Dulce Fontanals
Directora

Fundació SAR

Introducció

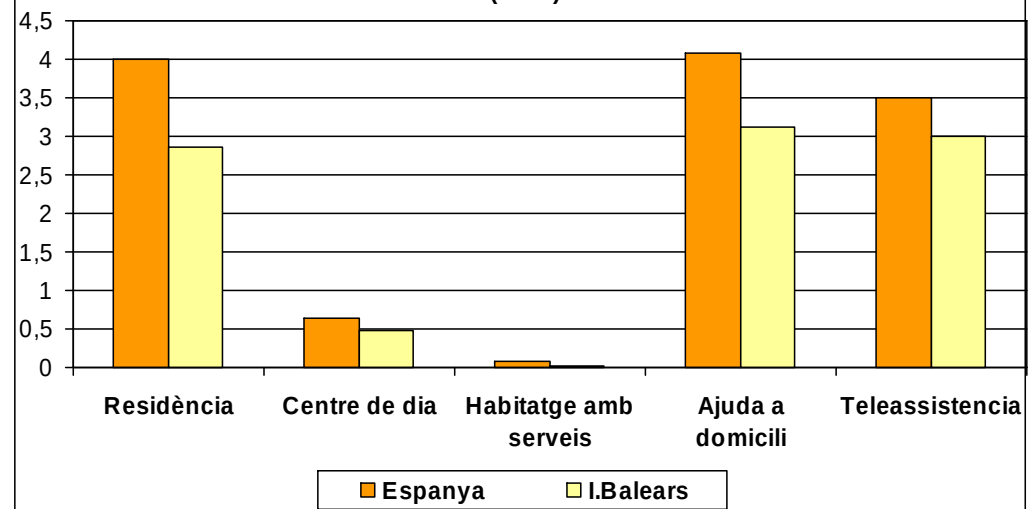
- El conjunt de la població espanyola **envelleix**
  - El envelliment genera necessitats, les prioritàries, derivades de la **dependència** de la gent gran
  - La cobertura de aquestes necessitats requereix de més inversió i finançament
  - La **col·laboració** entre sector públic i sector privat es clau per a trobar solucions
- + Places
  - + Qualitat
  - + Eficiència
  - + Descentralització del serveis

Població >65 anys a I. Balears

Font: IMSERSO, Informe 2006

Index de cobertura per Servei. Espanya i I. Balears (2006)

¿Què es la iniciativa privada?

- Dret de fer una proposta i acte d'exercir-la.
- Qualitat personal que inclina a aquesta acció.

(Rial Acadèmia Espanyola)

Segons Llei 9/1987, de Acció Social de la CCAA de Illes Balears, l' iniciativa privada es:

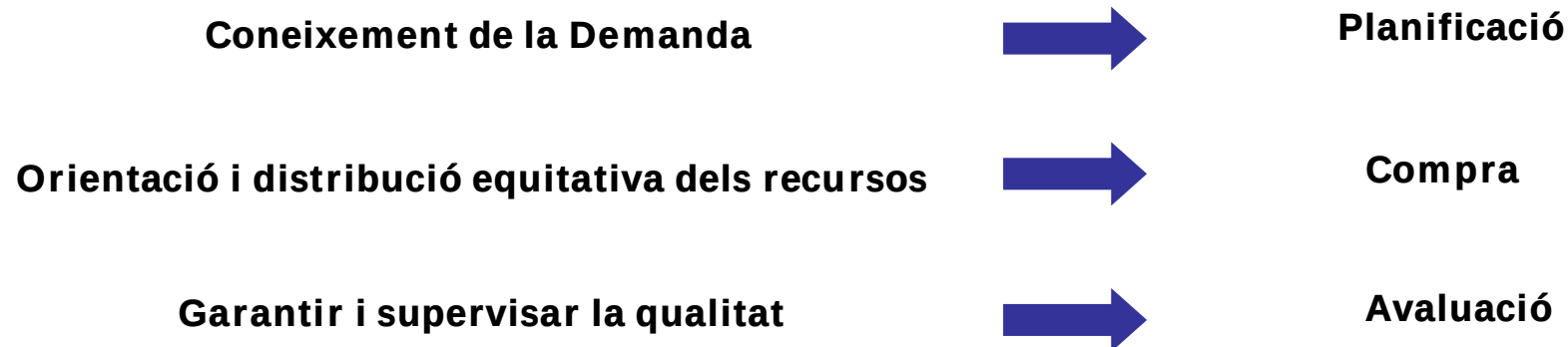
- El dret de persones físiques i jurídiques de crear centres i gestionar programes i prestacions de serveis socials, contribuint de manera estable amb la iniciativa publica.
- La col·laboració públic / privat en la prestació de serveis socials té l' objectiu de garantir una política social homogènia, racional, integral i eficaç.
- La iniciativa privada és un exercici subjecte a l'autorització que requereix el compliment dels requisits de qualitat, garantia i demàs condicions establertes en la normativa reguladora vigent de la CCAA.

Factors que intervenen en el desenvolupament de la iniciativa privada

- Regulació de l' administració pública
- Ajustament dels serveis i/o productes (oferta) a las necessitats socials (demanda)
- Coordinació amb entitats públiques
- Qualitat i Sistemes d' informació avançats
- Ètica i valors
- Estructures organitzatives eficients.
- Investigació i gestió del coneixement
- Exigència de un finançament equilibrat
- Professionalització
- Generació de riquesa (impostos i llocs de treball)

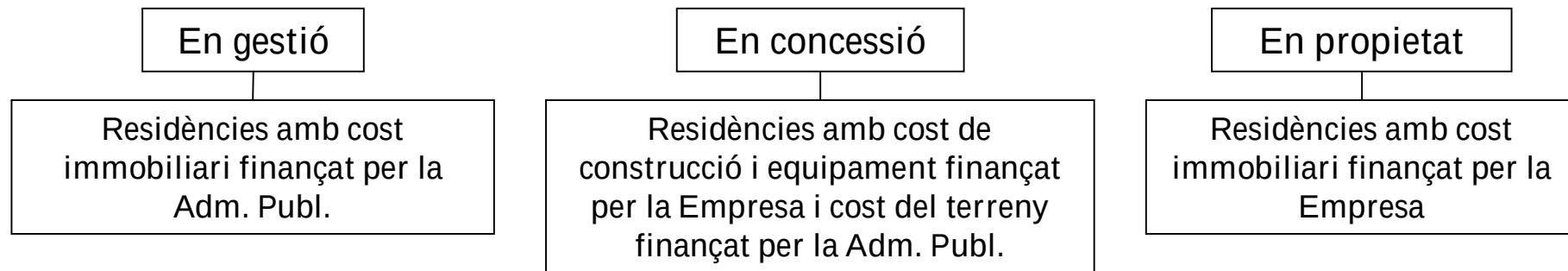

Paper del Sector Públic: regulador del mercat de Serveis

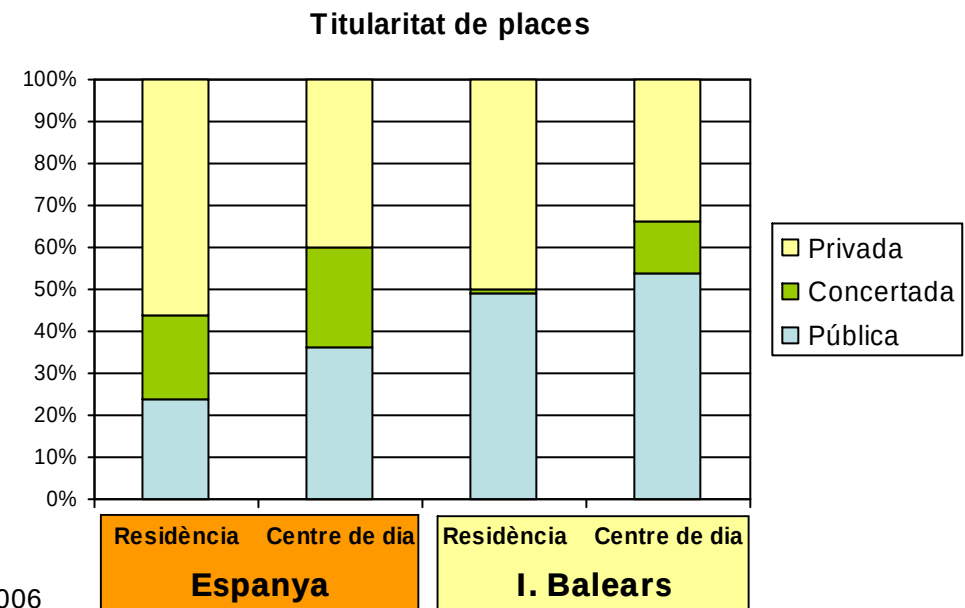
Col·laboració públic / privat

Models de gestió

Tipus de titularitat de les places

- Pública
- Concertada (Pública/Privada)
- Privada

¿Què aporta la Fundació SAR?

1. Acció social

Fundació SAR col·labora amb altres fundacions i entitats en projectes i activitats de àmbit nacional i internacional:

- Inserció socio-laboral pera joves amb problemes de exclusió social
- Formació i inserció laboral de dones com auxiliars de geriatria i infermeria
- Programes dirigits a famílies en risc d'exclusió
- Col·laboració amb associacions de familiars de malalts d' Alzheimer

2. Investigació i Gestió del coneixement aplicades a l'atenció

Millora de la gestió assistencial
i de l'atenció

Plataforma tecnològica:

- Sistemes informatitzats de registre assistencial
- Sistema intranet de comunicació professional
- Sistemes de explotació i anàlisi de dades

Resultats:

- Atenció personalitzada
- Millor assignació de recursos
- Construcció de protocols i guies d'intervenció
- Determinació de punts de millora

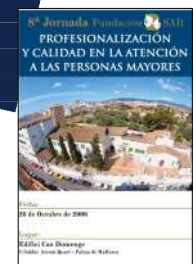

Durant l'any **2007** Fundació SAR ha participat en **5** projectes d'investigació, realitzat **29** actuacions en jornades i congressos nacionals i internacionals i desenvolupat **13** actuacions d'assessorament tècnic.

3. Formació i professionalització

Des de l'any 1999 la Fundació SAR realitza la seva Jornada anual amb el propòsit de impulsar el diàleg, la formació i la innovació en l'àmbit de la dependència i els serveis socials i sanitaris.

Altres accions formatives: Durant el any 2007 se han impartit 4.130 hores lectives en 115 cursos de formació a 1.402 alumnes.

3. Formació i professionalització

Comitè de Ètica Assistencial i Criteris Ètics

Comitè de professionals experts que proporcionen assessorament i consell a Centres i Serveis, davant dels dilemes ètics que poden sorgir en la seva pràctica diària, amb la finalitat d'ajudar-los en la presa de decisions.

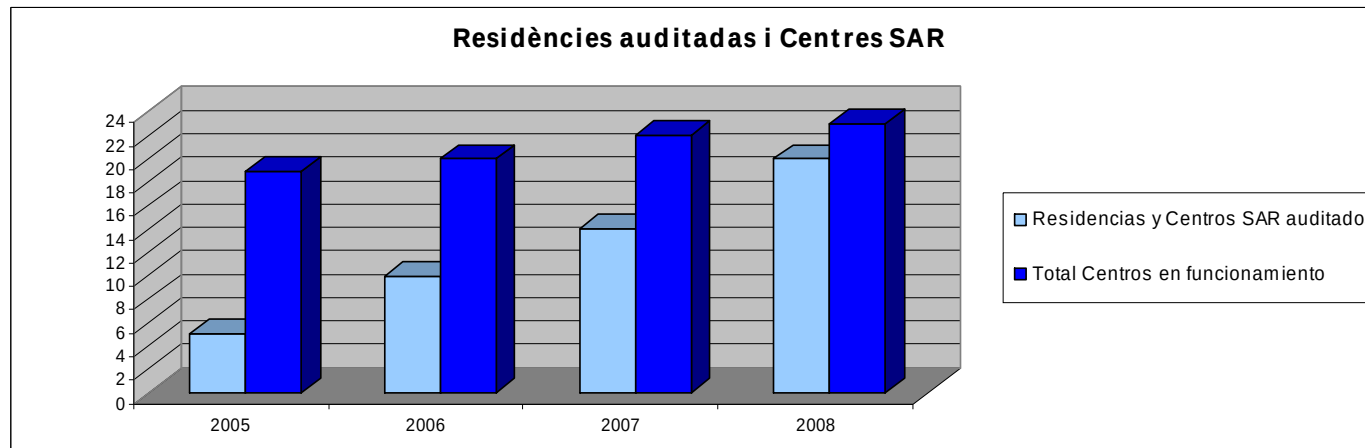
- Determinació interdisciplinària dels Criteris Ètics
- Acreditació del Comitè de Ètica Assistencial
- Formació de professionals en temes d' Ètica Assistencial i Gerontologia perquè posteriorment liderin Comitès d' Ètica Assistencial als Centres
- Anàlisi de casos clínics

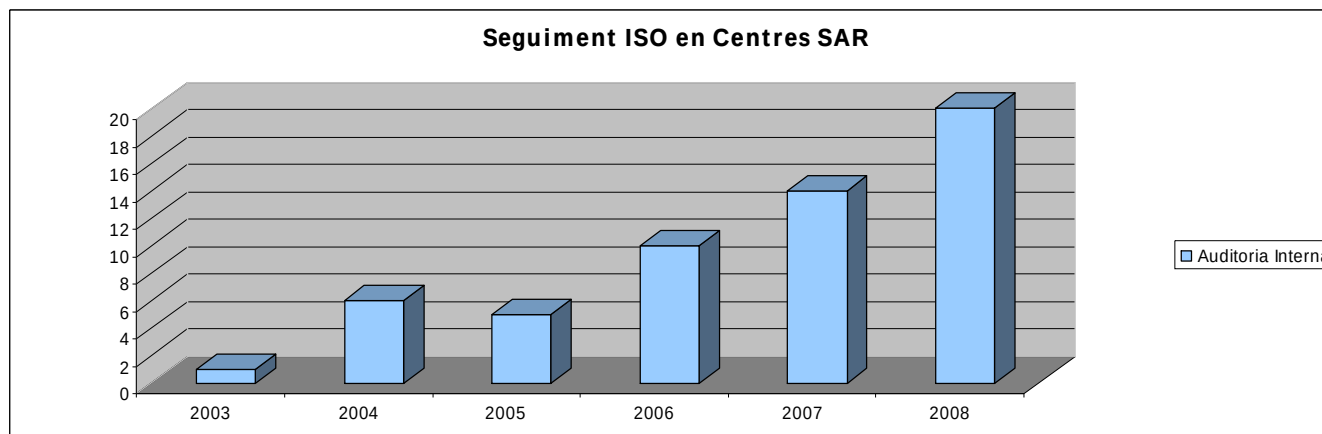

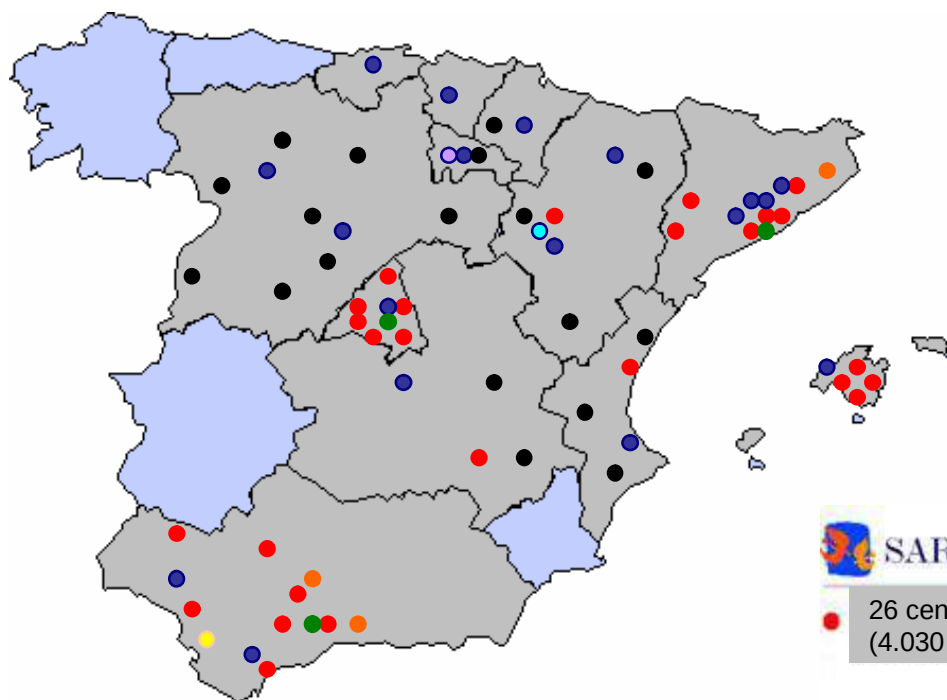
4. Sistemes certificats de Gestió de la Qualitat

Control extern del Sistema de Gestió de la Qualitat

Control intern del Sistema de Gestió de la Qualitat

ServiSAR
Serveis socials

- 18 Unitats de servei ServiSAR
- 18 Localitats de servei ISFAS
- 1 Discapacitats
- 1 Centres per a Dones maltractades
- 1 Guarderia

SAR
Servicio de atención y asesoramiento

26 centres en servei
(4.030 places)

ADOREA
Entidad sin ánimo de lucro

3 edificis en servei
(476 places)

SARDomus
Servicio sociosanitario
privado a domicilio

Atenció domiciliaria

JORNADES SOBRE EL FUTUR DELS SERVEIS SOCIALS A MALLORCA. 12 DE MARÇ 2008

EL PAPER DEL TERCER SECTOR EN ELS SERVEIS SOCIALS

MARTA SOLER SAQUERO. PRESIDENTA EAPN-IB

EMAIL: eapnib@gmail.com

TELF.: 662366232

PRESENTACIÓ

- L'EAPN (Xarxa Europea de lluita contra la pobresa i l'exclusió social) , Brussel·les a l'any 1990 com a coalició independent d'ONGs.
òrgan de consulta per part del Consell Europeu i membre fundador de la Plataforma Europea d'ONG's per la acció social.
  - 20 xarxes nacionals i 25 organitzacions d'àmbit europeu.
- L'EAPN-ES, 2004 a Madrid, la formen les xarxes de les diferents autonomies i 14 entitats estatals
- L'EAPN-IB, XARXA PER LA INCLUSIÓ SOCIAL, es constitueix a Palma, al 2005.

EMAIL: eapnib@gmail.com

TELF.: 662366232

ENTITATS

CÀRITAS MALLORCA

FUNDACIÓ PATRONAT OBRER

COOPERATIVA JOVENT

CREU ROJA ILLES BALEARS

GREC IRES

INTRESS

PROBENS

REAS BALEARS (càritas, ateneu alcari, fundacio deixalles, sapiència, amadip-esment)

- **Nº USUARIS ATESSOS: + 20.500**
- **Nº VOLUNTARIS: + 5100**
- **Nº TREBALLADORS: + 1700**
- **PRESSUPOST: 38.337.391€**

EMAIL: eapnib@gmail.com

TELF.: 662366232

OBJECTIUS EAPN-IB

- ESTABLIR MECANISMES DE RELACIÓ I COORDINACIÓ ENTRE LES DIFERENTES ENTITATS.
- ARTICULAR UNITÀRIAMENT LA REPRESENTACIÓ I INTERLOCUCIÓ DAVANT LES ADMINISTRACIONS
- COL·LABORAR EN LA DEFINICIÓ DE LES POLÍTIQUES QUE DIRECTAMENT O INDIRECTAMENT INCIDEIXEN EN EL FENOMEN DE LA POBRESA
- INTERVENIR EN EL DISSENY DELS PROGRAMES DE LLUITA CONTRA LA MATEIXA I L'EXCLUSIÓ SOCIAL.

EMAIL: eapnib@gmail.com

TELF.: 662366232

PRESPECTIVA ACTUAL

**MOMENT DE CANVIS NORMATIUS
I COMPETENCIALS.**

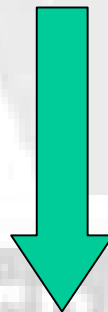
**EXIGÈNCIES A NIVELL LEGALS I
ADMISTRATIVES + FORTES**

**REALITAT CADA VEGADA MÉS COMPLEXA PEL TERCER SECTOR
QUE ENS FA TREBALLAR AGRUPAR-NOS EN XARXA EN PRO
DE LES PERSONES EN RISC D'EXCLUSIÓ**

PROACTIUS I DECISIUS

PROTAGONISME DE L'USUARI

VISIBILITAT I REPRESENTATIVITAT

EMAIL: eapnib@gmail.com

TELF.: 662366232

REPTES EAPN-IB

- Articular la **participació de les persones usuàries** dels nostres programes i de la societat en general.
- Definir el nostre **paper davant les administracions**
- Ofertir una **gestió de qualitat i efectivitat**.
- Reinvidicar les problemàtiques de manera **objectiva i quantitativa** dels col·lectius amb risc d'exclusió social,
- Assolir una **estructura forta** com a xarxa d'inclusió social
- Aconseguir el **reconeixement i interlocució** de la xarxa davant de les A.A.P.P.

XARXA PER LA INCLUSIÓ SOCIAL

EMAIL: eapnib@gmail.com

TELF.: 662366232

DEMANDES DES DE L'EAPN-IB

1. CLARIFICACIÓ COMPETENCIAL I COORDINACIÓ entre administracions a fi de no duplicar esforços i rendibilitzar recursos.
2. INTERLOCUCIÓ tercer sector d'acció social en la definició i seguiment de les polítiques socials:
  - La nova **lleï de serveis socials** contempli la interl·locució de les ONGs
  - Representació en el **Consell Econòmic i Social** i en les comissions de seguiment dels Fons estructurals
  - Promoció d'un **model participatiu-relacional** amb l'administració, **co-gestió** i **comunitarització** de serveis.
  - Instruments basats en una **democràcia participativa**

EMAIL: capnib@gmail.com

TELF.: 662366232

DEMANDES EAPN-IB

3. PLANIFICACIÓ DE POLÍTIQUES INTEGRALS a mig termini:

- **plans d'inclusió social** que responguin a una visió integral de la inclusió
- Reforçar les **polítiques de prevenció**
- Potenciar la relació entre **inserció i economia social**

4. RECONeixEMENT DELS DRETS SOCIALS I ACCÉS A LA XARXA DE SERVEIS SOCIALS amb les mateixes garanties que a la xarxa sanitària i educativa:

- **cartera de serveis** i dotació pressupostària de la mateixa
- definició de **ratios de qualitat**
- formació permanent **del personal remunerat i voluntari**

5. CREACIÓ PLA ESTRATÈGIC TERCER SECTOR: DOTACIÓ PRESSUPOSTÀRIA PER A MANTENIMENT DE LES XARXES

EMAIL: eapnib@gmail.com

TELF.: 662366232

ACTIVITATS DESENVOLUPADES

•2005-2008:

COMISSIONS DE TREBALL

PARTICIPACIÓ EN L'ÀMBIT ESTATAL EN PROPOSTES DE CARÀCTER SOCIAL

•2006:

SEMINARI SOBRE FONS ESTRUCTURALS

JORNADES ESTATALS SOBRE INCLUSIÓ SOCIAL

•2007:

ESTUDI I INFORME SOBRE COL.LECTIUS VULNERABLES: L'EXCLUSIÓ SOCIAL A MALLORCA.

•2007-2008:

GESTIÓ PROJECTE PROINFANCIA

EXPOSICIÓ FOTOGRÀFICA I DOSSIER: POBRESA MALLORCA

EMAIL: eapnib@gmail.com

TELF.: 662366232

La *Fundació Mambré*

La **FUNDACIÓ MAMBRÉ** es va constituir l'any 2007 impulsada per quatre entitats: **Arrels Fundació, Assís Centre d'Acollida, Companyia de les Filles de la Caritat i Ordre Hospitalària Sant Joan de Déu**, totes elles compromeses en l'atenció i la integració social de les persones sense llar i en la lluita contra l'exclusió social.

Des de l'experiència d'aquestes entitats que treballen en el desenvolupament integral de les persones en situació d'exclusió social i específicament de les persones sense llar, s'identificaren diverses mancances, entre d'altres, de coordinació i de recursos que dificulten l'assoliment d'una millora de la situació de les persones ateses.

Per enfrontar-se a aquestes mancances, les entitats esmentades decidiren endegar un projecte comú per a les persones sense llar, orientat a donar respostes conjuntes al buit residencial i les mancances d'allotjament per a aquest col·lectiu vulnerable.

La Fundació, tot aplegant esforços i recursos de les quatre entitats esmentades, vol potenciar algunes de les activitats que abans portaven a terme separatament i iniciar-ne de noves.

Conscients que cal realitzar l'objectiu d'anar més enllà de l'alberg o el centre d'acollida, per donar pas a noves formes d'allotjament més efectives per als processos d'inclusió social, la FUNDACIÓ MAMBRÉ vol ser una eina al servei de la societat per portar a terme projectes compartits per les quatre entitats en l'àmbit de la inclusió social.

La finalitat de la FUNDACIÓ MAMBRÉ és actuar com un agent facilitador i motivador de processos d'inclusió social, posant especial èmfasi en l'acompanyament de les persones sense llar en el seu procés individualitzat de canvi.

La manca d'una llar estable i permanent que proporcioni un marc adient per a la convivència, és un dels principals problemes socials com assenyala l'Estratègia Europea d'Inclusió Social de la Unió Europea. Les noves polítiques socials envers aquest problema no el consideren ja com una qüestió amb causes predominantment personals o individuals, sinó que donen prioritat a les causes situacionals i a una visió dinàmica i no estàtica de l'exclusió social.

L'extrema dificultat en l'accés a un habitatge és una situació present i massa freqüent en la nostra societat, i és un dels factors més importants en l'origen o la perdurabilitat de l'exclusió social.

En el marc de l'objectiu general de la FUNDACIÓ MAMBRÉ -que és el de donar resposta a les necessitats d'habitatge de les persones sense llar des d'una perspectiva personalitzada i integral a través de l'acompanyament i des del treball en xarxa- els objectius específics de la Fundació es concreten en:

- Aconseguir, gestionar i posar a disposició de les persones sense llar equipaments residencials de diferents tipus segons les seves diverses necessitats.
- Proporcionar un espai residencial i relacional positiu des del qual s'afavoreixi l'autoestima i la promoció social de la persona.

- Dissenyar, posar en marxa i gestionar programes d'inserció laboral.
- Elaborar una base de dades conjunta de les persones ateses en les entitats promotores de la FUNDACIÓ MAMBRÉ.
- Impulsar i portar a terme informes i estudis sobre la situació de les persones sense llar.
- Oferir assessorament legal en relació a les necessitats de les persones sense llar.
- Difusió i sensibilització quant al problema social de les persones sense llar i, en general, de l'exclusió social.

**Situació actual dels serveis socials:
reptes estratègics en un moment clau**

Fernando Fantova
Consultor social
www.fantova.net

En aquest article, resum d'una intervenció oral, es presenten percepcions sobre la situació dels nostres serveis socials i visions de futur que ens poden ajudar a orientar, potenciar i acumular els nostres esforços més intel·ligents, sensibles i eficaços per a la millora dels serveis socials, i el que és important, per a l'increment del seu impacte sostenible en la qualitat de vida de tota la població.

Canvi social, canvi normatiu, la nostra expectativa

És latent la percepció que ens trobam en un moment especial de canvi en els serveis socials del nostre país. La societat a la que es deuen els serveis socials s'està transformant de forma ràpida i intensa, i estan en curs, també, importants modificacions en el marc normatiu en què ens movem. Sentim amb claredat que entre les persones que treballem en els serveis socials s'està vivint amb expectació i il·lusió aquest moment. I amb capacitat i disposició per aprofitar aquesta oportunitat històrica que pot portar-nos, en pocs anys, a una realitat substancialment millor dels nostres serveis socials, en resposta a les necessitats i aspiracions de la ciutadania.

Desajustament entre sistema de benestar i teixit social

El nostre sistema de benestar, per dir-ho en poques paraules, es va pensar per a una societat en la qual les xarxes familiars i comunitàries (i en elles, fonamentalment, les dones) oferirien un ampli ventall de suports informals a les persones, deixant-se per al sistema formal, bàsicament, una sèrie de contingències o situacions ben previsibles i taxables en el cicle vital (educació, jubilació...) o bé suposadament excepcionals (malaltia, atur...). Això no obstant, la societat en la que vivim ja no respon a aquests supòsits i això ens obliga, des del meu parer, a repensar la política social i, més enllà, les bases culturals des de les quals és possible promoure alternatives en el desplegament dels sistemes de benestar. La pregunta podria ser: qui i com produirà aquests *béns relacionals* l'absència dels quals notam, cada dia més, en aquestes societats occidentals que ens atrevim a denominar *avançades*? Qui i com proporcionarà l'ajuda personal o l'acompanyament social que necessitam, individualment i col·lectivament, per a la nostra *vida líquida* (fluïda, imprevisible) en aquesta denominada *societat del risc*?

Paper i oportunitat dels serveis socials

Per això, els serveis socials s'estan configurant com una de les branques principals de l'acció pro benestar social. Entenem que, com en altres branques (sanitària, educativa,...), tenen com a referència positiva un tipus de necessitat que pot presentar qualsevol persona o un bé desitjable per a tota la ciutadania. En el cas dels serveis socials, entenem que aquest bé es trobaria en l'ajust entre autonomia personal i integració comunitària (en

una paraula: interacció). Si haguéssim de resumir en una paraula la necessitat, finalitat o bé a protegir de cada una de les principals branques de l'acció pro benestar parlariem de:

- Sanitat: salut
- Educació: aprenentatge
- Ocupació: treball remunerat
- Habitatge, territori...: entorn físic
- Serveis socials: interacció
- Garantia d'ingressos: resta de necessitats, finalitats o béns (que poden adquirir-se mitjançant doblers: alimentació, vestit...).

En la mesura que la branca dels serveis socials s'entén com una més, dirigida a totes les persones, es va relacionant, cada cop més, d'igual a igual, amb les altres branques o pilars dels sistemes de benestar. I des d'aquest treball transversal i en xarxa, els serveis socials contribueixen, també, a què totes i cada una de les branques o sistemes; que totes i cada una de les polítiques sectorials (habitatge, ocupació, garantia d'ingressos, educació, sanitat...) assumeixin la seva responsabilitat amb totes les persones, sense que sigui acceptable cap discriminació o exclusió.

El valor afegit dels serveis socials, el seu contingut tècnic

De la mateixa manera que els serveis socials es van orientant cap a la recerca de l'autonomia i la integració, anam adquirint consciència que el principal valor afegit que aporten els serveis socials es troba en les prestacions i activitats de caràcter tècnic i relacional. Aquest és el nostre *producte*. Per això, altres prestacions o activitats (de caràcter material o econòmic) es van acompanyant, en general, com a secundàries.

Afortunadament, en serveis socials està passant el temps de les "*todòlogues*" i "*todòlegs*". Estam superant aquest moviment pendular entre l'omnipotència i la impotència que ens ha caracteritzat en altres èpoques. I estam trobant el nostre lloc, la nostra tasca, la nostra especificitat, la nostra aportació. Ni millor ni pitjor, ni major ni menor que la de les altres branques o sistemes orientats al benestar social.

Apostam per la investigació, la innovació i el desenvolupament tècnic en serveis socials i, a la vegada, per l'estandardització i protocol·lització d'aquells processos que estan suficientment decantats i validats. En aquest treball tècnic estam col·laborant i hem de col·laborar cada vegada més des de les molt diverses disciplines i professions relacionades amb els serveis socials, construint un llenguatge comú i un patrimoni tècnic compartit. Hem de seguir avançant en el rigor metodològic, en el diagnòstic objectiu, en l'avaluació d'impacte, en el registre de la informació... Les activitats de gestió del coneixement han d'estar integrades com una part més de les nostres agendes.

Responsabilitat social, responsabilitat pública

Com en qualsevol àmbit rellevant de l'activitat humana, en el dels serveis socials operen el sector públic, l'empresa de mercat i la iniciativa social. Això no obstant, en aquest moment entenem que és primordial la consolidació i l'enfortiment de la responsabilitat pública en matèria de serveis socials. És, sens dubte, l'hora de la garantia del dret individual subjectiu als serveis socials i de l'estructuració de vertaders sistemes públics de serveis socials universals i inclusius. Els sistemes de serveis socials de garantia pública, com a quart pilar del sistema de benestar, són, en aquest moment, la principal eina que necessiten les nostres societats per la seva cohesió social, precisament pel tipus de canvis demogràfics, familiars, comunitaris i culturals que s'estan vivint.

Enfocament comunitari, organització i gestió

Percebem que els serveis socials que calen han de ser capaços de treballar tant en clau preventiva com assistencial, tant en clau individual com familiar i comunitària. Han de ser capaços, a la vegada, de promoure suport comunitari per a les persones i autonomia i augment de poder individual. A la vegada, han d'autoafirmar-se com a serveis socials i treballar transversalment amb les altres xarxes... Han de combinar la garantia pública amb la incorporació de l'aportament participatiu i solidari del tercer sector.

Els canvis normatius que s'acosten, d'altra banda, no només es destinen a oferir garanties a la ciutadania, sinó que han de contribuir a una reorganització dels serveis socials que, per la seva història, apareixen, amb freqüència, excessivament atomitzats, fragmentats, desarticulats... En el marc d'aquesta reorganització apostam, especialment, per un enfortiment de l'atenció primària i generalista, sense detriment de la necessària especialització pròpia de qualsevol activitat complexa com és la dels serveis socials.

Crec que hem de superar, decididament, l'enfocament clàssic dels col·lectius vulnerables, més encara si aquests es defineixen i delimiten de forma rígida i estàtica. Més encara si, a partir d'aquesta identificació dels col·lectius, s'estructura la seva atenció en forma segregada. Més encara si això ens impedeix veure les necessitats de suport, susceptibles de ser ateses pels serveis socials, que tenim totes les persones, sense la necessitat d'estar adscrits a un *col·lectiu*.

La incorporació als serveis socials, cada vegada més, d'eines de gestió estratègiques, relacionals i de qualitat ha d'ajudar-nos a orientar els serveis socials a les persones destinatàries, treballar eficaçment en xarxa, fer visible l'impacte de la nostra actuació en la comunitat i incrementar el compromís i la satisfacció de totes les persones que participen en els processos d'intervenció social que feim.

I la política

Ens alegrem, també, que creixi el nombre de persones que en els partits polítics s'interessen pels serveis socials i perquè les àrees de serveis socials es consideren, cada vegada més, com estratègiques en les institucions i polítiques públiques. Això contribueix a la visibilitat i estima dels serveis socials per part de la ciutadania. Estam, per tant, en un moment de canvi, d'universalització, de normalització, de professionalització... I, a la vegada, no volem perdre la flexibilitat, la frescor, l'empatia, el compromís amb les persones més vulnerables... Crec que cada persona relacionada amb els serveis socials, allà on sigui, pot contribuir a orientar i a impulsar aquest canvi.

L'articulació del tercer sector social a Catalunya

Carles Barba

President de la Taula d'Entitats del tercer sector social de Catalunya

El llibre blanc com antecedent

El mes de juliol de 2003, un grup de les entitats més rellevants de l'àmbit social de Catalunya, reunides a Barcelona, constituïem jurídicament la Taula d'entitats del tercer sector social de Catalunya.

Quedava enrere un procés, de pràcticament un any de durada, en que els representants d'aquestes entitats havíem anat posant en comú les visions particulars sobre la situació de l'exclusió social a Catalunya i els problemes i reptes més importants que teníem plantejats les entitats dedicades a la inclusió social de les persones i col·lectius més vulnerables.

Dos anys abans, algunes d'aquestes entitats, entre les quals la Fundació Catalana de l'Esplai, Creu Roja a Catalunya, la Fundació Pere Tarrés i Caritas Catalunya, ens havíem dirigit al Govern de la Generalitat per a plantejar-li la necessitat d'elaborar un llibre blanc del tercer sector social, que permetés dimensionar-lo, senyalar els seus reptes principals i, sobretot, dibuixar les línies i escenaris de futur que el podien orientar.

Els màxims responsables del govern de la Generalitat van compartir la necessitat d'impulsar aquella iniciativa i van encarregar al Centre d'Estudis de Temes Contemporanis la recerca. Aquell primer estudi ens va aportar unes primeres dades de la dimensió del sector: 5.600 entitats, 900 milions d'euros anuals (1% del PIB català), 52.000 treballadors, 155.000 voluntaris, més d'un milió de persones ateses... També va dibuixar les formes organitzatives del sector, les seves relacions externes, la seva activitat, els seus punts forts i les seves debilitats.

Més enllà d'aquesta informació i anàlisi, el llibre blanc va significar la mirada conjunta sobre una sèrie d'organitzacions que fins la data s'havien reconegut i expressat per separat. A més, el procés d'elaboració i seguiment de la recerca els va permetre un major coneixement i relació, compartir un diagnòstic i cercar el denominador comú per tal d'iniciar un camí junts en una estructura organitzativa: la Taula d'entitats del tercer sector social de Catalunya.

Un diagnòstic compartit, un denominador comú, una missió conjunta

Les trobades dels responsables de les entitats durant la segona meitat del 2002 i primera del 2003, varen tenir per objecte cercar-ne el denominador comú.

Pel que fa al diagnòstic del tercer sector social vàrem assenyalar:

- Existeix un ampli ventall d'iniciatives i entitats
- Hi ha una gran diversitat sectorial dins la família del social
- Es produeix una gran atomització i dispersió d'esforços
- Constatem desconeixement i recels entre les entitats
- Tenim una gran dependència envers l'administració pública
- Els avenços en la millora de les polítiques socials són insuficients

- Evidenciem limitacions de comunicació i debilitat pel que fa al reconeixement de la societat
- Compartim dificultats i reptes comuns pel que fa al finançament de les nostres estructures, la gestió, els equips humans, el voluntariat, la qualitat, la utilització de les noves tecnologies, ...
- Cadascuna de les entitats té un gran actiu i el conjunt unes enormes capacitats complementàries.

Aquest conjunt de qüestions ens va fer arribar a la conclusió que per resoldre aquests reptes ens calia disposar d'un nou instrument organitzatiu -la Taula- que treballés sobre la base del denominador comú de totes les entitats.

La Taula va definir la seva missió entorn dos grans objectius: la millora de les polítiques socials i l'atenció a les persones més vulnerables i el reforçament del tercer sector social, i la millora i defensa dels interessos de les seves entitats.

Algunes decisions claus

Per tal de fer possible aquests objectius vàrem prendre quatre decisions que amb el temps es van demostrar, especialment rellevants:

- Decidir que els socis de la Taula serien organitzacions de segon/tercer nivell o singulars amb especial implantació territorial. Això ho vàrem fer perquè la Taula fos governable i per tal d'estimular d'articulació interna del sector.
- Establir un ferm compromís de les entitats i entre algunes especialment per tal de liderar el procés.
- Crear una estructura tècnico/executiva finançada entre totes les entitats.
- Definir un programa comú

Algunes decisions com les descrites poden sembla obvies. Tanmateix, l'experiència acumulada de les organitzacions membres de la Taula, va fer que fóssim especialment rigorosos en la seva aplicació.

Actualment, la Taula té vint-i-sis entitats associades que, a la seva vegada, n'integren a més de 2.000 (veure annex)

Què hem fet, que hem aconseguit

El programa comú que es va establir s'ha concretat i desenvolupat en els cinc anys de vida de la Taula en les següents realitzacions:

- Formulació de propostes i als partits polítics i debat amb els candidats amb motiu de les eleccions a Catalunya i a Espanya (2003-2004-2006).
- Elaboració de propostes en l'àmbit legislatiu: Estatut de Catalunya (2005) i Llei de Serveis Socials (2007)
- Primer Congrés del Tercer Sector Social de Catalunya (2007)
- Proposta de reforma del 0,52%-0,7% del IRPF (2004-2007)
- Impuls dels instruments de millora de qualitat i transparència. Signatura de la carta de qualitat. (2007)
- Propostes per al Pacte i Pla d'inclusió social
- Propostes per al Pla del govern de Suport al tercer sector
- Pla Estratègic del tercer sector
- Anuari tercer sector
- Propostes de millora en la concertació de serveis públics amb el tercer sector
- Convenis de col·laboració Govern, Diputació i Ajuntament BCN
- Relació amb d'altres (EAPN, tercer sector, caixes, sindicats, col·legis professionals, universitats, empreses, etc.)

En aquests cinc anys els avenços han estat importants: s'han obtingut resultats concrets com ara les pluriannualitats en les subvencions com a instrument per tal de donar estabilitat al finançament de les entitats. També la inclusió dins l'Estatut de Catalunya o la Llei de Serveis Socials del tercer sector social com a agent i interlocutor a tenir en compte. S'ha impulsat la definició d'una estratègia del tercer sector social, l'establiment d'un Pla de suport al tercer sector per part del govern. S'ha promogut la recerca continuada a partir de la realització de l'anuari del tercer sector. S'ha promogut un treball important entorn de la millora de la qualitat dins les organitzacions, etc.

S'ha iniciat un camí compartit que no té tornada

La llista és llarga. En tot cas, al meu entendre, el més significatiu és que s'ha iniciat un camí compartit entre organitzacions que durant massa temps havien caminat per separat. Això no té precedents en termes històrics i no té tornada. El sector comença a tenir un recorregut autònom i una agenda pròpia.

Aquestes organitzacions ens hem adonat que el que ens és comú és molt més del que ens diferencia. Que junts tenim més força. Que ens necessitem, siguem entitats grans, mitjanes o petites. Que tenir èxit en la inclusió social demana ajuntar tots els actius. Que la confiança, la cohesió interna i l'absència de conflictes són elements claus per avançar. Tot això

ha permès també que les administracions públiques i els partits polítics ens reconeguin com a interlocutors.

La realització del 1r Congrés del tercer sector social el mes de març de 2007 va significar l'obtenció de la carta de ciutadania del tercer sector social. La presentació en societat d'un potencial enorme de ciutadans i d'organitzacions que sota el lema "Treballem junts per la inclusió social" ens varem reconèixer com un cos comú conformat per a moltes complementarietats i amb voluntat de participar en l'espai públic.

Annex. Relació de socis de la Taula d'Entitats del Tercer Sector Social de Catalunya

AIRES- Plataforma Catalana d'Empreses d'Inserció

CÀRITAS CATALUNYA

COCARMI (Comitè Català de Representants de Persones amb discapacitat)

CONFEDERACIÓ ECOM

COORDINADORA DE TALLERS PER A PERSONES AMB DISCAPACITAT

PSIQUICA DE CATALUNYA

CREU ROJA A CATALUNYA

ECAS (Entitats Catalanes d'Atenció Social)

FACEPA (Federació d'entitats catalanes d'educació de persones adultes)

FAFAC (Federació d'Associacions de Familiars de malalts d'Alzheimer de Catalunya)

FATEC (Federació d'Associacions de Gent Gran de Catalunya)

FCD (Federació Catalana d'Entitats d'Ajuda al Drogodependent)

FCVS (Federació Catalana de Voluntariat Social)

FEATE (Federació d'entitats d'assistència a la tercera edat)

FECEC (Federació Catalana d'entitats contra el càncer)

FEDAIA (Federació d'Entitats d'Atenció a la Infància)

FEDELATINA (Federación de Entidades Latinoamericanas de Cataluña)

FEPA (Federació d'Entitats amb Pisos Assistits)

FOGAC (Federació d'organitzacions Catalanes de Gent Gran)

FUNDACIÓ CATALANA DE L'ESPLAI

FUNDACIÓ CATALANA D'ESCOLTISME LAIC JOSEP CAROL

FUNDACIÓ PERE TARRÉS

FUNDACIÓ SANT JOAN DE DÉU

MINYONS ESCOLTES GUIES SANT JORDI DE CATALUNYA

MOVIMENT LAIC I PROGRESSISTA

SECTORIAL DE COOPERATIVES D'INICIATIVA SOCIAL (Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya)

VORAVIU

Palma de Mallorca, 9 de novembre de 2007